

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

Bereketli Topraklar / Orhan Kemal
Üzerinde

orhan
kemal

bereketli topraklar üzerinde

roman

ORHAN KEMAL

BEREKETLİ TOPRAKLAR ÜZERİNDE

Roman

Dizgi : Yüksel Matbaası, baskı Ahmet Sarı Matbaası, İstanbul, 1972

I.

Orta Anadolu'nun seksen evlik köylerinden Ç. köyünün erkekleri o yıl da çalışmak için çeşitli iş bölgelerine dağıldılar: Sekizi onu Kayseri Dokuma fabrikasına gitti, dördü beşi Sivas Çimento fabrikası, Cer atölyesine. İçlerinden üçü de Çukurovanın yolunu tuttu.

Bu üç kişi, İflâhsızın Yusuf, Köse Hasan, Pehlivan Ali köyde kapı komşuydular, çocuklukları bir arada geçmişti. Biraz palazlanınca şunun bunun tarlasına, dağa oduna birlikte gidip geldiler. Birbirlerinden çokluk ayrılmadılar. Yalnız İflâhsızın Yusuf, birinde Sivas Cer atölyesinde iki ay hamallık etmişti. Ötekilerse köyden siftah çıkıyorlardı.

Omuzlarında beyaz torbaları, koltuklarında birer er kaputu gibi kıvrılıp kınnapla çeke çeke bağlı yorganları, trene indiler. Sivastan gelen tren, köyün üç saat ötesindeki ufacık istasyonda birkaç dakika dururdu.

Üç arkadaş gece yarısı vardılar istasyona. Kaba bir rüzgâr ortalığı altüst ediyordu. Yukarda da öfkeli, kapkara bulutlar.

En uzunları İflâhsızın Yusuf, burnunun bir deliğini tıkayıp ötekinden var gücüyle hırlayarak elinin tersiyle burnunu sildi, sonra, yeşil bir fener tutan istasyon makasçısına sokuldu:

— Öyle mi hemşerim? Tren geç mi gelecek ola?

Köse Hasan'la Pehlivan Ali de sokulmuşlardı.

Karnı fena halde sancılanan makasçı kesti attı:

— Ne zaman gelirse o zaman binersiniz!

Barakaya girdi.

Köse Hasan'la Pehlivan Ali barakanın duvarı dibine çömeldiler. İflâhsızın Yusuf karşılarına bağdaş kurdu. Cigaraları yaktılar...

Ufak tefek, kupkuru Köse Hasan:

— Uyurmuyuz da, dedi.

Yusuf lâfını ağzına tıkadı:

— Uyunur muyunur muymuş? Evel Allahın izniyle Çukurovaya diye çıktık köyden!

Kalın bedenli Pehlivan Ali tamamladı:

— Tabanlarımızı bassaydık bir kerre Çukurova toprağına sağlıcakla!

İflâhsızın Yusuf bu sefer de burnunun öbür deliğinden hıhladı:

— Allah diyen neden geri kalmış? Basacağız evel Allahın izniyle tabanlarımızı da, gövdelerimizi de. Lâkin biz biz olalım, şehir yerinde göz kulak olalım kendimize kardaşlar. Neden dersiniz, şehir yeri köy yerine benzemez. Şehir adamı köylüyü cin çarpar gibi çarpar. Birbirimize iyice sarılalım, el-sözüne kulak asmayalım. Anca beraber, kanca beraber!

Pehlivan Ali:

— Tabîî canım, dedi. Kulak asılır mı? Gurbete çıktık meselâ...

— Emmim derdi ki, uşaklar derdi, gurbete düştünüz mü, siz siz olun, sılayı içinizden atın derdi. Atamadınız mı yandınız derdi.

Köse Hasan içini çekti:

— Emmin de, fıkara... Sıla deyi deyi...

— Sılaya hasret kaldı. Lâkin emmimin avradı... Avrat dediğin öyle olmalı. Tam Osmanlı. Köy yerinde o kadar ettiller de ere vardı mı?

Köse Hasan'la Pehlivan Ali az kalsın güleceklerdi, kendilerini tuttular.

Yusufsa kendi kendini yanıtladı:

— Varmaz. Niye varmaz? Eski toprak, hâlis Osmanlı da ondan!

Kaba rüzgâr, kaynaşan bulutlar... Yusuf su dökmeğe kalkınca, Köse Hasan kıs- kıs güldü:

— Emmisinin avradı, duyuyor musun Ali?

Ali de güldü:

— Hâlis Osmanlı mıymış?

Yıldız dolu, berrak bir yaz geçesini hatırladılar. Ağustos ortasında, sıcak bir geceydi. Suyu çekilmiş dereye Çerçiyle bastırılmışlardı. Çerçi korkmuş kaçmış, Dudu abla korkmamıştı. Yattığı yerden kımıldamamıştı bile. İlkın Pehlivan Ali işini bitirmişti, sonra Köse Hasan.

Köse Hasan içini çekti:

— Lâkin zorlu avrattı ne yapacaksın onu, dokuzu!

— Zorlu da söz mü? Hamurlu avrattı...

— Ne dediydi? Gâvurlar, kimseye dersniz öldürürüm sizi dediydi.

— Dedi ki dedi ki kahbe!

— Şimdi olmalı ki, hı? Ne diyorsun?

— Yusuf olmamalı ki tadı çıksın.

— Tabîî canım.

Yusuf uçkurunu bağlayarak geldi:

— Lâkin bu gurbet, dedi. Gurbet gibi kötü var mı? Gâvurdan beter dinime imanıma...

Torbasını omuzuna vurup evden çıktığı sırayı hatırlamıştı. Köse Hasan anlamadı:

— Niye?

— Kötü tekmil. Adamın gözü ardında kalıyor. Ben Si-vas'tayken köy aklımdan töbe çıkmazdı. En biri emmim. Gurbete düştün mü, sılayı yüreğinden atacan derdi, derdi ya, kendi atabildi mi? Ne mümkün? Adamın vatani derdi, vatan başka derdi...

Yerden bir taş aldı, karanlıklara fırlattı.

Köse Hasan da evden ayrılışını hatırlamıştı. İçinden bir sızı geçti:

— Doğru. Adamın içi bir tuhaf oluyor. O, bu değil ya, gittiğimize göre zorlu birer iş tutaydık bâri..

— Tutarız Allahın izniyle. Bizi yurdumuzdan, yuvamızdan eden Allah...

— Doğru, yurdumuzdan, yuvamızdan...

— Kadere kırk beş!

— Bu işde de var bir hayır...

Pehlivan Ali başını havaya kaldırdı. Ayın önünde kaynaşan simsiyah bulutlar korkunçtular. Ürktü.

— Yusuf lan, dedi. Bulutlara bak hele.

Hep baktılar.

— Ne var bulutlarda?

— Kara kara.

— Allahın bulutu.

— Doğru. Yusuf!

— Hı?

— Allahımız o bulutların öte başında mı?

Yusuf'un pek bir fikri yoktu. Gene de:

— Töbe estafurullaaaah, dedi.

— Günah mı?

Yusuf başını kıvrattı. Nelerine gerekti günah, sevap. Hasan'a baktı:

— Benim oğlanı biliyon mu? dedi. Cip sakarlandı bu yıl. Bıldır çelik gibiydi..

Hasan başını salladı:

— Ekinlere kara kurt indi ondan. Benim Emine de; kulak asma. O, bu değil, ardımdan melil melil bakışı yok mu, töbe aklımdan çıkmıyor. Ne dediymi biliyon mu?

— Ne dediymi?

— Babam babam dediymi, gelirken bir saç tokasıyla bir de üstü işli tarak getir dediymi, anasından gizli. Pek korkar anasından..

Yusuf kurnazca göz kırptı:

— Anası ne istedi gayri?

— Hiç bir şey. Hani avradım diye değil, bunca yıllık eyâlim meselâ, töbe istemez. Benim uğrumda su içmez be!

— Benim avrat gibi.

— Lâkin iyi bir para kazandım mı...

— Nörecen?

— Biliyorum ben nöreceğimi. Sen nörecen?

— Ben mi? Ben iyi bir gazocağı alacağım arkadaş. Köy yerinde söylensin!

— Gazocağı da ne ki lan?

İflâhsızın Yusuf gururla güldü:

— Sen bilmezsin! Gazocağının pompası var. Bastın mı ateş püskürür, hem de yılan ıslığı gibi seda verir. Sivas'ta, Cer atöl-yesinde hamalken, bizim bir şef vardı. Lâkin iyi adamdı. Namaz mamaz kılmazdı ya, iyi adamdı. Onda vardı. Bir yakardı ki, eh. Yemek mi pişireceksin? Koy üstüne tencereyi, su mu ısıtacak-sın? Koy tenekeyi. Ânide. On beş, yirmi bankonota veriyorlar-mış...

Hasan'ın gözleri büyüdü:

— On beş, yirmi bankonot mu?

— Ne belledin ya!

— Çok lan.

— Lâkin tevâtür bir şey. Pompası da var. Bastın mı ateş püskürür. Bizim şef bir yakardı ki...

— Demek yılan sedası gibi?

— Yılan sedası gibi dinime imanıma.

— Bak hele Yusuf, bu şehir dedikleri de aboo değil mi?

— Ne diyon Köse ne diyon? Gece olmaz mı, sokaklarda tekmi elektrikler yanar, gündüz gibi, ipil ipil. O tomafiller, o avratlar, o ne bileyim canım, dille târifi mümkünsüz. Siftah gi-dince adamı bir çarpar ki eh. Kendi kendini yitirirsin, ne yana bakacağını şaşırırsın. Lâkin kardaşlar, biz biz olalım, şehirlinin dolabına düşmeyelim. Anam avradım olsun, bizi yek ekmeğe mühtaç ederler!

— Bir şey olmaz evel Allahın izniyle. Şehir adamı olduysa..

— Orası öyle.

— Biz kardaştan ileriyiz. Değil mi?

— Tabîî canım. Bizim gibi var mı?

— Biz şehirliyi yanıltırız değil mi?

— Yanılıtırız ya, gene de şehirli... Şehirli bir cin. Şehirliyi biliyor musun sen?

Pehlivan Ali'ye baktılar. Alaca karanlıkta yüzü görünmüyordu pek. Görünmüyordu ya, kötü kötü düşündüğünü anladılar. Yusuf:

— Ne düşünüyon kardaş?

Pehlivan Ali iki yanına kımıldandı bes.

Köse Hasan usullacık:

— Ayşe'yi düşünüyor olmalı, diye mırıldandı. Ne yapsın? Onunki cip kötü. Biz hadi neyse...

— O da evli sayılır...

— Sözlü amma?

— Olsun. Sözlü demek yarı evli demek...

Pehlivan Ali hâlâ oralarda değildi. Yusuf üsteledi:

— Öyle değil mi kardaş?

Pehlivan Ali bir cigara yaktı, ağız dolusu bir duman üfledi göğe doğru.

Yusuf:

— Emmim derdi ki, dedi, gurbete düştün mü, sılayı unutacaksın derdi. Unutmadın mı, kor insana pek derdi. İş miş tutamazsın, aklın fikrin dağılır. Hepimizin ki de bir ekmek derdi meselâ. Öyle değil mi?

Köse:

— Ne diyorsun Yusuf? Gözü çıksın. Yurdumuzu, yuvamızı ne diye teptik?

— Gurbette sılanı düşündün mü yandın. Hani emmim diye değil, nasıl adamdı? Adamın tekesi değil miydi Köse? O bile gurbette kalmadı mı? Yanından gelenler deyiverdilerdi, sıla deyeyi deyi ruhunu teslim etmiş fıkara!

Üçüne de bir gariplik çökmüştü. Uzaklara, taa uzaklara baktılar. Koyu karanlıklardan başka şey görünmüyordu.

— Ayağın gurbete düştü de alıştın mı, bırak. Her zaman gidersin. Gurbet çağırır, duramaz, mümkünü yok duramaz gidersin. Gitmesen köy yeri batır, bunalırsın. Kendir kement zaptedemez seni, gidersin. Gidince de durabilir misin? Ne mümkün?

Bu kez sıladır içinde yaf yaf eder, burcu burcu kokar, düşlerine girer. Ah bir gitsem diye can atarsın, iple çekersin sılayı. Gidersin de, gitmeye gidersin. Bir gün, beş gün... Kardaşıma deyim, bu kez gurbettir el eder, çağırır seni. Köydür batar, yüreğindir daralır daralır, ceviz kabuğu gibi daralır. Buraya ne demeye geldim dersin, kahredersin. Bir kez yolun gurbete düştü mü, yu elini kendi kendinden!

— Niye?

— Sen eski sen değilsin ki. Gurbete düşersin sıra çağırır, sıлана kavuşursun gurbet el eder. Şehir yerinde eyleşmeğe alışan adamı köy yeri sıkar. En biri ben! Ben Sivas'a gitmeyeydim, Çukurova'ya heves etmezdim ki!

—?

— Lâkin Çukurova...

Tam bu sırada gök yarılr gibi oldu, bir şimşek çaktı. Ortalık mavi mavi ışıdı. Bu bir anlık mavi aydınlıkta İflâhsızın Yusuf Pehlivan Ali'yi gördü, beğenmedi. Kötü kötü düşünüyordu.

Şimşekten ötürü:

— Hak şüküüüü, dedi. Bizim hemşerilerin fabrikası...

— Ne olmuş? dedi Köse Hasan.

— Pek tevâtürmüş hani...

— Doğru. Bize yaban gözüyle bakmaz ya!

— Bakar mı? Hemşerimiz be. Hemşerinin kötüsü mü olur?

Bizi bir gördü de kim idiğimizi belledi mi...

— Amanın hemşerilerim gelmiş diye... Bizi tutmayıp da şehirliyi ne diye tutsun?

— Tabîî canım, akıl var yakın var...

— Hemşeri demek hısıım demek. Ben kendi nefsim, hemşerim şurda dururken, yazının şehirlişini niye işime alayım? Sen olsan alır mısın Köse?

— Alınır mı Yusuf? Hemşeri, de, dur orda. Demek fabrikası pek tevâtürmüş?

— Dil'le târifi mümkünsüz. Sivas'da, Cer atölyesindeyken ben, bir şefimiz vardı. O anlattıydı, lâkin hemşerimiz parayı tam demetlemiş!

— Allah kılıcını daha keskin etsin. Hemşerimiz gibi var mı?

— Olabilir mi?

— Olamaz tabî.

— Tabî olamaz!

— Demek parayı kazanınca? Ha?

— Ben bilirim yapacağımı...

— Yılan ıslığı gibi seda verir demek? Köy yerinde yılan

bellerler ha Yusuf?

— Bes, Muhtar bellemez!

— Muhtar... tabî canım, koskoca Muhtar. Güzün oğlu-

nu da everecek!

Durdu, düşündü, sonra:

— Yusuf? dedi.

— Hı?

— Yirmi bankonota ben de kıyarım belki?

— Niye?

— Ondan alacam!

— Sâhi mi?

— Dinime imanıma. Muhtar'dan gizli köylüyü bizim da-

ma toplar, ikimiz iki yandan yaktık mı yılan bellerler ha!

—

—!

Gece yarısını iki saat geçe, yağmurun aşırı hızlandığı bir sıra, uzaklardan düdüğü öttürerek gelen, bir lâhza duracak olan tıklım tıklım trenin üçüncü mevki kompartmanlarından birine yarı ıslak bindiler.

Tren omuz omuzaydı.

Torbalarıyla yorganlarını aptesanelerin kapısı önüne koyup, tepelerinde yanmakta olan ampulün portakal renkli ışığına oturdular.

Birer sigara yaktıktan sonra birdenbire boşanan Pehlivan Ali eli kulağına attı:

Enginli yüksekli kayalarımız

Gamınan yuğrulmuş binalarımız

Doğuramaz olaydı analarımız

II.

Mavi şimşekler çakan koyu karanlıklara sicim gibi bir yağmur yağıyor, ırgat yüklü tren, aydınlık pencereleriyle, bozkırda Çukurova'ya doğru akıyordu.

Pehlivan Ali oturduğu yere sımsıkı tutunmuş, tekerleklerin raylarda çıkardığı tik-tak'ları dinliyordu.

Bir ara:

— İnsan dediğin bir kanatsız kuşmuş, dedi.

Köse Hasan tik-tak'ların üzerinde sallanırken başını kaldırıp baktı, gülümsedi:

— Doğru.

İflâhsızın Yusuf da böyle düşünüyordu ama, soğuktan bomboz kesilmişti:

— Uuuuuv, dedi. Hava pek soğudu be!

— Soğudu ki soğudu.

— Yorganlarımızı çözelim mi ne yapalım?

— Çözelim vallaha. Amanı biliyor musun?

Birer er kaputu gibi kıvrılı, kınnapla da sıkı sıkıya bağlı yorganlarını çözüp sarındılar.

Pehlivan Ali gözlerini hazla yumdu, açtı:

— Ah şu Çukurova'ya bir inseydik!

— İneriz, dedi Yusuf.

Hasan merakla sordu:

— Orası şimdi günlük güneşlik mi Yusuf?

Bilirmiş gibi başını salladı:

— Günlük güneşlik!

Yanı başlarında cigara içmekte olan, hiç dikkat etmedikleri bir delikanlı merakla sordu:

— Çukurova'ya mı gidiyorsunuz?

Üçü, en çok da Yusuf, delikanlıya sertçe baktılar. Adamın üstü başı düzgünceydi. Bacağında çulakiden bir kilot pantolon, sırtında lâcivert şayaktan bol caket. Caketinin mendil cebinde kopçalı, sarı bir kurşun kalem takılıydı. İflâhsızın Yusuf «Oğlan şehirliye benziyor. Siz lâfa söze karışmayın. Ben ifadesini alıvereyim!» demek isteyerek arkadaşlarına baktıktan sonra, delikanlıya döndü:

— Çukurova'ya gidiyoruz!

— Ben de. Lâkin iyi yerdir. Kış ortasında bile günlük güneşlik olur. Suyu tatlı, ekmeği bol...

— Ne yapmaya gidiyorsun sen?

Oğlanın burnu gururla parladı:

— Ben mi?

— Sen.

— Ağalarım var orda benim!

Pehlivan Ali'nin tepesi attı:

— Bizim de var!

Yusuf'un aklı giderek arkadaşını payladı:

— Sus sen!

Delikanlıya döndü:

— Demek ağaların var?

— Ağalarım var ya. Her yıl giderim ben. Ağalarımın çiftliğini görseniz... Bir büyük ki. Herifler yıldan yıla altı bin dönüm ekiyor. Dağ taş mahsul olur. Ağamın karısı, ama büyüğü değil, küçüğü, zorlu avrattır. Geçen yıl dediği ki, her yıl gel dediği!

Şayak caketinin altındaki beyaz gömleğini gösterdi:

— Bu gömlek var ya? Ağamın!

Ali gene dayanamadı:

— Ağanın da senin üstünde ne geziyor?

Delikanlı kıskıs güldü:

— Ablam verdiydi, ağamın inadına!

Yusuf uzandı, gömleğe yakından baktı, sonra da anlarmış gibi, eliyle yokladı.

— İyi gömlek!

— İyi de söz mü? Efendi gömleği. Herif bir giydiğini bir daha giymiyor. O elbiseler, ayakkapları, altın saat, cigara ağızlıkları. Cigara tabakası tekmil altından!

Pehlivan Ali'nin kan tepesine çıkmıştı:

— Senin ağanın fabrikası var mı?

Oğlan Pehlivan Ali'ye cevap verecekti, İflâhsızın Yusuf araya girdi:

— Senin adın ne yiğit?

— Benim adım mı? Veli!

— Hangi köyden olursun?

— Ben mi? Sivas'ın köylüklerinden.

Köse Hasan:

— Evli misin, ergen mi? dedi.

— Ben mi? Ergenim. Bu yıl askerlik muayenem yapıldı.

Bak!

Caketinin iç cebinden cüzdanını çıkardı. Beyaz kaytanla sımsıkı bağlıydı. Kaytanı çözdü. Kimlik cüzdanını açıp gösterdi. İflâhsızın Yusuf aldı. Okuma bilirmiş gibi açtı, bakmağa başladı.

Veli:

— Ters tutuyorsun, dedi.

Yusuf hemen düzeltti:

— Biliyorum canım...

Veli farkında bile değildi Yusuf'un. Ceplerinden birtakım fotoğraflar çıkarıp gösteriyordu:

— Bunları Çukurova'nın köyünde çektiirdiydik. Bak, Patoz!

Köse Hasan:

— Patoz ne?

— Harman makinesi, dedi Veli.

Yusuf hemen aldı:

— Doğru, harman makinesi. Sen bilmezsin!

Ali:

— Sen biliyor muydun? dedi.

Yusuf aksi aksi baktı:

— Bilmem mi? Ne diye bilmeyecekmişim?

Veli resimde kendini göstererek:

— Beni görüyor musun? dedi.

Hasan başını salladı:

— Görüyorum.

— Ordaki ben var ya, benim yanımdaki de usta. Lâkin

zorlu ustadır. Makinenin dilinden bir anlar ki. Şu da bizim ır-gatbaşı. Lâkin gulak asma...

— Niye? dedi Ali.

— Çok haksız. Para günü oldu mu, ağadan ırgadın para-sını alır, bir de liste çıkarır yayar... On beş, yirmi mi hak ettin?

İki buçuk, üçünü mutlaka keser. Siz Çukurova'ya siftah mı ini-yorsunuz?

İflâhsızın Yusuf, Ali'ye sinirli:

— Siftah, dedi.

— Öyle ise kendinizi kollayın! Neden dersiniz...

Pehlivan Ali umursamadı:

— Biz hemşerimizin fabrikasına gidiyoruz. Hemşerimizin fabrikasını biliyor musun sen?

İflâhsızın Yusuf, Ali'ye bakmadan:

— Ne bilsin, dedi. Onun ağası varmış, tarlada çalışmış...

Ali de bakmadan:

— Hemşerisi değil ya! dedi.

Veli:

— Hemşerim değil ama, hemşeriden ileri. Küçük karısı hele...

Ali güldü:

— Çok mu güzel?

— Bardağa dök iç!

— Döküp içtin mi?

— Soruyor musun? Dili de bir tatlı ki. Lâkin ağam adam değil. Çifte çifte otomobil var, biner biner gider!

Köse Hasan:

— Nereye gider?

— Şehire, bara, orospulara...

Pehlivan Ali Yusuf'a döndü:

— Otomobil ne ki?

Yusuf birden hatırlayamadı. Sivas'ta var mıydı? Vardı herhalde ama hatırlayamamıştı birden.

— Sen bilmezsin, dedi.

Veli; Yusuf'a, Ali'yi sordu:

— Şehire ilk mi iniyor?

— İlk iniyor.

— Bilmez öyleyse. Otomobilin bujisi var, direksiyonu var. Marşına bastın mı, kendi kendine işler. Bir işler ki, kancık ayı gibi!

Yusuf:

— Doğru, dedi. Kancık ayı ki kancık ayı!

Ali'nin aklına yatmamıştı:

— Nasıl işler?

Veli:

— Kendi kendine işler. Benzini tükendi mi işlemez, töbe işlemez. Marşına istediğin kadar bas, hava. O zaman ne marş kâr eder, ne kolçak!

Yusuf gene karıştı:

— Doğru. Ne marş, ne kolçak...

Ali:

— Marş ne?

— Marş... (Güldü) Marş işte. Önde, şoför yerinde, tabanda, şöyle bir yer. Çıkıntılı. Ayağının altında. Bastın mı, makine işler!

Pehlivan Ali ile Köse Hasan'ın ağızları açık kalmıştı. Çıkıntılı, tabanda, şöyle bir yer. Ayağını bastın mı kendi kendine işliyor. Nasıl? Gerçekten de, bu şehir, şehirli bir cin, mutlaka cin!

— makine iyice işledi mi, el frenini ileri itersin, birinciye bastın mı, yürür!

Yusuf başını salladı:

— Yürür amma ikinciye değil, birinciye basacaksın!

— Sonra, direksiyona mukayyet olmak lâzım. Direksiyon dediğin yusuvarlak bir simit. Sımsıkı tutacaksın, iki yanına bakmayacaksın, gözlerin ilerde olacak. Düz yola düştün mü, başını salıver hayvanın!

Ali hık diye gülüverdi.

Veli büsbütün coştı:

— Başını soldın mı eeeey... Kuş olur uçar mübarek. Ardından kurşun sık istersen, kâr etmez!

Yusuf mırıldandı:

— Etmez.

Pehlivan Ali, Yusuf'a döndü:

— Hemşerimizin de var ondan değil mi?

— Var, dedi Yusuf. Olmaz mı?

Veli oralarda değildi:

— Birinde ben, bizim patoz ustası, bir de ağam... Makine-deydik, şehire gidiyorduk. Çapa zamanı, kazmaları getireceğiz, hem de ustayla yeni yatak alacağız. Yatak dediysem bildiğimiz yatak değil hal

— Ya? dedi Ali.

— Patozu çalıştıran traktörün yatağı!

Yusuf:

— Traktörün yatağı...

— Direksiyonda ağa. Marşa bastı, makine işledi. El frenini ileri verdi, makine bir yekindi. Yola çıktık. Tozlu yol, önümüz bomboş...

Yusuf:

— Ağan hayvanın başını bıraktı mı?

— Soruyor musun?

— Kanatlanıp uçtu desene!

— Uçtu ki uçtu!

— Uçar, dedi Yusuf. Hiç şakası yok!

Ali:

— Trenden çabuk mu gider? diye sordu.

Yusuf'un fikri yoktu, Veli'ye baktı. Veli:

— İsterse gider, dedi.

Yusuf başını salladı:

— Gider, amma istemez değil mi?

— Yolu düz, uğru da açık oldu mu ister!

— O zaman başka tabii.

— Tabii.

Köse Hasan sabırsızlıkla:

— Sonra?

Veli düşündü düşündü:

— Nerde kaldıydık?

Köse Hasan hatırlattı:

— Bindiniz, önünüz de açık...

— Doğru, açık. Yol tozlu yol, uçuyoruz. Makineyi ağam sürüyor, patoz ustası yanında. Ben arkadayım. Görenler beni ağa bellerler. Meşin yastıklara bir kasıldım, bacak bacak üstüne de attım mı? Eh!

Pehlivan Ali gene kıkırtıyla güldü:

— Demek tam ağa oldun?

— Olmak değil öteye bile geçtim. Hani bir de cigara yak-saydım, tamam canım...

— Niye yakmadın? dedi Ali.

Veli ciddileşti:

— Yakmam, yakamam!

— Niye?

— Ağamın gücüne gider!

— Doğru, dedi Yusuf. Gücüne gider!

— Der ki, bak der, kendini adam belleyip otomobilimize aldık, kansız herif, kendini benim gibi ağa yerine koyuyor, der. Gücüne gider!

Ali Yusuf'a döndü:

— Bizim hemşerimizin gücüne gitmez değil mi?

— Bizimkine ne bakıyorsun?

— Bizimki bizim hemşerimiz değil mi?

— Tabii.

Ali, Veli'ye döndü:

— Bizim hemşerimizi bir görsen... Öyle değil mi Yusuf?
Yusuf başını salladı:

— Bizim hemşerimiz gibi var mı?

Ali göz kırptı:

— Hemşerimiz bize mektup saldı da onun için gidiyoruz
değil mi?

Yusuf bu yalanı beğendi:

— Tabii. Salmasa gidilir mi?

Köse Hasan, Veli'yi gene dürttü:

— Sonra?

Veli:

— Nerde kaldıydık?

— Gidiyorsunuz, uğrunuz açık.

— Tamam, uğrumuz açık. Ben cigara yakmadım ağamın
gücüne gitmesin diye. Derken, kolumu uzattım otomobilin pen-
ceresinden, dışarıya. Hava tek mil poyraz olmuş akıyor. Gözleri-
mi yumdum, yumdum ya, adam gene de görüyor!

Ali:

— Nasıl?

— Görüyor dediysem, sözün gelişi... Gözünle gördüğüne
benzemez tabii. İnsanın gözlerinde bir şeyler uçuşuyor. Gözlerimi
yumunca kulaklarımın uğultusu arttı. Adam gözlerini yumdu
mu, kulağı daha iyi işitiyor ne hikmetse.

Yusuf başını salladı:

— İşidir.

— Hikmeti hüda!

— Sonra kardaş?

— Sonra, az kalsın uyuyordum, anca bir patlama!

Ali kocaman gövdesiyle heyecanlandı:

— Silâh mı sıkıldı?

Veli güldü:

— Yok canım.

— Ya?

— Lâstik patlamış meğer.

İflâhsızın Yusuf:

— Hele öyle de, dedi. Ben de belledim ki...

Ne bellediğinin farkında değildi. Veli sordu:

— Ekzos mu belledin?

Yusuf başını salladı. Veli devam etti:

— Doğru. Ekzos patlaması da kurşun sedası verir!

Köse Hasan:

— Gazocağı da yılan sedası, dedi.

Ali:

— Ekzos dediğin de ne?

— Ekzos mu?

Yusuf:

— Sen bilmezsın Ali, dedi.

— Bilmem mi?

— Sen bilir misin?

— Bilmem mi?

— Nerden bilirsin?

— Ben şehire indim!

— Ne zaman indin?

— Sivas'a, indiğim, Cer atölyesinde çalıştığım neydi?

— Sivas, Çukurova mı?

— Olmadığına ne bakıyorsun? Öyle değil mi Veli kardaş?

Sen daha iyisini bilirsin!

— Doğru, dedi Veli. Sivas da bir şehir. Sivas deyip geçiyor musun sen? Hani bizim sancak diye değil, lâkin zorlu şehirdir Sivas!

İflâhsızın Yusuf, Ali'ye gururla baktı:

— Duyuyor musun? Ben oraya gittim işte!

Ali öfkeden soluyordu. Homurdandı:

— Sivas, Çukurova değil ya!

— Olmasın. Her yer Çukurova mı?

— Sivas'ta hemşerimiz var mı?

— Olmadığına ne bakıyorsun?

Köse Hasan'ın sabrı taşı gene:

— Sonra kardaş?

Veli:

— Nerde kaldıydık?

— Silâh gibi patladıydı...

— Doğru, silâh gibi. Ben ekzos belledim, meğer lâstikmiş!

Ali:

— Lâstik ne?

— Otomobilin tekerleği. İçi hava dolu amma, bilmeyen

bilmez!

Yusuf:

— Doğru, bilmez.

— pompa var, hava verir. Bastın mı lâstiktir şişer. Bir şişer ki, elinle tut, taş bellersin!

— Nasıl patlar?

— Hiç canım, çivi batmış. Gümlüdi. Neyse, ağam gazı kesti, makine yavaşladı, el frenini çekti, makine durdu. İndik. Ağadır şöyle ağaçlardan birinin altına gitti, işedi, cigara içti. Ustayla ben de patlayan tekerleği çıkardık. Çıkarmadan önce usta benden krikoyu istedi, götürdüm, levyeyi istedi, götürdüm, solüsyon istedi, götürdüm, zımpara kâadı dedi tamam, koşturdum. Ne dediyse ikiletmedim!

Ali gene sinirli, sordu:

— Sen mi?

— Ben ya. Usta ne istediye götürdüm, bir'de götürdüm hem de! Siz olsanız da, usta levyeyi getir dese götüremezsiniz! İflâhsızın Yusuf, Köse Hasan'la Pehlivan Ali'ye baktı, başını salladı:

— Doğru götüremezler.

— Ben birde götürdüm dinime imanıma. Ben var ya bu ben, şimdi bana usta dese ki, Veli dese, otomobilin lâstiği patladı, yapıştır dese, bir iki demem hemen yapıştırırım!

Sivri çeneli, iri bir baş Veli'nin omuzu üzerinden uzandı:

— Sen piston rektifiyesini bilir misin?

Veli adama öfkeyle döndü:

— Bilirim, bilmem. Sana ne?

Pehlivan Ali yekindi:

— Ne huylanıyorsun? Cevap versene erkeksen!

Sivri çeneli güldü:

— Palavrasına bakma. Cevap veremez!

— Veremez evet.

Adam da kızdı:

— Verebilirsen versene. Kiriko miriko, levye mevye paptırdatıyorsun. Levyenin boyu kaç santim?

—???

Pehlivan Ali'nin gözlerinin içi gülüyordu:

— Bil hadi!

Veli sinirli sinirli:

— Bil hadiymiş, dedi. Bil hadi.

Sivri çeneli de memnun:

— Doğru söylüyor. Biliyorsan bilsene. Niye bilemiyorsun? Burası palavra yeri mi?

Pehlivan Ali'nin sivri çeneli adama kanı kaynamıştı. Yanına sokuldu:

— Senin adın ne kardaş?

— Benim mi? Yunus. Senin?

— Benim de Ali. Nerden olursun sen?

— Şarkışladan.

— İçinden mi?

— Köylüğünden. Sen?

— Biz üçümüz de Ç.....'den oluruz. Bu var ya bu, Yusuf, İflâhsızın Yusuf derler. Bu da Hasan, Köse Hasan.

— Şu kim?

— O mu? Veli o. Yadırgı, bizim köyden değil. Lâkin aşk olsun, oğlanı tam bozdun!

Veli ters ters baktı. Köse Hasan da yanlarına sokulmuştu. Şarkışla'lı Yunus:

— Ben motor dersi aldım, dedi. Traktör kursundan çıktım!

Ali gözden geçirdi adamı:

— Sen mi?

— Ben.

— Traktör kursu... Kurs dediğin ne ki?

İflâhsızın Yusuf atıldı:

— Kurs mu? Sen bilmezsin!

Köse Hasan araya lâf karıştırdı:

— Sen de Çukurova'ya mı gidiyorsun?

Yunus başını salladı:

— Çukurova'ya gidiyorum. Kurs'ta on beş kişiydik. İçimizde şehir uşakları da vardı. Lâkin imtihanda ben üçüncü geldim. Ben şimdi bütün traktörlerin dilinden anlarım. Motorlarını sökerim, pistonlarını rektifiye ederim!

Pehlivan Ali:

— Öyleyse, dedi, sen bizim hemşerimizi de bilirsin!

— Çukurova'da mı?

— Çukurova'da.

— Kim derler?

Kim dediklerini bildikleri yoktu ama... Ali:

— Fabrikası var, dedi.

İflâhsızın Yusuf:

— Fabrika amma, dil ile târifi mümkünsüz!

Köse Hasan da coştı:

— Bizi görünce amanın hemşerilerim gelmiş deyi...

Pehlivan Ali:

— Bi sevinecek ki!

Şarkışla'lı Yunus sordu:

— Hısmınız mı?

Pehlivan Ali:

— Ne bakıyon olmadığına, dedi.

İflâhsızın Yusuf aldı sözü:

— Bizim köyden değil ya, bizim sancaktan! (İlçeden)

Çenesiyle Veli'yi işaret eden Yunus:

— Şu oğlan demin ağasını övdü ya, kulak asma. O kaç paralık adam oluyor da ağa onu otomobiline bindiriyor? Ağa deyip geçiyor musun sen? Levyenin kaç santim idiğini bilmeyen,

kurstan çıkmayan, traktörün dilinden anlamayan adamı ağa otomobiline bindirir mi? Koskoca bir ağa be!

— Hiç canım, dedi Ali.

— İki paralık bir amele, bir ırgadı otomobiline bindirecek!

— Bizi gözü küllü belliyor. O bizi kandırabilir mi hiç?

— Biz kaçın kurrasıyız?

Yunus gittikçe içerliyordu:

— Usta levyeyi istemiş, krikoyu istemiş de birde götürmüş. Levyenin kaç santim olduğunu bildiği yok daha, enâyi!

Veli'nin kulağı bu yandaydı:

— Ağzını bozma, dedi.

Pehlivan Ali cevapladı:

— Bize atıyordun ama!

— Sana ne? Ben ona söylüyorum!

Yunus dizlerinin üstünde doğruldu:

— Cevap ver lan: Makine öksürünce, ârıza nerededir. Bil bakalım!

Veli çaresiz teslim oldu:

— Ben senin gibi kurstan çıkmadım aslanım. Benimki patoz (Batöz) ustasının yanında muavinlik gibi bir şey meselâ.

Yunus geri oturdu:

— Ha şöyleee. Ben dokuz ay bir, üç ay da bir kurs gördüm, motor kursu. Senin patoz ustan ne ki... Bizim kursta öyle öğretmenler vardı ki, ustani ceplerinde harçlık diye taşırlar!

Veli'nin yelkenleri iyice inmişti:

— Tabiî canım. Öğretmenlerle bir olabilir mi?

Pehlivan Ali kurnazca güldü.

Yunus:

— Makine, motor deyip geçme, dedi. Ben şimdi motor üzerine, makine üzerine kim çıkarsa çıksın önüme, evel Allah, herkesle imtihan olurum. Motor, de, orda dur. İciğini ciciğini bilirim!

— Seninle aşık atamam ben Yunus usta. Benimki şöyle ağızdan kapma bir şey.

Yunus gururla öksürdü:

— Gene de aferin! Ağızdan kapmayla bu kadar. Kurs murs görmeden kendi kendine...

Veli'nin gözleri parladı:

— İyi bellemişim değil mi usta?

Pehlivan Ali:

— Gazocağı yılan sedası verir! dedi.

Yunus ustaya baktı. Yunus usta başını eğmiş, bir şey düşünüyor olmalıydı. Duymadı.

Veli:

— Öyle mi Yunus usta, ben şimdi kurs görsem, senin gibi olabilir miyim?

Ynnus usta Veli'ye baktı:

— Okuman yazman var mı?

— Benim mi? Az buçuk...

— Olmaz. Sana motor kitabı verecekler okuyacaksın, derste not tutacaksın. Öğretmen babanın oğlu değil, anlatır gider. Sen not tutmadın mı, yandın. Sonra, şoförün el kitabı var, kalın kitap, okuyacaksın... Ben onların hepsini okudum! (Öksürdü) Lâkin herkes bizim gibi olamaz, bize bakma... Şehir uşaklarıyla imtihan oldum ben, şehir uşaklarıyla!

Oradakileri gözden geçirdi. İflâhsızın Yusuf, Köse Hasan, Pehlivan Ali, daha gerilerde daha başkaları...

Veli:

— Aşk olsun, dedi.

İflâhsızın Yusuf mırıldandı:

-- Şehir adamı bir cin!

Pehlivan Ali Yunus'a baktı:

— Emmisi derdi, cin derdi. Öyle değil mi?

Köse Hasan kendi kendine başını salladı:

— Doğru, emmisi. Dudu ablamın eri...

Pehlivan Ali'ye yavaşça baktı, gülecekti, Ali duymamıştı. Gülmekten vazgeçti. Kuru yüzü kırış kırış ciddileşti.

Yunus usta Ali'ye baktı:

— Sizin hemşerinizin fabrikası var demek?

Pehlivan Ali'nin gözleri parladı:

— Var. Hem de dille târifi mümkünsüz!

— Size haber saldı da mı gidiyorsunuz, yoksa kendiliğinizden mi?

Pehlivan Ali hemen cevaplamayı uygun bulmadığından, İflâhsızın Yusuf'a baktı. Demindenberi lâfa söze pek karışmayan Yusuf yekindi:

— Kendiliğimizden gidilir mi? Bize haber saldı, biz de eh dedik, gidiyoruz...

Pehlivan Ali az kalsın «Ne zaman?» diyecekti, kendini tuttu. Sonra da:

— Bizi görünce bi sevinecek ki, dedi. Amanın hemşerilerim gelmiş diye... Öyle değil mi Yusuf?

Yusuf başını salladı.

Ali devam etti:

— hemşerisi şurda dururken, yazının cin gözlü şehirli-sini işinde ne diye tutsun? (Yunus'a) Sen hemşerimiz olsan da bizi görsen...

— Görsem bir iki demem, hemmen gelin derim!

— Yaşa!

— Lâkin hemşerinin de kötüsü kötü olur ha!

Üç arkadaş üç yandan atıldı:

— Töbe de!

— Hemşerimiz gibi var mı?

— Bizim hemşerimiz...

— Senin bildiğin hemşerilerden değil!

— Allah hemşerimizin her tuttuğunu altın etsin!

— Hiç kimse hemşerimiz gibi olamaz.

— Tabîî olamaz.

— Olamaz tabîî.

— Bizi bir görünce...

— Abooo...

— Hemşerilerim gelmiş diye...

— Yere yurda komaz bizi be!

— Gurbete düştüysek, gurbeti bekleyeceksek de parayı,

hııı???

— Demetleyeceğiz evel Allah, sonra hemşerimizin sayesinde!

— Paranın sözü mü olur?

Pehlivan Ali:

— Gazocağı bile alacağız, dedi. Öyle değil mi Yusuf?

Yunus usta Veli gibi onu da gazocağından sınar korkusuy-la üzerinde durmadı:

— Bırak şimdi gazocağını... Hemşerimiz hemşerimiz ya, Çukurova'ya inince fabrikasını nasıl bulacağız?

Yunus:

— Mâdem size mektup salmış, dedi. Adresi yok mu mektubunda?

Yusuf şaşladı. Sonra attı:

— Var, var ya, köyde unuttuk mektubunu!

— Nerede ineceksiniz?

— Adana'da, dedi Yusuf.

— Ben de Adana'da ineceğim. Sizi Dört yolağzı'na kadar götürürüm...

— Ben de, dedi Veli. Dört yolağzı'nı ben de bilirim!

— Kerem Ali'nin kahvesi orda...

— Tamam.

— İnönü Meydanı da.

— Tamam tamam. Bir gece yattıydık o meydanda, Antep karası üzüm, tulum peyniri, pide ekmeğiyle karnımızı doyurduktu yıldızlara karşı bir güzel. Lâkin ekmeği bereketlidir Adana'nın...

— Sıtması olmasa...

— Doğru, sıtması...

—

—

İflâhsızın Yusuf ellerini oğuşturdu:

— Sora sora buluruz bire herif!

Şarkışla'lı Yunus bu sefer de Veli'yle muhabbeti sardırmıştı. Taşköprü, Seyhan nehri, Ötegeçe. Ötegeçe'de mezarlık. Mezarlıkta ameleler. Güldü. Birinde gene böyle Çukurova'ya

inmişlerdi. Kara amelelik için. Ötegeçede'ki mezarlıkta, bir gece. Ay may yoktu yukarda, yıldızlar vardı. Şehirden çalgı sesleri geliyordu. Dinlerken dinlerken tam uykuya geçecekti ki, yanibaşında bir mırıltı. Şöyle bir bakmıştı, bir de ne görsün. Hem yanibaşında, iki adım ötesinde, bir karı mı, kız mı ne, bir erkekle... Tıpkı köyde, patozda çalışırken... Ama o zaman yanibaşında değil, çiftlikte, hayvan ahırlarında yatıp kalkan ameleler... Öğle sıcağı, gündüz. Sıtmadan beyni zonkluyor, bir yandan da üşüyordu. Patoz ustasından izin almıştı. Çiftliğe varmış, ahırdaki yerine doğrulmuştu. İçeri bir de girmişti ki, çiftlik sahibi ağa, Bilâl'in küçücük kızını fışkının üstüne yıkmış.

İçini çekti. Yıkmıştı kızı fışkının üstüne ama, ağa iyi ağaydı. Hiç bir ırgadın santimine tenezzül etmez... O etmezdi evet ya, ırgatbaşısı?

Sordu:

— Sizin hemşerinizin çiftliği var mı?

Üç arkadaş bakıştılar, bakıştılar ya, var mı, yok mu?

Yusuf:

— Var, dedi. Olmaz mı?

— Varsa, iyi. Ben de sizinle gelsem, beni de hemşerinize götürseniz...

— E?

— Çiftliğin traktörü vardır tabii...

İçhlivan Ali:

— Ohoo... kaç tane hem de!

Veli, Yunus ustanın ağzına bakıyordu. Az daha sokuldu.

Yunus sözünün ardını getirdi:

— Usta' musta lâzım olursa...

Veli sözü kaptı:

— Olursa Yunus usta var!

İflâhsızın Yusuf şüpheyile sordu Yunus ustaya:

— Hemşerimizin traktöründe mi çalışmak istiyorsun?

— Sevabınıza, n olur?

Yusuf ciddî ciddî düşündü, ölçtü, biçti. Şarkışlalı Yunus'u gözden geçirdi:

— Olur, dedi.

Pehlivan Ali ondan geri kalmadı:

— Hemşerimiz gibi var mı?

Köse Hasan bile:

— Bir dedik mi, ikiletmez!

-- Biz dedikten sonra...

— Hemşerimiz be, ötesi var mı?

Yunus:

— Motordan zorlu anlar, deyin. Kurs gördüğümü de unut-

mayın. Hem de, şehir uşaklarının bile içinde üçüncü geldiğimi

de... Hangi motor olursa olsun, gözü bağlı söker takarım!

Veli:

— Aşk olsun!

Yusuf:

— Aşkolsun ki aşkolsun. Olur ağa olur, deriz...

Ali:

— Deriz, kaygı çekme...

Hasan:

— İyi bir yakıştırırız gayri biz...

Bir cigara sarmağa başlayan Yunus da coşmuştu:

— Beni deyip geçiyor musunuz? Hani Allahın gücüne gıt-

mesin, motor de, orda dur. Allahımı inkâr cdeyim, su gibi içe-

rim o motorları!

Cigarasını yaktı:

— Patozdan ya?

Veli:

— Canım Yunus usta, senin üstüne olabilir mi?

— Doğru ya, patoz dedim de aklıma geldi... Bir tarihte

efendi, patozda çalışıyoruz. Patoz, eski patoz. Dört buçuk ayak,

kırk beş kişilik. Lâkin ırgatbaşı kansız mı kansız. Şu kadarcık

merhamet arama. Kırk beş kişilik patozu otuz beş kişiyle çalış-

tırıyor, on kişinin gündeliğini küt, cebe. Güneş tepede alev alev,

serçeler dersen sıcaktan düşüp düşüp bayılıyor. Adam çatlaya-

cak. Soluk alamıyorsun sıcaktan be. Yirmi saat. Paydos yok!

Gece oldu, arkadaşlarla anlaştık, patozu sakatlayacağız. İslâhiye-

li Hamdi derler, acar bir oğlan vardı, bilekli de. Dedi siz karışmayın, ben bu namussuz patoza yapacağımı bilirim. Oğlan cin. Hem de ilk okulun beşini bitirmiş lâf değil. Yeter ki beni ele vermeyin dedi. Verilir mi? Hamdidir buğday saplarını kız saçığı gibi ördü, bir de ıslattı mı, tam. Kütük gibi oldu. Ertesi gün buğday demetlerinin içine soktuk. İş başladı. Millet tozu dumana kattı ki Allah Allaaah!! Güneş bir yandan, incecik buğday tozu bir yandan. Soluk almak istersin alamazsın, almasan yaşayamazsın... Anca bir çatırdı koptu makinede... Irgatbaşısıdır çaktı işi, deli oldu efendi!

Pehlivan Ali:

— Niye?

— Niye mi? Lâfın gelişinden anlamadın mı? Patozun dişlileri parçalandı, sakat oldu bütün!

— Niye sakatladınız hayvanı? Yazık değil mi?

— Bize yazık değil mi? Yirmi saat iş. İçine girmeyen bilmez. İnsan insanlıktan çıkıyor!

İflâhsızın Yusuf:

— Ya bizim hemşerimizin fabrikasını da sakatlarsan?

Yunus güldü:

— Yok canım. O başka, o başka...

Veli:

— Tabii, o başka, o başka...

Yunus'a bakıyordu, güldü, yutkundu, çekinerek sordu:

— Beni de yanınıza alır mısınız?

Hepsi ona baktılar.

Pehlivan Ali:

— Gelsin, dedi.

Yusuf dudağını kemirerek düşünüyordu. Mırıldandı:

— Gelsin, gelsin ama...

Köse Hasan:

— Ne iş tutacak?

Veli omuz silkti:

— Yunus ustaya muavin olurum, makineleri yağlarım.

Öyle güzel yağcılık yaparım ki...

Veliyi uzun uzun gözden geçiren Yunus:

— İyi ya, dedi. Bana nasıl olsa bir muavin lâzım!

Pehlivan Ali coştı:

— İnsanoğlu bir kanatsız`kuşmuş gerçekten. Hemşerimiz, ulan aferin be, diyecek. Beni amma da düşünmüşler! Öyle değil mi?

Tren uzun uzun ötmeğe başlayınca sustular. Küçük istasyonlardan birine gelinmişti. Dışarısı koyu karanlık. Yağmur dinmişti.

III.

Ertesi gün sabahleyin Adana'ya gelindi. Tıkabasa ırgat yüklü tren yorgun bir fışılıyla durdu. Aralarında Şarkışlalı Yunus, Veli, İflâhsızın Yusuf, Köse Hasan bir de Pehlivan Ali'nin bulunduğu yüzlerce ırgat, beyaz torbaları, kınnapla çeke çeke bağlı yorganlarıyla istasyon betonuna döküldü. Bundan önce Çukurova'ya gelenler önden yürüyerek yol gösteriyorlardı. Siftah gelenlerse hayretler içindeydiler: «Şchir dedikleri de amma te-vâtür!»dü ha!

Pehlivan Ali, Köse Hasan'ın incecik kolunu sımsıkı tutmuştu. İflâhsızın Yusuf bir an durakladı. Yanına yaklaşan Pehlivan Ali'ye, sonra da Köse Hasan'a gülerek baktı:

— Nasıl? Dediğim gibi miymiş, değil miymiş?

Köse Hasan:

— Dediğinden ziyadeymiş! dedi. Aboo... şuna hele, şuna! İstasyon çatısına ürküntüyle baktı.

İflâhsızın Yusuf önde giden Şarkışlalı Yunus'la, yanibaşında yürüyen Veli'ye sokuldu. Veli daha şimdiden Yunus'un muavini olup çıkmıştı.

Gar merdivenlerini yanyana, ağır ağır indiler.

Şarkışlalı Yunus:

— Beri bak Yusuf, dedi. Ustalığımı demeyi unutma. Motordan, patozdan zorlu anlar, de!

Yusuf bakmadan:

— Ne diyeceğimi biliyorum ben. Kaygı çekme!

— Kurs gördüğümü de...

— Derim.

— İki sefer kurs görmüş de. Bir sefer dokuz ay, bir sefer üç ay!

— Derim derim. İş ki hemşerimizi bulalım...

Ardına döndü, Köse'yle Pehlivan'ı arandı. Birden güldü:

Merdiven başında durmuş, bir şeye şaşkın şaşkın bakıyorlardı. Bağırды:

— Haydi laan, ne duruyorsunuz orda?

Şarkışla'lı Yunus'a döndü:

— Allah vere de hemşerimizi çabuk bulalım. Hani bir bulduk mu, tamam. Anlatıyorlar da, herif almış yürümüş!

— Size mektup saldığı doğru tabii?

Yusuf gülüverdi.

Yunus pirelendi:

— Ne güldün?

— Hiiç. Öyle...

Veli kaygıyla sordu:

— Size mektup saldığı doğru değilse hani... Öyle değil mi Yunus usta?

— Öyle tabii. Bizi boşuna yormayın!

Yusuf gene güldü:

— Vallaha kardaşlar, yalanı Allah sevmez. Müslüman dini açık. Bize mektup saldığı doğru değil. Lâkin hemşerimiz olduğu doğru! Sen meselâ, hemşerimiz olsan, bizi de şurda şöyle görsen... hı?

Yunus'un neşesi birden kaçmıştı:

— Demek siz kadere kırk beş gidiyorsunuz?

— Canım Yunus usta, ne sayarsan say işte. Yalanı Allah sevmez. Hemşerimiz diye gidiyoruz...

— Herifi tanıyor musunuz?

— Tanıdığımız da yok!

— Konuşkunluğunuz?

— Tanımıyoruz ki konuşkunluğumuz olsun bire usta. Lâkin yanına varır, halimizi arzedersek bize acır dedik. Hele hem-

şeri olduğumuzu da öğrenirse... Sen olsan, hemşerin şurda dururken şehirliyi mi çalıştırırsın, hemşerini mi?

Pehlivan Ali'yle Köse Hasan da yanlarına gelmişlerdi.

Şarkışla'lı Yunus, Veli'ye umutsuzca baktı:

— Ne diyorsun sen bu işe?

Veli omuz silkti:

— Vallaha Yunus usta fos gibi geliyor bana!

— Bana da.

Yanyana yürüdüler. Sonra durdular. İflâhsızın Yusuf:

— Fos olup da, dedi. Hemşerimiz; hemşerinin kötüsü olur mu?

Yunus'un canı iyice sıkılmıştı:

— Bize yalan söylemeseydiniz iyiydi!

Veli hemen:

— Doğru, dedi.

İflâhsızın Yusuf:

— Yalan söyleyip de cebinizden paranızı almadık. Hemşerimiz olduğu doğru. Öyle değil mi Ali?

Pehlivan Ali meydan okurcasına sokuldu:

— Hemşeriniz değil mi diyor yâni?

— Mektup almadığımızı lâf ediyor!

— Öyle mi? Lâf mı ediyorsun?

Yunus usta çekindi:

— Yok canım. Lâf maf ettiğim yok. Hemşeriniz mektup salmamış, tanıdığınız da yok...

— Ee??

— Kadere kırkbeş gidiyorsunuz!

Az daha sokuldu hörozlanarak:

— Belle ki salmadı, belle ki kadere kırkbeş gidiyoruz. Nolacak?

Şarkışla'lı Yunus, Pehlivan Ali'nin iri yapısından ürktü:

— Bir şey olacağı yok. Öyle değil mi Veli?

Veli başını salladı.

Tam bu sırada kampana çalmağa başlayınca, Yunus'un akli başına geldi.

— En iyisi, dedi. Biz yolumuza gidelim! Ne diyorsun Veli?

— Gidelim Yunus usta. Benim işim hazır zaten...

Üç arkadaşta baktılar. Onlar da onlara bakmaktaydılar, bir zaman bakiştılar. Sonra Yunus'la Veli sessizce ayrılip merdivenleri koşa koşa çıktıılar.

Pehlivan Ali fena iççerlemişti. Gidenler kayboldukları halde, arkalarından hâlâ bakıyordu. Homurdandı birden:

— Akıl diyor...

İflâhsızın Yusuf telâşla:

— Akıl ne diyor Ali?

— Biz mi gelin dedik onlara?

— Demedik, kendileri takıldılar ardımıza...

— Akıl diyor ki...

— Ne diyor?

— Tövbe estafurullah...

Köse Hasan kolundan çekti:

— Yürüyün bire herif. Varalım gidelim yolumuza. Onlar-sız gidemez miyiz?

— Niye gidemeyelim Hasan? İnsan sora sora mevlâsını da bulur, belâsını da!

Öteki ırgatlara baktılar. Beyaz torbaları, dürülü yorganlarıyla, garı şehre bağlayan asfalt caddede, asfaltın iki kıyısındaki şirin köşklere baka baka yürüyorlar, konuşmuyorlardı. Önünden geçmekte oldukları zarif köşkün koyu gölgeli bahçesinde bacak bacak üstüne atmış, dizindeki derginin yapraklarını ağır ağır çeviren genç bir kadını göstererek Pehlivan Ali, güldü:

— Hasan!

Hasan sokuldu:

— Hı?

Fısıldadı:

— Şehirli avradı görüyor musun?

— Görüyorum. Ne durdun?

— Abo lan, hı?

— Yürü hadi yürü...

İflâhsızın Yusuf az önlerindeydi, durdu, döndü:

— Niye durdunuz?

Ali gülerek şehirli kadını işaret etti. İflâhsızın Yusuf anla-
mıştı. Yanına geldi, sesini kısarak:

— Şehirliye engin yerini verme Ali!

Ali kolunu Yusuf'un elinden kurtardı:

— Ne engin yeri? Engin yerimi mengin yerimi verdiğim
yok!

Kolunu yeniden tuttu:

— Emmim derdi ki, siz siz olun şehirliye engin yerinizi
vermeyin derdi. İnsan dediğin delinmedik kabağa girmeli. Şe-
hirliye hımbıl görünmeyelim Ali!

Kolundan tutup çekti.

Ali istemeye istemeye yürüdü.

Yusuf:

— Şehirliye hımbıl göründün mü yandın, dedi. Sen sen ol
derdi emmim, delinmedik kabağa gir derdi!

—
—

Adana'nın en işlek kavşaklarından biri olan Dört yolağzı'na
geldiler. Yusuf:

— E, dedi. Yollar çatallandı. Ne yapacağız?

Köse Hasan omuz silkti.

Pehlivan Ali, asfaltta pırıl pırıl kayan siyah bir taksinin
ardından bakıyordu, dalmıştı.

Yusuf bu dalgınlığı beğenmedi:

— Şehir yerinde hımbıl hımbıl durmayalım kardaşlar!

Köse Hasan:

— Ne yapalım ya?

Ne yapmaları gerektiğini Yusuf'un da bildiği yoktu. Bir-
den fötr şapkalı biri gözüne ilişerek:

— Şu lenger şapkalıya soralım, dedi. Kadere kırk beş!

Adamın ardından koştu:

— Efendi, efendi!

Adam durdu, döndü, baktı.

— hani biz Çukurova'ya siftah geliyoruz da...

Adam hiç bir şey anlamamıştı:

— Peki?

— Sen bizim hemşerimizi tanır mısın? Hemşerim dediysem, hani bizim köyden değil, bizim sancaktan!

Adam elinin tersiyle itti:

— Sokulma, geri dur!

— Huylanma efendi, bilemedim...

Adam ellilik, komisyoncu kâtibiydi. İki saata kadar boşaltılmazsa ardiye ücreti binecek bir kireç vagonu için istasyona gidiyordu. Kan tere batmıştı. Onunla uğraşarak geçirecek vakti yoktu.

Hemşerilerinin avradına söğüp çekti gitti.

Yusuf bozulmuştu. Köse Hasan'la Pehlivan Ali yanına geldikleri zaman, gidenin ardından:

— Boyun devrile! dedi. Şehirli değil mi? Fıkara emmim. Şehirliler beleş beleşine yaralı parmağa işemezler derdi...

Şalgam turşusunun mora çalan kırmızı suyunu kirli bir bardakla içmekte olan çember sakallı bir yaşlıyı gördü, emmini unuttu:

— Şu herif hocaya benziyor. Hocalar iyi olur. Varalım bir de ona soralım. Kadere kırk beş!

Sokuldular.

Yusuf:

— Öyle mi hacı emmi, dedi.

Yaşlı adam gözlüğünün üstünden baktı:

— Neyle mi?

— Bir şey danışacaktık...

— Danışın bakalım.

— Sen bizim hemşerimizin fabrikasını biliyor musun?

— Siz hangi köydensiniz?

Yusuf söyledi. Yaşlı adam da onlara yakın köylerden birindendi ama, çıkalı çok olmuştu. Yusuf çember sakallının gene de hemşeri sayılacağını söyleyerek, ellerine sarıldı:

— ilâha hemşerim Allah seni karşımıza çıkarttı.

Adam ellerini çekmedi:

— Buraya niye geldiniz?

— Biz mi? Hani bilmez değilsin ya, bizim oralarda ekin kıt olur. Bu yıl bir de kara kurt indi mi, tamam!

Pehlivan Ali ciddî ciddî:

— Para kazanınca ne alacağımızı söyle Yusuf! dedi.

Köse Hasan dayanamadı:

— Yılan sedası gibi ses verir!

Yusuf başını salladı:

— Gazocağı, gazocağı ya, ne bakıyorsun? Hacı emmi gazocağının iyisini bilir. Hacı emminin bildiğini kim bilir? Öyle değil mi Hacı emmi?

Adamın hoşuna gitti, güldü.

Pehlivan Ali:

— Köyde yılan bellerler, dedi.

İçtiği şalgam parasını veren yaşlının derdi başkaydı:

— Benim de bellenecek bir bağım vardı ya, neyse. Demek hemşerinizin fabrikasına diye geldiniz? İyi ettiniz ya, hemşerinizi tırnaksızın biridir. İş çıkacağını pek ummam.

Pehlivan Ali kızdı:

— Sen bizim hemşerimizi biliyor musun?

— Biliyorum ya bilmem mi?

— Hemşerimize niye tırnaksız diyorsun? Bizi görünce...

Öyle değil mi Yusuf?

Yusuf aldırış etmemeyi uygun bularak, yaşlı adama döndü:

— Sonra Hacı emmi?

Adam sinirlenmişti. Pehlivan Ali'ye ters ters bakıyordu.

Yusuf'a sertçe döndü:

— Bu yolu tutun, dosdoğru gidin. Sağa sola bükülmeyin.

Karşınıza trenler çıkar, kara vagonlar. Geçin. Sağa sapın. Sol-
da, sarı badanalı uzun, upuzun bacalı yer!

İflâhsızın Yusuf, çember sakallının ellerine gene sarıldı.

Sonra ayrılıp yolu tuttular.

Yolda Pehlivan Ali:

— Hemşerimiz tırnaksız mı? dedi.

Yusuf:

— Kendi tırnaksız. Niye tırnaksız olsun?

— Kendi tırnaksız da, çember sakallının yüzüne niye demedin?

— Demem.

— Niye?

— Emmim derdi ki, siz siz olun şehirlinin suyuna göredin, şehirli ak derse siz kara demeyin derdi.

— Şehirlinin ak dediği karaysa ya?

— Olsun.

— Ben demem!

— Emmim derdi Ali, hani cmmim vardı ya, Dudu ablamın eri?

Köse Pehlivan Ali'yi dirseğiyle dürttü.

Ali yine de kesti attı:

— Ben demem!

İflâhsızın Yusuf karşılık vermedi ya, o da içerlemişti.

Çember sakallının belirttiğince yürüdüler. Sora sora fabrikayı bulup da önüne geldikleri zaman, kapı üzerindeki elektrikli saat on biri gösteriyordu. Yarım saat sonra işbaşı yapacak işçilerin kalabalığı ortalığı doldurdu. Kendileri gibi, iş için bekleyen yayla memleket uşakları o kadar çoktu ki... Üç arkadaş kıydan bir süre baktılar bu kaynaşmaya. Üçü de adamakıllı kaygılanmıştı: Bunların hepsi de iş için mi bekliyorlardı acaba?

Köse Hasan:

— Hemşerimiz bunların tümünün de hemşerisi değil ya! dedi.

Pehlivan Ali:

— Yok canım. Bes bizim!

Tam on bir buçukta dışardaki işçiler işbaşı yapmak üzere fabrikanın «İşçi kapısı»ndan girince ortalık tenhalaşır gibi olduysa da, az sonra yerlerini işbaşı yapanlara bırakıp paydos edenlerin kalabalığı fabrika önünü yine doldurdu. Bir an kadınlı erkekli, çoluk çocuklu yorgun bir kalabalık, güneşin altında, ıslak parke taşlarına doğru seyrekleşerek eridi gitti.

Yusuf bir ara:

— Beri bakın, dedi. Geri durmayla hiçbir şey elde edemeyiz!

Pehlivan Ali:

— Ne yapalım?

— Kapıya sokulalım!

— Emmin öyle mi derdi?

— Öyle derdi. Beyenmiyorsun ya, emmim deyip de geçme!

— Kim beğenmiyor? Dudu ablanın eri, beğenmem mi?

Öyle değil mi Köse?

Köse Hasan kıs kıs güldü.

Yusuf ne ona aldırış etti, ne ötekinc. Fabrika kapısına yürüdü. Ali'yle Hasan da ardından gittiler. Yusuf ilkin, kendileri gibi beyaz torbaları, dürülü yorganlarıyla dikilen yayla memleket uşaklarının yanına sokuldu. Aldırış eden olmadı. Yine de bozulmadan az daha sokuldu. Gözüne kestirdiği birine:

— Öyle mi? dedi. Burda ne dikiliyorsunuz?

Yusuf'a baktı teke sakallı, güldü:

— Hiiç. Seyran ediyoruz. Siz ne dikiliyorsunuz?

— Biz mi Malûm: İş miş var mı diye...

— Biz de onun için.

— İş vermiyorlar mı?

— Verseler ne diye dikilelim?

— Siz hangi köyden olursunuz?

Arkadaşlarını gösterdi:

— Dördümüz Yıldızeli'den. Bunlar da Karagöl'den. Lâkin harçlığımız da tükendi. Şaşırdık kaldık...

— Demek işe girmek çetin?

— Ne diyorsun kardaş!

Yusuf arkadaşlarına baktı, göz kırptı:

— Fabrika sahibi adamın hemşerisi olmalı ki!

Yere isteksizlikle tüküren Yıldızeli'li:

— Kulak asma, dedi. Hemşerin de olsa... şehire göçüp de tüylendi mi, bırak...

Pehlivan Ali az kalsın «Bu fabrikanın sahibi bizim hemşerimiz olur!» diyecekti, kendini tuttu.

Yıldızeli'li arkadaşlarıyla çekip çayhaneye gitti.

Yusuf kapıcı Arnavuda gözlerini dikmişti. Birdenbire arkadaşlarına döndü. 'Gözleri parlıyordu:

— Bakın hele, şurda bakkal var. İki paket Köylü sigarası alalım da éline sıkıştıralım şu kapıcının ne dersiniz?

Pehlivan Ali:

— Niye?

— Şehir adamı yeyime alışkın olur. Emmim derdi ki, siz siz olun, şehirliye yeyimi eksik etmeyin derdi.

Pehlivan Ali Köse Hasan'a bakarak:

— Dudu ablanın eri mi?

Kızdı ama, bozmadı:

— Dudu ablamın eri!

— Dudu ablan da hani...

— Ne olmuş Dudu ablama?

— Hiç. Osmanlı avrat da...

Yusuf lâhavle çekti, sonra:

— Verin, dedi, verin paraları da sigaraları alalım!

Aralarında para topladılar. Yusuf paketleri sıkıştırırken, fabrika sahibi hemşerilerinin yanına salıverilnelerini fısıldayacaktı.

Yusuf, kooperatif bakkalına giderken, Pehlivan Ali sendi:

— Oldu olacak, bir kutu da kibrit al bâri!

Köse Hasan'ı kenara çekti:

— Sigaraları verirken biz de yanında olalım, kapıcı bizi de görsün!

— Niye? dedi Hasan.

— Hepimizinki de bir ekmek derdi oğlum. Sigaraları ben veriyorum der de kapıcının gözüne o girer, biz kenarda kalırız. Yusuf'u bilmez misin?

— Bilmez olur muyum? Tatavacının biri!

Yusuf sigaraları götürürken yanından ayrılmadılar. Ayrılmadılar ama, kapıcı da bildikleri gibi değildi. İş anlayınca kaşları 'bir çatılış çatıldı:

— Abe ne bunlar?

Yusuf ürktü:

— Hani malûm ya, garibiz. Al bunları, bizi fabrika sahibinin yanına salıver!

İrzina söğülmüş gibi köpüren Arnavut:

— Banaa? diye bağırdı. Sen verirsin rüşvet ha?

Yusuf şaşaladı. Hesapta bu yoktu işte. Korkudan paketlerden birini yere düşürdü, eğildi, aldı:

— Huylanma efendi, dedi. Huylanma. Köylüyüz de hani, bilemedik. Âdet, usul böyle belledik...

Arkadaşlarının yanına geldi.

Kapıcınınsa ayrıntı kabarmıştı bir sefer. Bıyığını bura bura dolaşıyor, homurdanıyordu:

— Paa! Verir bana rüşvet!

Üç arkadaş kıyıya çekildiler. Pehlivan Ali:

— Şu kahveye girelim bâri, dedi.

Yusuf: «Cık» yaptı.

— Niye? dedi Pehlivan Ali.

— Harçlığımız tükenir... Emmim derdi ki, gurbete düştünüz mü, işinizi sağlamlayana kadar harçlığınıza kör düğüm atın derdi. Tevekkülün koyununu kurt yemezmiş!

Fabrikanın ilerisindeki top ağaçlardan birinin altına oturdu-
lar. Konuşmuyor, çevreye bakıyorlardı. İşten çıkanlar çekilip gitmiş, ortalıkta kendileri gibi, iş için gelmiş yayla memleket uşaklarından başka kimseler kalmamıştı hemen hemen. Onlardan çoğu da kooperatif kahvesine girmişlerdi. Girmeyenlerse, kendileri gibi, ağaç altlarına yanlamış, cigaralar yakılmış, azık çıkınları çözülmüştü.

Saat iki buçuğa doğru fabrika sahibinin pırıl pırıl hususisi karşıda görününce, Arnavut kapıcıyı bir telâştır aldı. Oradaki işsizleri kovdu, hiç gereği yokken ceketini yanlara çekti, sonra da kapının içinde put kesildi.

Siyah hususi hızla geldi, yavaşladı, fabrika kapısından ağır ağır girerken, kapıcı yerlere kadar eğilerek ağasını selâmladı.

Üç arkadaş, top ağacın altında ayağa kalkmış, kasketlerini

çıkarmışlardı. Otomobil içeri girip gözden kaybolduktan sonra, Yusuf:

— Valiydi! dedi.

Pehlivan Ali aval aval baktı:

— Vali ne ki?

Yusuf da bilmiyordu ne olduğunu, duymuştu. Yine de:

— Sen bilmezsın, dedi.

Köse Hasan:

— Sen biliyor musun?

— Biliyorum tabî, bilmem mi? Sivas'ta, Cer atölyesinde çalıştığım neydi? Ordaki ustamız... nerde buralarda öyle usta? Sivas bu, Sivas deyip geçme. Siz benim yerime gideydiniz Sivas'a da bak. Ağzınız açık kalırdı tekmi!...

Bütün gün beklediler. Sonunda Yusuf:

— Beri bakın, dedi.

Ötekiler isteksizlikle yanaştılar. Şaka maka, ne varsa Yusuf'ta vardı.

— Böyle geri durmakla olmaz arkadaşlar!

Pehlivan:

— Ne yapalım?

— Ne mi yapalım? Kapıcıya varalım. El öpmekle ağız kirlenmez, öyle değil mi Hasan?

Hasan başını salladı:

— Doğru.

— Emmim derdi ki, geminizi yürütmeğe bakın derdi. Adam köprüyü geçene kadar gâvura bile dayı der. Tevekkülün koyununu kurt yemezmiş. Ben yine gidip yalvaracam bir iki şu imansız kapıcıya! Neden dersiniz, ağızımızı görüp, halimizi arz etmedik mi, elli beklessek fos. Öyle değil mi kardaşlar?

İkisi birden «Doğru» dediler. Yusuf önden yürüdü. Ötekiler, ne olur ne olmaz gibilerden, geride kalmışlardı.

Hâlâ resmî bir ciddîlik içindeki kapıcı bir ara başını kaldırıp baktı. Yusuf'u görünce pıskıracak bir kedi gibi:

— Yine mi sen?

Yusuf kelleyi koltuğa almıştı. Ya kapıcıyı tavlayıp ağala-

rını görme yolunu bulacak, ya da bu candan vazgeçecekti. Ne bu be? Şuraya gurbete diye çıkmışlardı!

Boynunu büktü:

— Kulun oluyum efendi!

Kapıcı kesti attı:

— Olmaz!

— Kapında kölen oluyum!

— Olmaz dedik!

— Tabanlarının altını öpüyüm!

— Abe olmaz derim sana olmaz!

— Olmayıp da bire kapıcı başı, oğlak başı mı? Hani bir salsan da hemşerimi bir görsem...

Kapıcı aldırmadı. Elleri arkasında, kanatları ardlarına kadar açık kapının önünde gitti geldi, giderken, Yusuf önünü kesti, ellerine uzandı:

— Çoluğunun, çocuğunun başı için!

Kapıcının sabrı taşınıştı artık. Birden olağanüstü bir parlayışla Yusuf'u itti, tekmeledi:

— Olmaz dedik, olmaz dedik işte. Yıkıl burdan!

Yusuf sendeledi, yere diz verip kalkarken, fırlayan kasketini yerden aldı:

— Kurbanların oluyum efendi...

— Görmeyeyim seni bir daha burda!

Elinde kasket, arkadaşlarının yanına geldi:

— Firavun, dedi. Gâvurdan beter be!

Pehlivan Ali'yi bir gülmedir tutmuştu:

— Emmin olsa bu işe ne derdi Yusuf?

— Ne mi derdi? Tevekkül olun derdi. Gurbete düşen bir insanın başına her bir şey gelir. Arabamızın tekerine taş koyuyorlar. Gurbet bunun burası. Gurbette insan derdi emmin, sudan çıkmış balığa döner. Tevekkül olun, aman tevekkül. Tevekkülün koyununu kurt yemezmiş!

— Amaan bire herif, dedi Pehlivan.

— Niye? Niye amaan oluyormuş?

— Emmin bunca tevekkül de sonunda niye öldü?

— Deliye bak. Emmimin elinde olsa ölür müydü? Töbe ölmezdi dinime imanıma. Emmim gibi var mıydı? Avradın bile nasılını seçmiş zamanında değil mi Köse?

Köse Hasan, Pehlivan Ali'ye baktı:

— Osmanlı'sını, dedi.

Pehlivan Ali ağız dolusu esnedi:

— Orası öyle, dedi esnedikten sonra. Osmanlılığına söz yok. Osmanlı avratlar uçkurlarına pek sıkı olurlar, bilirim!

Yusuf anlamadı.

Ortalık kararınca kadar oturdular. Neyi, niçin beklediklerini bilmiyorlardı. Fabrika sahibinin kocaman, pırıl pırıl, siyah hususisi fabrikadan çıkıp giderken, onlar çıkınlarını açmış, yere sermiş, yiyorlardı. İşçi mahallesinin alaca karanlığında kaybolan hususunin ardından uzun uzun bakan Pehlivan Ali:

— Vali gittil dedi.

Yusuf dalgındı. Köse Hasan mırıldandı:

— Gitti ki gitti... Nereye gider şimdi bu, Ali?

— Kim? Vali mi?

— Vali.

Yusuf'a baktı:

— Bilmem. Bilse bilse Yusuf Ağa bilir ya, söyler mi söylemez mi...

Yusuf hiç oralarda değildi. Nasıl edip de hemşerilerine görüneceklerdi? İş burdaydı. Yoksa valiymiş, müdürmüş, jandarma kumandanıymış...

Aydınlık gökte birbirini kovalayan kirli bulutlara baka baka cigara içtiler, çok az konuştu. Gece, gecenin yalnızlığı ilerledikçe, en çok da Pehlivan Ali, köye gitti, köyünün gübre kokulu gecelerine gömüldü âdeta. Köy, köyü. Kerpiç ev. Anası, yuvar yuvar anası ile de. «Alıiii-Hı?-Pilâv pişti oğlum-Geliyorum ana-Sovan da ister misin?-Bak hele bak. Hastaya kar sorulur mu?»

Birden eli kulağa attı.

Gece yarısında vardiya değişirken yine birden kalabalıklaşır veren fabrika önünün kalabalığına umutsuzluk, biraz da öf-

keyle baktılar. Ne kadar, ne kadar çok insan sebepleniyordu hemşerilerinden de, bir kendileri...

Yusuf:

— Ah ulan, dedi. Ah ulan Firavun kapıcı ah!

Ali:

— Ah ki ah!

Yusuf:

— Firavundan insafsız be, zalim!

Ama ne olursa olsun, küçük karpit lâmbalarıyla dolaşıp duran gezgin satıcıların yer yer aydınlattığı fabrika önünde, insanlar çok daha cıvıl cıvıl, çok daha cümbüşlü oluyordu:

— Şam tatlısını ne güzel, ne güzel yemesi!

— Hani ya şifalı şalgamdan içen?

—

—

Sonra el ayak, karpit lâmbalarıyla gezgin satıcılar yavaş yavaş çekildi, ortalık tenhalaştı. Yalnız fabrikanın fısıltılı iniltisi. Bu hiçbir zaman dinmeyen, yorulup usanmayan inilti, mahallenin nabzı gibi bütün gece atıp durdu.

Üç arkadaş top ağacın altında, yorganlarının yarısını altlarına, yarısını da üstlerine almışlardı. Havada gittikçe büyü-yüp şişmekte olan yüklü bulutlardan habersizdiler. Başlarının altında beyaz torbalar tatlı tatlı uyuyorlardı.

Sabaha karşı şakırtılı bir yağmurla uyandılar. Yağmur iri taneli, sicim gibiydi. Daha fazla ıslanmamak için apar topar, kendilerini atacak bir saçak altı arandılar, yoktu.

Yusuf çaresiz:

— Şu kahveye girelim bâri kardaşlar! dedi.

Dedi ya, içi de gitmedi değil. Yallah deyince üç çay içmeleri gerekecekti. Üç çay! Al sana masraf kapısı. Gurbette, masraf üstüne masraf. Can mı dayanırdı buna?

Yağmur sabaha kadar dinmedi. Ortalığı sel sele verdikten sonra, sabahleyin, kara bulutlar parçalanıp sıyrıldı, güneş doğdu. Fabrikanın önü yine her zamanki gibi işsizler, gezgin satıcı ve yalın ayaklı çocuklarla doldu.

Çayhanenin acı acı marsık tüten, eğri bacaklı mangalında ıslak üst başlarını iyice kurutmuşlardı.

Uykusuzluktan geberen Pehlivan, ağzını gere gere esnedikten sonra:

— Bugün ne yapacağız bakalım? dedi.

İflâhsızın Yusuf her zamanki gibi umutluydu:

— Bir şeyler yapacağız her halde. Bugün değilse yarın, yarın değilse öbür gün...

Pehlivan Ali sözünü kesti:

— Öbür gün değilse daha öbür gün, daha öbür gün değilse...

Köse güldü.

Yusuf kızdı:

— Benim elimde ne var Ali?

Köse içini çekti:

— Yunus ustayla öbür oğlan, Veli, iyi ki gelmediler...

— Gelseler ne vardı?

— Hiç. Hiç ya, hemşerimizi görebiliyor muyuz, bak!

Yusuf'un umudu kırılmıyordu, kırılmayacaktı:

— Göremediğimize ne bakıyorsun? Göreceğiz. Madem bu fabrikanın sahibi, ne yapıp yapıp göreceğiz!

Yanı başlarında kötü kötü düşünmekte olan ufacık bir yaşlı:

— Fabrika sahibi hemşerinizi mi olur? dedi.

Yusuf, etine iğne dürtülmüşçesine döndü adama:

— Hemşerimiz olur!

Yaşlı adam güldü. Yusuf içerde:

— Ne güldün?

— Hiç, dedi adam. Öyle.

— Hemşerimiz olduğuna inanmadın mı?

— İmandım oğlum inandım a...

— Daha ne?

— Dahası şu ki, burası şehir, fabrika. Köy yerine benzer. Hemşeri memşeri... geç bir kalem. Elin ayağın tutuyor mu, gücün kuvvetin yerinde mi, işbaşına git, iş varsa versin.

Lâkin şu sıra pek aklım kesmez. Fabrikanın önü işsiz dolu. Boyuna adam çıkarıyorlar işten!

Yaşlı adamın «Fabrika insanı» olduğunu anlamışlardı. İşkemelelerini az daha yanaştırdılar. Yusuf:

— Sen hemşerimiz olsan, dedi, kendi öz hemşerin şurda dururken, yadırgıya iş verir misin?

— Belli olmaz. İşime kim gelirse...

Pehlivan Ali başka bir şey sordu:

— Onu bunu bırakın. Biz şimdi işe girsek, ne kazanırız?

— İşine göre, dedi yaşlı adam. Usta işçi olunca başka...

— Acemi?

— Acemi boğazını bile zor çıkarır.

— Canım, ne kadar çıkarır yani?

Yaşlı adam onları şöyle bir gözden geçirdikten sonra:

— Sizi alsalar alsalar Çırçırlara alırlar...

— Çırçırlar ne?

— Pamuğun kabuğundan, tohumundan ayrıldığı yer.

— Ne verirler?

— Günde kazansanız kazansanız iki, üç lira!

Üçü de sevinçten neredeyse hoplayacaktı. En çok Köse sevindi:

— Daha ne? Bizim orda töbe iş olmaz. Olsa bile otuz, kırk kuruş...

Yusuf yaşlı adamı sevmişti:

— Hemşerimizi nasıl görürüz acaba? dedi. Sen bize bir akıl veremez misin?

— Beni dinlerseniz, boşverin hemşeriye memşeriye. Amelle işlerine karışmaz o. Onun vazifesi otomobiline kasılıp fabrikaya gelmek, karnı acıkınca da yine otomobiline kasılıp evine, yemeğe gitmek!

İflâhsızın Yusuf «Valiydi ha!» dediğini hatırladı. Pehlivan'la Köse de hatırlamışlardı bunu. Bakıştılar.

IV.

Sabahın sekizine doğru, içtikleri çayların parasını verip çayhaneden çıktılar. Masmavi göğün altında ıslak tahtalar tütüyor, çevre kuvvetli güneşle cam gibi parlıyordu.

İflâhsızın Yusuf başını güneşe kaldırdı, genzi gıcıklandı. Üst üste hапşırdıktan sonra:

— Hak şüküüür, dedi.

Beyaz torbaları, dürülü yorganlarıyla çayhanenin önündeki parke döşeli yola çıktılar.

Köse Hasan:

— Vali bellediydik, dedi. Sen de bilemedin!

Yusuf üzerinde durmadı:

— Bilemediğime ne bakıyorsun?

Ali yine takıldı:

— Emmin demedi miydi?

Yusuf birden kızdı:

— Demediymi. Benim emmin gibi var mı Ali? Bilmiyor musun? Emmim, de, orda dur. On'u, dokuzu bırakın da... size bir şey deyim mi? Tutun şu torbamla yorganımı...

Hasan torbasını aldı:

— Tuttuk belle, nolacak?

— Nolacak biliyor musun? dedi Yusuf.

Ali sokuldu, yorganı aldı Yusuf'tan:

— Nolacak?

— Otomobilinin uğruna çıkacağım hemşerimizin!

Şaşılar. Ali:

— Uğruna çıkacan ha? Seni tepeler lan!

— Tepelesin. Kadere kırk beş. Ben bu candan vazgeçtim zaten...

Sözünü bitirmemişti ki, fabrika sahibinin büyük, siyah pırıl pırıl hususisi işçi mahallesine giden yolun köşesinden çıktı. Yusuf yaralı bir kuş heyecanı içinde yekindi, sonra da hızla gelmekte olan kocaman arabanın önüne atılacağı en uygun anı beklemeğe başladı.

Fabrika kapıcısı her zamanki gibi, işsizleri kovdu, üstünü başını düzeltti, fabrika kapısının içinde put kesildi sonra da.

Siyah hususi hızla geliyordu, yavaşladı. Fabrika kapısına on metre kala Yusuf öne atıldı, kollarını havaya kaldırdı. Araba kuvvetli bir frenle tam zamanında durmuştu. Şoför hırsla yere atladı. Yusuf'u tokatlayacaktı ki, fabrika sahibi arabadan şoföre seslendi. Altmışlık biriydi. Yeni traşlı pörsük yüzünde kıl kıl damarlar...

Şoför tokatlamaktan vazgeçmişti ama, Arnavut kapıcı kocaman bıyığıyla hemen yetişmişti. Yusuf'u hışımlla itti. Yere diz verip kalkan Yusuf fabrika sahibine koştu. Adam geniş kenarlı fötr şapkası, lâcivert elbiseleri, rügan iskarpinleriyle arabasından inmekteydi. Yusuf ayaklarına kapandı, az kalsın öpecekti:

— Ağam ağam, kurban ağam...

— Ne o lan? Ne istiyorsun?

Sapsarı Yusuf titriyordu:

— Ç. köyünden oluruz, hemşeriyiz seninle. Allah sana uzun ömürler versin, nâminı şânını duyduk da geldik. Köylümüz değil ya, bizim sancaktan olur dedik inanmadılar, döğdüler bizi, kovdular...

Yusuf'un konuşmasından hemşeri köylüler olduklarını anlayan fabrika sahibi, üzerinde durmadı. Yıllar vardı memleketten, köyünden ayrılalı. Sonra ne? Ayrılmasa bile doğduğu köye çeşme yaptırmıştı, yol yaptırmıştı, çocuk okutuyordu. Başka ne yapabilirdi?

Kısa kesti:

— Peki, benden ne istiyorsunuz?

— Sağlığını istiyoruz hemşerim. Nâmını şânını Sivas'da duydum. Allah daha ziyade etsin, bize yanında birer vazife veren hayrına da, sayende sebeplensek...

Arkadaşlarına döndü:

— beri gelsenize lan! Ne dikiliyorsunuz orda içyağı gibi donuk donuk?

Ağaya döndü:

— bunlar da bizim köylü ağam. Üç arkadaşız biz. Bu, Kösenin Hasan, bu da Pehlivan Ali, zorlu güleş tutar!

Fabrika sahibi güldü. Onları hemen çevreleyiveren meraklı kalabalığa karşı piyasasının bozulmasından korkmasa lâfı uzatır, yıllardır kendini sıkı sıkı konuştuğu şehirceden sıyrılır, şunlarla tıpkı onların köycesiyle konuşurdu. Hattâ Pehlivan Ali'yle de güleşe tutuşabilirdi. Pek severdi güleşi. Tutuşup da gerçekten değil, şakacıktan bir el ense çeker, ellerini şaplatırdı.

Arabasının yanında asık yüzüyle put gibi dikilen ve «şu aylara» diş bilemekte olan Arnavut kapıcıya baktı. «Gel buraya!» demeğe kalmadan, adam fırladı, ağasının önünde çakıldı. Gözleri ağasıındaydı, öyle bakıyordu ki... Yalnız kulaklarıyla değil, bütün organlarıyla alacağı emri bekliyor, iri burnunun etli kanatları titriyordu.

Ağa emrini kısaca verdi:

— Çırçırların ırgatbaşısını çağırırsın, gösterirsin bu adamları, bakar, işine yararsa iş verir. Haydi!

Fabrika kapısına yürüdü.

Verilen emirden pek bir şey anlamayan üç arkadaş, ağanın ardından kaygılı bakıyorlardı ki, Arnavut kapıcı tiksintiyle:

— Gelin be! dedi.

Yusuf önde, gittiler.

— Gelin arkamdan!

Arkasından gittiler. Kapıcı önce kulübesine girdi. Fabrika içlerine bağlı telefonunun kulaklığını aldı, alışkın parmaklarla numarayı çevirdi. Bütün bu işleri yaparken yan gözle «A-

yılar»ı kolluyor, bakıp bakmadıklarını, imrenip imrenmediklerini kestirmeğe çalışıyordu.

Sert bir sesle:

— Aloo, dedi. Neresi orası? Çırçırılar mı? Bana gönderin ırgatbaşıyı, çok acele. Evet çok acele, kapıya, derhal! Var çok mühim talimatları ağamızın!

Üç arkadaşın imrenen, şaşkın bakışları önünde kulaklığı yerine sertçe koydu:

— Tebliğ etmek için ağamızın emrini, yaptım telefon! Şimdi gelecek ırgatbaşı...

Yusuf aklederek:

— Sağ ol! dedi.

Kapıcı yine de:

— Durmayın burada, çıkın dışarı, şurada durun, diyil orada, şurada, az daha şurada, hah, oldu şimdi!

Üç arkadaş boy sırasıyla kapının yanına sıralanmışlardı.

Az sonra ırgatbaşı geldi. Daracık omuzları, uzun boylu, yüzünden ne anasının gözü olduğu belli, hinoğlu hin bir Alasonyalı. Bin tarakta bezi vardı. Birbirine yakın gözleriyle, kuşku içindeydi. İşe adam kayırır, kayırdığı adamlardan avanta alır, şuna buna para karşılığı, çırçırılardaki kadınları, kızları tavlardı, para vermeyen hele hele para vermeyip bir de kafa tutanların anasını beller biri.

Kapıcı Arnavuda göz kırptı:

— Hayrola?

Kapıcı kocaman burnuyla hep o resmî ciddilik içinde, üç arkadaşına emretti:

— Abe gelin buraya!

Önce Yusuf, koştu.

Kapıcı ağasının emrini kısaca tekrarladı:

— Ağamızın emri: Bakacaksın, göreceksin. Uygun evsaf-daysalar vereceksin iş!

Kulübesine girdi, artık onlarla ilgisini kesti.

ırgatbaşı «üç ayı»ya baktı. Çırçırılara bu kadar kolay girmek ha?

— Gelin!

Yürüdüler. Irgatbaşı önde, ardında İflâhsızın Yusuf, onun ardında da Pehlivan'la Köse, yanyana gidiyorlardı. Örslere inen balyoz sesleri ve birtakım makine şakırtıları gelen basık çatılı yapıların önünden geçerek «Çırçır dairesi»nin çürük merdivenlerini çıktılar.

Pamuğun kuru kabuğuyla tohumundan ayrıldığı yerdi burası.

Üç arkadaş şimdiye kadar hiç görmedikleri sert şakırtılı, pamuk tozları uçuşan bir hava içine girince sanki çarpılarak ürktüler. Burada hemen her şey sarsılıp sallanıyor, dönüyordu. Tahtaları kararmış basık çatıdan sarkan toz salkımları arasında ufacık ampuller sarı sarı yanıyor, yanlarındaki volânların kuvvetli sarsıntılarla çalıştırdığı çırçır makinelerinden şiddetli sesler çıkıyor, toz salkımları, tozlu duvarlar, döşeme tahtaları, havada uçuşan tozlar sarsılıyordu.

Her çırçır makinesinin üzerinde genç, yaşlı kadınlar, kızlar, çocuklar oturuyor, ellerindeki değnekleri makinelerin «Top» denilen silindirleri arasında sağa sola kullanarak, silindirler arasındaki tohumlu pamukların toplar tarafından iyice yenmesini sağlıyorlardı. Toplar tohumlu pamukları iyice yerlerse, makine pamukları tohumundan daha kolay, daha çabuk, daha «randımanlı» ayırırdı.

Üç arkadaş dönerek, sarsılarak çalışan atölyenin pamuk tozu yüklü havasında afallamışlardı. Yusuf, ırgatbaşının hemen arkasındaydı. Ötekiler daha arkada, şaşkın, ürkek... hele Pehlivan Ali, kocaman eliyle Köse'nin cılız kolunu sımsıkı yakalamıştı.

Irgatbaşı, makinesinin üzerinde sarsılarak uyuklayan yaşlı bir kadına gitti, omuzundan hoyratça sarstı, uyandırdı, ayıp yerlerine, babasının kemiğine filân söğdü. Sonra da üç arkadaşın yanına geldi. Onları arkadaki boş pamuk mağazalarından birine çekerek:

— Bakın bana, dedi. Sanmayasınız fabrika işini köy işi! Benzemez fabrika işi köy işine...

Yusuf:

— Sayende belleriz, dedi.

— Her ne kadar ağırsa da iş, bolcanadır parası!

— Bize de o lâzım efendi...

— Sonra gelemem vermeğe avaralık, yahut kaytarmak!

— Yook efendi, yok. Töbe vallaha...

— Bir şey daha: Buranın gündeliği üç lira temiz. Ben sizi kollayacağım. Neden? Baktım garipsiniz...

— Allah çoluğunu çocuğunu bağışlasın, Allah taş deyip tuttuğunu...

— Boşver Allaha, peygambere. Doyurmaz karnını Allah peygamber. Var buranın bir âdeti...

— Doğru, dedi Yusuf. Her yerin kendine göre bir âdeti olur!

— Tamam. Haftadan haftaya ne zaman alacaksınız paracıklarınızı...

—??

— vereceksiniz bana hak, ırgatbaşı hakkı!

Yusuf'un kuluncundan soğuk bir titreme geçti. Kuru avurdundaki yara yerini kaşıyarak arkadaşlarına baktı. Aklına hemen emmisi gelivermişti: «Siz siz olun, şhir uşağına tav olmayın!»

Yine de sordu:

— Kaçar kuruş vereceğiz?

— Gönlünüzden ne koparsa. Çünkü yok mühtaçlığımız ameleye. Deseydim değil lâzım amele, kovarlardı sizi!

Pehlivan Ali pat diye atıverdi:

— İyi amma, buranın sahibi bizim hemşerimiz!

Irgatbaşı hırsla döndü Pehlivana:

— Yok burda hemşeri memşeri. Fabrika burası. Ağa karışmaz işimize bizim. Bizden sorulur ahvalleri fabrikanın!

Yusuf araya girdi:

— Onun akli ermez efendi, cahil o. Şehire ilk iniyor!

Pehlivan homurdandı:

— İlk iniyormuşum...

— Yalan mı Ali? İlk inmiyor musun? Bundan önce indir miydi?

— Sen indin mi?

— İnmedim mi? Sivas'a indiğim neydi?

— Sivas Çukurova mı?

— Ne bakıyorsun olmadığına? Sivas da şehir değil mi?

Köse dayanamadı:

— Kesin be!

Yusuf ırgatbaşıya döndü:

— Kusuruna kalma onun, cahilliğine say. Üstümüze farzolan neyse vereceğiz tabî...

Irgatbaşı yine de:

— Çıkamaz dikkafalıktan bir şey, dedi. Çıkarsınız ziyanlı!

— Bilmiyor muyuz?

— Acımaz kestiği parmak şeriatın. Doktorun yazdığı mühendizin kazığı, bozulmaz. Şehir burası!

— Doğru. Ben her zaman derim: El kapısında çalışan adamın boynu eğri olmalı. Emmim derdi ki...

Irgatbaşı sözünü kesti:

— Siz gidin şimdi. Gece yarısı gelin. Bulun beni...

— Demek gidelim şimdi?

— Gidin.

— Sağ ol efendi, eksik olma. Üstümüze farzolanı da vereceğiz elbet.

Üç arkadaş fabrika kapısına geldiler. Arnavut kapıcı, fabrikada âdet olduğunca, üstlerini başlarını aradı. Çıktılar. Dışarda Yusuf, Pehlivan Ali'ye çıktı:

— Sende hiç akıl yok mu lan?

Pehlivan Ali şaşı:

— Niye?

— Bir de niye der. Ayağımızı fabrikaya bir atalım hele...

— Atalım hele amma...

— Amması mamması yok. Neyine gerek senin? Hemşerimizi belledik ya, bir gün yanına varır, derim böyle böyle, kurban olduğum ağam, senin ırgatbaşın bizden haraç alacak, aman boğdurma bizi ite kurda derim...

Pehlivan Ali öfke içindeydi:

— Ne diye verecekmişiz?

— Vermeyeceğiz işte, deli!

— Vermeyelim!

Köse Hasan da başını salladı:

— Vermeyelim, doğru.

— Akıl ne dedi biliyor musun Yusuf?

— Ne dedi?

— Akıl dedi ki, dal ayaklarına, bir karakucak... Hıı?

Yusuf güldü. Ali yere tükürdü:

— O değil, onun gibi üç tane gelse yine fos. Köy yerinde öylelerinin ikisi, üçünü bir tutuşta bağtırmaz mıydım?

— Doğru, dedi Yusuf.

Ali şımarıdı:

— Ne diyorsun? Girişiyim mi?

Yusuf durdu:

— Deli. Girişiyim miymiş. Amanı bilmiyor musun?

— Bilmiyorum!

— Bil Ali bil!

— Bilmiyorum işte.

— Bilmek lâzım. Emmim derdi ki, siz siz olun şehirlinin fendine düşmeyin. Sizi vallaha yek ekmeğe mühtaç ederler derdi!

Ali arkada kalmıştı. Ağır, kaba, battal. Homurdandı:

— Emmine de, emminin avradına da... Hâza Osmanlı'y-mış...

Yusuf duymadı. Köse'yle önden yürüyordu. Geceyi geçir-dikleri top ağacın altına geldiler. Yorganlarıyla torbalarını bırakıp oturdular yere. İflâhsızın Yusuf keyifli keyifli gülerək Köy-lü cigara paketlerinden birini hovardaca yırttı:

— Birer köylü yakalım bakalım ne olacaksa...

Paketi arkadaşlarına uzattı. Köse aldı. Ali başka yöne bakıyordu hırslı hırslı. Yusuf:

— Yaksana lan, dedi.

Ali hep hırslı, bir tane aldı.

Çevrelerindeki işsiz tiryakiler cigaralara imrentiyle bakıyor-lardı.

V.

Irgatbaşı üç arkadaşı birbirinden ayırmıştı. İflâhsızın Yusuf Kirli Koza'da çalışıyordu. Tarladan tozu toprağıyla gelip doldurulmuş kirli kozaların bulunduğu mağaza, fabrikanın gün batısında, yanyana on beş depodan biriydi. Bu depolar her yıl fabrikaca satın alınan kirli pamuk kozalarıyla dolar, bütün mevsim işlenir, şif denilen kuru kabuğundan, daha sonra da çırcırlarda tohumundan ayrılan kirli kozalar artık kirli kozalıktan çıkar, pamuk olur, sonra da fabrika iplikhanesinde pırıl pırıl makinelerden geçirilerek iplik, iplikler de dokumahane tezgâhlarında bez haline getirilirdi.

Dışarının soğuşuna karşılık koza mağazasının içi hamam gibiydi. Ellerindeki «yaba» denilen kocaman kocaman tahta çatal, ya da demir tırmıklarla koza yığınının girişen on bir ırgat, kozaların müthiş tozundan korunmak için ağızlarını, burunlarını paçavralarla sarmışlardı. Her yaba vuruşta koza dağından parçalar kopuyor, ya da çürük bir duvar yıkılıyor, toz bulutları tavandaki ufacık ampulün sarı ışığını körleştiriyordu.

Bu mağazalar çırcırlar'ın bulunduğu, yani pamuğun tohumundan ayrılma işinin yapıldığı yerden uzak olduğu için, ırgatbaşı sık sık kontrole gelemiyordu. Mağazadaki on kirli Kozacı'ya Halo Caferi baş yapmıştı. Kısa, kalın biri olan Halo Cafer asıl patoz ırgatıydı. Bilek gibi kalın kapkara bıyıklı esrerceş bir kürt. Türkçesi bozuk mu bozuk, aksi, hemen öfkelenip kavga çıkarıveren biri.

Arkadaşları ondan çok çekinirlerdi.

İflâhsızın Yusuf'a sertçe: 4

— Ulan Yusuf, dedi. Git dur kapıda da bir cigara sarak!

Yusuf tozdan bunalmıştı, canına minnet, elinden yabayı attı:

— Olur ağa, olur Cafer ağa...

Dışarı çıktı. Hava tertemizdi. Üst üste kokladı. Sonra bir kıyıya çömeldi. Makine dairesinin gece gündüz, bir an bile durmayan, kocaman, dev bir nabız gibi atan sesini uzun uzun dinlerken, gözü gecenin içinde upuzun fabrika bacasına takıldı. Bacanın ağzından beyaz dumanlar savruluyordu tertemiz ama soğuk karanlıklara.

Burun deliğinden birini tıkayıp öbüründen hıhladı, elinin tersiyle sildi. «...hikmeti hüda! İnsan dediğin gerçekten de bir kanatsız kuşmuş. Buna da şükür. Lâkin bizim uşaklar ne yapıyor ola? Ali, en çok da Ali. Gücüne kuvvetine güveniyor, deli. Köy yerinde üç kişi vızgelirmiş de ırgatbaşıya karakucak girişecekmiş. Akıl mı şu? Şehir burası. Burda karakucak söker mi? Uçun beşin yoluna bakmaya mı geldik şehire, karakucağa mı?»

Mağazada bir kibrit çakıldı. Yusuf döndü, baktı. Güldü usullacık. Esrarlı cigaranın ateşlendiğini anlamıştı ya, nesine gerekti. Oysa bir bilseler koza mağazasında cigara içildiğini, hepsinin tozunu atarlar, duman ederlerdi. Ederlerdi ya, büsbütün içilmediğine inanamayan fabrika sahibi, zaman zaman tatlı uykusunu bırakıp, hiç kimseye haber vermeden, fabrikaya, çokluk da koza mağazalarına geliverirdi. Yusuf ilk zamanlar bu işe razı olmadı. Hemşerilerinin kozaları tutuşur da yangın tekmil fabrikayı sararsa? Mal ha hemşerilerinin, ha kendilerinin. Sonra «Neme lâzım» diye düşünmeğe başladı. «Halo Cafer'in sağı solu yok. Böyle böyle düşündüğüm kulağına çalınır da Allahımı şuşırtır!»

En iyisi, kozaların tutuşmamasını Cenabıallah'tan dilemekti.

Ağzını gere gere esnedi, yeniden baktı. Tutuşturulmuş esrarlı cigara elden de dolaşıyordu, her zamanki gibi. Ağanın yerden bitercesine çıkıverdiğini onlar da biliyorlardı. İş çabucak

bitirip kafaları tuttuktan sonra cigarayı «Boğdular», yani söndürdüler. Halo Cafer kalın kalın:

— Yusuf, dedi. Gel babam gel!

Çömeldiği yerden kalktı. Taa karşılarda karaltılar. Dikkatle baktı: Tamam. Çırçırılara kirli koza taşıyan arkadaşları dekovili ite ite geliyorlardı. Haber verdi. İş hemen, her zamanki gibi yeniden başladı.

Köse Hasan Sulu Koza'ya verilmişti.

Çırçır dairesinin arka bölümündeki sulama makinesinde ıslanıp tavını almış pamuk kozaları, çinko arkalıklarla bir başka mağazaya, Pehlivan Ali'nin çalıştığı kırma makinesine taşınyordu. Kırma makinesinde kabukları kırıldıktan sonra da şifleme makinelerine taşınıyor, tohumlu pamuk kırılmış sert kabuklarından ayrılıyordu.

Sekiz sulu kozacı'nın sekizi de, çinko arkalıklarından sı-zan kirli sularla iliklerine kadar sıırıslıklamdılar, titreşiyorlardı. Sulu kozacılık, bir yerden bir yere on iki saat sulu koza taşımaktan başka bir şey olmayan kaba hamallıktı. Kaba hamallıktı ama, cam yerine ıslak çuval geçirilmiş pencerelerden vuran ayaz, içerisini buz dolabına çevirdiği için, burada çalışanlar çoğu zaman kötü kötü öksürmeğe başlar, çok geçmeden de zattürreeye yakalanırlardı.

Çenesine doğru sıklaşan boz kıllı, kupkuru yüzüyle Köse Hasan ötekilerden daha çok titriyordu.

Avuçlarını birbirine sürdü, hohladı, koltuk altlarına soktu, olmadı. Titreme içinden, içinin derinliklerinden geliyordu. Bir ara öyle titremeğe başladı ki:

— Abarruuuuuh, dedi, abarruuuuuh!!

Yanındaki iş arkadaşı, kara kuru bir oğlan:

— Ne o? diye güldü. Yiyemedin mi?

— Yiyemedim kardaaş, yiyemedim. Yenecek gibi değil.

İçimde bir şeyler oluyor...

— Ne oluyor?

— Bilemiyorum.

— Sizin memlekette soğuk olmaz mı?

— Olur, olur ya, buranın soğuğu beter!

— Beter meter. Para hatırı için dayanacaksın. Paşa baba-
nın konağı değil burası!

Hasan alınmadı. Çinko arkılığı da dolmuştu zaten, sırtla-
yıp Pehlivan Ali'nin tek başına çalışmakta olduğu kırma maki-
nesine seğırtti.

Irgatbaşı güçlü kuvvetli gördüğü Pehlivan Ali'yi kırma
makinesine vermişti. Kuvvetli bir volânın sertçe çevirdiği kırma
makinesi, pamuk kozalarının sert kabuklarını kırıyor, kırık ka-
bukların tohumlu pamuktan temizlenmesi için şiflemelerden
geçmesi gerekiyordu.

Şiflemeler kırma makinesinin karşısında, yanyana üç ta-
neydi. Yanık tahtalı tavanından toz salkımları sarkan odanın
makine şakırtısı yüklü havasında pamuk tozları uçuşuyor, du-
varlar, döşeme tahtaları, işçiler, eli yüzü karalı makinistler sar-
sılıyorlardı.

Pehlivan Ali kırma makinesinin ağzında dikiliyordu. Bir
başka bölümdeki sulama makinesinden geçip ıslatıldıktan sonra,
tavını alması için arka mağazalarda bir süre bekletilen kozalar,
dokuz kişilik bir işçi kadrosu tarafından çuvallarla ve sırtta ta-
şınarak Pehlivan Ali'nin yanına çıkarılıyordu.

Ali, kuvvetli elleriyle kavradığı çuvalı makinenin ağzından
içeri, kalın lâma demirlerinin dakikada bin beş yüz devir yapan
fırtınasına boşaltıyor, bu fırtınada parçalanın kozalar, makine-
nin önünden savrulup birikiyor, şiflemecilerse, bunları şifleme
makinelere taşıyorlardı.

Şifleme makinelerinden geçip, kırılmış kabuklarından ayrı-
lan tohumlu pamuğa Kütlü deniyordu. Kütlücüler örme kamış
sepetleriyle bu kütlüleri çırçır makinelerine götürüp, her maki-
nenin arkasındaki tahta sandığa boşaltıyorlardı. Dışardaki en-
siz, uzun salonda, karşılıklı on sekizerden otuz altı çırçır maki-
nesinden her birinde bir işçi oturuyor, elindeki değneği makine-
nin önünde dönen ve işçinin avuç avuç attığı kütlüyü yutan si-

lindirler arasında sağı sola kullanarak, makinenin iyice yemesi-
ne yardım ediyordu.

Çırçır makinesinden geçen kütlü ise tohumundan ayrılmış,
saf pamuktur artık. Makinelerin önünde içyağı kadar beyaz, ha-
fif, yığınlardır. Çukurova'nın bereketli topraklarından binler,
on binlerce insanın çabası, alinteri, emeğiyle elde edilen Beyaz
Altın!

Pehlivan Ali ilkin işini çok yadırgamıştı. Sarsıntı, toz, ma-
kine şakırtısı, vınıltı, uğultu... Ama ne olursa olsun, memnun-
du. Şehri görmüş, köy yerinde başkalarına ballandırarak anla-
tacağı neler de neler öğrenmişti. Köy yeri, köylüler kafasından
uğultuyla geçiyordu. Gün geliyor, Ali köye dönüyordu. Kahve-
ye gidiyordu tabii. Veli'nin trende kendilerine yaptığı gibi, re-
sim çıkarıp gösteriyor, köylüsünün şaşan bakışları önünde gu-
rurlu: «Siz bilmezsiniz!» diyor. «... siz şhre inmediniz ki! Çu-
kurova gibi var mı? Görseniz, dilinizi yutarsınız!»

Ter içindeydi. Koza çuvallarıyla gelen işçilerin bitmez tü-
kenmez zinciri rahat rahat köyünü düşünmesine bırakmıyordu.
Dolu çuvalıyla dayanan işçiden aldığı çuvalı makinenin dört
köşe ağzından boşaltıp boş çuvalı geri verirken, yeni bir dolu
çuval dayanıyordu önüne. Alıyor, boşaltıyor, geri veriyor, ye-
nisi, sonra yinc yenisi, daha daha yenilcri. Bu hiç duramamaca-
sına böylece sürüp gidiyordu.

Geniş çeneli, yuvarlak erkek yüzü terli terli parlıyordu. İç-
liği, bacaklarına yapışan donu su gibiydi. En çok da kötü kötü
kaşınan kıllı göğsü.

İşe alışıkça kaşınma, boğazındaki gıcıkklanma geçti. O ka-
dar ki, kozaları çuvalıyla alıp makinenin ağzından dökerken,
gözleri çevrede dolaşmağa, kapıdan dışarlara, dışardaki çırçır
makinelerinin üzerindeki beyaz başörtülü kadınlara, saçılan pa-
mukları uzun saplı süpürgeleriyle toplayan «Süpürgeci» kızlara
kayıp tatlı tatlı iç çekmeğe başladı.

Sabahın altısında çırçır ustasından emir alan ırgatbaşı, fı-
rıldaklı düdüğünü sertçe öttürdü. Atölye istop etti. Çırçır ma-
kinelerinin üzerindeki işçiler indiler. Şifleme, Kırma, Sulukoza'-

nın bütün işçileri, terli, yorgun, sıırılsıklamdılar. Süpürgeci kızlar da süpürgelerini birer yana bırakmışlardı. Herkes karnını doyurmak için birer kıyıya çekildi. Kadınlarla kızlar büyük mengenenin önüne toplastılar. Çıkınlar açıldı, yiyecekler serildi: Ekmek, peynir, tahin helvası, kara zeytin, kuru sovan ya da yağı donmuş mercimek çorbası, bulgur plâvı, duru suda kaynamış nohut...

İştahlı ağız şapırtılarıyla yeniyor, gülünüyor, hattâ gevrek kahkahalar yükseliyordu arada.

Erkek işçilerden bir çoğuyrsa, yemek içmeyi unutmuş, cigara içmek için helâların yolunu tutmuşlardı. Üç arkadaşı da arka mağazalardan birinde, çarşı somunuyla kara zeytine bağdaş kurmuşlardı, sessiz. Pehlivan Ali'nin gözleri yanıyordu, birer ekelenmişcesine. Ilık ılık terliyordu üstelik. Ortalık iyice soğuktu oysa.

Kaba avuçlarıyla terli kaşlarını sildi:

— İler tutar yerim kalmadı vallaha!

Köse Hasan ıslak ceketıyla içliğini çıkarmıştı. Sarsıla sarsıla titriyordu:

— Benim? Benim ya? Donuyorum. Bir tuhaf soğuğu var buranın. Bedenime soğuk sular işledi teknil, cımcılık oldum!

İflâhsızın Yusuf, Köse Hasan'ın kuru gövdesine korkuyla baktı:

— Aman deyim Hasan, ayağını sıkı bas!

— Niye? dedi Hasan.

— Hasta masta olup molma başımıza da...

— Taksirat. Ben sıkı basıyorum ama, tecelli. Emmim fı-kara. Ölüm dediler mi cini tepesine çıkmaz mıydı?

Ali onları dinlemiyordu:

— Lâkin, dedi, burda zorlu avratlar var ha değil mi?

Yusuf'un kaşları çatıldı:

— Ayıp ayıp... sen de evli sayılırsın...

Ali ensesini kaşdı:

— Amaaan sen de Yusuf. Ne ayıbı? Bir nokta koy gayıp olsun!

Yarım saatlik yemek molası bitince ırgatbaşı keskin düdü-
ğünü yeniden öttürdü. Çırçır ustası mermer levhada şalteri itti.
Bütün makineler döşeme tahtalarını, duvarları sarsarak çalış-
mağa başladılar. Her şeyde koşan, tozlu bir sarsıntı vardı. Elin-
de sopasıyla Irgatbaşı, işçilere rasgele vuruyordu. Az sonra
atölye doludizgin çalışmağa başladı. Çırçır avuç avuç kütlü yi-
yor, içyağı gibi bembeyaz, kucak kucak pamuk kusuyordu. En
kabası on bir, on iki yaşında «Pamukçu» oğlanlar, parampar-
ça üstbaş, yalın ayaklarıyla koşuyor, büyük mengenenin ordaki
dört köşe deliğın önüne kucak kucak pamuk taşıyor, bu işi oyun
oynar gibi yapıyorlardı. Arada üçü, dördü pamukların araları-
na yuvarlanıyor, altalta, üstüste boğuşuyorlardı. Bu boğuşma
uzayıp, çırçırların önlerinde pamuklar birikti mi süpürgeci kız-
lar içerliyor, ırgatbaşı ifrit olarak koşuyordu. Ana, avrat, din
iman... elindeki sopayla nereleri rasgelirse, kovalıyordu çocuk-
ları işlerinin başlarına.

Süpürgeci kızlara gelince...

Kara don denilen şalvar, ya da eski basma entarileri için-
de, kalçaları biçimini yeni almağa başlayan, nârin şeylerdi. «Pa-
mukçu oğlanlar»a içerlemelerine karşılık, kendileri de üç dört,
bir araya gcliveriyor, yeni yetişmekte olan kızların o her şeye
şaşan, merak dolu cinsel konularından birine dalıyor ya da küs
oldukları arkadaşlarını çekıştirirken, gıcırkı sakızlarını şaklatı-
yorlardı.

Çoğunun dostu vardı. Ya rugan yemenili bir «Kütlücü»,
ya atölyenin makine yağcılarından biri, ya da saçları briyan-
tinden ısıll ısıll her hangi bir işçi.

Dostlarla kaş, göz, anlaşılır, uzaktan uzağa cilveleşilir. Sık
sık su içmeğe, helâya gidilirken oğlan da işini gücünü bırakıp
takılır arkalarına. Yolda lâf atılır. Kızın gönlü varsa gülüverir.
Bu gülüverişle iş tamam değildir. Lâflar atılacak, gülmeler, gü-
lüşmeler yüzleri aşacak, oğlan geceleri uyuyamaz olup, sarara-
cak, solacaktır. Oğlanın hâli hâl olmaktan çıktıkça kız da beri
yannda arkadaşlarıyla fıskosu, oğlana karşı imansızlığı artır-
acaktır. Sonunda kafese girecektir tabiî. Delikanlıya gün doğmuş,

dünyalar onun olmuştur. Eli iş'te, gözü oynaşta. Kızla sık sık bakışıp gülüştüğe yanakları al al, gözleri pırıl pırıl koşacaktır kızın çevresinde, pervane gibi. Irgatbaşının gözünden kaçmaz tabî bütün bunlar. Kız, ya da oğlan, Allah vere dalga geçip işlerinde kusur etsinler! Ettiler mi, kısa kalın sopa enselerinde, omuz başlarındadır.

Ne olursa olsun, kız da, oğlan da hayatlarından memnundurlar. Kız sık sık helâya, su içmeğe çıkar, fabrikanın pamuk tozları uçuşan makine şakırtısı yüklü havasında, çoğu zaman ufacık ampullerle aydınlanmış, makine aralarındaki daracık yollarda şıpın işi durup konuşuverirler. Paydoslarda da oğlan sevgilisine Şam tatlısı, kebab ısmarlar, gazoz ikram eder.

Bu kızların çoğu, daha memeleri kabarmadan gebe kalırlar. Doğurur, anne olur, yine gebe kalır, yine doğurur, yine gebe, yine doğum. Sonunda ya tanınmayacak kadar çirkinleşir, ya da yeni dostlar ardında koşan kocalarının tekmesiyle elden ele dolaşır, en sonunda da babaları yaşında birinin kahrını çekmek zorunda kalırlar.

İçlerinde kerhanelere düşenler de olur. Düşmeyenlerse, kimbilir hangi pamuk tarlasında çapa çapalarken, sıtma ya da güneş çarpmasından, bir deri bir kemik, genç yaşlarında ölür giderler.

Öğleye doğru çırçır kâtibi, işçi kartlarını delmeğe yarayan zımbası, puvantaj defteri, kulağının ardında kopya kalemle Çırçır dairesinin kapısında göründü. Tüysüz, sarı, kuru, gençten biri, havı dökülmüş paltosu içinde donuyordu sanki. Çatık kaşlarıyla çevreyi gözden geçirdi. Sol başta, makinesinin üzerinde sarsılarak çalışırken bir yandan da uykuyla savaştan Boşnak Güllü'ye gözü takıldı. Güllü on beş yaşında, akça pakça bir kız, beyaz başörtüsüne bürünmüştü, üşüyordu.

Çırçır kâtibi, baştan birinci çırçıra geldi. Çenesinde kıllar bitmiş kocakarının uzattığı kartı aldı, zımbaladı, defterine işaret edip ikinci makineye geçti. Sonra üçüncü, dördüncü, beşinci... Genç kızlarla taze kadınların makinesinden ayrılmıyor, şakala-

şıyor, gülüyor, güldürüyordu. En çok Güllü'nün makinesinde kaldı. Kızı güldürdü, utandırdı. Güllü'yle dalga geçerken öteki işçiler makineden makineye kaş, göz ederek onları birbirlerine gösteriyor, gülümsüyorlardı.

Kontrol sırası süpürgeci kızlara geldi. Kızlar uzun saplı süpürgeleriyle genç kâtibin çevresini alıverdiler. Kâtiple gülüşmeler, şakalaşmalar, el yârenlikleri gırla gidiyordu. Her zaman böyle olurdu bu. Böyle olur, bu kızlardan sevgilileri olanları da kışkandırıp kızdırırdı. Nitekim «Kütlücü» delikanlılardan biri öfkeyle koştu, kâtibin yinc süpürgeci kızları avare bıraktığını haber verdi. İrgatbaşı kâtibi sevmese bile belli etmezdi bunu. Yinc de düdüğünü öttürerek gelirken kızlar kaçıptılar.

— Oropular sizi! dedi İrgatbaşı.

Sonra kâtibe:

— Merhaba bey, nasılsın?

Kâtip de İrgatbaşayı sevmezdi ama, belli etmedi:

— İyiyim. Sen?

— Sağlığına duacıyım...

Kâtip, «Pamukçu» oğlanlardan sonra «Kütlücü»lerin de kartlarını zımbalayıp, «Sulukozacı»lara geçti.

Sulukozacılar sıırıslıkam üst başlarıyla titreşiyorlardı. Kâtip:

— Ne o? dedi. Ne oluyorsunuz?

Kalın kemikli, iriyarı ama kupkuru biri:

— Donuyok, diye tekrarladı.

Kâtibin yüzü bok koklamışçasına buruştu:

— Donuyoruz desene lan, hırt!

İşçinin çeneleri vuruyordu:

— Donuyok, diye tekrarladı.

— Donuyoruz de be!

— Donuyok!

— Mahsus mu yapıyorsun? Do-nu-yo-ruz!

— Do-nu-yok.

— Ayı efendim ayı. Donuyoruz!

— Diyemem kâtip evendi, dilim alışmış bir sefer, dönmüyör...

Araya Irgatbaşı girdi:

— Nefesini tüketme. Bunlar nerde insanlık nerde. Bunlara var mı somun? Yerler! Var mı nallı Fatma? Tamam...

Kâtiple Irgatbaşı arka mağazalara gülüşerek giderlerken, «Donuyoruz» diyemeyen işçi eliyle arkalarından «Nah!» yaptı. Sonra da iş arkadaşına döndü:

— Donuyoruz, dedi.

Arkadaşı güldü:

— Kâtibe niye demedin?

— Keyiflensin diye...

— Keyiflensin diye mi?

— Keyiflensin diye. Bizi ayı, kendini adam bellesin fıkara!

Kâtip'se o sıra, arka mağazadan dönmekte olan Köse Hasan'ın yolunu kesmişti. Kâtibin yârenlik ettiğini sanan Köse, hı-kırtıyla gülerek, geçmek için zorladı.

Kâtip bırakmadı:

— Ne oluyorsun be, aptal? Ağıza hak!

Köse Hasan şaka yapılmadığını anlamış, şaşalamıştı. Kâtip bağırıp çağırmağa başlayınca büsbütün şaşaladı. İmdada Irgatbaşı yetişti:

— Ne var? Ne oluyor?

Kâtip:

— Ayı oğlu ayı, dedi. Geçmiş karşıma sırtıyor!

Irgatbaşı anlamıştı durumu:

— Bunlar yeni geldi, dedi. Üç arkadaş. Kartları yok, yenden vereceksin...

Kâtip hâlâ öfkeli:

— Öyle söylesene, dedi. Yeni geldim, bana yeni kart vereceksin kâtip bey desene! Adın ne?

— Hasan.

Deftere yazdı.

— Soy adın?

Hasan Irgatbaşıya baktı. Kâtip üsteledi:

— Ha soy adın ne?

—?

— Ne yutkunup duruyorsun, soy adın yok mu?

— Yok.

— Niye?

— Biz köylüyüz, köy yerinde âdet olmadığından...

— Olmadığından ha? Ayı, kanun nedir bilir misin sen?

Köse Hasan bön bön bakıyordu.

— Ha? dedi kâtip. Bilir misin kanun nedir?

—?

— Yenir mi? İçilir mi? Söyle, yenir mi içilir mi?

Hasan hep bakıyordu.

Irgatbaşı:

— İnsan suretinde hayvan, dedi. Ne bilir bunlar kanun

manun? Allah bir, alttan delmiş, bir üstten, sonra da kapmış

koyuvermiş!

Kâtip, cindeki demir zımbayla Hasan'ın alına hafif 'ha-

fif vurdu:

— Yirminci yüzyılda yaşıyorsun, kendine gel. Kanun de-

mek yasa demek. Yasa senin köyünü, âdetini mâdetini tanı-

maz. Vızgelir senin köyün kanuna. Kanunen her vatandaş bir

soyadı almak zorundadır anladın mı?

Hasan:

— Anladım, dedi.

— Neyi?

— Dediğini.

— Ne dedim?

Hasan gülüverdi.

Kâtip kızdı.

Irgatbaşı:

— Sırıتما, dedi. Kâtip .bey lâkabınızı soruyor!

Hasan'ın birden bönlüğü geçti, kara gözleri zekice parla-

mağa başladı:

— Lâkabımız mı? Var lâkabımız...

— Ne?

— Köy yerinde bize Köseoğulları derler!

Kâtip defterine «Hasan Köseoğlu» yazıp yürüdü.

Öğlenin on birine doğru üç arkadaşın üçünde de hayır kalmamıştı. İflâhsızın Yusuf arasına dinlenmeğe vakit bulmuşsa da, mağazanın tozundan harap olmuştu. Köse Hasan'ı bitiren, çinko arkılığından sızan buz gibi sulardı. Yüzünün boz tüyleri dikilmişti, taa ciğerinden sarsılıyordu.

Pehlivan Ali'ye gelince... Derdi soğuk değildi onun, ap-tesaneydi. Habire çalışmaktan su dökmeğe bile gidememişti. Irgatbaşı da gazez olduğundan, sık sık gelmiş, boyuna kontrol etmişti. Su dökememek, Irgatbaşının boyuna kontrolü, makina şakırtısı, toz... Genzi kaşınıp duruyor, gözleri yanıyordu.

Saat on bir buçukta yerlerini öteki vardiyanın işçilerine bırakıp, paydos ettiler. Köse Hasan ceketıyla içliğini çıkarmıştı, iyice sıktı. Kuru gövdesi titriyordu. Yaş içliğiyle ceketini yenden giyip arkadaşlarının ardına takıldı, evin yolunu tuttu.

Oturdıkları «Ev», iki mahalle aşağıda, mahalle muhtarının bir zamanlar hayvanlarını bağladığı, tabanı hâlâ gübre örtülü, genişçe bir ahırdı. Atsinekleri vınıtlı daireler çizerek uçuşuyorlardı. Harap kerpiç duvarlar yarı bellerine kadar ıslaktı. Bu sekiz ırgat da çalışmak için Çukurova'ya inmiş, Orta Anadolu ya da Doğu illerimizdendiler; yakın çırçır fabrikalarında çalışıyorlardı.

Üç arkadaştan başka burada daha sekiz ırgat barınıyordu.

Ahırın üstü iki kattı. Harap yapının sahibi muhtar, eskiden şalgam turşusu satan fakir biri, Ermeni tehcirinden sonra bu evi nasılsa eline geçirmişti. Sonraları yeni kurulan fabrikalar işçiyi çoğaltmış, barınak sıkıntısı başlamıştı ki, muhtar, ahırdan hayvanlarını çekmiş, işçilere kiraya vermişti.

Oda ekşi ekşi fışkı kokuyordu.

Üç arkadaş ekmek, kara zeytin, birer baş kuru soğandan ibaret yiyeceklerinin başına çöktüler.

İflâhsızın Yusuf soğanını bir yumrukta ezdi, soğanın taze göbeği fırladı:

— Abooo, dedi. Cücüğe hele cücüğe!

Fışkının üzerine fırlayan cücüğü aldı:

— Nereye gidiyorsun gözünün yağını yediğim?

Ağzına attı, çiğnemeğe başladı.

— Ne hikmetse, dedi. Bu sovanların cücüğü de bir tatlı oluyor ki!

Pehlivan Ali bakmadan mırıldandı:

— Herşeyin küçüğü tatlı olur...

Köse Hasan burnunu çekti:

— Bes yılanın değil...

Ahırın öteki kiracıları da yiyeceklerinin başına çökmüşlerdi. Koca ahırda iştahlı bir ağız şapırtısıdır gidiyordu. Hiç kim senin canı konuşmak istemiyor, karınlarını doyurup kafayı vurmaktan başkasını düşünmüyorlar, uykusuzluktan geberiyorlardı.

Bir ara ahır kapısına genç irisi yılışık bir delikanlı geldi, durdu. Çokluk işsiz dolaşır, hemşerilerinin sırtından geçinir, şurda burda kumar oynar, yutarsa alır, yutulursa vermez, mı-zıkçı, kavgacının biriydi.

Ahırın sol köşesindeki işçilere seslendi:

— Ne o Topal ağa? Kör köstü (köstebek) gibi yumulmuşsun yemeğe yine...

Odanın baş köşesini kendisine ayırmış ufacık yaşlı adamın yüzü asıldı. Nerden çıkıp gelmişti yine şu Allahın belâsı? Karşılık vermedi.

Hidayet'in oğlu denilen genç adam, Köse'nin karşılık vermeyişine içlerlemişti:

— Dümbük (pezevenk) seni, dedi. Seni bir ben bilirim, bir de köse sakalının altındaki şeytan!

Köse total homurdandı. Gülüşmeler oldu. Biri Hidayetin oğluna seslendi:

— Öyle mi laan?

Şıp, döndü, sordu:

— Neyle mi?

— Var mısın?

— Neye?

— Zarlara baak... Atalım bir iki? Var mısın?

Çan attığı halde:

— Atalım amma, param yok şerefsizim...

Yaşlı, Topal'a baktı:

— Topal ağa borç verse...

Topal'dan ses çıkmayınca:

— Öyle mi Topal ağa? dedi. İki lira borç verir misin?

Kesti attı:

— Vermem.

— Niye?

— Günah.

— Günahsa bana. Faiz almak günah değil mi?

— O başka o başka.

— Nasıl o başka? Müslümanlıkta faiz var mı lan?

Köse topal sıkışmıştı. Çevresinden yardım aranırcasına bakındı.

Hidayet'in oğlu asıldı:

— Ha? Müslümanlıkta haram değil mi faiz?

Topal boşandı:

— Ben sakat, alil bir insanım hey oğul. Hem ben faiznen vermiyorum ki!

— Ya?

— Sıkışanlara yardım ediyorum...

Pehlivan Ali bütün bu konuşmaların dışında, kocaman bir tas suyu lıkır lıkır içiyordu. Kapıdaki delikanlı beygir sulu-yormuşçasına ısıklık çalmağa başlayınca, Köse Topal'ın faizciliği kaynadı. Herkes gülmeğe başladı. Köse Topal bile. Pehlivan Ali aldırış etmeden suyunu içip tası uzattıktan sonra:

— Hak şüküüüür, dedi.

Karınlar doyurulmuştu. Sofra bezi adınaya ekmek ufaklı, zeytin çekirdekli bezler, gazete kâğıtları kaldırıldı, ağızlar sako ya da mintanların kollarına silinip, yorganlar ahırın fışkısı üzerine yayılmağa başlandı. Sonra da herkes kendi yorganının yarısını altına aldı, yarısını da üstüne çekti. Ooooh, artık uyuyabilirler, sıra düşleri görebilirlerdi. Nitekim, çok geçmeden iniltili, sızılı horultular ahırın fışkı kokulu havasını kapladı. Gittikçe artıyordu horultular. İnceli, kalınlı, pamuk tozunun tırmaladığı genizlerden gelen makaralı homurtular. Arada inleyenler de

oluyordu. Başta Köse Hasan! Uykuyla savaş halindeydi. Sayıklıyordu arada.

Yalnız Köse Topal uyanıktı koca ahırda. Ahır kapısı yanındaki derme çatma ocağın üzerinde yarı beline kadar su konulmuş kapkara tenekenin altını yonga parçalarıyla tutuşturmağa çalışıyordu. Tutuşmuyorlardı aksi yongalar. İki kat ola ola üflüyor, duman gözlerini yaşırtıyordu.

Kayseri'nin Bünyan ilçesine bağlı köylerden birindendi bu adam. Birinci Büyük Harbde Çanakkale'de diz kapağından aldığı bir yara yüzünden sakat kalmıştı. Yıllardır Çukurova'ya herkesten önce iner, muhtardan bu ahır on lira aylıkla kiralar, sonra da adam başına üç liradan yataklık yer verirdi ırgatlara.

Yatağı, yeşil boyalı tahta sandığı. kara tenceresi, teneke ibriğiyle ahırın baş köşesini tutmuştu.

Bekâr çamaşırı yıkar, yemek pişirir, demiri paslı traş makinesi, ağız dönmüş usturasıyla beş kuruşa saç keser, sakal kazırdı. Faize para da verirdi ama, öyle her önüne gelene değil. Adamı gözünden tanırdı: İş bulmuş da, fotoğraf, pul gerekiyormuş... Böylelerine bir lira verse, para günü iki buçuk alırdı.

Tencerc kaynatmış da olurdu. Peynir ekmek, ekmek karazeytin, tahin helvası yemekten bıkan bekârlar: «—Bugün de sıcak bir yemek yiyelim...» dediler mi, Köse Topala gün doğardı: «-- Aşçıya muşçuya ne dimeye gidecekmisiniz? Toplayın paraları, verin bana, tencerenizi kaynatıvereyim sevabıma!»

Paralar toplanır, Köse Topal emmiye verilirdi. Köse Topal sevinçle koşardı pazara. Topal bacağıyla uzun uzun dolaşır, bedavaya yakın düşürdüğü soğuklamış patates, çürümeğe yüz tutmuş lâhana, pırasaları omuzlar, tutardı ahırın yolunu. Temizlikten filân da anladığı yoktu. Bıçak yerine kullandığı paslı çember parçasıyla sebzeleri leş gibi kokan zifiri tenekesine doğrar, üzerine doldururdu suyu. Bu arada biraz zeytinyağı, ya da kaşığın burnuyla azıcık margarin, bol kırmızı biber... dayanırdı ateşi. Bol kırmızı biberle renklendirilmiş cıgıl cıgıl suda göbek atarak alabildiğine kaynayan pırasa, patatesler, kaynaya kaynaya dağılır, erir, hemen hemen kaybolurdu. Köylerinde

bunu bile bulamayan bekârlar işten yorgun argın gelip de ahır ısıcak ısıcak kaplayan yemek kokusunu alınca, coşarlar, Köse Topal'ın boynuna sarılır, kırıışık yanaklarını öpücöklere boğarak başlarlardı:

«— Vay emmim sağ olasın emmim!»

«— Ellerin dert görmeye ilâha...»

«— Abooo... yemeğın kokusuna hele kokusuna!»

«— Lan beri bakın... bu ahırda emmime çene mene yok!»

«— Bak hele bak...»

«— Kimin emmisisin sen?»

«— Fıkara. Bizim için çarşı, pazar dolaşmış tekmi!...»

«— Sağ ol emmim, Allah taş dıyı tuttuğunu altın etsin!»

«—

«—»

Gaz tenekesinin altını tam parlatmıştı ki, Hidayet'in oğlu denen, kumarcı, zevzek delikanlı yine tepesine dikildi, böyle hemşeriliğın avradına sövdükten sonra:

— Acımdan gözlerim kararıyor, bi çeşit oluyorum, dedi. Sende hiç mi Allah korkusu, merhamet yok lan?

Köse Topal, durmadan acı acı yanan gözleriyle ayağa kalktı:

— Ne diyorsun yine?

— Sende hiç mi Allah korkusu, merhamet yok diyorum..

— Niye olmasın?

— Var da bu fakir hemşerini ne diye kollamıyorsun? Acımdan gözlerimin dingili kararıyor vallaha!

Köse Topal lâfı kaydırmak için sordu:

— İş bulamadın mı?

— Dün değil, önceki gün kara vagonlardan taş çektiydim, bir buçuk lira verdilerdi, tükendi. Söylemesi ayıp, dündenberi acım!

— Aç mısın?

— Acım vallaha...

Köse Topal güldü. Hidayet'in oğlu anlamıştı inanmadığını. Duyattı:

— İnanmıyor musun?

— Senin Allah bir dediğinden başkasına inanılır mı?

— Firaunsun tekmil, vallaha Firaunsun Topal ağa Allahın bir ismi hakkı için acım!

— Orospulara gidiyor dediler ya?

Hidayetin oğlu gülüverdi.

Köse Topal yakalamıştı:

— Gidiyorsun değil mi?

— Kim dedi?

— Kim diyecek, elin uşağı!

— Yalan emmi, günahımı almışlar. Sen de inandın ha?

Ben yiyecek ekmek bulamıyorum...

— İş miş aradığın yok ki bulasın. Ziv ziv geziyorsun!

— İş nerde emmi, iş nerde?

— Niye? Herkesler nasıl çalışıyor?

Hidayet'in oğlu yere tükürdü:

— Canım bırak sen şimdi herkesleri merkesleri...

— Ec??

— Ekmek, mekmek yok muydu?

Köse Topal'ın içi gitti:

— Ekmek mekmek ne gezermiş hey oğlum? Ben sakat bir adamım...

— Koynundaki liralardan bir iki tane ver de harcıyalım!

Köse Topal ters mers olmuştu:

— Koynumda lira ne gezermiş?

Hidayet'in oğlu yarı tehdit, sokuldu, göz kırptı:

— Faize verdiğin liralalar...

Köse Topal iyice huylanarak ahıra girdi.

Hidayet'in oğlu kapıya omuzuyla dayandı:

— Vermiyorsun değil mi?

Köse Topal unutmuştu sanki onu, aldırış etmedi. Etmedi ya, oğlanın aklına uyup odaya girivereceğini, gırtlığına sarılıvereceğini de düşünmüyor değildi. Ne yapardı o zaman? Bağırsa kime duyururdu? Günün en تنها saatleri. Koca konağın

tekmil işçileri sağda solda iş'te. Oğlan aklına uysa da gırtlığına çökuverse...

Lâkin korktuğu gibi olmadı. Genç irisi, haylaz delikanlı korkunç bir öfkeyle kapıdan çekilirken:

— Eh, dedi. Belle bunu. Ben de Hidayetin oğluysam...

Elleri arkasında, Kuruköprü'nün yolunu tuttu. Yakan, kavuran, aydınlık bir güneş vardı. Battal battal yürüyor, bir yandan da azıcık ekmek bile vermeyen adamı düşünüyordu. Hiç çalışmadığı halde onun bunun sırtından dünyanın parasını kazanıyordu. En biri, tencerede kaynayan yemek. Ulan insan Firaun olmalıydı ki, sıcak sıcak kokan yemekten azıcık vermesin. Hacı, hoça adamdı güya, üstüne bulunmasın, namaz mamaz kılıyordu. Böyle mi olurdu Allah adamı?

Ayağının dibinden ok gibi fırlayan güneş dolu havada kaybolan kuşu görmedi, sesli sesli:

— Eeeh, dedi. Gün ola harman ola Topal!

Kuruköprü'ye kadar Köse Topal aklından çıkmadı.

Şehrin en işlek yerlerinden biri olan Kuruköprü'ye gelince Köse Topal'ı unuttu. Pamuk, üstüğü balyaları yüklü kamyonların çevreyi benzin, ya da muzot kokulu homurtulara boğduğu semt her zamanki gibi arı kovanını hatırlatıyordu. Fabrikalar, depolar, daha çok da irili ufaklı kahveler... Kahvelere girip çıkanlar, ana cadde üzerindeki «Umumî helâ»ya uğrayan, uğradıktan sonra da savuşup gideceğine sanki pek eğlenceli, pek sefalı bir yermişçesine takılıp kalanlar. Helâ kaldırımı üzerindeki işsizlerse omuz omuzaydı. Yarı aç, bomboş gözleriyle ana caddeden gelip geçenleri seyrediyorlardı.

Hidayet'in oğlu da aralarına karıştı.

Lâkin şu Köse Topal'ın demin ettiği... Ulan koynu beşlik onluk liralarla doluydu da bir parça ekmeği sakınmıştı!

— Ne o Hidayet'in oğlu, ne düşünüyorsun?

Döndü: Bir hemşerisi. Hem de Altıkolluda kumar arkadaşı.

— Hiç, dedi.

Kendi gibi genç irisi olan kumarbaz, kolunu Hidayet'in oğlunun omuzuna attı:

— Hiç, değil, var bir domuzluğun!

Hidayet'in oğlu içini çekti, kaldırıma oturdu:

— O, bu değil ya, küfürün adını günah koymuşlar efendi.

Lâkin...

Kumarbaz arkadaş da oturdu:

— Lâkin

— Lâkin efendi... Hani her zaman anlatırım, bir Köse

Topal var deydi...

— Haa, şu. Faizci mi?

— Tamam.

— Ne oldu?

— Lort efendi, banker de, bir parça ekmeği sakındı bizden!

Kumarbaz arkadaşın gözleri parladı:

— Demek sahiden paralı ha?

— Şaka mı söylüyorsunuz belliyorsun? Faizden dünyanın parasını aldıktan başka herif tencere kaynatıyor fıkara uşaklara!

Göz gözc geldiler.

— Tencere kaynatıyor hı?

— Tencere kaynatıyor ya!

— Uşaklara tabak tabak mı satıyor?

— Tabak tabak satıyor.

— Paraları?

— Küt, koynuna!

— Sonra?

— Sonrası sağlığın...

— Demek bir parça ekmeği sakındı?

— Ne ibnedir oooo!

VI.

Geceyarısına doğruydu, İflâhsızın Yusuf uyandı. Koca ahır, fışkı kokulu ılık havasında yorgun ırgat homurtularıyla uyuyordu. Ahırın baş köşesinde ışık vardı. Köse Topal'ın küçük gemici fenerinin ışığı olmalıydı. Doğruldu, tamam, o, onun ışığı, para sayıyordu yine. Başkalarından, daha çok da Hidayet'in oğlu denilen zevzek avareden işitmişti Köse'nin çok paralı olduğunu. Bir süre baktı. Sonra seslendi:

— Kolay gelsin Topal ağa!

Köse Topal, etine iğne dürtölmüşçesine irkildi, paralarını filân saklayıp sesin geldiğı yana dehşetle baktı. Işıktaki olduğundan, İflâhsızın Yusuf'u göremiyordu:

— O kiim??

— Ben:

— Sen kimsin?

— Ben Topal enimi, sesimden anlamadın mı?

— Sen kimsin lan?

— Yusuf Yusuf, Yusufun ben!

— Ne istiyon?

— Hiç, fabrika vakti oldu mu diyecektim...

— Olmadı daha yat, ben uyandırırım!

Yusuf yeniden yattı, kafasında Köse Topal'ın saydığı paraların destesi, uykuya geçti. Bu deste uykusunda da bırakmadı onu: Bir yerlerde olurlarmış. Yazının yüzü bir yerlerde. Köse Topal su dökmeğe mi gidecekti ne, koynundan çıkardığı para destesini Yusuf'a vermişti. Yusuf desteyi sıkı sıkı tutarken, bir-

den o haylaz oğlan. Hidayet'in oğlu dedikleri. Yanına gelmişti neredense. Paraları istemişti. Vermemişti. Bir çekişme. Güçlüydü de deyyusun oğlu. Yıkıncı Yusuf'u, göğsüne oturmıştu. Tam paraları alacakken, fabrikadaki ırgatbaşının fırıldaklı düdüğü. Uyanmıştı. Başkaları da uyanmışlardı. Üst kattaki çalar saat uzun uzun ötüyordu ki, Yusuf'un düşünce ırgatbaşının fırıldaklı düdüğü gibi girmişti.

Yanıbaşında yatan Pehlivan Ali'ye baktı. Bir yandan bir yana dönüyordu. Hiç niyetli değil gibiydi uyanmağa. Dürttü:

— Ali!

Oğlan oralı bile değil. Yine dürttü:

— Ali-laan!

Horlamağa bile başlamıştı. Başlamıştı ya uyanması, kal-kıp elini yüzünü yıkaması lâzımdı:

— Ali heeey!

Uzun uzun sarstı. Neden sonra Ali inledi.

— Ali beee!

— Hıh, dedi sonunda.

— Kalk hadi kalk. Fabrika vakti geldi!

Ali darmadağın saçları, kıpkırmızı gözleriyle yekiniyor-ganında oturdu:

— Hiç hâlim yok, geberiyorum vallaha...

— Ne yapayım kardaş? dedi Yusuf. Benim halim var mı?

Pehlivan Ali'nin öbür yanında yatmakta olan Köse Hasan'ı sarstı. Hasan ölü gibi yatıyordu; yüzü sapsarıydı. Yusuf üst üste sarstı. Neden sonra uyanıp doğruldu.

Üst kattaki işçilerde tavanı paldır küldür öttüren bir hareket başlamıştı. Belliydi ki onlar da işe hazırlanıyorlardı. Bir çocuk viyakladı, daha büyük bir çocuğun sesi işitildi:

— Anaaaa!

Tam bu sırada İflâhsızın Yusuf'ların ahır kapısı da bir tekmeyle açılmış, mahalle bekçisinin kemer tokası Köse Topal'ın küçük gemici fenerinin ışığıyla donuk donuk parlamıştı.

Ahırın fışkı kokulu ılık havasına düdüğünü kuvvetle üfle-yen bekçi, bağırdı:

— Haydin iş başına, haydiiiin!!!

Ahır zaten uyanmıştı. Yorganlar toplanıyor, dürülüp katlanıyordu. Uykuya doyamamış insanlar birer, ikişer, üçer, beşer gidiyorlardı. Sonunda ahır boşaldı. Yalnız kalan Köse Topal kapıyı örttü, ardındaki tahta sürgüsünü sıkıca itti. Geldi, yatağına girdi, yorganı tepesine çekti. Yatağı, yorganı uydurma değil, esaslıydı. Esaslıydı ya, nedense uyku tutmuyordu. Neden-sesi yok, para sayarken Yusuf görmüştü. Şurda burda gevezelik ederse? Bu da o haylâz oğlanın kulağına giderse? Gitmese bile Yusuf, gel şu deyyusun paralarını çalalım derse?

Bir yandan bir yana döndü.

Geçenlerdekini unutmamıştı. Kapıya dayanıp Eh belle bunu. Ben de Hidayet'in oğluysam...» demiş, yürümüştü. Hırsız, vâcibi, Allah'ın belâsı biriydi. Babası, amcaları hırsız, uğursuz kişilerdi. Hattâ babası candarma kurşunuyla, büyük amcası da Kayseri'de darağacında can vermişti.

Yeniden döndü bir yandan bir yana.

Ot, kökünün üstünde göverirdi. Ne belliydi bunun da babası, dedesi gibi davranmayacağı? İflâhsızın Yusuf'u hiç tanı-mıyordu. Babasının oğlu değil ya. Gurbet uşağı. Şuraya üçün beşin yoluna bakmak için gelmişti. Hidayet'in oğluyla birlik olsa, bir gece, gece yarısı gırtlakını çökseler...

İyiden iyiye huylanarak yatağında doğruldu.

Ya da oğlan işe gidiyorum diye çıkıp, yarı yoldan dönse. Arkadaşlarına da «— Hastalandım!» dese. Gelse. Kapıyı vursa. Açsa. Gırtlakına çökülürse...

Don paça kapıya gitti. İyice sürgülediğini bildiği halde yine de yokladı yeniden. Tahta sürgü sağlamdı sağlam olmaya ya güvenemiyordu.

Yatağına döndü. Yorganın altına girecekti, vazgeçti. Geceyi dinledi. Derinlerden karmakarışık iniltiler, fabrika iniltilefi geliyordu. Uzaklarda, çok uzaklarda bir bekçi düdüğü.

— Ya geliverirse?

Soluyordu.

— Geliverir de, gırtlakıma biner, çıkar paraları derse?

Çevresine yılğın bir baykuş gibi bakındı.

— Derse der. Ne yapalım? Bağırısam? Kim duyar? Herkes işe gitti!

Birden yastığının altındaki kibriti aldı, çaktı, küçük gemici fenerini yaktı, kıstı. Elinde fener, ahırın öbür ucuna gitti. Ayakta dimdik durarak yeniden kulak verdi: Hep aynı fabrika iniltisi yüklü, derin gece.

Sonra çömeldi. Yeri avucuyla yokladı. Paraları orada gömülüydü. Uç Kulhivallahi bir Elham okudu, iki yanına üfledikten sonra cüzdanı çıkardı, daha başka bir yere, daha derine gömdü. Üzerini besmeleyle sıvazladı. Paraydı bunlar, anayı kızdan ayıran. Yazının zibidilerinden neydi ona? Faiz maiz kazanmıştı ya!

Dışarda fırtına çıkmıştı.

Şu Cenabı Allah'ın işine akıl sır ermezdi. Ne diye İflâhsızın Yusuf, İflâhsızın Yusuf'tan geçtim, Hidayet'in oğlunu yarattırdı? Ne gereği vardı bunların? Milletin dışından tırnağından arttırdığını iç etsinler diye mi?

Fırtınanın bir yerlerde gürültüyle çarptığı bir pencere kanadı.

Ürktü. Çarpılan pencere kanadını görecekmış gibi, tarrahanın geldiği yana hep ürkmüş, yılğın baykuş bakışıyla baktı. Yüreği kötü kötü çarpıyordu. Şu oğlan, şu İflâhsızın Yusuf oğlan görmese iyiydi para saydığını. Hay aksi şeytan... nereden de uyanmıştı:

Kapının tahta sürgüsünü yeniden yokladı, yatağına döndü, oturdu. Küçük gemici fenerinin hafif bir sarıyla aydınlattığı ahıra kaygılı kaygılı baktı. Şöyle arkalarda bir pencere olsaydı bâri. Yoktu. Olsa, oğlanlar cahillik edip geldiler de kapıyı vurdu-lar mı, parasını gübrelerin altından çıkarır, koynuna sokar, pencereden kaçamasa bile bağırırdı, avaz avaz bağırırdı. Hem de öyle bir bağırırdı ki, çın çın öttürürdü geceyi!

Gecenin içindeki pencere kanadının yeni bir tarrakası.

Hayır, o cüzdanı ordan çıkarmalıydı.

Kalktı.

VII.

On beş gün geçti.

Bu on beş gün içinde iki sefer para aldılar. Yusuf'un gündeliği üç yüz yirmi kuruştı, sulu kozacı Köse Hasan'ın üç yüz otuz beş, Pehlivan Ali'ninse üç yüz elli.

Yusuf'la Ali on beş gün içinde hiç avara kalmadan çalıştılar. Hasan iki sefer avaralık verdi. Sulu kozanın buz gibi suyu iliklerine işlemiştı. Böğründe kurşun gibi bir sancı, soluk alamıyor, sancı tutunca kıvrılıp kalıyordu.

— Kardaşlar, dedi birinde. Bu sulu koza benim iflâhımı kesecek vallaha. Irgatbaşıya desek, bcni başka bir işe vermez mi acep?

Kimse kulak asmadı. Zaman zaman onu yatağında iki kat bırakıp gittiler. En son seferinde her zamandan çok daha halsizdi. Öyle sancılanıyordu ki... yan yattı olmadı, sağa döndü olmadı, sola döndü...

Köse Topal yanına sokuldu bir ara:

— Zorun nerenden laan?

Köse Hasan inliyordu. Alnında soğuk bir ter:

— Vallaha ne bileyim Topal ağa, dedi. Soluğumu alamıyorum.

— Tööbe. Ağrı nerende?

— Böğrüm mü deseeem, böreğim mi (Böbreğim mi), yüreğim mi... Duramıyorum, geberiyorum...

Köse Topal yanına çömeldi, Hasan'a gözlüğünün üstünden

baktı, uzun uzun baktı. Bu arada soluğunun pis pis kokmasına dikkat ederek:

— Kendini üşütmüşsün, dedi. Paran varsa ver de sana sıcak bir çay kaynatıvereyim, sevabıma...

Sonra da ekledi:

— Üstüne bir de Gıripin yuttun mu, söker atar!

Köse Hasan'ın birkaç kuruşu vardı var olmaya ama, masrafa girecekti, değer miydi? Yurdunu yuvasını bırakıp yazının Çukurovasına için beşin yoluna bakmak için gelmişlerdi. Onu da çaya ver, Gıripin mırıpine ver...

— Sağ ol, dedi. Geçer herhal...

Köse Topal hınçla, nefretle kalktı. Bunlara iyilik yaramazdı zaten. Geçermiş herhal. Geçsin bakalım, yazının uğursuzu. Ölü it leşi gibi kokuyordu soluğu da. Geçermiş, geçer bellesin, aç it!

Öyle paydosunda İflâhsızın Yusuf'la Pehlivan Ali işten geldiler. Yorgunluktan geberiyorlardı. Karınlarını doyurup vuracaklardı kafayı. Hemşeri, memşeri... İş gözü yoktu herifte. Yat ha yat. Hastayım, içime sular işledi teknil, İrgatbaşı bir başka işe versin... Lâf. Hem İrgatbaşının aklında Köse Hasan mı?

Pehlivan, yanına gitti, yüzüne bakmadan haberi verdi:

— İrgatbaşı yerine adam aldı!

Köse Hasan sancıyla kıvranıırken, kaygılı, kaygılı baktı:

— Benim mi?

— Senin.

— Demek adam aldı?

— Babasının oğlu değilsin ya!

Pehlivan Ali de yorgundu, argındı, onunla uğraşacak halde değildi:

— Fabrika bu. Senin gözünün yaşına mı bakacaklar?

Köse Hasan'ı kara bir düşüncedir almıştı: Demek iki gün hastalanınca yerine adam alivermişlerdi? İyi amma keyfinden mi hastalanmıştı? Allah'ın bir derdi, illeti.

— Hasta demediniz mi?

Yusuf:

— Dedik.

— Ne dedi?

Pehlivan Ali:

— Aboooo dedi, demek hasta? Ulan sen kendini ne belliyorsun? Vali misin? Kumandar mısın?

— Ben mi? Hâşâ!

— Hâşâ ya. İşi gözü yiyemedi dedi, adamı aldı. Fabrika orası fabrika! Sen sen olacaksın, sımsıkı tutunacaksın işine. Hastalık neymiş?

Onu hemen unuttular. Somunlarını bölüp aralarına tahin helvası parçalarını yatırıp, iştahla yemeğe başladılar. Köse Hasan aç değildi âma arkadaşlarının hiç olmazsa buyur etmelerini bekliyordu. Etmediler. İçlendi. Böğründeki sancıyı daha kuvvetle duymağa başladı. Anca beraber kanca beraberdi sözde. Hani? Neredeydi? Demek düşmeye görmeliydi insan... Ne deyip de ardlarına takılmıştı şanki.

Berikiler de bunu hatırlamış olucaklardı, karınlarını doyurup; üzerine birer de cigara yaktıktan sonra hasta arkadaşlarını hatırladılar.

Yusuf:

— Demek zorun böğründen? diye sordu.

Köse Hasan içini çekti:

— Biliyor muyum kıl? Böğrüm mü, böreğim mi, yüreğim mi?

Pehlivan Ali'nin tepesi atmıştı:

— İnsan bilmez mi neresinin ağrıdığını?

— Bilir ama bilmez...

— Bilir ama bilmezmiş...

İflâhsızın Yusuf'a baktı, İflâhsızın Yusuf da ona bakıyordu. Bakışlarıyla konuştular bir süre:

«— Bırak canı cehenneme be!»

«— Doğru amma, hemşerilik var serde hey Ali, olur mu?»

«— Olmazsa sen bilirsin. Aha ben vurdum kafayı!»

Devrilip yattı, hemen de geçiverdi uykuya.

İflâhsızın Yusuf cigarasının dibinden üst üste duman alıp dumanları da tavana üfledikten sonra devrilip yatarken:

— Allah iyilik versin, dedi.

Günler geçiyor, Yusuf'la Ali işlerine gidip geliyorlardı. Sağdan soldan utandıkları, daha doğrusu sağın solun ayıplaması üzerine on iki saatten on iki saate hemşerilerini de yemeğe buyur ediyorlardı ya, bıkmış usanmışlardı doğrucası.

Bir gece yarısı iş başı için çıktıklarında Yusuf:

— Beri bak Ali, dedi. Hepimizinki de bir ekmek derdi meselâ. Sen çalışacaksın, ben çalışacağım, o yatacak, olmaz. Biliyorum, ölüm Allah'ın emri, emri ya...

— Doğru, dedi Ali.

— Ha diyoruz ki çalışıp şurda birkaç kuruş sahibi olalım. Doğru mu eğri mi?

— Doğru kardaş.

— Yoksa ne diye gurbeti bekliyoruz?

— Herif kolayını buldu. Karnı doyuyor nasıl olsa, oooh!

— Oh ki oh. İyi bile olsa, bundan böyle Irgatbaşı ona iş miş vermez.

— Verir mi? Vermez tabii...

Ali'yi kolundan tuttu:

— Sana bir şey deyim mi?

— De.

— Irgatbaşı'ya parayı kurban edeceğim ben, ne diyorsun?

Ali de çokluk düşünmüştü bunu:

— Edeliim, dedi.

— Yarın yine para günü. Sen bana bırak. Yol yoluyla, orman baltayla!

— Baltayla ki baltayla. Hem ne? Hemşerimizin fabrikası değil mi?

— Hemşerimizin olmaz mı?

— Bitti. Hemşerimiz gibi var mı?

— Olabilir mi? Sen dur, bir gün hemşerimizin yanına varır...

— Birlikte varalım...

— Varalım vallaha. Bizi gözü küllü belliyor. Irgatbaşı ol-

duysa Feriştah olmadı ya!

— Olmadı tabî, enayi...

— Diline sağlık.

— Niye gözü küllü olacaktı?

—

—

Ertesi gün Çırçır dairesinde çırçır işçisinin parası mavi zarflarla dağıtıldı. Irgatbaşı yanlarından ayrılmıyordu. Bir ara:

— Sizi, dedi, helâlâların orda bekliyorum...

Hızla uzaklaştı.

Pehlivan Ali iyicé anlamamıştı, sordu:

— Ne diyor?

— Bizi helâlâların orda bekleyecekmiş!

— Niye?

— Biliyor musun?

— Biliyorum. Ne yapacağız?

— Vallaha bilmem ki...

— Gitmesek işten mi kovar?

Yusuf şöyle bir düşündü.

Ali:

— Gidelim be Yusuf, dedi.

Yusuf da gitmelerinin doğru olacağı kanısındaydı.

— Gidelim, diye başını salladı. Kadere kırk beş!

Gittiler.

Irgatbaşı helâ aralığının duvarına dayanmış sigara içiyordu. Yusuf'la Ali'yi görünce, içerlemiş numarası yaparak:

— Gelin buraya diye bağırdı. Sabahtanberi ardımda it gibi dolaniyorsunuz. Verin zarflarınızı!

İki arkadaş önce anlamadırlarsa da zarfları uzattılar.

Irgatbaşı hep aynı palavrayla, mavi zarfların içlerindeki paraları avucuna döktü. Saydı, ölçtü biçti. Sayıp ölçüp biçerken de çevresini kontrol ediyor, helâyâ girip çıkan, birer kıyıda

cigara içmekte olan işçileri gözden geçiriyordu. Irgatbaşının numarasını çakmamalıydılar.

Beşer liralарını kaşla göz arasında cebine indirdikten sonra, sesli sesli, çevreye duyurarak:

— Eksik filân değil, dedi. Tamam paralarınız. Yallah!

Geçen sefer yeğenini gönderip beşer lira borç istetmişti.

İki arkadaş işin farkındaydılar. Oradan hırsla uzaklaşırlarken, bu sefer beşer liralарını kaptırmış olmanın öfkesiyle alıp veriyorlardı.

Çırcırlar'ın önüne gelince, Yusuf:

— Beri bak Ali, diyc durdu.

Ali de durdu.

— Gel ardımdan! dedi Yusuf.

— Ne var?

— Ne varı me varı yok arkadaş. Geçen sefer beşer liramızı borç dümeniyle kesti. Bu sefer başka dümenle. Bu böyle olmaz. Kadere kırk beş. Hemşerimizin yanına varıp halimizi arzedeceğim!

Ali'nin aklına gelmemiştir bu ama, tamamladı.

— Yaşsa Yusuf, dedi Ulan aklınla bin yaşa be kardaş!

— Sesimizi çıkarmazsak dalımızdan inmez. Varacağım hemşerimize, diyeceğim hâli keyfiyet böyle böyle...

— Geçen parada istettiği beşer lira borcu da söyle!

— Bak hele bak!

— Sen işini bilirsin Yusuf...

Ne yapacağını bilmekten gelen bir şahlanişla Yusuf önde, «Ne olur ne olmaz» kuşkusu içindeki Ali ardında, Demirhane'nin önünden geçip hemşerilerinin kapısına dayandılar. Tam içeri gireceklerdi, ağanın kırmızı yanaklı, cingöz odacısı önledi:

— Hop hop, nereye?

Yusuf:

— Ağamıza diyeceklerimiz var, dedi.

— Ağanıza mı? Ağanız kim?

— Hemşerimiz.

— Ne hemşerisi ulan? Siz kimsiniz? Burasını ne sandınız?

Ali öfkeyle araya girdi:

— Bu fabrikanın sahibi bizim hemşerimiz olur, dedi.

Yusuf kendini toplayarak ekledi:

— Bizim köyden değil a, bizim sancaktan!

Bir şeyler anlasa bile, üstleri başları pamuk tozları içindeki ameleleri koskoca fabrika sahibinin odasına sokacak değildi ya!

Parladı:

— Burda hemşeri memşeri sökmez. Dingonun ahırını değil burası. Ne diyecekseniz bana dersiniz, ben icap ederse ağaya söylerim!

Yusuf Ali'ye baktı, Ali Yusuf'a. Başka çare yoktu galiba. Varsın o söylesindi ağaya ne çıkar?

— İrgatbaşı paramızı kesti, dedi.

Ali ekledi:

— Giden hafta da kesti, önceki hafta da!

Odacı birdenbire ilgilendi:

— Paranızı kesti demek?

— Kesti vallaha, dedi Yusuf.

Ali de boynunu büktü:

— Giden hafta yeğenini yollayıp beşer lira borç istetti.

— Zaten ne kazanıyoruz ki haftadan haftaya beşer lira haraç verelim...

— Yurdumuzu yuvamızı bırakıp şuraya ne diye geldik?

— Üçün beşin yoluna bakalım diye...

İkisi iki yandan yayılım ateş başlamışlardı ki, odacı sordu:

— Siz nerde çalışıyorsunuz?

Yusuf:

— Çırçırılarda.

Odacı biliyordu Çırçırların İrgatbaşısını:

— Oraya mâcir Durmuş bakıyor değil mi?

İki arkadaşın verecekleri karşılığı beklemeden zarfları ellerinden aldı:

— Kaçar liranızı kesti dediniz?

— Bu parada beşer...

— Bundan önceki paralarda da beşer...

Odacı hemen kurşun kalemını çıkarmış, zarfların üzerine hesaplıyordu. Gündeliklerini sordu, kaçır gün çalıştıklarını. Birtakım çarpmalar, toplama, çıkarmalar... Gerçekten de, beşer liralari eksikti.

— Haklısınız, dedi.

Haklıydılar ya, ne yapması gerekiyordu? Birden şimşek çaktı kafasında:

— Peki, dedi. Ben ona sorarım. Zarflar dursun bende, bana yarın uğrayın, marş!

Yusuf'un da içine sinmemişti ama, aldırmamayı uygun bulmuştu. Lâkin Ali dayanamadı:

— Sen hemşerimiz değilsin ki! dedi.

Yusuf'un aklı gitti:

— Olmadığına ne bakıyorsun Ali?

— Lâf işte, dedi Odacı. Hemşerinizin en yakın adamıyım. Ne zaman zile bassa ben koşarım. Çayı, kahveyi, buzdolabından birayı, suyu benden ister. Niye? En yakın adamıyım da ondan!

— Doğru, dedi Yusuf.

— fabrika içinde ne zaman ağaya şikâyet olsa, şikâyetçi ilkin bana gelir, dinlerim, gerekiyorsa ağaya gider haber veririm. Burada usul bu!

Yusuf yine:

— Doğru, dedi. Şehirde âdet, usul budur...

Ali biraz da hınçla, sordu:

— Sizin Sivas'ta da usul bu muydu?

Yusuf alındı:

— Buydu.

Bir türlü beğenemiyordu Sivası. Doğru, Sivas Çukurova değildi amma, Sivas da bir Sivas'dı. Görmiyen, bilmeyen ne bilirdi?

Odacı adlarını sordu. Küçük not defterine yazarken, Yusuf:

— Aman kardaş, dedi. İyi bir yaz, ağamıza da iyi bir de. Hani kendin daha iyi bilirsin ya...

Odacı not ettiği defteri katlayıp cebine sokarken:

— Alın zarflarınızı, dedi. Gidin şimdi...

Yusuf yutkundu:

— Olur, gidelim... Sen ağamıza bir güzel anlat gayri. Senin köyünden değil a, senin sancaktan olurlarmış, de. Otomobilinin uğruna çıktım, ordan tanır beni!

— Peki peki.

— Bir de şu var ki...

— Canım anladık yahu!

— Huylanma efendi, şu da var ki, iki ellerinden öpüp...

— Şimdi başlayacağım ha!

— Mahsus selâm ettiğimizi...

Odacı ana avratlı bir küfürle top gibi patlayınca iki arkadaş kaçarcasına uzaklaştılar. Yolda Yusuf:

— Adam, delinmedik kabağa girmeli! dedi.

Ali bıyık altından güldü:

— Emmin mi derdi?

Yusuf ekini belli etmedi:

— Emmim derdi. Sen sen ol, şehir adamının yanında hımbıl durma derdi. Durduk mu?

Ali içini çekti:

— Lâkin emminin avradı...

— Ne olmuş?

— Hiç. Hâza Osmanlı'ydı da...

Aklından yine yıldız dolu göğüyle sıcak Ağustos gecesi geçti. Karıyı çerçile bastırdıkları gece!

Pehlivan Ali'nin içi bir tuhaf oldu. İçini çekti. «— Kimseye dersiniz, öldürürüm sizi!» demişti.

Ne et vardı karıda ya... Sımsıcak, diri.

Odacı iki arkadaş çoktan unutmuştu. Ağanın kapısı önünde sinirli sinirli dolaşıyor, Irgatbaşı Mâcır Durmuş'un geçmesini bekliyordu. Bin sefer söylemişti bu işlerde kendisini de görmesi için. Amelenin kanını emiyordu hergele be!

Birden Irgatbaşı.

Seslendi:

— Durmuş!

Kuruköprü'deki Giritli Cumali'nin kahvesinden tanıdığı, Altıkollu'cu, parlak odacıya yorgun yorgun bakan Irgatbaşı:

— Ne var? dedi.

— Gel buraya!

— Ne olacak?

— Ananın dini. Gel!

— Yahu bırak be, uykum var, gidip yatacağım...

— Gelmiyorsun değil mi?

— Valla uykum var.

— Peki, hakkında hayırlı olmaz, sen bilirsin.

Irgatbaşı «— Hakkında hayırlı olmaz»ı beğenmedi. Gitti:

— Niye hayırlı olmazmış?

Odacı usullacık:

— İbne, dedi. Ben sana bana madik olmaz demedim mi?

— Ne madiği?

— Deyyus. Bulduñ Keşanlı'ları, hı?

Irgatbaşı anlamamış davrandığı halde iyiden iyiye sezmişti:

— Ne Keşanlı'sı? Ne olmuş?

— Ağayı gör de söylesin ne Keşanlı'sı olduğunu...

Telâşlandı:

— Ağa mı? Ne var?

— Hakkında şikâyet var!

— Ne gibi?

— Gir de öğren ağadan...

Irgatbaşı'da sıfır tükenmek üzereydi:

— Sahi ne var?

Odacı kısaca anlatıverdi.

Kireç kesilen Irgatbaşı:

— Yalan, dedi. Almadım ben kimseden para. Söylemişler yalan, etmişler iftira!

— İyi ya. Gir içeri, anlat ağaya!

Irgatbaşı hep o kireç haliyle ölçtü, biçti. Sonra teslimden başka çare olmadığını anlayarak, Odacı'yı kenara çekti:

— Demek geldiler, ettiler beni şikâyet?

— Hem de ikisi iki yandan. Peki ulan, aldığın avantalar-

dan niye beni es geçersin? Bana niye koklatmazsın? Ulan ben senin karnında kaç barsak olduğunu bilirim be!

— Bırak şimdi bunları da bul şunun bir kolayını!

— Sıkışınca bul kolayını değil mi?

— Yeter gevezelik be oğlum!...

— Bundan sonra beni es geçmekte devam edecek misin?

— Etmem be oğlum.

— Edersen?

— Edersem kıy bana!

— Peki.

— Sahiden çağırdı mı ağa beni?

Odacı kısa kesti:

— İşin içyüzü şu arkadaş: O iki amele geldiler, beşer liralrını kesmişsin. Önceki, daha önceki paralarda da borç dümeniyle beşer liralrını daha. Ağaya şikâyet edeceklerdi, önledim. Yarın gelecekler. Bana yolunu buldurursan ne âlâ, buldurmazsan...

Irgatbaşı rahat bir soluktan sonra:

— Vay ibneler vay, dedi. Vay deyyuslar vay. Demek önlemesen, gireceklerdi yanına ağanın?

— Gireceklerdi şerefsizim.

— Yarın gelince ne yapacaksın?

— Senin beni görmene bağlı!

— Kov gitsin ibne oğlu ibneleri!

Odacı göz kırptı:

— Zarıma bak, kolay!

Irgatbaşı:

— Akşama gel Cumali'nin kahveye, dedi.

İflâhsızın Yusuf'la Pehlivan Ali odaya girdiklerinde, beyaz mantar şapkalı (Kolonyal şapkalı) bir taşeronun odadaki ırgatları başına toplayıp, ad yazmakta olduğunu gördüler.

Köse Topal:

— Aha; diye haber verdi. İki uşak daha geldi efendi!

İri burunlu, kocaman yüzlü Lâz taşeron İflâhsızın Yusuf'la

Pehlivan Ali'ye şöyle bir baktı. Yusuf'u değil de, Ali'yi gözü tutmuştu birden:

— Yaklaşın pakayum, dedi.

Yaklaştılar. Çekiniyorlardı. Başındaki beyaz mantar şapka-ya göre adam memur filân olmalıydı ama, ne?

Sordu:

— Nerelisinuz?

Yusuf:

— Biz mi? dedi.

Taşeron kızdıysa da üstelemedi. Yusuf ardını getirdi:

— Ç.'den oluruz...

— Evli misiniz, bekâr mı?

— Ben evliyim. Bu, Ali... ergen daha. Ergen dedimse, hani sözlü. Anası bu yıl everecek...

— Var inşaatımız, büyük. Verecegum üçer buçuk, sağlam. Çalışır misunuz? Yazayum mi?

Fabrikada kazandıklarından fazla geçecekti ellerine. Yusuf: «— Ne dersin?» demek isteyerek baktı Ali'ye. Ali'nin pek bir fikri yoktu. Omuz silkti.

Taşeron sabırsızlıkla, tekrarladı:

— Yazayum mi?

Yusuf yerinde kımıldandı, güldü:

— Valla efendi, dedi. Ne desek boş. Biz şimdi çalışıyoruz...

— Nerde çalışıyorsunuz?

— Fabrikada.

— Hangi?

— Hemşerimizin fabrikasında. Ben kirli kozacıyım, Ali de kırma tablada. Fabrika hemşerimizin olduğundan...

— Ne hemşerisi?

— Bizim köyden değil a, bizim sancaktan. Otomobilinin uğruna çıktımdı. Lâkin Irgatbaşısına kulağasma, pek tırnaksız!

Lâz taşeron hiç bir şey anlamamıştı, kızdı:

— Neler söyleyersun be! Ne hemşerisi? Ne Irgatbaşısı?

— Hiç yâni, hemşerimiz deyince, bizim köyden değil, bi-

zim sancaktan olur. Irgatbaşı da tırnaksız. Paramızı kesti, cünhalı düşecek haberi yok...

Taşeron Köse Topal'a döndü:

— Var mı aklında sakatlık?

Köse Topal da bir şey anlamamıştı:

— Efendiye bir lâf verin, dedi. Üçer buçuk sağlama çalışmak ister misiniz? Adınızı yazsın mı?

Yusuf düşünüyor, taşeron'sa boyuna Pehlivan Ali'yi süzüyordu. Birden sordu:

— Sen pehlivan misun?

Ali'nin bir şey söylemesine kalmadı, Yusuf atıldı:

— Yüzü diye değil, lâkin zorlu güleş tutar!

Taşeron'un gözü hep Ali'de:

— Gelirsen verirum saa dört lira, net!

Yusuf:

— Bensiz gitmez, dedi.

— Bitişik mi göbeginuz?

— Değil a, ayrılmaz. Ayrılır mısın Ali?

Ali:

— Anca beraber, kanca beraber Yusuf, dedi.

Yusuf gururla baktı taşeron'a. Taşeron'un gözleri Ali'de:

— Gelirsenuz yazayum!

Yusuf:

— Düşünelim, dedi.

— Düşünün. Veririm saa üç buçuk, saa da dört, net!

Artık onları bırakıp, başkalarının adını yazmağa koyuldu.

İki arkadaş, hasta arkadaşlarına pek de kulak asmadan, bu yeni işi bir süre indirip kaldırdılar. Fabrikadan daha kârlıydı. Hemşeri memşeri...

Yusuf:

— Bana ne hemşeriden? dedi. Hemşeri olup da aradı mı?

Sordu mu?

Ali de tıpkı onun gibi düşünüyordu:

— Boynuzlu, dedi.

— Boynuzlu ki boynuzlu. Ne yapalım biliyor musun?

— Ne yapalım?

— Varalım, bakalım. O parlak oğlan ağamıza dediyse ne âlâ, demediye...

— Ağamızın yanına biz kendimiz gireriz!

— Gireriz. Deriz böyle böyle. Irgatbaşı'yı çağırıp hakkımızı aradı aradı, aramadı mı...

— Bizden günah gider.

— Tamam.

— Bırakır mıyız işini?

— Bırakırız tabî.

— Gözünün yaşına bakacak değiliz ya!

— Niye bakalım? O bizimkine bakıyor mu?

— Bakar mı?

— Biz de onunkine bakmayız!

— Ya bakarsa? dedi Ali.

— Bakarsa... Irgatbaşı'dan hakkımızı alırsa mı?

— Alırsa?

Yusuf düşündü, aklına başka bir şey geldi:

— O zaman da sen bana bırak, dedi.

— Ne yapacaksın?

— Bize daha iyi, daha paralı birer iş ver deriz.

— Tamam, ben de bunu düşünüyordum. Verirse?

— Bu mantar şapkalının verdiği yevmiyelerden fazla olursa...

— Olursa?

Yusuf kurnazlıkla göz kırptı:

— Buna gelir deriz ki, böyle böyle, hemşerimiz gündeliğimizi arttırdı, dörder veriyor deriz...

— Bu, gelin ben beş vereceğim derse ya?

— Kolay. O zaman da ağamıza gider, mantar şapkalı beşer veriyor ne diyorsun deriz?

Tamamdı, şehirli mehirli, işte kıstırmışlardı şehirliyi.

— İnsan delinmedik kabağa girmeli diye boşuna deyip yazmazdı emmim. Onun dediği delinmedik kabak bu işte!

— Doğru.

— Köyümüzü bırakıp o kadar yolu boşuna tepelemedik ya!

— Biz mi tepeledik Yusuf?

— Kim tepeledi ya?

— Tren tepelemedi mi?

— Ne bakıyorsun trenin tepelediğine? Biz tepeledik sayılır esasta...

Gözü yanbaşımda, yorganına sımsıkı bürünmüş, soluksuz upuzun yatınakta olan arkadaşlarına ilişti. Pehlivan Ali de birden dikkat etmişti:

— Uyuyor mu ki?

Yusuf yorganın ucunu kaldırdı. Donuk, sapsarı alnında ter tomurcuklariyle Köse Hasan uyuyordu.

Ali:

— Ört ört, dedi. Uyanmasın, yazık...

— Yazık ki yazık.

— Bu ne olacak?

— Hiç bilmiyorum vallaha...

Yanlarına Köse Topal sokulmuştu:

— Beri bakın, dedi. Bu oğlana sahip olun. İyi miyi olacağı yok bunun. Yatıp duruyor!

Yusuf:

— Sahibi Allah emmi, dedi. Allah sahip olsun. Bizim sahipliğimizden ne çıkar?

Pehlivan Ali de böyle düşünüyordu. Başını salladı:

— Doğru.

Köse Topal sözünün ardını getirdi:

— Para ver de çay kaynatayım, Gripin alayım, yut, evel Allah bıçak gibi keser dedim, oralı olmadı.

Pehlivan Ali'nin birden içi sızladı:

— Yoksa parası mı tükendi?

Yusuf:

— Tükenir tükenir, dedi.

Ali davrandı:

— Çaya muya kaç kuruş gider?

Köse Topal hesapladı:

— On iki buçuk Gıripin, yirmi beş de çayla şeker, etti otuz yedi buçuk...

İki arkadaş bakışlarıyla anlaşılarak yirmişer kuruş çıkarıp uzattılar.

— Hayrına kaynatıver Topal emmi.

— Kaynatırım. Gıripin de yuttururum...

— Yuttur.

— İyi bir de terledi miydi...

— Bıçak gibi keser değil mi Yusuf?

— O saat!

Köse Topal kırk kuruşu cebine indirip kalkınca, Pehlivan Ali yavaşça sordu:

— Yusuuf?

— Hı?

— Allah bize sevap yazdı değil mi?

— Yazmaz mı?

— Lâkin şu Topal gibi yokmuş vallaha...

— Topal deme!

— Niye?

— Günah.

— İyi ya, demiyelim bir daha. Aşkolsun, hemşerisi ne değilken... hı Yusuf?

— Emmim gibi, adamın koçu bu da, belli!

VIII.

Ertesi gün Köse Topal, Köse Hasan'ın yatağına sokuldu, yorganı kaldırdı. Hasan uyanıktı. Kirpikleri yaş yaş parlıyordu.

Köse Topal:

— O ne? dedi. Ağlıyor musun ne?

Hasan'ın kirpikleri az daha yaşardı, ama karşılık vermedi. Gecedenberi gözüne uyku girmemişti. Böğründeki sancı geçmiyecek, köyünden uzak, yazının gurbetinde yapayalnız kalacaktı.

Köse Topal hastanın göz aklarına baktı, doktormuş da anlarımışçasına bileğini tuttu. Bilek sınısıcaktı. Başını salladı:

— Senin bu hastalığını bildim ben. Üşütmüş, saplıcan olmuşsun. Bir Gıripin yut, üstüne de iki bardak çay içtin mi, Allahın izniyle bir şeyciğin kalmaz!

Hasan'ın gözleri umutsuzlukla tavana dikiliydi.

— Gıripinle çay da elli kuruşun başında!

Hasan'ın tavana dikili gözleri öylece bakıyordu.

Köse Topal çekinerek sordu:

— Elli kuruşun yok muydu?

Hasan içini çekti. Gözlerinden yaşlar boşandı, Köse Topala melil melil baktı:

— Yok emmi, vallaha yok!

— Canım yirmi beşin de olsa olurdu...

Vardı, yirmi beşi vardı ya, boş yere masraf olacaktı. Allahın bileceği bir şeydi hastalık. Cenabı Allah gurbet ellerde ru-

hunu kabzedecekse Gıripin mırıpının ne hükmü olurdu? Etmiyecekse, boşuna yirmi beşi gidecekti.

İstemeye istemeye cebinden çıkarıp uzattı.

Köse Topal aldı:

— Üstünü de ben yetireyim bâri, sevabıma...

Kalktı. Sırları yer yer dökülmüş, iri, mor çaydanlığı sandığından çıkardı. Paslı bir tel, kulp yerini tutsun diye takılmıştı. Doldurup ocağa oturttu, fabrika bakkalından gripin almağa gitti.

Hasan yalnız kalınca gözlerini yeniden yumdu. Günler, gecelerdenberi aklına takılan köyünü, karısını, kızını, ille de kızını yeniden düşünmeye koyuldu. Buralarda kalacak, yavrusuna hasret gidecekti. Köyden ayrılırken, anasından gizli: «— Bubam, bubam» demişti. «— Şehirden gelirken bana şu Kara Hafızın torunu Dürdane'ninki gibi yeşil bir saç tokasıyla kırmızı bir tarak getirir misin?»

İçini çekti, sesli sesli:

— Vay yavrum vay, dedi.

Ve artık zaptedemediği gözyaşlarıyla sarsıla sarsıla ağlamaya başladı. Neden sonra değişti; ağlaması dinmiş, bayağı ferahlamıştı. Ölüm Allahın emriydi. Allah emretmeden kuş kanadını oynatamaz, karınca adını atamazdı.

— Eech, dedi kendi kendine. Ben bu dertten iyi olur kalkarsam Yusuf...

Kafasından İflâhsızın Yusuf, ardından da Ali geçti.

İflâhsızın Yusuf'la Pehlivan Ali'yi tam da bu sırada Çırçır dairesinin tozlu, boş odalarından blirisine çeken Irgatbaşı:

— Ulan ibneler, dedi. Ne için ettiniz beni şikâyet?

Yusuf da Ali de sarsıldılar.

Irgatbaşı'nın elleri arkasındaydı, sokuldu. Hiç beklemediği anda Yusuf'a bir tokat. Yusuf'un kasketi uçtu, sendeledi. Kollarıyla yüzünü kapamıştı.

— Hep senin başının altından çıkar bunlar değil mi? Acıdık, aldık işe, ettin beni şikâyet... Defolun, iş miş yok size, yallah!

Yusuf yerden kasketini aldı. Ardında Pehlivan Ali, Çırçır dairesinden koşar adım çıktılar. Yusuf bir ara durakladı, Pehlivan Ali'ye baktı

— Abarruuuuuh! dedi. Hemşerimiz de meğer...

Pehlivan Ali kıs kıs gülüyordu:

— Emmin olsa bu işe ne derdi Yusuf?

Yusuf kızdı:

— Anayın dinini derdi, ne dermiş. Kaşmer mi var senin karşında? Tokadı yiyen benim!

Önden yürüdü.

Pehlivan Ali de arkasından yürüyordu ama, elinde değildi, gülmek istemiyor, gülmenin yakışık almadığına akıl erdirmiyordu, oysa tutamıyordu kendini.

Fabrika sahibinin odası yakınına gelince, Yusuf yine durdu:

— Ali!

Ali gülmemek için kendini tutarak, sordu:

— Hı?

— Irgatbaşı bana o tokatı ne diye attı?

— Bilmem. Şehirde âdet, usul bu değil mi?

Yusuf hınçla:

— Gel ardımdan, dedi.

— Geldim belle, ne yapacaksın?

— Ne yapacağımı biliyorum ben, gel!

— Gelmesi kolay Yusuf kolay ya, ters mers iş görme yine.

— Görmem.

Aklına takmıştı, ağasını görecekti, kaabili yok.

Yürüdüler.

Yine kısa boylu, parlak odacı karşıladı:

— Ağanın gözüne görünmeyin. Hemen tüyün burdan!

Yusuf şaşırdı:

— Niye? Ona ne yaptık ki?

— Ne yaptık me yaptık yok. Bu fabrikada hiç kimse ötekini gammazlıyamaz!

— Hemşerimize, dediklerimizin tümünü dedin mi?

— Dedim.

— Ne dedi?

— Ne diyecek, çağırır Irgatbaşı'yı, ondan sonrası fasa fi-so. Haydi basın gidin burdan namusunuzla!

— Gitmezsek n olur?

Yusuf'a bir tekme:

— Deyyüs! Sen kaç paralık adamsın da karşımda... Bas burdan!

Arkalarından ite ite fabrika çıkış kapısına götürdü. Kapıcıya:

— At bunları dışarı, dedi. Bir daha da içeri sokma. Ağanın emri!

Arnavut kapıcı emri saygıyla uyguladı.

Yusuf öfkeden titriyordu:

— Vay gidi hemşerilik vay, dedi. Vay insanlık vay!

Pehlivan Ali yanibaşındaydı, başını salladı:

— Vay ki vay. Demek kahvedeki koca herifin hakkı varmış. Hemşerinin kötüsü kötü olur dediydi. Doğru. Şimdi ne yapacağız?

Yediği tokat Yusuf'a gittikçe koyuyordu. O kadar ki, öfkesine yenilerek gitti kaldırırma oturdu, içini çeke çeke ağlamaya başladı. Ancak bunun üzerine durumu, durumun haysiyetsizliğini kavrayan Pehlivan Ali de toparlanmıştı. Çünkü Yusuf'u hiç böyle yenik, zavallı, âciz görmemişti. Yanına gitti, omuzunu tuttu:

— Yusuf, Yusuf lan, Yusuf...

Yusuf hıçkırıklar içinde baktı:

— Bırak Ali, bırak kardaş, biz ölmüşüz be, bizde töbe iş yokmuş, biz kendimizi kaldırıp ırmağa atmalıyız. Yazık bize, yazıklaaar olsun...

— Niye. be Yusuf?

— Herif tokat attı sustuk, kovdular sustuk. Demek avradımıza sövseler yine susacağız?

Ali dikildi, kalın kara kaşları öfkeyle çatıldı. Fabrikadan yana baktı baktı... Hemşerisinin ırzına, nikâhına, eğri didine

bir güzel sövdü. Sonra Yusuf'un oturmakta olduğu kaldırımı taşına, onun yanına oturdu, kolunu arkadaşının omuzuna attı:

— Sus Yusuf, sus kardaş, ağlama. Erkek adam ağlamaz!

Yusuf gözyaşları içinde doğruldu:

— Ben de biliyorum ağlamaz, ağlamaz amma...

— Neyse, oldu bir sefer. Sana tokat attığında ona şöyle bir karakucak girmek vardı ya, neyse... Kalk haydi kalk, oldu bir sefer!

Ağlamakla Yusuf'un içindeki zehir akıp gitmiş, ferahlamıştı. Arkadaşının yardımıyla kalktı, gözlerini kuruladı.

Konuşmadan, bir süre, yanyana yürüdüler.

Yusuf bir ara durdu:

— Ne yapacağımızı biliyor musun?

— Ne yapacağız?

— Beyaz lengerliye gidip...

Pehlivan Ali'nin gözleri parladı:

— Tamam!

Yusuf'un boynuna sarıldı, arkadaşının yanaklarını öptü öptü. Sonra da arkalarda bıraktıkları fabrikaya hınçla dönerek yumruğunu salladı:

— Sizin işinize kalmadık!

Odaya vakitsiz gelişlerine şaşan Köse Topal'a, işten kovulduklarını söylemediler. «Beyaz lengerli»nin yanında çalışmayı daha uygun bulmuşlardı, yerini sordular. Köse Topal tarif etti. İki arkadaş hiç vakit geçirmeden, yolu tuttular.

Bir hayır cemiyetinin yaptırmakta olduğu «İnşaat», şehrin dışındaydı. Yapı adına henüz hiçbir şey yoktu ortalarda. Derme çatma tahta barakalar, dikenli tellerle çevrili geniş bir alanın şurasında burasında kazmalarla temel kazıtlarını yapan yorgun ameleler, harıl harıl kırmızı tuğla taşıyan dört tekerlekli arabalar, arada tozu dumana katarak gelip geçen zırlı bir kamyon, yol kıyılarında oynayan yalınayaklı, etekleri şakıldaklı, kız mı oğlan mı oldukları belirsiz sümüklü çocuklar...

Beyaz mantar şapkalı taşeron, kırmızı kiremit yığınlarının

yanıbaşında dikiliyor, dört tekerlekli arabalardan sayılarak boşaltılan kiremitlere bakıyordu.

Bir ara başından çıkardığı beyaz mantar şapkasını yanındaki kiremit yığınının üzerine koydu, kaba avucuyla terini sildi. Sonra yaklaşmakta olan Pehlivan Ali'yle İflâhsızın Yusuf'a baktı. Tanımayabilirdi onları ama, Pehlivan Ali'yi hatırlamıştı. Geliyorlardı. O gün adlarını yazdırmamışlardı da şimdi ne diye geliyorlardı? Vardı bir hesapları, sağlam. Kaçın kurrasıydı o? Köylü açığözlüğüyle kimbilir ne hesapları vardı?

— Selâmünaleyküm!

Asık yüzü, mahsustan çattığı kaşlarıyla, bakmadan:

— Aleykümselâm!

İflâhsızın Yusuf:

— Çalışacağız, dedi.

Anlamıştı zaten taşeron.

— Çalışacaksınız ama, dedi. İş yok şimdi!

İki arkadaşın akılları gitti. Yusuf:

— Yok mı? diye mırıldandı. Biz de seni diye tepdiydik işimizi efendi...

— Beni diye ne için teptiniz işinizi? Soyledum ben size, yazayım mi adunuzu. Düşünelim dediniz. O zaman deseydiniz yaz, yazacak idim dorder liradan. Şimdi uçar lira. İsterseniz yazayım. Demezsenez yaz, gelirsenez yarın, vermem bu parayı da!

Pehlivan Ali telâşla:

— Peki efendi, dedi. Yaz. Çalışacağız!

Taşeron memnun, ama memnurluğunu hiç belli etmeyecek, taa karşılardaki amele çavuşuna seslendi:

— Mustafa çavuuuuş!!!

Uzun boylu, kalın kemikli, sağlam yapılı bir batöz ırgadı olan amele çavuşu, müteahhidin adamıydı. Taşerona yaltaklanmasına yaltaklanıyordu ya, el altından da taşeronun, kâtibin filân tutumlarını müteahhide rapor etmekten geri kalmıyordu.

Koşarak geldi:

— Buyur Rıza efendi!

Yusuf'la Ali'yi gösteren taşeron:

— Bu adamlara iş ver, dedi. Biri çalışsın toprak kazmada, öteki kireç söndürmede. Ver bu Pehlivanı Omer'in yanına.

Adın ne senin?

Yusuf atıldı:

— Ali!

Taşeron zaten içerliyordu, kızdı:

— Sormadım saa! İstemem gözüaçıklık. Soyle pehlivan:

Adın ne?

Pehlivan Ali:

— Ali, dedi.

— Peki, gidin!

Amele çavuşunun ardı sıra yürüdüler.

Telörgülerle çevrili alanın içindeki düzlüğe kazıklar çakılmış, boydan boya ipler gerilmişti. Temel kazılarını yapmakta olan amelelerin yanından geçip, sırtını kalın gövdeli bir dut ağacına dayamış, çinko örtmeli tahtu bir barakaya girdiler.

Amele çavuşu:

— Burada yatacaksınız, dedi. Yatağınız var mı?

İflâhsızın Yusuf:

— Yorganlarımız var!

— İyi ya. Yarın sabahleyin, erkenden işbaşı yapacaksınız.

Gidin, öteberilerinizi getirin!

Yusuf'la Ali barakaya yadırgı yadırgı baktılar. Dürülmüş yataklar, şuraya buraya atılmış boş çimento torbaları, kırmızı tuğlalar, karyola gibi kullanılan boş şeker sandıkları...

Barakanın köşesinde, camı isli küçük bir gaz lâmbası asılıydı.

Amele çavuşu barakanın açık penceresine yaklaştı. Karşıdaki kireç söndürme çukurunun kıyısında dikilmiş, genç bir kadınla konuşmakta olan ameleyi gösterdi:

— O var ya o? Ömer Zorlu derler ona! dedi.

Ali'ye:

— Birlikte çalışacaksınız...

Yusuf'a döndü:

— Sen de temel kazısında. Gündeliklerinizi kesiştiniz mi?
Yusuf:

— Kesiştik, dedi. Üçer lira.

Amele çavuşu az olduğunu bildiği halde:

— İyi, diye başını salladı. Onu da söyleyeyim, burada bir âdet var, malûm ya, her yerin bir âdeti olur...

Yine Yusuf:

— Doğru, olur.

— Paradan paraya beni kollamanız lâzım!

İki arkadaş kaygıyla bakiştılar. Ulan ne bok yerdı bu şehir dedikleri. Fabrikada avanta, yapılarda avanta. Pehlivan Ali'nin öfkeden kulakları kızarmıştı.

Amele çavuşu hiç bir şeyin farkında değil:

— beni kim kollarsa işinde onu tutarım. Niye? Çünkü ben bu inşaatın sahabının adamıyım. Taşeron benim işime karışmaz, vızgelir!

Yusuf:

— Beyaz lengerlinin adı Taşeron mu? diye sordu.

— Adı değil, vazifesi.

— Vazifesi ne?

— Mütahidin mütahidi sizin anlayacağınız...

Yusuf yine de anlamadıysa da, üstelemedi. Canı adama-kıllı sıkılmıştı. Bir yerden kurtulup bir yere düşüyorlardı.

Amele çavuşu:

— Nasıl? dedi. Oldu mu?

Yusuf içini çekti:

— Oldu hemşerim oldu. Olmayıp da...

— Yook, öyle kahırlı mahırlı...

— Töbe hemşerim, töbe vallaha. Kahredip de...

— Babamızın oğlu değilsin ya! dedi Ali.

Amele çavuşu bildiğini okuyordu:

— Size olmaz derim, kendi adamımı alırım meselâ. Bal tutan parmağını yalar. Evet, ben şimdi bu makama geçtim amma, amele çavuşlarına az mı haraç verdim?

Cebinden çıkardığı cigara paketinden bir cigara yakıp du-
manını baraka çatısına gürurla üfledikten sonra:

— Ben sizin gibi birde değil, diye sözünün ardını getirdi,
yalvar yakardan anam ağladı. Yıllar yılı bakın şu avuçlarıma!
Nasır değil kemik. Bellersiniz sancıdan canımı alıyorlar gecele-
ri. Kolay değil bu işler aslanım. Haydi şimdi siz varın gidin,
öteberilerinizi alın gelin...

Çıkıldılar.

Yolda Ali:

— Onu bunu ne yapacan arkadaş, dedi. Şehir dediğin bir
para tuzağıymış. Bir yerden kurtuluyoruz, bir yere düşüyoruz...

— Düşüyoruz ki düşüyoruz.

— Biz terlerken işimize ortak oldukları yok, paraya ge-
lince...

— Gelince yavuzdurlar.

— Haram, zıkkım olsun, ciğerlerine yapışsın. Yapışır de-
ğil mi Yusuf?

— Yapışmaz mı?

— Öte dünyada hı?

— Öte dünyada.

— Nasıl yapışır?

— Sülük gibi!

— Biz görebilir miyiz?

Yusuf'un pek bildiği yoktu, ne görürüz dedi, ne görmeyiz.

Ali içini çekti:

— Göremedikten sonra... Görebilmeliyim ki yüreğim so-
ğusun. Yüreğim soğumadıktan sonra neye yarar?

Odaya geldiler. Köse Topal karşıladı:

— Ne oldu? Oldu mu?

Yusuf isteksizlikle:

— Oldu, dedi.

— İşe ne zaman başlıyorsunuz?

— Yarın, şafakla beraber...

— Nerde yatıp kalkacaksınız?

— Orada baraka var.

— Bugün gidiyorsunuz öyleyse?

— Gidiyoruz.

Yine de şaştı:

— Essah mı?

— Dinime imanıma, dedi Yusuf.

— Şu hasta hemşerinizi ne olacak ya?

Pehlivan Ali'nin de, Yusuf'un da yüzleri karıştı. Aslında

doğru söylüyordu Köse Topal: Ne olacaktı?

Yorganının altında kımiltısız yatmakta olan Köse Hasan'a

baktılar. Onu da birlikte götüremezlerdi ya. Götürseler bile,

Taşeron, amele çavuşu razı olacaklar mıydı bakalım?

Köse Topal:

— Yazık, dedi. Sissiz ne yapar böyle hasta hasta?

Yusuf uzun uzun düşündükten sonra:

— Vallaha emmi, dedi. Şaştık biz de. Alıp götürsek bir

türlü, götürmeseeeeeek...

— Bir türlü, dedi Ali.

Köse Topal da huzursuzdu. Hemşerileri gittikten, temelli

çalışamayacak olduktan sonra ne diye kalacaktı?

— Ölür, dedi. Burada mücerret ölür!

Pehlivan Ali:

— Sen, hayrına, bir iki el atamaz mısın arada?

Onun korktuğu da buydu ya!

— Ben alil bir insanım aslanım. Benim kendime bile hay-

rım dokunmuyor...

Köse Hasan uyanıktı, bütün konuşulanları dinliyordu.

Köse Topal:

— Demek hemşeriliğiniz bu kadardı? dedi.

İkisi de alındı. Yusuf:

— Ne yapalım emmi? diye yere sümküdü. Biz hasta et-

medik a. Allahtan gelen bir şey meselâ...

Pehlivan Ali kaba kaba kaşındı:

— Hepimizinki de bir ekmek derdi. Gözü çıksın. Yurdu-

muzu, yuvamızı ne diye teptik yoksa?

— Birkaç kuruşun sahibi olur muyuz diye...

— Allah taksiratını affetsin. Şaştık kaldık. Biz götürsek bile Taşeron. Amele çavuşu...

Ali:

— Taşeron, dedi. İlle de Taşeron Yusuf!

— Töbe razı gelmezler...

— Yoksa ne? Hemşerimiz değil mi?

— Götürürdük.

— Ne olacak onun yeyip, içtiğinden?

Köse Hasan'ın yorganı yavaşça kalktı. Bayağı uzamış kap-kara sakalıyla balmumu yüzü meydana çıktı. Çukurlarına kara kara gömülmüş fersiz gözleriyle arkadaşlarına melil, mahzun baktı:

— Varın sağlıcakla gidin kardaşlar, dedi. Beraber tuz, ek-mek yedik. Ola ki bana hakkınız geçti, artık eksik helâl edin. Benim iflâhım kesik, biliyorum. Buralarda kalır malırsam, siz de köye sağlıcakla varırsanız, Eminemin kara gözlerinden bi güzel öpün...

Kuru eli yastığının altına gitti. Kaç vakittir kızı için sa-tın alıp sakladığı yeşil alelâde saç tokasıyla yine alelâde, kırmı-zı tarağı aldı, uzattı:

— Bunları da verin...

Yusuf uzatılanları aldı. Kireç kesilmişti. Hasan'ın gözleri Yusuf'un yüzünde takılı kaldı. Eli yorgana düşmüştü.

Pehlivan Ali kocaman yumruklarını sıkmış öfkeyle bakı-yordu. Hemşerisi Hasan'a değil, onu bu hallere sokan devire, devrana, kahpe feleğe...

Köse Hasan neden sonra yüzünü öteye çevirdi. Bu, onu bırakıp gitmek için öteberilerini toplamağa başlayan hemşerile-rini görmemekle birlikte, bakışlarıyla onları rahatsız etmemek içindi. Hemşerilerinin birer hırsız gibi, suçlu gidişlerini görme-di. Yalnız, öfkeli sesini işitti Köse Topal'ın:

— Boyları devrilesiceler!

Şıp, döndü:

— Niye? dedi. Niye emmi?

Topal daha çok Köse Hasan'a kızgın:

— Niyeymiş. Niyesi var mı? Hasta hemşeri bekâr damında konulup gidilir mi? Günah be!

Ağlayan sesiyle yine de hemşerilerini kayırdı:

— Ne yapsınlar? Onları de ekmek derdi, geçim derdi. Gözü çıksın...

Köse Topal iyiden iyiye kızmıştı Hâsan'a:

— İyi öyleyse, benden de medet olmayacağına göre, ne halin varsa gör!

— Aaaamaaaan bire emmi, dedi. Ölmüş eşeğin kurttan korkusu mu olur?

Ertesi gün öğleye doğru, Köse Topal'ın kaynamakta olan tenceresine sokulan Hidayetin oğlu, iki yanını kolladıktan sonra kapağı kaldırdı. Pis bir zeytinyağı kokusu sıcak sıcak yayıldı. Kapağı kapadı. Yere sulu sulu tükürdü, kaşığı arandı. Sonra aklına başka bir şey gelerek, kalktı, odaya girdi, Köse Topal'ın eğri büğrü yemek sahanını aldı, geldi. Zifirli çinko sahanın yeşil sırları dökülmüştü. Ocak başına yeniden çömeldi, tencerenin kapağını yeniden açtı. Bu sırada yemek kaşığı da gözüne ilişmişti. Duvarın kovuğundan aldı, sahanını doldurup tam kalkarken, evin köşesinden Köse Topal çıkıverdi. Hidayetin oğlunu görünce, elindeki delik su kovağını bırakıp, seğirtti:

— Ne oluyor lan, ne oluyor?

Hidayetin oğlu kıpkırmızı kesildi. Sahadaki yemeği tencereye boşalttı, gülmeğe çalışarak:

— Kes, kes! dedi.

Lâkin beriki yaygarayı basmıştı bir sefer:

— Kes kes'miş. Utanıp arlanmaz. Milletin rızkını alıyor teknil. Cenab-ı Allahtan da korkusu yok!

Hidayetin oğlu üstüne yürüdü:

— Bağırma, eğri dininden başlarım ha! dedi. Dümbük. Geri döktük işte!

— Geri döktükümüş. Gelmeseydim ya?

— Kessene lan!

— Milletin rızkını çal çal, kessene lan. Vallaha, billâha, dört kitap hakkı için deyivereceğim!

— Kime deyivereceksin?

— Tencereyi kaynattıranlara. Utanmıyor, Allahtan da korkmuyor. Yarın öte dünyada... Tuh sana!

— Tuh senin suratına. Hani Müslüman malı ortaklıktı?

— İnsan olan bir insan günahı, sevabı bilmeli. Bu tence-rede kaç kişinin vebâli kaynıyor biliyor musun?

— Dırlanma. Parasını veririz çok çok...

— Parasını verirmiş. Paran var da ne diye çalışıyorsun?

Aç it!

— Veririm tabî, ne belledin?

— Ver haydi.

— Tencereye geri boşalttım!

— Sen paradan haber ver. Korum yeniden...

— Sahi mi? Para versem kor musun?

Göz kırptı:

— Vebalin boynuma...

Hidayetin oğlu az daha sokuldu:

— Demek Allahtan, mallahtan korkmazsın?

— Amaaan sen de bire herif...

— Sahiplerinden habersiz yemek satınca günah olmaz mı?

— Aptesli namazlı insanım oğlum, sen değilim ben. Gü-nahı, sevabı bana belletme...

— Belletme de, Haydar'ın Veli'ye her gün satmıyor mu-sun sahiplerinden habersiz?

Köse Topal iyice sıkışmıştı:

— Amaaan, dedi.

— Amaaan ya... Satmıyor musun?

— Orasını Allah bilir!

— Bırak Allahı, peygamberi. Satıyor musun, satmıyor musun cevap ver!

—

— Satmıyorum de, yüzleştireceğim!

— Yüzleştirecekmiş...

— Yüzleştireceğim, de, de haydi, satmıyorum de! Diye-mezsın. Satıyorsun çünkü...

— Satıyormuşum...

— Lan, satmıyorsan şu iki gözlerim avuçlarıma aksın, satıyorsan senin aksın mı?

—???

— Hı? Aksın mı?

Yine ne aksın, ne de akmasın deyince, Hidayetin oğlu Topal'ı omuzundan hırsla dürttü:

— Cevap versene, aksın mı, akmasın mı?

Omuzunun dürtülmesine huylanan Topal:

— Omuzumu ne dürtüyon? dedi. Töööbe...

— Veli yeminle söyledi, oğlandan para alıp milletin yemeğini satıyormuşsun. Tabağı yedi buçuktan!

Köse Topal'ın kaçacak yeri kalmamıştı, doğruydu:

— İpne, dedi.

— Kim? Veli mi?

— Ne boksa. Adam belledik güya...

Yemek tenceresini ocaktan aldı, odaya girerken, Hidayetin oğlu:

— Dur sen Topal, dedi. Ben de bunu sana korsam.

Köse Topal yemek tenceresini yatağının oraya götürdü, başucundaki yeşil boyalı sandığının üstüne koydu. Sonra Köse Hasan'ın yanına geldi. Yorganı kaldırdı. Köse Hasan uyuyordu. Sararmış yüzünde iyice uzamış kapkara sakalı, sivrilmiş yüz kemikleri...

Köse Topal, Hasan'ın omuzunu dürttü:

— Öyle mi? Öyle mi heey, öyle mi?

Hasan uykulu uykulu mırıldandı.

Köse Topal boyuna dürtüyordu:

— Sana diyorum, sana diyorum lan, ohooo... Lan sana diyorum tekml. Ölü müsün bire herif. Sana diyorum işte, sana!

Hasan'ın gözleri açıldı, ölgün ölgün baktı.

Köse Topal:

— Aybaşı gelince diyorum, oda kirasını verebilecek misin, veremeyecek misin?

Köse Hasan'ın göz kapakları indi.

Köse Topal sorusunun karşılığını bekliyordu.

Hasan:

— Topal Ağa, dedi. Öyle mi Topal Ağa...

Topal kızdı:

— Adımı mı belliyorsun? Topal Ağa, Topal Ağa. Ne diyecksen deyiversene!

— Sevbına diyorum, şu koltuğuma girersen de...

— Ne olacak koltuğuna giriverdiğimde?

— Su dökmeye bi yol...

Köse Topal kesti kalktı:

— Dert! Su dökmiyeymiş... Yazının iti. Babanın kapısında benim gibi kaç tane uşağın vardı?

Bütün bunları deminden beri oda kapısında sinirli sinirli seyretmekte olan Hidayetin oğlu odaya girdi:

— Ona Köse Topal demişler aslanım, dedi. Yaralı parmağa töbe işemez!

Durdu bir an, Köse Topal'a:

— Sana bunları korsam, bana da Hidayetin oğlu demesinler ipne!

Köse Topal'ın aklından paraları, oğlanın jandarma kurşunuyla can vermiş babası, darağacında sallanmış amcası geçti. Huylandı:

— Komayıp da ne yapacaksın? Hı? Ne yapacaksın bana?

— Senin eğri dininden başlarım ha, dümbük. Millete kan kusturuyorsun teknil, hırsız, vâcibi!

— Hepsi de sensin, hepsi de. Hırsız olsam milletin tenceresinden yemek çalardım!

— Lan dırlanıp durma ha, gelirsem ezerim seni, deyyus. Tencereden milletin yemeğini satmıyorum ya senin gibi. Faizci. Gelsin millet de görsün. Vallaha bir bir anlatacağım.

— Neyi anlatacaksın?

— Neyi anlatacağımı biliyorum ben!

Köse Hasan'ın yatağı yanına çömeldi:

— Haydi kardaş, davran...

Köse Hasan yekindiyse de gücü yetmedi. Bu sırada Köse

Topal da yanlarına gelmiş, Hidayetin oğlunun omuzunu dürtüyor, lâfı uzatıyordu:

— Öyle mi? Neyim var da neyimi anlatacaksın millete?
Hidayetin oğlu, Topal'ın eline vurdu:

— Omuzumu dürtüp durma lan! Sen git de kendin gibi dümbüklerin omuzunu dürt!...

O hâlâ oralarda değil:

— Neyim var da neyimi anlatacaksın?

— Yemek sattığını, neyi olacak?

Köse Topal oda kapısına hırsla gitti, dışarlara uzun uzun bakmağa başladı: Güneşin altında su birikintileri, sağda, uzun bacasından duman tütmeekte olan iplik fabrikası, daha ötede gri çinkolarıyla sabun fabrikası, yağ fabrikası, bahçeler, şeker kamışı tarlası...

Hidayetin oğlu Köse Hasan'ı yataktan kaldırdı:

— Bas, bas babam, bas. Basamıyor musun?

— Basamıyorum kardaş...

— Öyleyse dur, tutun omuzuma, tutun. Hıııh. İyice tut omuzbaşıarımdan!

— Tutamıyorum, parmaklarım kınılıyor bellersin, töbe tutamıyorum...

— Tutma öyleyse, dur...

Köse Hasan'ı sırtlayıp helâya götürdü.

Helâ, arkalarda, eski çuval parçalarıyla çevrilmek istenmiş geniş bir çukurdu ki, güneşin altında kabuk bağlamış pisliklerin içinde beyaz beyaz kurtlar oynuyor, yeşil sinekler uçuyordu.

Hidayetin oğlu, Köse Hasan'ı yavaşça indirdi. Kolundan sıkıca tutmasa hasta adam yere yığılıverecek, belki de çukurdaki pisliklerin içine yuvarlanacaktı:

— Dur kardaş, dur şöyle, hıııh. Tutun omuzuma. Hani uçkurun?

— Burda, ııı, lâkin şu parmaklarım...

— Dur sen, bırak.

— Sana da eziyet oluyor tekmiil...

— Boşver. İnsan olanın başından her şey geçer, aldırma. Uçkurun da kördüğüm olmuş. Demek hemşerilerin seni koyup inşaata gittiler?

Köse Hasan içini çekti:

— Gittiler.

— Tekmil cıllanmışlar desene!

— Ne yapınlar? Onları ki de bir ekmek derdi...

Hidayetin oğlu uçkuru dişiyle çözdükten sonra:

— Tutun bana, dedi. Bas şu tahtaya, ona değil şuna.

Huh, çömel, çömel korkma, çömel çömel çömel...

Köse Hasan titreyen incecik bacaklarıyla çömeldi. Hidayetin oğluna öyle sarılmıştı ki.

— Püff... dedi Hidayetin oğlu, için kokmuş senin kardaş. İyi soğuklamışsın. Sürgü mürğü içeydin bâri...

Güneşin vurduğu aptesane kokusuna gerçekten de pis, dayanılmaz bir koku karışmıştı!

— Sen iyi bir sürgü içecen, bir de gripin yuttun mu üstüne, hiçbir şeyin kalmaz!

— Yuttum kardaş, gripin de yuttum, çay da içtim ya, kulağasma.

— Nerde soğukladın böyle?

Köse Hasan şöyle bir düşündü:

— Vallaha ne bileyim kardaş? Allahın hastalığı. Şuramdan şööyle bir ağrı ki, deme gitsin, soluğumu alamıyorum...

— Kuluçlarında mı?

— Ne bileyim vallaha. Böğrüm mü desem, böbreğim mi desem, yüreğim mi desem...

— Allah iyilik versin. Ne zaman işin düşerse haber sal, gelirim ben. Bugün sanaysa yarın bana. Bitti mi işin? Dur öyleyse... Silin şu çuvalın ucuna. Silinemiyor musun? Eğil, eğil kardaş...

Helâ çukurunu çevrelemeye çalışan eski çuval parçalarının birinin ucuyla Köse Hasan'ın kışını sildikten sonra adamı kıyıya aldı, donunu çekti, uçkuru bağladı, yeniden sırtlayıp odaya getirdi, yatağına yatırdı.

Köse Topal'sa kendi yatağının orda, arkası dönük, çömelmiş, yemek tenceresini yere indirmiş, bir şeyler yapıyordu.

Hidayetin oğlu, Köse Hasan'ı yatırıp yorganının yarısını üstüne çekti, iyice bastırdı:

— Unutma. Ne zaman işin düşerse bana haber sal!

Köse Topal'ı işaret etti:

— Bu boynuzlu yaralı parmağa töbe işemez. Paran varsa kuyruk sallar, yüzüne güler, yoksa bir kaşık suda boğar!

Odadan çıkacaktı, Köse Topal, elinde yemek dolu sahan:

— Dur, dedi. Senin kötülüğün sana kalsın. Al şu yemeği de nefsinı körlet bir iki...

Hidayetin oğlu yemek dolu kabı aldı:

— İmana geldin mi encâm?

— İmanıma ne olmuş?

— Var mı ki?

Elinde yemek dolu kap, odadan tam çıkacaktı, aklına hasta adam geldi. Kim bilir kaç vakittir sıcak bir yemek yememişti. Kapıdan geri döndü, Köse Hasan'ın yanına geldi:

— Kalk kardaş, dedi. Otur. Otur da ye şu yemeği. Sıcak sıcak, için ısınsın!

Hasan'ın yatakta oturmasına yardım etti.

— Kaşığın var mı?

Köse Hasan başını salladı.

Hidayetin oğlu çevreye bakındı:

— Hani? Nerde?

Köse Hasan kupkuru eliyle yatağının altını işaret etti. Hidayetin oğlu aldı, ceketinin eteğiyle sildi, uzattı. Hasan kaşığı kullanmıyordu. Elinden aldı, sabırla yedirmeye başladı. Hasta adam, sıcak yemeğin midesine inmesiyle canlanır gibi oluyor, kendini gittikçe daha iyi hissediyordu.

Yemek bitti. Hidayetin oğlu yine ceketinin eteğiyle Hasan'ın yağlı ağzını silip yatırdı, yorganının ucuyla güzelce bastırdı:

— Haydi, Allah şifalar versin!

Kabın içindeki yemek suyunu tepesine dikti, kabı Köse Topal'a uzattı. Topal yağlı kabı alırken homurdandı:

— Allahın acımadığına...

Hidayetin oğlu kızdı:

— Al haydi al. Acımadığınaymış... İnsan ol da sen acı! Odadan nefretle çıkıp gitti.

IX.

Çukurova'nın kızgın güneşi alabildiğine kavramıştı yine ortalığı.

Pehlivan Ali kireç söndürülen çukurun içinde, küreğinin sapına dayanmış, Ömer Zorlu'yu dinliyordu. Niğde köylüklerindendi Ömer Zorlu. On yıldır gurbette sürtüp duruyordu kendi deyimine göre. Önceleri o da Pehlivan Ali'yle arkadaşları gibi fabrika çıırçırlarında işçi, yapılarda anıcle, taksi, kamyon, otobüslerde şoför yamağı, hakalmaz, sonraları da kaptıkaçtıllarda şoför.

Burun köklerine akmış ufacık, şaşı gözleriyle Pehlivan Ali'ye bakıyor, anlatıyordu:

— Bu avradım var ya? Bunu milletin içinde aldığım la kaçtım!

— Niye? dedi Pehlivan Ali.

— İnat üzere!

— Kızın gönlü vardı tabî?

— Bak hele bak...

Efkârlanmıştı. Bir cigara yaktı, avucunun içinde içerken, duman ame le çavuşunun gözüne çarpıp kaydardıkları anlaşılmasın diye, kireç çukuruna eğiliyor, dumanları kireçlere üflüyordu:

— bacağımda subay kilotu, sırtımda lâcivert ceket, başımda sekiz dilim kadife kasket, ayaklarımda rugan çizmeler ki nasılım, tütüyorum Allahıma!

Şaşı gözleri hazdan yumuluyor, ufaldıkça ufalıyordu:

— derken efendi, köye bir giriyorum o vaziyette, köylüdür şaşıyor. Uzunoğulları bile!

— Kim onlar?

— Köyün Allahı şerefsizim. Köylünün bilmediği, görmediği, duymadığı ne çıkarsa dünyada, köye ilk önce onlar getirirler. Zengin, hatırlı asilzade insanlar. Gramofonları bile var, hem de çifte çifte. Köyün gramofonlu kahvesi onların. Neyse, akşam oldu, masalar kuruldu. Kuruldu ya, altta kalır mıyım? O zaman böyle değil para zibil gibi, şehirden bavulla rakı getirmişim. Şişeleri diziverdim masalara... herkes birbirine bakıyor. Neden? Yetim büyüdüm. Analı babalılar benim vaziyetime gelemiyor da ben? Orası lâzım değil, bir senden, bir benden derken olduk mu zil zurna? Rakı bu, şişede durduğu gibi durur mu? Neyse kardaşıma deyim, alamadın, veremedin derken takıştık efendi. Meğer benim subay kilotu, sekiz dilim kadife kasket, rakılar mukular koymuş heriflerc. Öyle ya, Uzunoğulları, boru mu? Herkes her şeyi onlarda görecektir. Nasıl oldu bilmem, masaya bir tekme ben, yallah dedim fırladın ortaya, çektim bıçağı, açılın ulan ipneler!

İçini hasretle çekti.

— Sonra? dedi Ali.

— Sonrası toz, duman. Uzunoğulları kalabalık, ben tekim. Lâkin köylü benden yana. Benden yana ya, köyün bütün toprakları, malı mülkü Uzunoğulları'nın. Köylü, kapılarında müttehem. Ses çıkaramıyorlar ne de olsa, serde ağalık var tabî. Çektim bıçağı atıldım ortaya senin anlayacağın. Doğuran kısarak utansın. İpallah sıvrı küllâh ben, onlarsa ürkütmeden sayılmaz. Canları tatlı. Ben ölürsem ardımdan ağlayan olmaz. Onlardan biri, ikisi ölürse dünya zindan kesilir başlarına yedi yıl yas tutarlar. Kapaştık. Alamadın, veremedin derken, beni omuzumdan yaraladılar. Yaraladılar a, ben de boş durmadım tabî. Sürüye dalan kurt gibi, kattım ib... uğruma... İşe jandarma karışmasaydı, birini ikisini yerdim sağlama. Jandarma bırakmadı. İyi de etmiş. İş tadında kaldı. Ertesi gün tabî ben söylenmişim köyde. Hiç haberim yok. Bu benim Fatma, avra-

dım Fatma var ya? O işte, duymuş böyle böyle, meyil vermiş bana. Ben de hazırlığımı düzdüm, şehire geleceğim. Bir haber, el altından, böyle böyle, Fatma'nın selâmı var, seni pınarda bekliyor, mücerret gelsin dedi. Hangi Fatma bu? Kocakarı anlattı. Uzunogulları'nın kızları. Deme dedim, o Fatma çocuk daha be. Güldü kocakarı. Neyse, gittim pınara ki ne gideyim? Fatma da Fatma olmuş. Elim ayağım çözüldü. Dedi Ömer, içime ateşin düştü, duramıyorum, beni ne edeceksen et, al git burarlardan!

Derin bir iç geçirdi, sigarasından aldığı dumanı yine kireçlere üfledikten sonra:

— şöyle bir baktım kıza, kız da hani kız. Gördün. Nasıl? Lokman Hekimin ye dediği değil mi?

Pehlivan Ali'nin içinden bir ürperti geçti.

— kavli karar ettik, beni yol üstünde bekleyecek. Bir at kiraladım, haydi eyvallah. Baktım kızdır bekliyor beni. Al-dım atının tergisine, ver elini Niğde!

Ali sordu:

— Niğde sizin sancak mı?

— Bizim sancak. Şoför arkadaşları buldum, mavi bir tak-si, haydi Çukurova. Uzunogulları beni arasınlar da bulsunlar!

— Taksi ne?

Ömer Zorlu şaşı:

— Bilmiyor musun?

— Bilmiyorum.

— Taksi, yani otomobil.

— Hııı, bildim. Uğru açık oldu mu treni bile geçer değil mi?

— Hiç dinlemez.

— Amma yolu düz, uğru açık olmalı. Sen şimdi makine-nin her bir yanını söküp takabilir misin?

— Ben direksiyon kullanırım bes.

— Bizim bir Yunus usta vardı, lâkin ne ustaydı! Gö-zünü yumar, makineyi hem söker hem takardı... Bir de Veli vardı ya, kulağasma, Yunus'un üstüne yok!

Küreğiyle kireci karıştırdı bir süre. Tam Yunus ustadan yine söz açacaktı ki, gözüne Ömer'in Fatma'sı ilişince vazgeçti. Kadın tâ aşağıda, toprak kazıtlarının yanındaki kulübenin önünde kırmızı kırmızı dikiliyordu. Şantiye şoförünün kulübesiydi o. Fatma, şantiye şoförünün karısı geniş kalçalı Hayriye'yle konuşuyordu.

Bir ara Ömer de doğruldu, Pehlivan Ali'nin baktığı yana baktı, kadınları gördü:

— Aslan avradım benim, dedi. Şerefsizim on altısında yok daha. Lâkin bakma, genç irisi de insan yirmisinde belliyor. Öyle değil mi?

Ali başını salladı.

Ömer küreği elinden attı:

— Ben su dökmeğe gidiyorum!

Kireç çukurundan çıktı: Elleri, yüzü, saçları kireç bulaşıkları içindeydi. Yüz adım ötedeki helâ barakasına yürüdü.

Pehlivan Ali hâlâ kadınlardan yana bakıyordu. Lâkin ne avrattı ya! «— Daha on altısında yokmuş...» diye geçirdi. «— on altısında. Vay anam vay. Boynuzlunun dediği gibi, sahiden de Lokman Hekimin ye dediği! Adamın böyle zillisi olsa yemez yedirir, giymez giydirir!»

Köyde bıraktığı sözlüsü geçti içinden ama, o nerdeydi bu nerde...

Kadınlar baraka önünde kaybolunca, efkârlı efkârlı kireç karmaya koyuldu. Dalmıştı. Birden ardında bir kımılta. Döndü, Fatma'ydı, Ömer Zorlu'nun Fatma'sı. Gelmiş, çukurun kıyısında dikiliyordu.

Ali al bez gibi kızardı.

Fatma rastıklı, incecik kaşlarını çatarak, çalımli çalımli:

— Ömer nerde? dedi.

Ali şaşkın, hayran:

— Su dökmeğe gitti.

— Su dökmeğe, su dökmeğe, ayı!

Ali memnun, gülüverdi.

Kadın hep o çalımli sordu:

— Ne güldün?

— Hiiç, öyle.

— Ayı dediğime mi?

— İnsan erine ayı der mi?

— Demez mi?

— Demez ya.

— Ayı olmasa demem. Su dökmeğe, su dökmeğe. Belinde su kırbası mı var ne var...

Ali yine gülüverdi.

Kadın da güldü. Sonra iri bir sönmemiş kireç parçasını altına alıp oturdu. İri bedenli Pehlivan Ali'yi göz hapsine almış, bakışlarını ayırmıyordu.

Bir ara yine sordu:

— Adın gibi essahtan pehlivan mısın, yoksa...

Ali alındı:

— Essahtan pehlivanım!

— Nerelisin?

— Ben mi?

— Sen.

— Ç.'den olurum.

— Evli misin ergen mi?

Ali utanarak yine gülüverdi.

Kadın sertçe, ama beğeniyle sordu:

— Ne gülüyorsun kis kis laan?

— Hiiç, öyle.

Kadın sinirlenmişti:

— Evli misin ergen mi bee??

— Ergenim, dedi Ali.

— Eferim.

— Niye?

— Evliliği batsın. Benim ayı evli gûya...

— Seni alıp kaçırmış, doğru mu?

Kadın kızdı:

— Deli cenabet. Sana da mı anlattı? Yalan, hep yalan.

Ben kaçtım. Adam belledim de kaçtım. Ne bilirdim sovan erkeği olduğunu?

Ali bu sefer hıkırtıyla güldü.

— Tabî sovan erkeği, dedi kadın. Gören de adam beller.

Dümbük!

—

—

—

Birden amele çavuşu. Fatma'nın Pehlivan Ali'yle konuştuğunu uzaktan görmüş, sine sine gelmiş, tepelerine dikilivermişti.

Pehlivan Ali'ye çıkıştı:

— İşine baksana sen lan, ib...!

Pehlivan Ali fena halde bozuldu. Kireç karmaya çabuk çabuk koyulduysa da ib... demişti çavuş. Ib... kendisiydi, eşşoğlu eşşek!

Uşullacık başını kaldırıp baktı. Çavuş, kadının yanına teklifsizce sokulmuştu bile. Kadın ters ters baktıktan sonra:

— Çalımına işeyim, dedi.

Çavuş göğsünü yumrukladı:

— İşe anam, işe. Can kurban sana!

— Deli!

— Senin deli'nim ben yavrum. Şu kokuya bak, şu burcu burcu kokuya bak...

— Erimin canı sağ olsun oğlum.

Bir kireç parçasıyla yere çizgiler çekmeğe başladı.

Amele çavuşu kadının kireç parçasını tutan ufacık, yumuk, bembeyaz eline içi giderek bakıyordu. Neden sonra:

— Hayriye'yle ne konuşuyordunuz? diye sordu.

Kadın bakmadan:

— Sana ne?

— Dinleyeceğim, bir gün o delikten dinleyeceğim şeref-sizim!

— Bokumu dinlersin...

— Eh, görürsün.

— Lan kara it, kafamı kızdırma ha!

— Ne olur?

— Bilmem gayri...

— Soğuturum anam!

— Sen git de... estafurullah, şimdi kötü kötü söyletecek.

Lan sen benden ne istiyorsun?

— Bilmiyor musun?

— Dert!

— Karnına!

Kadın, elindeki kireç parçasını yarı şaka, yarı sinir, amele çavuşuna attı. Kireç parçası çavuşun sağ kaşına değip Pehlivan Ali'nin kireç karmakta olduğu çukura düştü. Amele çavuşu tam kadının üstüne yürürken, Ömer Zorlu çıkıverdi. Kadının amele çavuşuyla sakalaşmasına alınmadı. Alınmazdı zaten. O kadar ki, yağmurlu günlerde işin paydos olduğu sıralar kafayı çekerlerken, Fatma'yla, kocasının önünde boğuşurdu.

Ömer karısına sordu:

— Ne geldin yine kız zilli?

Kadın çalımla:

— Para ver! dedi.

— Ne parası?

— Ne parasıymış. Kaput bezi, basma veriyorlarmış, kar-nelerimiz var. Hayriye'yle gidip alacağız!

— Ben o Hayriye'nin ağzına iti sıçırtacağım ya dur bakalım.

— Aman be, hadi...

— Kaç para kız, kaç para orospu?

— Ver işte on ver, on beş ver...

Amele çavuşu söze karıştı:

— Yirmi ver, elli ver!

Ömer:

— Doğru, dedi. Sikke kesiyorum. Elli ver, yüz ver...

Avuçlarını gösterdi:

— Şu avuçlarıma bak kız, bütün kireç yanığı. Bana on, on beş, yirmi veriyorlar mı da ben sana...

Kocasının sözünü yine sinirli sinirli kesti:

— Amaaan bana ne? Erkek değil misin? Bul, buluştur...

— Nerden?

— Nerden bulursan bul!

Birden büsbütün sinirlendi:

— Madem hakkımdan gelemeyecektin, beni ne diye kaçırdın?

Amele çavuşu bir kahkaha attı:

— Yaşsa lan Fatma, at da sana, avrat da!

Ömer'e döndü:

— Madem hakkından gelemeyecektin, ne demeye kaçır-
dın elin körpe cahilini?

Ömer verecek karşılık bulamadı.

Amele çavuşu kışkırtmak için:

— Davran Ömer, dedi. Davran!

Ömer kesti attı:

— Param yok!

Kadın hırslı hırslı soluyordu:

— Peki, belle bunu...

Gidecekti, Ömer önledi. Amele çavuşuna sordu:

— Kâtipten avans istesem verir mi acaba?

— Vermez, dedi çavuş.

— Niye?

— Evvelki gün avans dağıttı, vermez.

Kadın yine huysuzlandı:

— Hadi bee!

— Kız yok kız, vallaha param yok...

— Kâtipten aldığın avansı ne yaptın?

Ömer kızardı, gülmeye çalıştı. Kadın anlamıştı:

— Kumara verdin değil mi?

— Verdim. Üçün beşin yoluna bakalım dedim. Olmadı.
Ütsem keyiflenirdin...

— Tabî keyiflenirdim.

— Arabımız gülmedi, gülseydi ben bilirdim a, ne fayda!

Amele çavuşu:

— Bul buluştur, dedi, bul buluştur Ömer!

Toprak kazıtlarının yapıldığı yana doğru çekti gitti.

Ardından şaşı gözleriyle ters ters bakan Ömer Zorlu, amele çavuşu gözden yittikten sonra, karısına sertçe döndü:

— Ben sana bu dümbük herifle konuşma demiyor muyum? dedi.

Kadın omuz silkti:

— Konuştuğum nerde?

— Gördüm kız, su dökerken gördüm de yarı buçuk kalktım!

— Ne yapalım kalktıysan?

— Ne diye konuşuyorsun?

— Ben mi çağırdım? Kendi geldi.

— Fatma, doğru dur Fatma, başımı belâya sokma benim ha!

Kadın âdeta isyan etti:

— Kendi geldi diyorum kız, kendi geldi işte!

Araya Pehlivan Ali girdi:

— Vallaha kendi geldi Ömer Ağa. Bacının töbe suçu yok. Ömer yatıştı.

Kadın dargın dargın:

— Kendi geldi diyorum inanmıyor. Ben mi çağırdım karaiti? Suratı batsın!

Amele çavuşu toprak kazıtı işçilerinin başında, beyaz mantar şapkasiyle dikilmekte olan lâz taşeronun yanına sokulmuştu:

— Ömer'den para istedi! dedi.

Taşeron bakmadan sordu:

— Ne parası?

— Kaput bezi alacakmış.

— Ömer verdi mi?

— Nerden verecek? Yok ki!

— Ne yapmış aldığı avansı?

— Kumarda ütölmüş.

— Kaç para istedu?

— On, on beş...

Önlerindeki temele kazma sallarken konuşulanlara kulak

veren İflâhsızın Yusuf, amele çavuşunun dikkatine çarptı. Bağdırdı:

— İşine bak lan!

Taşeron ilgilenmedi. Aklında Ömer Zorlu'nun Fatma'sı, şantiye şoförünün kulübesine yürüdü. On, on beş değil, otuz, kırk feda olsundu öyle kadına.

Şantiye şoförünün karısı geniş kalçalı, otuzluk Hayriye, baraka penceresi önündeki gaz sandığına oturmuş, bacak bacak üstüne atmış, âdi ipek çorabının tel kaçığını dikiyordu. Esmer ama tombul bacakları tâ mavi jerse kilotuna kadar görünüyordu. Mahsustan böyle oturmuştu. Biliyordu lâz taşeronun nasıl olsa geleceğini. Yalnız lâz taşeron değil, başkaları da gelebilirdi. Erkeklerle karşı aşırı düşkünlüğü bir yana, şurasını burasını göstererek çileden çıkardığı erkekleri tatlı tatlı soymasını gayet iyi bilirdi.

Lâz taşeron beyaz şapkasiyle içeri girdiği halde kımıldamadı bile.

Adam kadına iyice doymuş, bakmadan geçip gitti sedire yanladı. Gözleri kadının bacaklarında yine de, uzun uzun baktı. Hoşlanıyordu bu kadından ama, öteki başkaydı. Genç, körpe, cilveli...

Kadın çorabının tel kaçığını diktikten sonra döndü, adamla göz göze geldi, bacaklarını daha da açarak:

— Al! dedi. İyice gör de doy, azgın!

Lâz taşeron oralarda değil:

— Açtun mi? diye sordu.

Şoförün karısı anladığı halde anlamamazlıktan gelerek kalktı, iğneyi perdeye soktu.

Lâz tekrarladı:

— Sana diyorum, açtun mi?

— Neyi?

— Neyi mi?

Sedirde hırsla oturdu:

— Hayriye, oynama bennen, döveceğim seni, öldüreceğim!

Kadın eliyle ayıp bir işaret yaparak:

— Nah! dedi. Öldürecekmiş. Öldürsene hadi!

Gitti az önce bacak bacak üstüne atıp çorabını dikiği gaz sandığına oturdu, sinirli sinirli tekrarladı:

— Öldürecekmiş...

Taşeron sedirden kalktı, elleri arkasında, yanına gitti:

— Bırak şakayı. Ne diye açmazsun?

Kadın pencereden dışarlara bakıyordu. Ortalık göz alıcı, çiy bir güneş altındaydı. Ne diye açacaktı? Elinden ne diye kaçıracaktı adamı? Fatma'ya ne için kaptıracaktı?

Taşeron ısrarı büsbütün arttırınca:

— Yahu sen deli misin Rıza? dedi.

— Ne delisu?

— Ömer etrafında it gibi dolanıyor, açılır mı?

Taşeron bahaneyi yutmadı:

— Yalan söyleyersun, istemeyersun, kıskancyersun!

— Vaaay, kıskanıyormuşum. Neyini kıskanacağım onun?

Nerden baksan beş kuruşluk bir köylü parçası...

— Ya ne için açmeyersun?

Tam bu sırada şantiye şoförü içeri girdi:

— Vaay Rıza, burda mısın? Seni arıyorum be!

Taşeron kadına bakmasına devam ettikten sonra, şoföre döndü:

— Ne için arıyorsun?

— Çimentolara yirmişer liradan müşteri buldum. Dört torba istiyorlar. Seksen temiz yapar. Akşama sendeyiz, anla-mam!

Taşeron memnun:

— Kolay, dedi.

— Yirmisi benim değil mi?

— Kolay dedik ya!

Şantiye şoförü civa gibi bir genç, coştı:

— Haydi karı kalk bize kahve yap!

Kadın bakmadı bile. Gözleri hep pencereden dışarda, o-muz silktikten sonra:

— Kendin pişir, dedi. Biz çarşıya gideceğiz...

— Kiminle?

— Fatma'yla.

Şoför, taşeron baktı, göz kırptı, karısına döndü:

— Söyledin mi Rıza ustanın dediklerini?

Kadın aldırmadı.

Taşeron dertlendi:

— Soylememiş, soylemiyor...

— Niye kız?

—?

— Yapsın arami, alsun canumi!

Şoförün gözleri parladı. Karısının omuzunu dürttü:

— Duyuyor musun? Alsın canımı diyor!

Kadın hiç ama hiç oralarda değildi. Dışarlara bakıyor, duymuyordu sanki söylenenleri.

İçeri amele çavuşu girdi:

— Usta, dedi. Neşat bey geldi, seni çağırıyor!

Taşeron beyaz şapkasını başına geçirip koştu. Amele çavuşu da ardından seğırtmişti. Karı koca yalnız kaldılar.

Şoför:

— Niye hasbi geçiyorsun? dedi.

Kadın yine aldırmadı.

— Lâzın gözleri dönmüş. Duymadın mı? Yapsın arami, alsın canımı diyor. Enayilik etme, üçün beşin yoluna bakınız. Çimentolara da müşteri buldum. Günde dört torbadan dayanıp da yirmisine yapıştık mı... hı?

Kadın iştahla döndü:

— Bana ne alacaksın?

Şoför:

— Pöh, dedi. Seni, beni var mı kız? Sen kim, ben kim?

— Yeni bir ipek çorap al bana!

— Canın sağ olsun.

— Söz mü?

— Söz müsü var mı ulan? İki tane alayım, üç tane alayım.

Yeter ki sen şu işi...

Kadının kaşları çatılıverdi:

— Hangi işi?

— Lâz oğlu bildiğin gibi değil, tam tutuşmuş. Fırsat bu fırsat enayi!

Biliyordu, biliyordu her şeyi. Yine de:

— Amaaaan, dedi.

— Deli.

— Sensin.

— Deli olsam adım Hayriye olurdu!

İçeriye yine amele çavuşu girdi:

— Haydi şoför güzeli... Künyen okundu!

Şoför:

— Ne var?

— Neşat bey seni de çağırıyor...

Şoför fırladı.

Amele çavuşu kadına teklifsizce sokuldu:

— E... Hayriye hanım. Söyle bakalım: Kaçtan aşağı olmaz?

Kadın anlamıştı herifin yılışacağını, sertçe baktı:

— Ne bu kaçtan aşağı olmayan?

— Bilmiyor musun?

— Bilmiyorum.

Kadının omuzuna vurdu:

— Gâvur!

— Doğru dur!

— Durmayacağım.

— Lan defol git şurdan ha!

Amele çavuşu geriledi:

— Herkese şapur şupur, bize yarabbi şükür ha?

Kadın oldu bitti sinirlenirdi bu adama:

— Kes hadi kes, dedi.

Çavuş, kadının kolunu tuttu, kıvrımağa başladı. Kadın ayağa kalkmıştı. Kıvrılan kolu acımağa başlamıştı. Öfkeyle:

— Bırak kolumu, diye bağırırdı.

Çavuş bırakmadı.

— Ulan braksana kolumu!

— Herkese... hı?

— Vallaha gider Neşat beye derim!

— Dee... Korkum mu var?

— Koskoca müteahhitten korkun yok demek?

— Yok!

— Yokmuş. Kara it, kendini adam belliyorsun hı?

Amele çavuşu kadının kolunu bıraktı, uzun uzun, hırslı hırslı süzmeğe başladı. Kadın:

— Ne o? dedi. Ne bakıyorsun adam gibi?

Çavuş ellerini arkasına bağladı, kozunu oynadı:

— Dünkü manzaranızdan habercim yok belleme!

— Ne manzarası?

— Kâtibin odasında...

Göz kırptı:

— Çakıyorsun ya? Kâtipte...

— E...??

— Hepsini gördüm, hepsini hepsini...

— Yıldızladın yani?

— Orospu!

— Canım sağ olsun...

— Bize?

— Avucunu yala!

— Herkesinki para da bizimki pul mu kız?

Odaya Ömer Zorlu'nun Fatma'sı giriverdi, kestiler. Genç kadının kirpikleri yaş yaştı. Geçti sedire oturdu.

Şoförün karısıyla amele çavuşu meraklandılar:

— Ne var kız? Ne oldu?

Fatma boşandı. İçini çeke çeke ağlıyordu. Şoförün karısı gitti yanına oturdu, kolunu omuzuna attı:

— Sahi ne var kız? Ne oluyorsun?

Fatma avuçlarıyla gözlerini sildikten sonra, amele çavuşunu ters ters baktı:

— Pis, dedi.

Çavuş sedire yaklaştı. Şaşmıştı:

— Niye?

— Geldin, konuştun benimle. Ömer demediğini komadı...

— Allah Allah...

— Allah Allah ya. Konuştuğunu bir daha görürsem kan çıkar diyor!

Amele çavuşu gözlerini pencereden dışardaki Arap uşağı mahallesinin toprak evlerine çevirdi. Bakıyor, görmüyordu. Demek Ömer kızmıştı? Niye? Karısının ardında yalnız o mu dolanıyordu? En biri taşeron, taşerondan geçtim şantiyenin parlak kâtibi. Sonra, şoförün karısıyla ikide bir şehire iniyor, geç vakitler dönüyorlardı. Ne yaptıklarını Allah bilir. Ömer bütün bunlara kızmıyordu da.

— Demek, kan çıkar, diyor?

— Kan çıkar diyor.

— Ben seninle kötülüğüne mi konuştum?

— İyiliğine, kötülüğüne, gel de anlat. Gözü pek kanlıdır itin. Şimdi köye varamaz. Bir varsa, tozunu attırır bizim uşaklar.

Amele çavuşu sıkıntıyla çıktı gitti.

İki kadın onu hemen unuttular.

Şoförünki göz kırptı:

— Para koparabildin mi kız?

Ömer'in karısı:

— Koparamadım, dedi.

— Niye?

— Parası yok.

— Ne yapmış aldığı avansı?

— Kumarda ütölmüş tüm.

— İstersen Taşeron'dan alalım?

Genç kadın ne al dedi, ne de alma.

Şoförünki:

— Alalım mı?

— Ömer'in kulağına giderse ya?

— Nerden gidecek? Üçümüzün arasında bir şey. İşinin başında Ömer. Nerden haberi olacak?

— Aldıklarını sırtımda görmeyecek mi?

— Hayriye'den borç aldım dersin. Hadi, alalım. Karışma sen. Ben uydururum. Lâzoğlu bildiğin gibi değil. Bir şey diyeyim mi sana?

Fatma'nın kulağına eğildi, bir şeyler fısıldadı.

Fatma güliiverdi.

Hayriye:

— Üçümüzün arasında bir şey, diye tekrarladı. Kimin ne haberi olacak?

Raftan aynayı aldı.

X.

Gecenin onbirini geçiyordu.

Kocaman avucuyla zarları kapan Ömer Zorlu'nun zararı yine on lirayı aşmıştı. Hıstan kıpkırmızı, büsbütün şaşalamış gözleriyle avucundaki zarlara baktı, öptü, kısa bir dua mırıldandıktan sonra zarları salladı, salladı, attı.

Amele Topal Durmuş adamakıllı kârda olduğu halde yine de Ömer'in zararını kesti:

— O yok.

Ömer sövdü.

— Ne sövüyorsun oğlum? dedi Durmuş.

— Ne kesiyorsun zarımı?

— Tabî keserim. Zara okunur mu? Günah!

— Keyfim misin? Günahı bana.

Bu sefer de Topal Durmuş'un topal bacağına sövdü.

Topal Durmuş aldırmadı:

— Zarları iyi salla!

— Sallıyoruz ya lan. Al!

—

—

İflâhsızın Yusuf barakanın bu köşesinde, Ömer'e karşı uzanmış, yanüstü cigara içiyordu. Yanıbaşında Pehlivan Ali, onun da parmakları arasında cigara.

İflâhsızın Yusuf:

— Beyaz lengerli var ya, beyaz lengerli? dedi.

— E?

— Ömer'in avradına dolanıyor!

Pehlivan Ali kocaman, öfkeli bir ayı homurtusuyla sordu:

— Ne biliyorsun?

— Amele çavuşuyla konuştuklarını duydum.

Pehlivan Ali sigarasından aldığı ağız dolusu dumanı tavana sıkıntılı sıkıntılı üfledikten sonra:

— Lâkin, dedi, zorlu avrat. Avrat dediğin öyle olmalı!

— Lengerli ardından dolanmasa iyi ya...

— Dolansın, dolandığına ne bakıyorsun? Köy yerinde

Fatma gibisi var mı?

Yusuf alındı:

— Emmimin avradı?

— Dudu mu?

— Dudu ablam. Nasıldı? Böyle değil miydi?

— Böyle miydi?

— Değil miydi Ali? Köy yerinde o kadar ettiler de ere vardı mıydı?

Pehlivan Ali sigarasından yeni bir duman aldı, dalgın dalgın:

— Hangi köydensin dedi bana...

Yusuf uzandığı yerde doğruldu:

— Sana mı?

— Bana ya.

— Sen ne dedin?

— Ç.'den olurum dedim. O, Gümüşalan'dan olurmuş. Lâkin amele çavuşunu görüyor musun?

Yusuf, kumar başındaki amele çavuşuna baktı:

— Ne var da?

— Komuyor ki avratla konuşalım. Lâkin yediği ekmek helâl olsun. Zorlu avrat. Avrat dediğin öyle olmalı. Emminin avradı avrat mıydı ki bunun yanında?

Yine o sıcak Ağustos gecesini hatırlamıştı.

Yusuf adamakıllı kızmıştı:

— Lengerlinin ardında dolandığı avrat mı avrat ya?

— Dolandığına bakma.

— Dudu ablaının ardında dolanan var mıydı?

Pehlivan Ali gülüverdi.

Yusuf huylandı:

— Ne güldün?

— Heeeç...

— Sahi ne güldün?

Ali omuz silkti. Yusuf iyice huylanmıştı. Ne vardı gülecek? Güldü diyelim, bildiği bir şey varsa saklayacak ne vardı? Cıgarasının dibini hırslı hırslı ezip attı.

Ali'nin uykusu yoktu. Gözlerini Ömer Zorlu'ya dikmişti.

Ömer Zorlu'ysa bütün çabalamasına karşılık yutulmuştu yine. Kireç bulaşıkları içindeki kasketini çıkarıp avucuna vurdu. Şans ne gezerdi onda? İlkın adamakıllı yutmuştu, kalksaydı ya. Yok. Lâkin bir on lira daha olsa şimdi... hiç belli olmazdı. Kumardı bu, bir zarda bütün zararlarını çıkarabilirdi.

On değil, bir beşliği olsa yine de...

Gözleri birden Pehlivan Ali'ye ilişti. Ali'nin bakışlarıyla karşılaşınca güldü. Ali de «Fatma'nın kocasına» güldü. Ömer kalktı yerinden, Ali'nin yanına geldi. Pehlivan Ali toplanıp oturdu:

— Buyur Ömer ağa.

Ömer teklifsizce bağdaş kurdu:

— Ütüldük yine, dedi. Gözü çıksın bu şansın...

Ali merakla sordu:

— Kaç lira ütüldün?

— On lira. Bir on liram, bir beş liram olsa çıkarırdım zararlarımı. Ah bir beş liram olsa. Biliyorum, içime doğuyor, bir beşliğim olsa, Arabım gülerdi, mücerret gülerdi. Arabım güldü gülmeye ya, tamahkârlık ettim, kalkmadım. Sen sen ol, kumarda tamahkârlık etme! Baktın Arabın güldü, kalk. Lâkin bir beşlik olmalı ki, dumanını attırmalıyım Topal'ın!

Pehlivan Ali beşliğin kendisinden istendiğini anlamıştı.

Ömer:

— Para günü verirdim, dedi. Beş değil, yedi buçuk verir-

dim, on verirdim para günü. Hani biri çıksa da, al Ömer dese, bir beşlik verse, para günü sağlama on verirdim!

Ali'nin yüzüne ısrarla bakıyordu.

Ali çekimserlik içindeydi.

Ömer:

— Para gününe de bırakmam. Topalı ütünce hemen verirdim! dedi.

Ali çaresiz:

— Arabın güler mi ki?

— Bak hele bak. Mücerret güler. Benim Arabım gibi var mı? Bir güldü mü tövbe durmaz. Bir tarihte yine böyle kumara oturdumdu. Arabım bir güldü efendi, koynum koltuğum para dolduydu. Senden iyi olmasın bir uşak vardı, adı Lomen (Numan), lâkin yiğit oğlandı, nerde şimdi öyle yiğitler? Paraya mı sıkıştım? Varırdım yanına, Lomen derdim, ikibuçuğun var mı? Hık mık etmezdi, var kardaş. Beş verirdi, on verirdi, yirmi verirdi. Yiğit oğlandı canım. Birinde Lomen dedim, paran var mı? Var Ömer ağa dedi. Ver dedim, çıkardı verdi bir kınalı onluk. Bir oturdum kumara...

— Arabın güldü mü?

— Bak hele bak! Bir güldü efendi, bir hafta susmayı bilmedi... Benim Arabım gibi var mı? Bir güler ki... İstersen sen ver. Boş ver, ütünce on al, on beş al, yirmi al. Gözümün yağın ye!

«Fatma'nın eri»ne para vermeye çoktan razıydı Ali. Yalnız başındaki İflâhsızın Yusuf'un huylu huylu bakmasına aldırış etmeden, bir beşlik çıkarıp uzattı. Ömer parayı kaptı, fırladı, az önce yutulup kalktığı yerine tekrar oturdu.

Pehlivan Ali ne olursa olsun, memnundu. «İsterse Arabı gülmesin!» diye geçirdi. «Para günü de vermezse vermesin. Aboo... istenir mi? Fatma'nın eri, ayıp değil mi Fatma'dan?»

Ömer Zorlu'nun sesi duyulmağa başlamıştı:

— Lan Topal Durmuş, iyi salla, ana avrat dümdüz giderim ha!

— Salhyoruz ya. Al!

— O yok.

— Bunu al! ˘

— O da yok.

— Ohooo...

— Ohooo ya. Para veriyoruz oğlum!

Topal Durmuş kıllı yüzünü asmıştı. Zarları salladı salladı... Attı: İki bir!

Ömer Zorlu şapkasını havaya atıp kaptı. Şaşı gözlerinin içi gülüyordu. Pehlivan Ali'ye seslendi:

— Paran uğurluymuş kardaş!

Amele çovuşu ipini yani «mano»sunu aldı.

Kumar gece yarısını bir saat geçeye kadar sürdü. Ömer Zorlu yine kaybetmişti. Tozlu şapkasını avucuna vura vura Pehlivan Ali'nin yanına geldi.

— Ütıldük, dedi. Bizde şans ne gezer?

— Zarar yok kardaş, dedi Ali. Canını sıkma.

— Lâkin bir gülseydi Arabım...

Gaz lâmbasının ışığında parmaklarını saymakta olan Topal Durmuş gözüne çarptı. Baktı baktı:

— Topal it, dedi. Adam olmuş da para sayıyor...

Gözleri kinle parladı. Sonra baraka kapısına omuzunu çarparak çıktı gitti.

Çeyrek saat sonra lâmba sönmüş, derin horultularla uykuya geçilmişti. Kuru bir ayaz vardı. Millet soğuktan tortop olmuştu. Yorganı olanlar yorganlarına iyice bürünmüşler, olmayanlarsa birbirlerine sımsıkı sarılmışlardı.

Pehlivan Ali'yi bir türlü uyku tutmuyordu. Sırtüstü uzanmış cigara içiyor, karanlık kulübede cigarasının ateşi kırmızı kırmızı yanıp sönüyordu: Fatma gibi avrat var mı? Yusuf'un emnisinin avradı da ne ki? Vızırta. Lâkin şu amele çavuşu olmamalı felekte... Ömer töbe sevmiyor amele çavuşunu. Benimle arası iyi. Beşliği para günü vermezse vermesin. Feda olsun. İsterse yine veririm, yine isterse yine. Feda olsun. Fatma'nın eri. Fatma gibi avrada ben olsam yemez yediririm, giymez giydiririm. Lâkin ne avrat ya!»

Uzandığı yerden kalktı, dışarı çıktı. Buz gibi bir ay vardı. Ortalık amur içindeydi. şoförün kulübesine baktı. Pencereleeri aydınlıktı. Ne yapıyorlardı acaba? Çevreye kulak verdi, bekçi de meydanlarda yoktu. Bir köşede uyuyup kalmıştı belki de. şoförün barakasına yeniden baktı: Hâlâ niçin uyanıktılar? İçeride ne yapıyorlardı?

Merakla kulübeye doğru birkaç adım attı. Durdu. Çevreyi dinledi yeniden. Ne ses, ne seda. Bekiden de çekinmiyor değildi ama, ne olursa olsun,

Ayaklarının uçlarına basa basa kulübeye yaklaştı. Kapının ışık sızan çatlağından içeri baktı: şoför sedire uzanmıştı. Taşeron da yerde, mindere bağdaş kurmuştu. Yanında şoförün karısı Hayriye, şarap içiyorlardı.

şoför bir ara kalkmak istedi, olmadı. Yeni bir davranış. Kalktı. Sallanıyor, yalpalyordu. Ayakta durmağa çalıştı, olmadı. Sendeledi. Tekrar denedi. Zorla durdu. Sonra, birbirine do-laşan bacaklarıyla kapıya yürüdü.

Ali kapı çatlağından baraka ardına kaçmıştı.

şoför dışarı çıktı. Bir şarkı mırıldanarak uzun uzun işemeğe başladı. Neden sonra yine aynı yalpalarla içeri girdi, kapıyı çarparak kapadı.

Ali yeniden çatlağa gelmişti.

şoför bu sefer sedire kendini yüzükoyun atmıştı.

şoförün karısı Taşero'nun elini bacaklarından iterek kalktı, raftaki gaz lâmbasını kıstı. Oda birden bulanıklaşıp, karardı. Ali önceleri pek bir şey göremediyse de, gözleri bulanıklığa alışınca gördü. Her şey, adamakıllı görünüyordu. Neden sonra inşaat bekçisi yanına gelip kolundan çekinceye kadar, bekiyi duymadı bile.

— Ne geziyorsun burda?

Pehlivan Ali'nin yüzü, kulakları, iri gövdesi sıtmaya tutulmuşasına kıpkırmızıydı, yanıyordu:

— Suss, dedi.

— Ne var?

Güldü:

— Hiç.

— Nasıl hiç? Sen bizim yapıda mısın?

Ali başını salladı. Bekçi kolundan çekti:

— Git yerine yat hadi, ayıp!

Pehlivan Ali istemeye istemeye barakanın yolunu tuttu.

Bu sefer kapıya bekçi geçti, gözünü çatlağa uydurdu. Gözünü bu çatlağa çok uydurmuş, çok seyretmişti «boynuzlu şoför»ün karısını.

Pehlivan Ali barakaya gelince yine Yusuf'un yanına uzanmış, bir cigara yakmıştı. İçi kaynıyordu, duramıyordu. Ulan Taşeron be, vay Taşeron be, aferin be! Lâkin şoför de, tuuu...

Bir ara Yusuf'u dürttü:

— Kardaşlık!

Yusuf leş gibi uzanmıştı. Yine dürttü:

— Kardaşlık laan! Beri bak helc...

Yusuf derinden inledi.

— Beri bak hele Yusuf, kardaşlık, kardaşlık, beri bak!

Ürküntü içinde uyandı Yusuf:

— Hıh?

— Beri bak hele!

— Ne diyorsun?

— Kalk da birer cigara içelim...

Yusuf uykulu uykulu kalkıp oturdu:

— Ne diyorsun?

— Birer cigara içelim sana anlatacaklarım var!

Yusuf kocaman ağzıyla Ali'ye karşı esnedi, yaşaran gözlerini avuçlarının içiyle sildi.

Pehlivan Ali:

— Beyaz lengerli var ya, dedi, beyaz lengerli?

Bu arada cigara paketini de uzatınıştı. Yusuf bir cigara alırken:

— Taşeron mu?

— Taşeron.

— Ne olmuş?

Kibriti aktı:

— Yak hele yak da dinle bak!

Gülüverdi. Yusuf hâlâ yarı uykulu, esnemek geliyordu içinden. Cıgarasını yaktı. Ali kendininkini de yaktıktan sonra çöpü söndürüp fırlattı.

— Aşk olsun herife lan!

Yusuf hiçbir şey anlamadan:

— Niye? dedi. ,

Sesini kısıp gördüklerini hızlı hızlı anlattı. Yusuf birden uykuyu filân unutup dikkat kesildi:

— Deme lan!

— Dinin hakkı için. Aboo...

— Demek şoför şurda yattı kaldı?

— Kaldı şerefsizim.

— Sonra?

— Sonra ibne bekçi geldi, kovdu beni. Lâkin şoförün avradı...

Yusuf huylanarak kasığını sert sert kaşdı.

XI.

Toprak kazma işinden sonra temel betonları döküldü, da-da sonra da duvar işine başlandı.

Pehlivan Ali yine kireç söndürmedeydi. Bu arada Ömer Zorlu'yla da ahabplığı iyice ilerletmiş, dost olmuştu. Hattâ Ömer Zorlu üç, beş derken Ali'ye epeyce de borçlanmıştı. Yemeği birlikte yiyorlardı. Fatma şantiye kantininden Pehlivan Ali'nin hesabına yeyinti alıyor, yemeği pişiriyor, Ömer Zorlu da kazandığı parayla kumar oynuyordu.

Bir gün, beş gün on beş gün...

İçi içini yiyen Yusuf dayanamadı, Pehlivanı kıyıya çekti: — Ali, dedi kardaş. Etme, eyleme. Gurbete beraber düştük. Anca beraber, kanca beraber. Sen işi iyice azıttın. Bu avrat seni cin çarpar gibi çarptı. Avrat dediğin bir esvaplı şeytan. Emmim ne derdi unuttun mu? Şehir yerinde siz siz olun avrat kısmına kulak asmayın demez miydi? Avrat kısmına kulak astınız mı yandınız demez miydi? Yarın köye varacağız Allahın izniyle. Karı gün kararıp gitmez. Koynumuzda üçümüz, beşimiz bulunsun. Sen sözlüsün de Ali. Gözünün yağını yerim senin, vazgeç bu orospudan...

Ali'nin kulak astığı yoktu. Yusuf'tan da kaçıyor. Ona nerde rastlasa suvusuyor ya da görmezlikten geliyordu. Gecele-ri pek de uyku tutmadığından, gözler tavana dikili, tavanda Fatma'nın hayali...

Yusuf ne zaman uyandıysa Ali'yi ya gözleri tavana dikili buluyordu ya da yeri bomboş. Sabaha karşı geliyor, cigara üs-

tüne cigara içerek, karanlıkta uzun uzun, sessiz sessiz oturuyor, çok az uyuyordu.

Yusuf baktı ki Ali'den hayır yok, «— Kendi düşen ağlamaz!» dedi. «— Ne halin varsa gör. Gücün yetmez ki kulağından tutup kenara çekivereyim...»

Yatağını Ali'nin yatağı yanından kaldırdı, duvar ustası Lâz Kılıç'ın oraya serdi.

Kırk beşlik Kılıç usta, sağlam yapılı, kırpık bıyıklı, Tonyalı biri, beş çocuk babasıydı. Her yıl elinde tahta bavulu, bavulunun içinde malası, su terazisi, şakülü, gurbete düşer, yurdun neresinde iş bulursa gider, aylar ve aylarca o işten öteki işe dolaşır, sonra koynunda çocuklarının rızkı, köyüne döner, pek pek bir, bir buçuk ay, sonra yine düşerdi gurbete.

Sertti. Öyle her önüne gelenle şakalaşmazdı ama, gözü açık delikanlılara da sanatı öğretmekte kıskanç değildi. Ona harç taşıyan nice delikanlıya zenaatı belletmiş, ellerine mala vermişti.

Sık sık:

— Ya olmalı insan, derdi, vermeli canını insan için, yahut etmemeli kalabaluk dünyamızda!

İflâhsızın Yusuf, Kılıç ustanın bir dediğini iki etmiyordu. Harç taşıyor, sırtında semer tuğla çekiyor, şakul tutuyor, ustanın yemeğini pişiriyor, bulaşıklarını yıkıyordu. Hattâ birinde Kılıç ustanın aptesane ibriğini doldurup koşturacaktı ki, usta önmemiş:

— Olmaz! demişti.

— Ne olur be ustacığım? Ustamsın, büyüğümün, atamışım...

— Olmaz dedim!

İşi aptesane ibriğine kadar vardırmasına karşılık, Yusuf'tan çok memnundu. Zenaatı yavaş yavaş belletmeğe başladı. Bugün harç taşıma, yarın şakul tutma, öbürgün usta namaz kırlarken acemice duvar örmeğe çalışma falan derken, gün geldi, Yusuf eline malayı aldı. Eli de işe pek yatkındı hani.

Hazdan coşan Kılıç usta bir gün:

— Ulan köpek, dedi. Oldun usta he?

İçi içine sığmayan Yusuf gözlerini yere indirerek:

— Allahın sayesinde... diye mırıldandı.

Kılıç usta kızdı:

— Değil Allahın sayesi. Açtın gözünü, oldun usta!

O akşam Yusuf sevinçten uça uça barakaya geldiğinde,

Pehlivan Ali'yi yorganını dürer buldu;

— Nereye laan?

Pehlivan Ali yakalanmışların öfkesiyle kıpkırmızı, omuz silkti.

Yusuf dayattı:

— Öyle mi? Nereye?

— Hiç, dedi Ali.

— Nasıl hiç? Nereye gidiyorsun?

— Gidiyorum işte.

— İyi amma nereye?

Attı:

— Oda buldum!

Yusuf inanmadı:

— Yalansın.

— Vallaha.

Yusuf'un kafasında birden şimşek çaktı:

— Yoksa Ömer'lerde mi eyleşeceksin?

Pehlivan Ali sıkıntıyla gözlerini pencereye çevirdi.

Kâr etmeyeceğini bildiği halde Yusuf, yine de:

— Ali, dedi, kardaş. Gel beni dinle. Onlar adamı yek ek-meğe muhtaç ederler. Adamı yerler yerler de...

Pehlivan Ali'nin gözleri pencerede, dinliyor, tek karşılık vermiyordu. Neden sonra dürülü yorganıyla beyaz torbasını aldı, kapıda dikilmekte olan Yusuf'u göğsüyle itip, çıktı gitti.

Yusuf ardından bakıyordu, dalmıştı. Gidiyordu cahil oğlan. Kendi düşen ağlamazdı, emmisi böyle derdi amma, yine de acıyordu. Ağlayacaktı nerdeyse.

Kılıç usta dikkat ederek sordu:

— Ne dikiliyorsun Yusuf?

Yusuf derin bir iç geçirdi. Sonra kahırlı kahırlı:

— Hiç usta, dedi. Şu bizim akılsız oğlan...

— Ali mi?

— Ali.

— Ne diye vurmuştu yorgani omuzuna? Ayrıldı mı işten?

— Ayrılmadı, ayrılmadı ya...

— E...?

— Ömer Zorlu'lara gitti bellersem. Orada eyleyecekmiş...

Kılıç usta güldü. Gergin derili yüzünden ter sızıyordu.

Yusuf'a bakmadan mırıldandı:

«Martinim omuzumda

Yali giderim yali.

Sorarsa beni Vali

Tonyalı'yım Tonya'li.»

Gözlerini Yusuf'a kaldırdı:

— Dolaşırım yirmi beş yıldır gurbette, dedi. Lâkin çöz-medim bir kerre bile uçkur harama!

Yusuf başını salladı:

— Doğru usta. Benim bir emmim vardı, adamın tekesiydi hani senden iyi olmasın, bu bizim Ali bilir, derdi ki, gurbete düştünüz mü siz siz olun, avrada neye kapılmayın derdi. Ayrat dediğiniz bir esvaplı şeytan derdi!

— Amıcan mı derdi?

— Amıcam. Öldü gitti fıkara, lâkin bir avradı vardı. Du-du abla derdik, bu Ali mali iyisini bilirler...

— Ne oldu karıya?

— O da avradın tekesiydi, Osmanlı!

— Hadi ulan, olur mu tekesi avradın?

— Hani sözün gelişi ustam. Uçkuruna pek sahaptı. Emmimin yollarını gözlerdi ki, Allah seni inandırsın usta, evine erkek horoz bile sokmaz!

— Olur mu horozun dişisi?

Yusuf anladı, güldü:

— Olur, olmaz. Bilmiyor musun ustam? Sen benden daha iyisini bilirsin!

— Kadın genç mi, koca mı?

— Genç daha. Lâkin hâza Osmanlı. Avrat dediğin öyle olacak. Uçkuruna sıkı!

Usta esnedi:

— Yap bir pilâv da yiyelim...

Yusuf, ne de olsa arkadaşından ayrılmanın hüznü içinde, Kılıç ustanın isten kararmış küçük tenceresini sandıktan aldı. Torbadan bulgur çıkardı, tencereye su koydu. Üç iri taştan ibaret ocağa talaş parçaları doldurdu, çaldı kibriti. Alaca karanlıkta kuvvetli bir alev yükseldi. Yusuf tencereyi bu isli aleve oturttu. Aklında Ali, hep Ali... Kalktı, barakaya girdi.

Kılıç usta yatağına sırtüstü uzanmıştı.

— Yağ var mı usta?

— Yok.

— Ne yapacağız?

— Al bakkaldan.

— Zeytinyağ mı?

— Al sâdeyağ.

Yusuf, Kılıç ustanın kirli yağ bardağını aldı, şantiye bakkalının yolunu tuttu. Aklında Ali, daha çok Fatma, Ömer'in Fatma'sı. Ne avrattı ya!

Bir kıskançlık geçti içinden.

Şantiye kantini, tuğla yığınlarının bir köşesinde, paslı saçlarla örtülü, daracık bir dükkândı. Sahibi kısa boylu, şişman, hilekâr bir Arap uşağı, herkesin nabzına göre şerbet vermesini bilirdi.

Uğultulu bir kalabalık vardı kantinde. Beyaz mantar şapkalı taşeronla, amele çavuşu da oradaydılar. Uzun bir tahta sıraya oturmuş, cigara içiyorlardı.

Kaba küfürler, ardından da kahkahalar yükseliyordu arada. Kantinin sakat bacaklı mangalında marsık tütüyor, gözleri yakıyordu. Tavanda sallanan ufacık gemici feneri marsık ve cigara dumanlarıyla yoğunlaşmış kantini zorla aydınlatıyor, harç bulaşıklarıyla ağarmış başlar, sırtlar fenerin sarı ışığında kımıldıyordu.

Pehlivan Ali'yle Ömer Zorlu yarım kilo «İrişkin» denilen et sucuğuyla sekiz yumurta alıp gittiler.

Beton amelesi Lâz Ali:

— Allah de yavrum, dedi, Allah de ki açılsun bahtın.

Bir başkası biraz da hınçla ekledi:

— Veli de çok beslediydi o yavruyu...

Taşeron homurdandı:

— S... ağzuna, kovacağum, atacağum işten!

Amele çavuşu bıyık altından gülerek, kantin kapısında dikilmekte olan iki beton amelesinin yanına gitti:

— Beş lira verir, yedibuçuk alırım! dedi.

Ameleler dünden razıydılar:

— Canın sağ olsun çavuş ağa, teklif mi var?

— Eversen sözünden çıkmayız...

— Bilmem, peşin söyleyim de...

— Kolay çavuşum kolay. Sen yeter ki elden gel mangırları. Para günü ödeşiriz...

— Başka oyuncu var mı?

— Çavuşuma hele. Oyuncudan çok ne var?

— Kim kim?

— Kim yok ki? Lâz Ali var, Zaza var, Ömer Zorlu var...

Berideyse kantinin hileli terazisi boyuna işlemekteydi:

— Hamid Ağa, yüz gram şeker!

— Elli kuruşluk zeytin Hamid Ağa!

— Helva on beş mi, yirmi mi?

— On beş, Hamdi Ağam on beş...

— Lan Bolu'lu, kaşarı kaç kuruşluk aldıydın?

—

—

Marsık kokulu duman, ayak kokusu, ter.

İflâhsızın Yusuf on iki buçukluk Margarini sâdeyağ niyetine alıp ocağa geldi. Pilâv suyu kaynamaktaydı. Ocaksa körleşmişti. Bir tutam talaş attı, üfledi. Kuru talaş harıltıyla alev aldı. Ocakta ellerini ısıtırken aklında Ali. Avrat zorlu olmaya zorluydu ya, gitmese iyiydi yine de.

Yukarı baktı. Ay yoktu.

Lâz Ali, arasında tahin helvası bulunan yarım somununu kuvvetli dişleriyle ısırarak, Yusuf'un yanında durdu:

— Uşüyorum, dedi. Donuyorum...

Yusuf'un yanına çömeldi. Ocağın alevi ikisinin de yüzlerine vurmuştu.

Lâz Ali:

— Gitti mi? diye sordu.

Yusuf içini çekti:

— Gitti.

— Nereye?

— Ömer'in oraya.

Lâz Ali göz kırptı:

— Yaktı desene abayı Fatma'ya.

— Yaktı yakmaya amma...

— Ne amması?

— Yakmasa iyiydi.

— Evli mi ergen mi bu akılsız?

— Ergen. Ergen dediysem hani sözlü.

— Sen evli misin?

— Ben mi? Evliyim.

— Var mı çoluk çocuk?

— Var.

— Var mı tarlan, sığırın? Ne iş tutarsın?

— Tarlamız marlamız yok bizim. Şunun bunun yanında çalışırız. Harmana marmana gideriz, çift mift süreriz... nola-

cak, köy yeri işte...

— Desene yaktı abayı bu akılsız?

Yusuf yine efkârlanmıştı, içini çekti:

—Valla ne bileyim kardaş? Emmim derdi ki, şehir yerine vardınız mı siz siz olun, şehirlinin iğvasına kanmayın derdi, şehir uşağı cin derdi bir cin. Doğru. Köyden güya o kaville çıktık. Anca beraber, kanca beraber. Biz esas üç arkadaşlık. Üçümüz de bir köylüüz. Çukurova'ya beraber indik. Hani üçümüz de kardaştan ileriydik. Şurda bir fabrika var, bizim hemşerile-

rin fabrikası. Bizim köyden değil ya, bizim sancaktan olur sahibi. Fabrikasının çırcırlarında çalışıyorduk, barındırmadılar bizi gözleri çıksın. Güya hemşerimiz. Hemşeri memşeri fosmuş meğer. Herif tomafile kasılıp gidiyor. Bilmeyen vali beller. Hemşeri umurunda mı? Onu diyecektim, bir de arkadaşımız vardı, adı Hasan Köse. O, ben, bir de bu Ali. Uçümüz beraber gider gelirdik işe, bekâr ahırında da yatar kalkardık. Köse Hasan dedim de aklıma geldi... Dün değil önceki gün, hani hava yağmurluydu, çalışmıyorduk ya?

Lâz Ali başını salladı.

— o gün işte. Bekâr ahırına vardım, baktım, kapı kilitli, hem de mühürlü. Sordum, soruşturdum. Hükümet mühürlemiş. Bir topal vardı, Topal Ağa. Faizci, düzenbaz... onu boğmuşlar yatağında meğer!

Lâz Ali başını salladı:

— Tanırım Topal'ı... Kim boğmuş?

— Orasını Allah bilir gayri. Faizci misin, düzenbaz mı? Boğarlar. Nefsi kardaşın bile olsa boğar. Faizcilik, düzenbazlık gibi kötü var mı?

— Parası çok muydu?

— Allah bilir.

— Hem diyorsun faizci, hem diyorsun Allah bilir...

İflâhsızın Yusuf kıs kıs güldü:

— Parayla imanın kimde olduğunu Allahtan başka kim hilebilir?

— Orası öyle, dedi Lâz Ali.

— Bizim Köse'yi de bildin mi?

— Onu bilemedim.

— Lâkin Topal Ağa... Hey gidi dünya hey! Dünya kal-sa Sultan Süleyman'a kalırdı!

Lâz Ali'nin aklında kumar, sıkıntıyla kalktı:

— O Süleyman kuş dilini bilirdi, dedi. Her Süleyman kuş dilinden ne anlar?

Avucu içinde bir cigara yaktı. Kantinden yana gitmeden önce, sır verircesine, önemle sıkıladı:

— Söyle Ali'ye, toplansın aklını başına. Fındıkçıdır o kari. Yer yer, koklatmaz!

Yusuf ardından uzun uzun baktı. Lâz Ali kantin kapısından girip çoktan silinmişti oysa. Silinmişti ama, Lâz Ali'yi düşündüğü yoktu ki onun. Avrat zorluydu, Ali güçlü. Fındıkçı mindikçi, şimdi aynı odada oturuyorlardı ya!

İçini dertli dertli çekti, aklından Fatma'nın kara gözleri, yuvarlak kalçaları, usul boyu, cilvesi geçti.

Pilâv neden sonra aklına gelerek baktı. Pişmişti. Baraka kapısından içeri biri giriyordu. Yusuf da döndü. Kılıç usta uzandığı yerde sırtüstü, tavana bakıyordu hâlâ.

— Usta!

— Hı?

— Pilâv pişti, getireyim mi?

Kılıç usta çevik bir davranışla yatağında oturuverdi:

— Bir de sorar mısın Yusuf?

XII.

Ömer Zorlu'ların odası, elci Kürt Cemşir'in göz göz kiraya verdiği, üstü saz örtülü, kerpiç denilen toprak tuğlalarla örülmüş dört evcikten en baştakiydi. Yer yer delinmiş, rengini atmış eski bir Kırşehir kilimi seriliydi. Bir sedir, şuraya buraya atılı minderler bir kıyıda Fatma'nın yeşil boyalı tahta sandığı, duvarlarda Fatma'nın entarileri, çiviye bacağından asılıp kalmış kara donu...

Ömer Zorlu, Pehlivan Ali'den yinc ikibuçuk lira borç alırken, Fatma, örmekte olduğu yün çoraptan başını kaldırdı:

— Nereye ayaklandın yine?

Ömer Zorlu aldırış etmedi.

Kadın hırçınlaştı:

— Her gece, her gece bu b... yenmez!

Ömer Zorlu karısına şaşş gözlerle baktı:

— Ağzına iti sıçırdırım ha!

— Heye, sıçırdın. Kumar kumar... ne bu?

Ömer, Pehlivan Ali'den aldığı ikibuçukluğu sallayarak karıya sokuldu:

— Şans işi bu deli, sinayacağız. Belki Arabımız güler bu akşam!

Kadın alışkındı, bakmadı bile. Örgüsünü sinirli sinirli örüyordu. İnce kara kaşları öfkeyle çatılmış, memeleri basma entarisinin göğsünü sertçe germiştii.

Ömer Zorlu yavaşça çıkıp kapıyı çektikten sonra, Pehli-

van Ali geçti sedire yanüstü uzandı. Gözleri Fatma'daydı. Fatma'ysa başını eğmiş, örgüsünü hızlı hızlı örüyordu.

Bir ara bitişikten ev sahibi Kürt Cemşir'in kalın sesi duyuldu. Kürtçe bağırıp çağırıyor, kaba kaba sövüyordu. Kürtçe derken, birden türkçe çok ayıp bir küfür kaçırması Fatma'yı Ali'ye baktırıp güldürdü. Ali sordu:

— Gittiği daha iyi değil mi?

Fatma hemen ciddileşerek başını işine yeniden eğdi.

Ali elini Fatma'nın dizine uzattı:

— Senin gül hatırın olmasa ben ona para mı verirdim?

Fatma bakmadan mırıldandı:

— Bilmiyor muyum?

— Biliyorsun da gittiğine ne diye huylanıyorsun?

Fatma omuz silkti.

Ali:

— Amele çavuşu da huylanıyor, dedi. Bir huylanıyor ki...

— Niye?

— Ben burda kalıyorum diye...

— Bana da huylanıyor.

— Beni burda alıkoyuyorsunuz diye mi?

— Onun için.

Ali içini çekti:

— Hani hiç çekileceği kalmadı hcrifin ya, ne fayda...

— Amaan sen de. Eli kulağında. Yarın Cemşir Ağama derim, seni kazmaya götürür, kazmanın ardından da patoz geliyor...

Birden kızdı:

— O orosyu Hayriye'nin oraya da gitmeyeceğim bir daha!

Pehlivan Ali nedenini sormadı.

— Bana taşerondan ötürü lâf vuruyor. Ben eşşek değilim. Benim yaşım küçük ama, aklım büyük. Ben bir insanın şöyle bir bakışından anlarım...

Yine örmesine koyuldu.

Pehlivan Ali sımsıkı göğsüne bakıyordu kadının.

— Taşeron sana sırt mırt alır diyor. Orospu. Kendi gibi belliyor herkesi!

Pehlivan o gece kapının çatlağından gözetlediklerini hatırlayarak ürperdi. Kasığını sert sert kaşdı.

— eri olacak boynuzlu da bana beraber kaçalım diyor!

Ali'nin içi hop etti:

— Ne diyor ne diyor?

— Bana var, beraber kaçalım diyor. Aç it. Kendi karnını doyurdu da...

— Demek kaçalım diyor? Şoför mü?

— Şoför. Sana hükümet nikâhı kıydırırım diyor. Ömer hoca nikâhıyla tutuyor, çocuğunuz olursa piç düşer diyor. Düm-bük (pezevenk) dedim, sen nikâhı orospu avradına kıydır dedim yürüdüm!

Pehlivan Ali'nin gözleri parladı:

— Demek Ömer'le hükümet nikâhınız yok?

— Yok. Milletimin içinden aldığıyla kaçırdı beni, sonra kıydırırız dedi. Benim milletim gibi var mı?

Ali gözlerini kadının yüklü göğsünden hiç ayırmıyordu. Bir ara sesli sesli esneyince, kadın yavaşça baktı:

— Uykun mu geldi ne?

— Uykum geldi. Bir yoruluyorum ki... Her yanıma ağrıyor dinime imanıma...

— Yatacak mısın?

— Vallaha bilmem ki?

Kadın örgüsünü bıraktı. Esnedi, gerindi. Sımsıkı memeleri entarisinin göğsünü, patlayacak gibi gerdi. Sonra kalktı, yatağı sermeden önce, sedire yaklaştı. Ali'nin tam önünde durdu:

— Ali bee...

— Hı? dedi Ali.

— İkibuçuk liran var mıydı?

— Ne yapacaksın?

— Lâzım.

Ufacık elini Ali'nin sağlam omuzuna koydu:

— Var mı?

Olmasa da yaratırdı. Gözleri yanıyor, yüreği deli deli atıyordu. Titreyen sesiyle:

— Var, dedi.

Koynundan cüzdanını çıkardı tam açacaktı, kadın cüzdanı elinden kaptı, oda kapısının oraya kaçtı. Fıkır fıkır gülüyordu. Ali hiç telâşlanmadan oturuyor, atan yüreğiyle sâkin, bakıyordu gülümseyerek.

Kadın cüzdanı açtı:

— Bakım kaç liran var...

Paraları çıkardı, saymağa başladı:

— İki buçuk, beş, on, on iki buçuk... başka paran yok mu laan?

— Yok.

— Dün değil öte gün aldıydınız. Ne yaptın?

— Kantine verdim, Ömer'e verdim...

Kadın paraları cüzdana sokup getirdi verdi:

— Al cüzdanını. Bak, paranı maranı ellemedim!

Ali cüzdanı aldı, bir beş liralık çıkarıp kadına uzattı:

— Al!

Kadın zaten bekliyordu, aldı:

— Hepsi benim mi?

— Senin.

Kadın parayı çabucak katlayıp koynuna, memelerinin oluğuna soktu. Yatağı sermeye başladı. Ali'nin yattığı yer kapının arkasındaydı. Ömer Zorlu'yla Fatma da sedirin önünde yatıyorlardı.

Yatağı sererken eğilip kalktıkça yuvarlak kalçaları entarisini geriyor, dağınık kara saçları omuzlarından sarkıyordu.

Pebhivan Ali artık dayanamadı. Kıllı kocaman eli uzandı, lâmbayı yavaşça kıstı.

Kadın işi anlayarak:

— Ne o? dedi.

Ali gülüverdi sinirli sinirli.

— Delirdin mi ne?

—?

— İlk akşamdan, töööbe...

Geldi, lâmbayı açtı.

Pehlivan Ali öfkелendi:

— Niye?

— Ömer geliverir. Hem duymuyor musun Cemşir ağamı?

Pehlivan Ali kocaman, uysal ama öfkeli bir çocuk haliyle sedirden kalktı, sırtını değışti. Bilekten ipli, uzun paçalı beyaz donuyla ayakta dikildi. Sonra kıllı göğsünü hart hart kaşıdı, döndü kadına baktı. Kadın kendi yataklarını seriyordu. Eğilip kalktıkça...

Pehlivan Ali'nin uykusu kaçmıştı. Yatmak gelmiyordu içinden. Bir ara:

— Fatma be, dedi.

Kadın yatağa diz çökmüştü. Döndü:

— Ne var?

Pehlivan Ali esnedi, yaşaran gözlerini nasırlı avuçlarıyla sildi:

— Fatma!

— Ne var bee?

Yatağa yeniden diz çöktü, saçları omuzlarından önüne sarktı.

Ali'nin verecek karşılığı yoktu.

Kadın yine döndü, baktı. Ali de bakıyordu. Gözgoze geldiler.

— Fatma Fatma, dedi. Adımı mı belleyeceksin?

— Adını belleyeceğim.

— Adımı belleyecekmiş...

İşine koyuldu.

Ali hâlâ yiyecek gibi bakıyordu. Kadın eğilip kalktıkça... lûkin ne avrattı be!

Tam usul usul yaklaşırken, oda kapısı vuruldu. Ali telâşla yatağına girdi, yorganı tepesine çekti.

Fatma, biraz geç gitti, kapıyı açtı.

Şoförün karısıydı. Odaya çekinerek girdi. Kapıda durdu. Pehlivan Ali'nin yatağına baktı, göz kırptı.

Fatma omuz silkti.

Kadın:

— Haydi, diye fısıldadı.

— Ne var?

— Gideceğiz ya!

— Nereye?

Kadın yine göz kırptı:

— Necibe'nin nişanına!

Ömer'in karısı Pehlivan Ali'nin yatağına baktı.

Şoförün karısı huysuzlandı:

— Haydi bee!

— Ömer geliverirse ya?

Şoförün karısı yine fısıldadı:

— Kâtipten beş lira avans uydurdu taşeron, amele çavuşu da kumara oturttu...

Ömer'in karısı uykulu uykulu gerindi.

Şoförünki elinin tersiyle Fatma'nın yüklü göğsüne vurdu.

— Haydi beee!

— Ne kız?

— Gidelim haydi.

Ömer'in karısı birden ciddileşerek Pehlivan Ali'nin yatağına sokuldu.

— Sen yat emi?

Pehlivan Ali çarpan yüreğiyle homurdandı, bir yandan bir yana döndü hırsla. «Sen yat emi»ymiş. Yatmayacaktı işte, yatmayacaktı, yatmayacak! Ne diye yatacakmış? Yatası yoktu...

Dışarda sarhoş nâraları, kahkahalar:

— Atalım atalım!

— Nereye?

— Herkesi sevdiğinin kucağına!

Hep birden:

— Eheeeeeeyyyyyyyy!!!

Fatma korkuyla şoförünün yanına geldi, sığındı.

Şoförünkü kolıyla sardı:

— Fellâhlar, dedi.

— Biliyorum.

— Şih Mus, kebabçı Selim, Dahrik mahrik...

Sarhoşlar tam da pencerenin önünde durmuşlardı. Çoktandır işitiyorlardı Fatma'yı. «Şu, Ömer'in avradı. Avrat yolluy-muş. Tabîî yahu... Herkese şapur şapur da bize yarabbi şükür mü?»

Kara şalvarının paçası yukarlara çemirlenmiş Şih Mus, yani Şeyh Musa, coşarak, Fatma'nın oda penceresinin tahta kapağına dışardan yumruk attı, sonra da sarhoş, cıvık, kusmuk-lu bir nâra:

— Oooooooooof Allah!

Bir başkası karmakarışık bir Arapçayla:

— Yardeyke aleyk! gibi bir şeyler homurdandı.

Daha başkası da sertçe kısa bir:

— Ooof! çekti.

Fatma sövdü.

Sıkı sıkıya çekili tahta kapaklar yinc, daha hızlı yumruk-landı.

Fatma kendini kaybederek, korkuyla bağırdı:

— Cemşir Ağa be!

Kahkahalar arasında biri:

— Cemşir Ağası, dedi. Gel yavruyu kurtar!

Fatma:

— Dert!

— Karnına! dedi dışardaki.

— Sizi Ömer'e dersem!

Yakınlarda mahalle bekçisinin düdüğü ötünce, pencere önündekilerin ayak sesleri uzaklaştı.

Ömer'in karısı titriyordu. Gözleri büyük büyük açılmıştı:

— Pis, dedi. Ne var bende bilmem, uğruma çıkar ikide bir... Ömer'e bir desem, tozunu atar onun!

Pehlivan Ali iri gövdesiyle yatakta oturuverdi.

Ömer'in karısı söylediğine pişman, yanına gitti:

— Yat Ali, dedi, yat sen. Yat babam, töbee...

Ali öfkeden soluyordu. Yatağının yanından kaba çuha pantolonunu aldı, cebinden parlak demirli sustalısını çıkardı.

Fatma'nın aklı giderek aldı elinden sustalıyı:

— Deli mi oldun Ali?

Ali:

— Ver, dedi, ver kız!

— İt ürür kervan yürür Ali, yat sen. Onlar elli olsa... töbe. Senin neyine gerek? Ben onları Ömer'e derim, yat sen; yat babam, yat haydi!

Ali'yi yatağına sırtüstü yıktı. Sonra kalktı, sustalıyı götürdü, yeşil boyalı tahta sandığındaki bohçaların en dibine sakladı.

Pehlivan yorganı tepesine çekmişti bile.

Ömer'in karısı sinirli sinirli:

— Biz gidiyoruz, dedi.

Ali'de hiçbir kımılta olmadı.

Kadın az bekledi, sonra yine:

— Öyle mi lan, gidiyoruz biz!

Ali yorganın altında omuz silkti.

İki kadın kapıyı çekip çıktılar.

Güçlü rüzgâr saz örtülü kerpiç evlerin çatılarında ısıklık çalıyor, parçalanmış kirli bulutların ardında ay yanıp söndükçe çevre yaş yaş parlıyordu.

İki kadın birbirine sokularak, yapının bulunduğu yana hızlı hızlı yürüdüler.

Gecenin içinde yarım duvarları, çatılarıyla yapı yükseliyordu. Elektriklerin sarı ışıkları rüzgârda titriyor, rüzgâr coşkun bir sevinçle gecenin içinde alabildiğine koşuyordu.

Saçları uçuşarak, yapının sınırından girdiler.

Şoförün karısı öne geçti. Barakanın koyu karanlığında iri bir gölge sabırsızlıkla beklemekteydi. Yanına gittiler. Adamın sigarası kırmızı kırmızı yanıp sönüyordu.

Şoförün karısı Fatma'nın elini tuttu:

— O, dedi usulca.

Ömer'in karısı da anlamıştı.

Yanına iyice sokulunca beyaz mantar şapkasını seçtiler.
Tam yanına gelince şoförünki:

— Al, diye elinden itti Fatma'yı.

Beyaz mantar şapkalı cigarayı attı:

— Nerde kaldınız?

— Cehennemin dibinde, dedi şoförünki.

Onları yalnız bırakıp evin arkasına dolandı.

Beyaz mantar şapkalı titreyerek elini tuttu Fatma'nın.

Kadın direndi:

— Ömer...

Adam hırsla, büyük bir isteğin verdiği hırsla, sertçe çekti:

— Başlarım Ömer'inden...

Kadın inatçı keçi, direnmek istedi, ycnı bir çekiliş, direnmesi filân kâr etmedi.

Şoförün barakasından içerinin karanlığına girdiler, kapı yavaşça kapandı.

Pehlivan Ali sustalıyı bulmuştu yeşil boyalı sandığın dibinde. Kadın bir şey saklamak istedi mi oraya saklardı. Parlak demirli sustalısının da oraya saklandığını yüzde yüz bilmiş, bulmuş, almıştı. Şoförün karısı nişana mı götürmüştü gerçekten?

Dışarı çıktı. Sert rüzgâr ahlak yüzünde parçalandı.

Uzaklarda bir köpek uluyordu.

Yere tükürdü, sonra karşı yapıya hızla gitti, durdu. Çevresine, çevresindeki elektrik ışıklarıyla sarı sarı aydınlanmış karanlıklara baktı baktı, yere yeniden tükürdü.

Rüzgâr fırtına halîne gelmekteydi.

Pehlivan Ali parmak demirli sustalısını katlayıp pantolonunun cebine soktu. Belki de gerçekten gitmişlerdi nişana. Avuçlarına hohladı. Nişana gitmeseler...

Yok şoförün barakasında mıydılar?

Barakaya uzun uzun baktı.

Neden olmasınlar? Beyaz mantar şapkalı taşeron ardında dolanıp duruyordu. Aklına yattı. Sustalısını yeniden çıkardı cebinden, açtı, şoförün barakasına doğru birkaç adım attı, durdu, çevreyi dinledi. Yapının bekçisi ortalarda mıydı acaba?

Şoförün barakasında ışık yoktu. İçerde olsalar lâmba yakarlardı. Karanlıkta oturacak değillerdi ya!

Uzun uzun baktı barakaya. En küçük bir kımiltı yoktu. Geri döndü, yattığı evin yolunu tuttu.

Ev içine sinmedi.

Bakındı çevreye... Fatma'nın yeşil boyalı tahta sandığı. Demiñ sustalısını alırken gördüğü, tutup kaldırdığı bohçalar... İç i bir hoş oldu. Fatma'nın çamaşırları vardı içlerinde, donu monu. Donu! Güldü hafiften. İç i geçti, yüreğı çarpmağı başladı. Donu! Kısacık mıydı? Sandığı gitti, diz çöktü önünde. Hafifçe kısılı gaz lâmbasının sarı ışığında diz çökmüş iri bir ayıyı hatırlatıyordu.

Kapağını açtı sandığın. Bohçalar... Mor çiçekler işli bohçayı çıkardı, açtı, Fatma'nın çamaşırları... Mavi pazen entarisi, paçaları dörder parmak dantelli beyaz donu, söküğü mor iplikle dikilivermiş fanilâsı, dantelsiz, kısacık donu...

Don, donu, Fatma'nın donuydu elindeki!

Evirdi, çevirdi. Elleri titriyordu. Fatma'nın donu, don, donu Fatma'nın, donu. Yüzüne gözüne sürdü, kokladı. Hafifçe sabun kokuyordu sadece. Ama o başka kokular almıştı, yumuştu gözlerini. Donuydu Fatma'nın, Fatma'nın donu!

İçini çekti.

Dışarda ayak sesleri. Sakın Ömer olmasın?

Fatma'nın donunu filân bohçaya çabucak koyup sandığına kaldırdı. Örttü kapağını. Örtülü kapağın üzerine oturdu. İri başını etli kocaman avuçları arasına aldı.

Ömer'in karısı örselenmiş, yorgun döndüğü zaman Ali'yi hep böyle oturur buldu. Şaşıtı:

— Yatmadın mı daha lan?

Ali memnun, ama dargın dargın:

— Cık, yaptı.

— Ne diye?

— Ne diyeyse ne diye. Nerden geliyorsun?

— Ben mi?

Dudağının acıyan diş yarasını eliyle bastırdı.

Ali:

— Sen, dedi.

Kadın omuz silkti. Ayı gibiydi herif be. Hayvan gibi. Ö-

mer hiç öyle değildi, bakkal Hamid Ağa, amele çavuşu bile.

Bir beterdi taşeron!

Ali sandıktan kalktı, dalgın dalgın, daha çok da suçlu

suçlu dikilip duran kadının yanına gitti:

— Hı?

— Ne?

— Neredeydin?

Kadın birden sinirlendi:

— Amaaan...

— Niye?

— Nerdeydin nerdeydin. Nişandaydık, nerdeydini var mı?

Ali baktı baktı baktı, inanmadı. Neden sonra:

— Yalansın, dedi.

Kadın büsbütün sinirlendi, tuttu kendini yine de:

—Vallaha nişandaydık.

Yatağın kıyısına oturdu.

— Mileci Kürt var ya, Resul emmi?

— E?

— Kızını Necib'e sattıydı, şerbeti içildi.

— Vebalim günahım boynuna mı?

— Vebalin günahın boynunda kalsın, dedi kadın. Veba-

lim günahım boynunamıymış. Deli soyka. Bana ne senin veba-

lin günahından?

Lâkin şu taşeron... parası batsındı. Ayı. Kasıkları ağrı-

yordu tekmil. Soluğunun kokusu ya! İt ölüsü gibi, leş gibi. İyi

para veriyordu evet ama, parası batsındı. İçi bulanıyordu hâlâ

soluğundan.

Pehlivan Ali gözlerini ayırmıyordu kadından.

— Şu lâmbayı az daha kıs, dedi.

Kadın omuz silkti:

— Kendin kıs!

Yatağa sırtüstü uzandı.

Pehlivan Ali çarpan yüreğiyle gitti, lâmbayı kısıp geldi kadının yanına. Fatma, Fatma'ydı yatan. Donu, beyaz donu vardı Fatma'nın. Atıldı üzerine. Kadın eliyle karnını korumak istedi. Ali abandı, koluna yatırdı.

— Doğru dur, dedi kadın.

Etlî kocaman el doğru durmadı. Donu, donu kısacıktı, be-yazdı.

Kadın bacaklarını dikti:

— Doğru dur beee...

—

— Ulan doğru dur domuz, doğru dur işte!

—

— Ömer geliverir, vallaha Ömer geliverir. Ulan Ömer geliverir diyorum de-yusun oğlu, dur işte!

Adamı üstünden hırsıyla itti. Adam yatağa devrilip yeniden, daha büyük bir hamleyle atladı kadının üstüne. Vahşi bir kurt, kocaman bir ayı, bir fil, bir kaplandı artık. Şikâarını hiç ama hiç kimse elinden alamazdı. Zaten kimsenin aldığı da yoktu alacağı da. Kadın az öncekinden yorgundu ama, bunun solu-ğu kokmuyordu, hoş bir ağırlığı vardı, sonra öteki gibi yırtıcı hayvanlığı da yoktu.

Kısıklı lâmbanın sarı ışığı kerpiç duvarda Ali'nin kocaman ayı gölgesini kımıldatıyordu. Sonlara doğru oda kapısı vuruldu. Sıçradılar. Kadın çok çevik, çok güçlü bir davranışla adamı atmıştı üstünden. Dağınık saçlarını elleriyle çabuk çabuk düzeltirken adama iri gözleriyle bakıyordu.

Adam yorganı tepesine çekince, kadın:

— Kim ooo! dedi uykulu uykulu.

Dışardan Ömer'in sesi, alışkın sesi:

— Aç!

Uyuyormuş da uykusundan uyandırılmışçasına homur-
dandı:

— Açmaz olaydım. İnsanı tatlı uykusundan...

Gitti, kapıyı biraz geç açtı.

Adam şaşı gözleriyle neşeli, içeri girdi:

— Ne söyleniyorsun kız kancık ayı gibi, homur homur?

— Dert, dedi Fatma.

— Deli soyka dert karnına. Arabımın nasıl' güldüğünü
biliyor musun? Öyle bir güldü ki deme gitsin. Bak, para der-
ler buna... Altmış ikibuçuk kayme. Bu taşeron iyi adammış
be. Beş lira borç uydurdu bana, uğurlu geldi parası...

Kısıllı lâmbayı açtı:

— Altmış ikibuçuk! Arabım bir güldü ki... Ben sana de-
mez miydim benim Arabım gibi yok diye? Bir güldü mü töbe
durmaz!

Paralarını şaşı gözleriyle saymıya başladı:

— Kırk, elli, altmış, altmış ikibuçuk... Topal Durmuş'un
iğlâhını kestim. Topal it. Lâkin bizim taşeron gibi yok. Ne
adam ya! Ben adam diye ona derim. Ulan ben istemeden uy-
durdu parayı şerefsizim...

Paraları tekrar saydı:

— altmış ikibuçuk. Yarın gece de, öbür gece de otu-
rup birer almış ikibuçukar ütersem, eh. Belki de daha çok üte-
rim. Utünce...

— Yeter, dedi Fatma, yeter. Uykumu da gâvur ettin tek-
mil!

— Zıyanlarımı biraz çıkardım. Lâkin yarın, öbür gün de
üttüm mü... O topal it var ya Topal it? Onu yek ekmeğe müh-
taç etmezsem bana da Ömer Zorlu demesinler!

Fatma yanına şeytan gibi sokuldu, elini adamın boynuna
attı:

— İkibuçuk vermeyecek misin bana?

Ömer şaşı şaşı baktı:

— Ne olacak?

— Lâzım.

— Neye lâzım?

Sinirlendi:

— Ben kadın değil miyim? Para lâzım olmaz mı bana?

Olunca gidip elin yadırgı heriflerinden mi alayım?

Ömer karısına şaşı şaşı baktı, baktı.

— Ağzına iti sıçırtırım ha, dedi. Orospu, o nasıl lâf? Elin yadırgı heriflerinden miymiş. Biz öldük mü lan? Postal! Bak, bunlara para derler para! Kanını satın alırım senin...

— Ver haydi!

—?

— Vermiyor musun? Demek ikibuçuk liralık kıymetim yok yanında? Peki. Ben de bilirim bundan sonra...

Küsme numarası yaparak, arkasını döndü Ömer'e. Ömer arkadan kucakladı. Kadın silkindi:

— Bırak hadi bırak!

— Dur kız...

— Bırak be, bırak işte, ohooo...

Ali'nin yatağına huylu huylu baktı.

Ömer de baktı. Kadını kucaklayan elleri gevşedi:

— Uyuyor mu?

Kadın omuz silkti:

— Ne bilecekmişim ben?

Adam karısını bıraktı:

— Bu oğlanı da dehliyelim gitsin lâfa söze kalmadan...

Paralarının tomarını elinde hazla sıktı, yeniden saydı, sonra cebine soktu.

Fatma yatağa girmişti bile.

Ömer de lâmbayı üfledi. Hâlâ paranın sevinci içinde, soyundu, karısının yanına girdi. Hiç uykusu yoktu. Sabaha kadar

oynayabilirdi. Lâkin Arabı tam başlamıştı gülmeye. Yarın da, öbür gün de, daha öbür gün de oynayacak, altmış altmış, if-lâhlarını kesecekti. Parayı demetledi mi, biliyordu yapacağını. Bir tahta araba, pazardan sebze, meyve... ondan sonra...

Karısına sırtını döndü, bir cigara yaktı.

ondan sonra Allahını şaşırtacaktı ortalığın. Şoförlük yaptığı yıllardaki gibi. İyi bir lâcivert takım, altına sivri burunlu sarı bir yumurta ökçe, boynuna yeşil ipek mendil. Bir de sarı kopya kalem uydurur, kopçasından taktı mıydı sol üst cebine... Köye gitmeliydi böyle, şu Fatma'ların köyüne. Fatma'ların köyüne gitmeliydi ama, bir de güzel tabanca isterdi. Fatma'nın milleti, çiy çiy yerlerdi yoksa. At'a para vermezdi bak. Çalıştığı yapının ardında Fellâh Kâmil'in zorlu bir doru atı vardı, kaçağına yiğit, tırıs. Onu bir gece çardağın altında hop etti mi... kim bilecekti? Herifin kum gibi düşmanı vardı. Kim bilir hangisi çaldı diye düşünür, Ömer aklına töbe gelmezdi. Tanımıyordu ki zaten!

Bir duvar ötedeki Cemşir Ağa'ların ordan çimdiklenen bir kadının kısık, şehvetli sesi. Gülizar'dı besbelli. Lâkin armudun iyisini gerçekten de aylar yerdı ha. Ulan o hayvan Cemşir'e lâyük mıydı o karı? Fatma'dan başka boylu, daha diri, daha cilveli...

Kadının yeniden kişnercesine gülüşü.

Ömer birden huylanarak sigarasını eski kilimde söndürüp karısına döndü. Yuttuğu paraları unutmuştu. Kadını güçlü kollarıyla sımsıkı sardı.

Kadın hırpalanmış, yorgun ama uysaldı.

— Fatma, dedi usullacık.

— Hı?

— Dön bana!

— Nolacak?

— Ananın dini olacak!

— Uykum var, bırak beni...

— İkibuçuk vereceğim ama?

— Hani, bakayım...

— Allah canını almıya, vallaha vereceğim kız!

— Ver sonra.

Titreyen elleriyle pantolonunu yatağın yanından aldı, para larını buldu, ikibuçuk ayırıp uzattı:

— Al!

Duvarın ötesindeki kadın yine kişnerce gülmüştü.

Fatma:

— Dert, dedi. Avratta utanma da yok!

Ömer kadını altına çekti.

XIII.

Taşeronla arası açılan Kılıç usta, bir gün öteberisini toplayıp şantiyeden ayrılmadan önce İflâhsızın Yusuf'u kıyıya çekti:

— Ben gidiyorum, dedi. Koyarlar yerime belki de seni. Olma kula kul; öpme el ayak, kırılmesin ağzın. Ya ver canını insan için, ya da etme kalabalık dünyamıza!

Çekti gitti.

Ustasının ardından yaşlı gözlerle bakakalan Yusuf, içini çekti.

Lâz Ali yanına sokulmuştu:

— Ağlıyor musun?

— Nasıl ağlamam? dedi Yusuf. Ne adamdı ya!

Lâz Ali başını salladı:

— Ya vermeli canını insan için, ya da etmemeli kalabalık dünyamıza!

İflâhsızın Yusuf'u ustasının yerine geçiren Taşeron, gündeliğini beş liraya çıkardı:

— Aç gözünü, dedi. Alırdı ustan on lira net!

Yusuf gözünü açtı. Az zamanda Kılıç ustayı aratmayacak kadar iş çıkardığı halde on lira net alamıyordu, vermiyorlardı.

Bir öğle paydosunda yoğurt, ekmek, tâze sarmısakla karnını doyurduktan sonra, kiremit yığınlarının oraya yanüstü devrilmiş, sıcacık güneşin altında gözlerini yummuştu. Sinirleri öyle gevşemişti ki, az sonra uykuya geçiverdi.

Omuzunun dürtülmesiyle uyandı. Hidayetinoğlu'ydu. Gene her zamanki gibi yılışık yılışık gülüyordu.

Yusuf doğrudu, gözlerini yumruklarıyla ovaladı.

Hidayetinoğlu yanına çömelmişti.

Yusuf huzursuzlukla sordu:

— Dedikleri doğru mu lan?

Hidayetinoğlu güldü:

— Ne dediler?

— Topal emmiyi sen boğasıymışsın...

Yere tüküren Hidayetinoğlu, tükrüğünü ayağıyla ezdik-
ten sonra:

— Diyorlar a, kulak asma... dedi.

— Niye?

— Boğsam hükümet salı mı verirdi?

— Demek hapisteydin?

— Ohoo..., neler geldi başıma... bir araba dayak yedim,
tabanlarım somun somun şişti.

— Niye?

— Dövdüler. Ben boğdum desem dövmezlerdi...

— Demek sen boğmadın?

— Töbe vallaha. Ben günahı sevabı bilirim Yusuf...

Gülüverdi.

Yusuf:

— Yalancı, dedi.

— Niye?

— Ne demiye güldün ya?

— Güldüğüme ne bakıyorsun? Ben boğsam salı mı verir-
lerdi?

Gene güldü. Sonra kendini topladı:

— Güldüğüme bakma, ben boğmadım, töbe vallaha...

Dur hele Yusuf, senin haberin var mı Köse Hasan'dan?

Yusuf birden ilgilendi:

— Sahi ne oldu fıkara?

— Haberin yok demek?

— Nerden olsun?

— Sen sağ ol...

— Deme be...

Yusuf sapsarı kesildi. Gözleri karardı. Köse Topal'ın odasından ayrılırken, Hasan'ın yorganını kaldırıp kıpkırmızı gözleriyle bakarak: «Kardeşlar, benim iflâhım kesik, kesik olmaya... Ben buralarda kalırsam, siz de köye möye varırsanız sağlıcağla, kızım Emine'nin kara gözlerinden bir güzel öpün...» dediğini, sonra kızına verilmek üzere uzattığı saç tokasıyla tarağı hatırladı. Gözleri doldu.

Hidayetinoğlu'ysa, çömeldiği toprağa birtakım çizgiler çekerek ağır ağır anlatıyordu:

— ...yanıbaşında öldü fıkara. Memleket hastahanesindeydik, birlikte. Ölürken Eminem Eminem dedi durdu. Sonra bir titredi, bir daha... üçüncüde sen sağ ol. Lâkin ölüm, kötü şey be. İnsan bir tuhaf oluyor. Tüylerim dikeldi. Bırak, ölünce biz de mi onun gibi olacağız?

Yusuf ağlıyordu, duymadı.

Hidayetinoğlu:

— Hiç arayıp sormadınız fıkara'yı, dedi. Hemşerilik böyle mi olur?

Yusuf içini çekti:

— Aaaah ah! Yokluğu görüyor musun? El işinde eyleşen adam, orospudan beter oluyor. Fabrikada hemşerimiz oyun etti. Tuttuk yapıya gittik biz de. Ne yapalım? Hepimizinki de bir ekmek derdi, gözü çıksın. Sonra kardeş?

— Sonra, ölüsünü kaldırdılar ölü odasına. Ölü odası dedimse, karanlık bir yer, mağara gibi. Öleni sürüyüp atıyorlar. Fıkara Hasan'ı da atmışlar. Ölüler üst üste. Burnunu kulağını siçanlar yemiş bütün.....

Yusuf deriin bir iç geçirdi:

— Vay kardeşlik Köse vay!

— Hastane bu. Birazcık yemek veriyorlar, töbe doymuyor insan. Onu diyecektim... Pehlivan da burada mı?

— Buradaydı, diye başını salladı Yusuf, buradaydı ya, kulak asma. Bir orospuya uydu. Hani avrat da zorlu bir şey az buçuk... Bizim ayı alevlendi...

— Şimdi nerede?

— Vallahi ben ne biliyim kardaş? Kendi düşen ağlamaz.

Bir insan ya insan olmalı, insanlar için canını vermeli, ya da kalabalık etmemeli dünyamıza! Ben bunu bilir bunu söylerim. Tuttu elin avradını kaçırdı teknil...

Birden gözüne Ömer Zorlu ilişti. Kantin kapısına omuzuyla dayanmış, somununu dişliyordu. Hidayetinoğlu'na gösterdi.

— Taa orda somunu dişliyen uşak var ya? Gördün mü?

— Gördüm. Ne olmuş?

— Avradın eri o işte. Ben onu bunu bilmem. Neme gerek elin boynuzlusu? İnsan olan bir insan harama töbe uçkur çözmeyecek!

Hidayetinoğlu yılıştı:

— Haramdaki tat nede var ki?

— Harâmı batsın, sen de. Harama uçkur çözdün mü, bırak!

— Demek zorluydu avrat?

— Zorlu da söz mü? Zorlu ya, bırak. Avrat dediğin, emimin avradı gibi olacak. Dudu ablam gibi. Avrat ona derim ben. Bir tabur askerin içine sal, korkma. Bu avrat, Ömer Zorlu'nun bu Fatma'sı, bırak canım. Avrat ını bunlar be? Bizim taşeron epey geçindi. Amele çavuşu bile...

Çenesiyle Ömer Zorlu'yu işaret etti:

— Bu var ya bu? Dümbüğün biri, hem de kumarcı!

— Kanına dokunmadı mı boynuzlu'nun?

— Ne dokunacak? Nikâhlısı değil ya? Bor'un köylüğünden kaptığıyla kaçmış...

Hidayetinoğlu, yere çizgiler çizdiği taşı fırlatıp attı.

— Öyle mi? dedi. Sen burada ne iş tutuyorsun?

Yusuf gururla:

— Ben mi? Usta oldum teknil...

Hidayetinoğlu şaştı:

— Sahiden mi lan?

— Sahiden tabî.

- Ne ustası?
- Duvar ustası.
- Yaşa be!
- Sen de yaşa. Bir örüyorum ki...

Umutla baktı baktı, sonra:

- Ben öremem mi Yusuf?

Yusuf'un neşesi kaçtı. Kendini onunla bir mi tutuyordu yani?

- Öremezsın, dedi.
- Niye?
- Kılıç ustanın yanında çalışmadın ki...
- Kılıç usta mı?
- Kılıç usta ya. Duvarcılıkta bu dünyada töbe üstüne

yok. Bana o belletti işte!

- Herkese Kılıç usta mı belletir?

Bu sırada amele çavuşunun dldüğü.

Yusuf oturduğu yerden fırladı:

- Haydi, eyvallah bana!

Hidayetinoğlu:

— Öyle mi kardaş? dedi. Hustahaneden yeni taburcu oldum. Varsa bir ekmek parası versen... Vallaha kaç gündür kursağıma bir şey girmedi...

Yusuf'un canı sıkıldı. Onu görünce lâfı evirip çevirip bu-
raya getireceğini kestirmişti. Herkes çalışıyorsa Hidayetinoğlu'-
na çalışmıyordu ya!

— Vallaha, dedi, bizim işler de... Dün para alacaktık, almadık. Alsaydık kolaydı. Madem açsın, sana yarım somun alayım kantinden de nefsinı körlet...

Kantine gitti, borca yarım somun aldı. Parası vardı, mah sustan çıkarmadı.

Yarım somunu alan Hidayetinoğlu:

— Eksik olma, dedi. İşbaşınıza söylesen de bana da bir iş uydursa burda... Sayende sebeplenirdik hey Yusuf!

Bu da işine gelmedi Yusuf'un.

- Kendin niye söylemiyorsun?

— Senin sözün daha iyi geçer. Madem usta olmuşsun... Yusuf'un gururu okşanmıştı:

— Doğru, dedi. Kılıç ustanın yerini tuttum cvel Allahın i' niyinen...

Âni bir kararla yürüdü:

— Varıp söyliyeyim, dur sen!

İnşaatın alt başında dikilmekte olan taşeronun yanına gitti. Gitti ya, biliyordu ki Hidayetinoğlu haylâz, kumarcı, ip-sizin biridir. İnkârdan gelmesine karşılık, Köse Topal'ı boğdu-ğu, gülmesinden anlaşıyordu.

Başına dert mi satın alacaktı?

Taşeron:

— Taşeronum, dedi. Bir Köse Topal vardı hani... Biz fabrikada çalışırken sen geldin adımızı yazdydın...

Taşeron sertçe baktı. Hatırladı mı, hatırlamadı mı?

— E... dedi, ne olmuş?

— Bildin mi o Köse Topal'ı?

— Canım bildim, bilmedim... Ne olmuş?

— İşte o Köse Topal'ı boğan uşak gelmiş, işbaşınıza de de bana da bir iş versin burda diyor. Diyor ya...

Taşeron hemen ilgilendi:

— Kim bıraktı onu serbest?

— Hükümet. Lâkin iş gözü yok adamımda. Üç gün bur-da, beş gün orda...

Taşeron kızdı:

— Madem yok iş gözü, ne tavsiye ediyorsun? Yok iş!

Arkasını döndü.

Yusuf Hidayetinoğlu'ndan yana baktı. İşin olmadığını gi-dip kendisinin söylemesi hesabına gelmiyordu.

— Taşeronum, dedi. Vallaha bana garaz olur. Kendin çağır, söyle, aklına daha uygun gelir. Neden dersen...

Taşeron şöyle bir baktı, sonra Hidayetinoğlu'ndan yana yürüdü.

Yusuf rahatlamıştı. Duvara çıkmıya başladı. Duvar hayli yükselmişti. Malasını aldı. Taşeron taa aşağıda, Hidayetinoğ-

lu'yla konuşuyordu. Bir ara Hidayetinoğlu'nun kasketini çıkardığını, Taşeronu selâmlayıp yola indiğini gördü.

Yoldan, yüklü kamyonlar geçmekteydi. Kadın, erkek, çocuk, kazan, leğen, kilim, kap kacak yüklü kamyonlar. Her kamyon, ardında toz bulutları kaldırıp gidiyor, ard arda geçen kamyonlardan kalkan toz bulutlarıysa ortalığı görünmez hale getiriyordu.

Hidayetinoğlu da toz bulutları içinde kaybolmuştu.

XIV.

Bahar patlamıştı.

Şimşek yüklü bulutları, aydınlık yağmuru, kancık kokusu almış eşek anırtılarıyla Çukurova baharı harikadır.

Lâstikleri kırmızı çamur içinde kamyonlar gelir, kamyonlar gider. Demir ya da tank tekerlekli traktörler, mazot kokulu homurtularıyla parke döşeli caddeleri sarsarak geçerler.

Tesviye etmekte olduğu krank'ı başından öfkeyle kalkan eli yüzü kara bir makinist, Ziraat Bankası'nın henüz açılmamış kapısı önünde sabırsızlıkla bekliyen ağasına çıkışır. Ağa bu mevsim, yalnız bu mevsimde eyvallah eder. Bilir ki usta haklıdır. Gerekli yedek parçaların alınması lâzımdır. Susar, bankayı bir an önce açmıyanlara söver.

Şoför muaviniyse, müthiş güneşin altında seğirtir durur. Çoğu sefer sigarasını bile tamamlamıya vakit bulamadan, köye hemen hareket edecek kamyonun radyatörüne su koymak için koşarken, şoför de çaycı Nadir'in ufacık kahvesinde bir demli çay olsun içemediğine küfrederek direksiyona geçer, az önce çiğneyip geldiği tozlu yollara yeniden düşer.

Bu mevsim «Çiğit» denilen pamuk tohumunun toprağa atıldığı mevsimdir. Karakazma'ya dört beş hafta vardır daha. Büyük toprak sahipleri Doğu illerimize elçiler gönderip tellâllar çağırırlar ki:

«...Çukurova'da bu yıl iş tevâtürdür. Haftalıklar yüksek, bildikleri gibi değil!»

Pek pek birkaç hafta sonra «Urumdan Şamdan» çekilip çekilip gelen ırgat kabilelerinin akını başlar. Binlerce kadın, erkek, çoluk, çocuk, genç, yaşlı, paramparça üstbaşlarıyla pis pis kokarak, Ötegeçe'deki mezarlığa yığılırlar. Kıcı çıplak çocuklar mezar taşlarına inip biner, tevekkül içindeki kadınlar, Taşköprü'nün bu gecesindeki ırgat pazarından iş ve ekmeğin sevinciyle gelecek erkeklerini beklerler.

Kul acımaz bunlara, Allah acımaz. Allahın unuttuğu insanlardır bunlar! Peygamberler kitaplar dolusu sabır, tevekkül, kanaat getirmişlerdir bunlara. Hiçbir işe yaramıyan, hiçbir işe yaramıyacak olan sabır, tevekkül, kanaat!

Taşköprü'nün bu geçesinde, yüzyıllar görmüş ırgatpazarının ırgat kaynaşan kalabalığına cigaralarının neşeli dumanlarını salarak kahve, çay, nar, koruk şurubu, limonata, buzlu ayran içen «Ağa»lar memnundurlar. ırgat boldur, Çukurova tarlalarındaki işe yetecek insan gücünün çok üstündedir. Haftalıklar düşecek, pamuk ucuza elde edilecektir.

— ırgata hele ırgata!

— Heye kardaş...

— İtoğlu itleri şımartmıyık gidici yıllar gibi ha!

— Töbe demen mi?

— İt kapıda zebun gerek hemşerim...

—

—

Değdiği yeri köz gibi yakan güneş tam tepededir. ırgat adı altındaki birtakım insanlar değil, paçavra yığınları beklemekten usanır. Birden deli bir sağanak... Ortalık sel sele gider. Ardından güneş. Tırnağına kadar sıırıslıklam paçavra yığınlarından dumanlar tütmeğe başlar.

Peygamberler kitaplar dolusu sabır getirmiştir Allah adına!

Yağmurda ıslana, güneşte tüte kururlar. Torbalardaki tandır, yufka dürümleri tükenip, çarşı ekmeğine verilecek son kuruşlar da suyunu çektikten sonra, aç çocukların feryadı göğe yükselir. Önemli değildir. Peygamberler Allah adına sabır ge-

tirmişlerdir ya, hiç önemli değildir aç çocukların göklere yükselen feryadı. Ölseler bile ne? Öte dünya vardır, birer kuş gibi uçacaklardır Cennet-i âlâ'da. Cenneti-âlâ'da yağdan, balndan dağlar, süten ırmaklar...

Analar, bir deri bir kemik analar, kucaklarında açlıktan ölen yavrularına kana kana göz yaşı bile dökemezler. Peygamberler mi, hacılar hocalar mı, öyle demiş: Allah verdi, Allah aldı. Kul ne ki Allahın iradesi karşısında? Ondan daha mı iyi bilecekler? Hikmetinden sual edilir mi? Yarın onlar ellerinde bakraç bakraç Cennet-i âlâ suları, analarını Cennet kapılarında bekliyecekler. Analar kucaklarında ölü ölüveren yavrularına ağlamamalı sevinmelidirler. Bu yalan dünya'da yaşayıp da günahların çeşitleriyle kirlencceklerine, henüz günah çağına varmadan ölerək Cennet'e uçmuşlardır kuş gibi. Allahın sevgili kullarıdır onlar!

Analar, erkek yüzlü analar, avuçları nusırlı analar, gözlerinde dökecek yaş kalmamış kupkuru analar, iş ve ekmek haberiyle dönecek erkeklerinden yana dikmişlerdir gözlerini. O yana, kocalarının her sabah, daha şafak sökmeden gidip, omuz omuza doldurduğu «İrgat pazarı»na!

Erkekler de kadınları gibi bir deri bir kemiktirler. Değdiği yeri köz gibi yakan güneşin altında aç, terli ama sabırla beklerler. İrgatbaşılar ırgat pazarı'nın mutlak hâkimleridir. Rızkların sahibi! Şöyle bir görünülveren bir ırgatbaşının çevresi hemencik umutla alınır. Ağzından çıkacak her söz kerametmişçesine dinlenir.

İnsanlar aç ama umutsuz değillerdir!

Kadınlar bilirler ki erkekleri er geç gelecektir. Göz bebeklerinde «Ekmek» in müjdesi, gelecektir erkekleri.

Günler geçer, sonra haftalar. Yaşlılarla aç çocuklar ölür. Yağmur'la güneşin acıması yoktur. Çukurlarına gömülü gözleriyle kadınlar, çocuklarının feryadı ve ölüm acısına kanıksamış kadınlar çok az konuşarak beklerler.

Erkekleri gelecektir, er-geç gelecektir erkekleri!

Haftalıkların daha çok düşürülemeyeceği günler gelir çatar.

Kara kazma vakti.

Tilkiden çok daha kurnaz elçiler, ırgatbaşları aç insanların arasına dağılırlar:

— Irgadın da hani pek bir gereği yoktu ya, neyse...

— Ağamız acıdı halınıza acıdı!

— Ağamız gibi var mı? Herifte vicdan, tonla. Baktı halınıza, yüreği parçalandı: Yesinler, içsinler sevabıma, kazmalarıyla da tarlada şöyle bir dolansınlar dedi...

Çoğunlukla yaya düşülür yollara. Yukarda güneş, aşağıda çamur, toz. Yalın ayaklarla kilometreler tepelenir.

«Buna da şükür»dür gene de. Kitap öyle söylemiştir, şükredecek, kendinden yukardakine değil, aşağıdakine bakacaksın, bakacaksın, gene bakacaksın sonra gene. Her baktıkça da şükredeceksin!

Kuru, taş gibi birer kara somun karşılığı, tarlada sabah-tan akşama kadar çapa çapalamağa hazırdırlar.

Çukurova'da bahar hârika'dır!

Gök masmavi, kırmızı topraklar yemyeşildir!

Çukurova'nın bereketli toprağına dört kilo çığit at, seksen kilo kütlü, yani tohumlu pamuk versin!

XV.

Çiftliğin arkasındaki ulu dutların gölgesinde, altları harıl harıl yanmakta olan yanyana üç küçük çamaşır kazanında çapa ırgatlarının yarma pilâvı (1) pişmekteydi.

Evdecinin karısı Senem bacı kırklık, kalın kemikli bir kadın, pilâv kazanlarının başında dikiliyordu. Kara şalvarının uç-kurluğuna sokulu kirli paçavrayla terini sildi. Yanıbaşındaki dut ağacının gövdesine çakılı çivide asılı ZAFER marka saate baktı. Alaturka ayarlı saat üçü gösteriyordu. (Alafranga dokuz.)

Az beride sakız çiğnemekte olan Pehlivan Ali'nin Fatma'sına:

— Vallaha bıçaklarım diyor, dedi. Karışmam!

Fatma sakızını çiğnerken, sinirli sinirli karşılık verdi:

— Bıçaklar evet, yağma vardı...

Senem bacı genç kadına erkek gibi hallenerek güldü:

— Yangın sana anam. Yangınlık gibi var mı? Herifi deli etmişsin!

— Heye deli etmişim. Erim yok mu benim? Aslan gibi erim var! Kaldım kaldım da o kara ite mi kaldım?

Senem bacı göz kırparak:

— Lâf aramızda, dedi, Pehlivan Ali esas erin değilmiş!
Fatma irkildi:

(1) İkiye kabaca kırılmış buğday pilâvı.

— Deli mi ne karı? Esas erim değilmiş de neymiş ya?

— Hovardan!

— Kim diyor?

— Bilâl.

— Ne diyor?

— Ben soruşturdum, esas eri değilmiş, diyor.

Fatma ağzındaki sakızı şişirip patlattıktan sonra:

— Öyle bellesin o, dedi.

— Nasıl yâni?

— Esas erim değil bellesin...

Birden sinirlendi:

— Beye dersem onu!

Senem bacı güldü:

— Ah fallik ah! (1) Dayandığın yer sağlam olmasa böyle kabadayılık edemezsin ya...

— Vaaay... edemezmişim. Korkum mu vardı?

Üçüncü ocak gene körlenmişti.

Senem bacı eğildi, uzun uzun üfliyerek parlattı.

Fatma şüpheyle sordu:

— Kimden duymuş?

Senem bacının gözüne duman kaçmıştı. Ovalarken:

— Neyi kimden duymuş?

— Ali'nin esas erim olmadığını?

— Bilâl bu anam, duyar. Kırk tarakta bezi var. Hani şu öbür kafiilede çapa çapalıyor, parlaktan bir oğlan var ya, mapıs ne yatmış...

Fatma şöyle bir düşündü, hatırladı:

— Bildim. Hidayetinoğlu derlermiş ona, adam boğmuş dediydi bizim Ali. O mu demiş?

— O demiş.

— Ne demiş?

— Senden ötürü demiş ki, onun esas eri Adana'da, inşaatta kireç karıyor demiş. Bu Ali seni ayartıp kaçırasaymış...

(1) Fallik : Şıfıntı, kaltak.

Fatma karşılık vermedi.

Senem bacı sözünün ardını getirdi:

— Erin demiş ki, elbet bir gün onu gözüm görür, demiş.

— Görünce ne olacakmış?

— Sağ komam demiş.

— Hidayetinoğlu'na mı demiş?

— Heye.

Fatma uzaklara sıkıntıyla baktı. Göz alabildiğine uzanan kahverengi topraklarda birer karış boy atmış pamuklar ovayı hafif yeşile boyamıştı ama, Fatma'nın gördüğü yoktu. Aklında eski kocası, Ömer, Ömer Zorlu. Şaşı gözleriyle içinden ona bakıyor, «Eh Fatma» diyordu, «...Ben de Ömer'sem... Elbet elime geçersin. Seni lokma lokma doğramazsam bana da Ömer Zorlu demesinler!»

Hafifçe ürperdi. Gözü karaydı itin doğrucası. Vur elli. Ama nerden eline geçecek? Bugün burda, yarın başka yerde olacaklardı. Sonra...

Birden bir motosiklet sesi.

Fatma silkindi:

— Bey geldi!

Sol kaşına düşürdüğü kâhkülünü yeni baştan tokalıyarak, huğ denilen kerpiç evlerin arasında gözden yitip gitti.

Demindenberi onları karşı ahırın penceresinden gözetmekte olan kâtip Bilâl, yemenilerini sürüyerek Senem bacının yanına geldi. Elleri arkasıdaydı. Kara şalvarının sağ paçasını dizine kadar çekmişti, kıllı kapkara, sıırım gibi bacağı gözüktüyordu.

Sordu:

— Ne diyor?

Üçüncü ocak gene körlenmişti. Senem bacının tepesi attı:

— Zıkkımın dibini diyor! Üfle şu cenabeti de harlasın!

Başka zaman olsa yaralı parmağa bile işlemekten kaçınan Bilâl, Fatma'nın ne dediğini öğrenebilmek için, Senem bacının sözünü ikiletemezdi. Ocağı üfleyip doğruldu:

— Sâhi ne diyor?

— Ne diyecek, beye derim diyor!

Bilâl omuz silkti:

— Desin. Bey olmakla Allah mı? Yarın değil öbür gün Adana'ya gidecek, ordan da İstanbul'a, mektebe. Bir daha da gelmez. O zaman elime kalmıyacak mı? Anam avradım olsun sokarım onu kazmaya... Beyin sâyesinde avantadan beleş etmek yiyor. Kızdırmazın deli kafamı...Güneş vurunca nasıl geberiyordu?

— Namuslu geçiniyor tekmi. Benim erim var diyor, aslan gibi erim var benim diyor.

Bilâl güldü:

— Aslan gibi erine tilki gibi Aptal kızını tebelleş (1) ettim ki... Aptal kızını bilmez misin? Tarlada yanyana kazma kazıyorlar. Aslan gibi erine bir iki el atmış, senin aslanın cicigi gevşeyivermiş!

— Kaldım kaldım da ona mı kaldım diyor senden ötürü...

— Sâhi mi?

— Dinime imanıma...

— Benim neyimi beğenmiyormuş?

— Orasını bilmem gayri. Kaldım kaldım da o kara ite mi kaldım diyor!

«Kara it» sözü Bilâl'in kanına dokundu, sövdü. Yemenisinin tekini çıkarıp sinirli sinirli çırpıttı. Sonra taa karşılara, çapa çapalamakta olan ırgat saflarına baktı. Güneşin alev alev titrediği gök yüzünden tek kuş uçmuyordu.

Yere tükürdü:

— Eh ulan orospu... Ben de Bilâl'sam... gösteririm sana. Bey gidecek iki gün sonra. Alacağın olsun...

Senem bacıya döndü:

— Esasta bey de fos ha. Ağanın yanında töbe piyasası yok. Ağa dedi ki, bizim yeğen kitaplarını okur mu, dedi. Okuyor ağa dedim, başını kitaptan töbe kaldırmıyor. Deseydim ki motordan indiği yok, elin avradını çiftlikte koyuyor, beleşten

(1) Tebelleş : Musallat.

yedirip içiriyor deseydim... Onun tozunu attırır mıydı attırmaz mıydı?

Senem bacı dutun gövdesindeki çivide asılı saati aldı, kurdu, yerine tekrardan astı.

— Beyin odasını süpürüyorum, herkes kötülüğüne çekiyor diyor!

Bilâl gene sövdü:

— Orospu. Daha dün gözetledim!

— Gözetledin mi?

— Gözetledim ya, gözetlemem mi? Lâkin lâf aramızda, oğlanda iş yok. Avrât derseni taplı. Onu şöyle bir saracaksın ki...

Sırım gibi kollarıyla Senem bacıyı sırtı sıkı sardı.

Kadın huylu huylu silkindi:

— Tuh, edepsiz!

— Edepsiz ya. Edep dediğin ne? Ayıp mı?

— Ayıp tabi.

— Bir nokta koydun mu kaybolup gider bire Senem...

Senem bacı gene de:

— Hem ayıp, hem de günah! dedi. Cahilsin, aklın ermiyor, lâkin çok günah. Adam boyuyla günaha girermiş. Bizim orda bir mescit vardı, oranın hocası, tekmil âlim ulema adam, süt beyaz sakallı... O söylediydi vaazda. Adam boyuyla günaha girermiş!

Bilâl gene tükürdü:

— Ben pezevenk miyim kız? Herkese şapur şapur da bize yarabbi şükür mü?

— Tuh, utanıp arlanmaz!

Tam bu sırada Fatma, huğların arasında göründü.

Bilâl yüreği oynuyarak:

— Geliyor, dedi.

Senem bacı döndü, baktı.

Bilâl mahsustan kaşlarını çatdı, ellerini arkasına koydu, gözlerini Fatma'ya dikti.

Fatma dargın dargın geldi, Senem bacının yanında durdu. Bilâl'e bakmadan:

— Seni bey çağırıyor dedi.

Bilâl anladığı halde anlamamazlıktan gelerek:

— Kimi?

— Seni.

— Ben kim'im?

Fatma hep bakmadan:

— Kim'sen kim, dedi.

Bilâl'a arkasını döndü. Senem bacıya:

— Tutacak iş var mı?

Pek iş yoktu şimdilik.

Bilâl fitili almıştı, homurdanarak gitti.

Ağanın İstanbul Hukukunda okuyan kara, kuru, upuzun yeğeni tifo geçirdiği için bu yıl fakülteye gidememişti. Gezip eğlensin, kendini toplansın diye dayısının satın aldığı motosikletle her gün dolaşüyor, canı isterse, daha doğrusu aklı hükmederse, gece yarısı motosikletine atladığı gibi şehirdeki barların yolunu tutuyordu.

Külöt pantolonu, gıcır gıcır rugan çizmeleri, incecik kap-kara bıyığı...

Çiftlik avlusunun ortasında, motosikletinin yanında diki-liyordu.

Bilâl:

— Buyur bey, diye sokuldu. Beni istemişsin...

Bey sertçe baktı:

— Sen bu avrada niye takılıyorsun?

Anlamazlıktan geldi:

— Hangi avrada?

Tepesi attı genç adamın:

— Hangi avrada mı? Numara mı yapıyorsun? İt! Hangi avradaymış. Bıçaklarım, yok bilmem ne.. Kimi bıçaklıyorsun lan? Serseri! Dağ başı mı burası? Koca çiftliği kerhaneye çevirdin! Mahalleli dedik, komşu dedik, fakir dedik, acıdık, tutuk iş verdirdik...

Bilâl'ın kulakları vınlıyordu.

— Neyse bey, dedi. Sana karşı süngüm düşük...

Beyin de tepesi attı:

— Ne demek o?

— Hiç. Süngüm düşük. İki de tokat atsan atabilirsin me-
selâ amma, bir orospu için, değmez!

— Ne orospusu?

— Ben tahkikat geçtim. Esas eri değil bu yanındaki...

— Sana ne?

— Bana göre hava hoş. Ben teknil seni kayırdığımdan.
Dün değil dününden önceki gün ağa seni benden sordu. Bizim ye-
ğen nasıl dedi, kitaplarını okuyor mu, yoksa okumuyor mu, de-
di. Ben seni kayırdım...

Bey birden ilgilendi:

— Ne dedin?

— Okuyor dedim. Kitaptan başını töbe kaldırmıyor de-
dim!

Bey yumuşadı:

— Ben sana avrat için kızmadım ki. Biliyorsun, iki gün
sonra basıp gidiyorum buralardan. Ondan sonra ne halin varsa
gör!

Bilâl boyun kırdı:

— Sağ ol beyim. Bilmiyor muyum?

Bey gözlerini çiftlik avlusunda gezdirdikten sonra:

— Tosbağalar nerde? diye sordu.

— Burda bey. Getireyim mi?

— Getir.

Tosbağa dedikleri kaplumbağalar karşıda, tavuk kümes-
lerinin yanında, üstü saçla örtülü el arabasının içindeydiler.
Bilâl gitti, el arabasını güvercin kutularının bulunduğu ört-
menin altına sürdü. Sacı kaldırdı. Irili ufaklı bir sürü kap-
lumbağa kımıldanıp duruyordu. Bunlar, çiftliğin ardındaki kar-
puz tarlasından toplattırılmışlardı.

Belindeki palaskaya geçirili sarı meşin kılıfından kara, pı-
rıl pırl tabancasını çıkaran bey, şarjörü yoklarken:

— Yığ! emrini verdi.

Bilâl kaplumbağaları her zamanki gibi dörder dörder
yığdı. Beş küme oldu.

— Çekil kenara!

Bilâl kenara çekildi. Tabanca sesinden ödü kopardı. Arkasını döndü.

Bey baştan birinci kümedeki kaplumbağanın kabuğuna bir karış yaklaştırdığı tabancasını ateşleyince, sıcak havaya kuru bir gümbürtü yayıldı, küme devrildi. Sırtlarından delinen dört kaplumbağanın dördünden de pembe birer kan sızmağa, hayvanlar yılana benziyen başlarını uzatıp, iki tuğla parçasının birbirine sürtünmesini hatırlatan sesler çıkarmağa başladılar. Ürken güvercinlerse, kutularından dutun dallarına uçmuş, şaşkınlıkla bakışıyorlardı.

Bey öteki kümelerdeki kaplumbağaları da tıpkı bu biçim öldürdükten sonra, tabancasını kılıfına sokmağa hazırlanıyordu ki, Bilâl karşı kümesin üzerinde duran karalı beyazlı bir kediye göstererek:

— Güvercin cücüklerini yiyen bu kâfir işte! dedi.

Bey kediye hınçla baktı:

— Bu demek?

— Bu.

— İyi ya...

Elinde tabanca, kümese sokuldu. Su varillerinin arkasından nişan aldı, iki el ateş Kedi kurşunu tam karnından yemişti. Acı acı bağırarak havaya sıçradı ilkin, sonra da kümesin damından yere düştü.

Tabancasını kılıfına sokan bey:

— Göm! dedi. Kokmasın...

Pencereleri beyaz perdeli toprak eve girdi.

Bilâl, ölü kediye kuyruğundan tutup, çiftliğin arkasına götürdü. Fatma'nın önüne attı.

Fatma'nın kaşları çatıldı.

Bilâl:

— Ne o? Dedi. Koynumda yatmış gibi ne surat ediyorsun?

Fatma:

— Dert, diye homurdandı.

— Karnına, dedi Bilâl.

— Senin karnına. Beye dersem!

Bilâl az daha sokuldu:

— Dedin de ne oldu? Git gene de!

Araya Senem bacı girdi; kediyi işaret etti:

— Tabanca sesi buna mıydı lan?

— Bunaydı, dedi Bilâl.

— Fıkara Samur... Şuna hele şuna. Bu senin halt etmen. Güvercin cücüklerini yiyor deyip duruyordun. Beye de böyle mi dedin?

Bilâl'in gözleri hep Fatma'da:

— Dedim. Niye yiyordu cücükleri?

Senem bacı Samurun yanına çömeldi. Hayvanın aldığı kurşuna baktı. Kurşunlar karnını delip geçmişlerdi.

— Vay yavrum vay, vay samurum vay...

Ayağa kalktı. Bilâl'a:

— Acımadın mı? diye sordu. Yüreğin sızlamadı mı?

Bilâl omuz silkti:

— Cücüklere yazık değil mi?

— Boyunla beraber günaha girdin!

— Amaaan sen de...

— Aman ya. Cami yaptırsan günahını ödeşemezsin!

— Günahı bana değil ya!

— Kime ya?

— Vurana...

— Vurana ne bakıyorsun? Bey o. Ona günah olur mu?

Bilâl'in derdi başka olduğu için, arkasında elleri, gene Fatma'ya takıldı:

— Demek böyle?

Fatma sert bir bakış fırlattı:

— Nasıl?

— Gittin beye gammazladın beni ha?

— Gammazlarım tabi. Ardımda ne dolanıyorsun?

— Bey yarın değil öbür gün gidiyor ama?

— Gitsin. Ne olacak?

Başını salladı:

— Ne olacak ha? Peki. O zaman da böyle kuyruğu dik olmalısın...

Fatma aldırış etmez göründü.

Senem bacı onları yalnız bırakmak için apteshaneden yana gidince, Bilâl:

— Bey gidince görüşeceğiz, dedi.

Fatma hâlâ sert:

— Gidince ne olacak?

— Seni gene kazmaya savayım da gör. Güneş vurunca nasıl hastalandıydın?

— Senin elinde ne var ki?

Bilâl'in gözleri parladı:

— Ne mi var? Benim elimde her şey var. Bugüne bugün ben buranın kâtibiyim. Irgatbaşıya desem ki Fatma'nın işi bitti, al götür kazmaya desem, bir iki demez...

Fatma korktu. Gerçekten de, böyle böyle dese, imansız ırgatbaşı gözünün yaşına bakmadığı gibi, zaten gözü de var, hay di bakalım... Onun için, Bilâl'e yumuşakça baktı, gözden geçirdi onu.

— Bey sahiden gidecek mi?

Bilâl anlamıştı kadının yola geldiğini:

— Gidecek, dedi. Mektebe gidecek. Beyden meyden hayır yok sana. Bey seninle oynar oynar sonra da basar gider. Beye boşver, sen bana bak. Bir insan sevildiği yeri bilmeli!

— Sen istersen beni her zaman burada alıkoyabilir misin?

— Bak hele bak!

Fatma gülüverdi.

— Ne güldün? dedi Bilâl.

— Hiç.

— Sahi ne güldün kız?

— Hiç bee...

— Demezsən ölü yüzümü öp!

— Töbe de...

— Niye?

— Yazık değil mi sana?

Bilâl'in içinde bir kaynama, bir sevinç.

— Demek acının bana? Senin o dillerini yerim!

Fatma kızmadı, önüne bakmakla yetindi. Neden sonra:

— Ali bir kızıyor ki! dedi.

— Kime?

— Bana.

— Niye?

— Çiftlikte kalıyorum diye. Günde günde b. yenmez diyor. Gece öyle bir sıkırladı ki...

— Seni mi?

— Beni. Ben de dedim ki, ayı dedim, sen kendi uçkuruna sahip ol dedim. Beni çiftlikte koyuyorlarsa kötülüğüne değil ya dedim. Ya niye dedi. Ortalığı süpürüyorum, aşa maşa el atıyorum, kapları mapları yıkıyorum, dedim.

— O ne dedi?

— Hiiç, kanıverdi. Ayı be. Gövdesine bakma, çocuk gibi. Bir kandı ki!

Bilâl yere tükürdü:

— Kanımıya kanmaz ya, mesele başka...

Fatma huylandı:

— Başka mı? Ne meselesi?

Bilâl gülüverdi. Fatma büsbütün fitili aldı.

— Sahi ne meselesi?

— Aptal kızı var ya?

— E?

— İş bildiğin gibi değil...

Bilâl gene gülüverdi.

‘ Fatma büsbütün fitili alarak tâ karşılarda çapa çapalamakta olan ırgatlar safına baktı öfkeyle.

Bilâl:

— Sen uyu! diye körükledi. Uyu sen. Onlar bildiğin gibi değil. Ne yapacaksın on'u, dokuzu? Beyden de hayır yok sana, Ali'den de. Bey yarın çeker gider mektebine, Ali de zaten Aptal kıızıyla...

Fatma bakışlarını uzaklardaki ırgat safından ayırmıyor-
du. Neden sonra bakmadan, soruverdi:

— O mu Aptal kızına dolanıyor, yoksa Aptal kızı mı ona?

Bilâl gene attı:

— O ona, o da ona...

— İlkın hangisi hangisine dolandı?

— Ali.

— Vebalim boynuna mı?

Bilâl'in canına minnet:

— Vebalin de, tekmil günahın da boynuma deli. O ayı
senin kıymetini ne bilir? Aptal kızı dediğin bir Çingen. İnsan
senin gibi avratların şahını öyle beş paralık Aptal kızına de-
ğişir mi? Senin şerefin var bugüne bugün. Onda erkeklik ol-
sa, senin şerefini ayak altına almayacaktı. İnsan senin gibi av-
rada yemez yedirir, giymez giydilir!

Fatma memnun, şıştikçe şışti.

Bunu anlıyan Bilâl ateşe devam etti:

— seni temelli çiftlikte alıkorum. Bedavadan yer içe-
sin, haftalığın da gene haftalık!

Fatma içini çekti, sonra yüzü sert, aksi hal aldı:

— O Aptal kızı esas kerhaneden çıkmaymış... Doğru
mu?

Bilâl sokuldu, elini tuttu:

— Doğru ya, boşver Aptal kızına. Bugün tamam mıyız?

Fatma elini çekti:

— Ne tamam mı?

— Şu ahıra giriverelim!

Fatma ahırdan yana baktı, omuz silkti.

Bilâl elini gene tuttu:

— Seni çiftlikte korum. Bedavadan yer içersin, haftalığın
da gene haftalık!

Fatma elini çekti. Bilâl kolunu tuttu bu sefer. Fatma huy-
landı:

— Bırak!

Bilâl bırakmadı:

- Bırak be!
-?
- Bırak kolumu...
- Niye?
- Bir gören oluverir...
- Kim görecek? Güneşin altında herkesin Allahı şaşıyor...
- Bana ne?

Kolu daha kuvvetle sıkarak Bilâl, kadını kendine çekmek istedi. Kadın direndi. Eliyle Bilâl'in elini itti, kolunu kurtardı.

Bilâl gene tuttu, sarstı:

- Haydi kız!
- Ne?
- Ahıra diyorum...
- Senin elinde sahiden bir iş var mı?
- Ne için?
- Beni çiftlikte koyabilir misin?
- Senem'e sor da bak!

Fatma inanmadı:

- Gâvur... Söz birliği ettiniz değil mi?
- Irgatbaşı'ya sor!
- Heye, sor.

— Sor ya. Ne var? Ben istedikten sonra benim elimden uçan kurtulur bes. Haydi!

— Bırak kolumu...

Bilâl töbe bırakmıyordu. Sarstı yeniden:

- Hadi bee!
- Senem geliverir...
- Gelmez.
- Heye gelmez...
- Vallaha gelmez!
- Ne biliyorsun gelmiyeceğini?
- Allahımı inkâr edeyim gelmez kız, vallaha gelmez. Şim-

diye kadar girdik de çıktık... Amma da korkakmışsın. Ben de seni kabadayı avrat bellediydim...

Kadını tam çekerken, Senem'in geldiğini gördüler.

Fatma telâşla silkinip kurtuldu.

Bilâl:

— Gece bekliyeceğim ha, dedi.

Fatma dilini çıkardı.

Bilâl:

— Yerim, dedi. O dilini yerim anam avradım olsun!

Fatma gene çıkarınca Bilâl'in gözleri karardı:

— Kız çıkarıp durma o dilini, Allahına kurban olurum senin kız! dedi. Feleksiz!

Senem bacı geldi, saate baktı, telâşlandı:

— Abooo... dörde geliyor. Kız Fatma, bırak angacayı da haydi. Şimdi nerdeyse gelirler. Karavanalar hazır mı?

Fatma davrandı.

Bilâl, Fatma'nın dolgun kalçalarına bakıyordu. Ne avrattı ya! Ulan ah be, akşam gelse, ahıra çekse, dilini dişlerinin arasına alıp...

Senem bacı gözucuyla ona bakıyordu. Bir ara sözde çıkıştı:

— Lan Bilâl, defolup gitsene şurdan!

Bilâl içini çekti:

— Ah Senem ah!

Senem bacı haberi yokmuşçasına:

— Ne o? dedi. Hayrola?

— Yanıyorum!

— Kime?

— Allahın bir tavuğuna!

— Tavuk da sana yanıyor mu?

— Eh artık, orasını Allah bilir. Hani bir bilsem yandığını...

— Ne yaparsın?

— Yemez yediririm, giymez giydiririm anam avradım olsun!

Fatma kıkırtıyla gülüverdi.

Senem bu sefer ona çıkıştı:

— Kişneyip durma kız, azgın orospu kişneyip durma ha!

Fatma ciddileşti:

— Kişnediğim nerde? Töbee...

Bilâl Fatma'ya bakıp göğsünü yumruklayarak gitmeden önce:

— Döşüme sıç, dedi. Döşüme sıç sen benim...

Ne Fatma duydu bunu, ne de Senem bacı. Zaten tam o sırada ırgatların yiyeceklerini almaya biri gelmişti. Çavuş diyorlardı:

— Bacı, dedi Senem'e, kurban bacı. Millet kırıldı acından vallaha!

Senem kan ter içindeydi.

— Hazır babam hazır, dedi. Yanaştır arabanı!

Hereni denilen pilâv dolu üç küçük kazanla bakır karavanalar, tahta kaşık desteleri, adam başına birer tane kara, bayat somunlar öküz arabasına yüklendi. Araba tarlanın yolunu tuttu.

XVI.

Çapa ırgatları kazmalarını bırakmış, kızgın güneşin altında beşer beşer oturmuş yemek bekliyorlardı.

Elçi yemeklere bakıyordu. Herenilerin çevresinde yalın ayaklarıyla dolaşan çocuklardan gözünü ayıramıyor, kazanlara fazla sokulanları tekmeyle kovuyor, elc geçirebilirse tokatlıyordu.

Bu çocuklar çapa çapalıyan ırgatların çocuklarıydı ki, çiftlikten onlara ayrıca yiyecek verilmez, babaları, anneleri kendi yiyeceklerinden pay çıkarırlardı.

Pehlivan Ali Aptal kızıyla diz dize oturmuştu. Yanında Kürt Hürü'nün kocası, onun yanında Kürt Hürü, Kürt Hürü'nün yanında da Hürü'nün dokuz yaşındaki kızı.

Aldılarındaki toprak fırın kadar sıcaktı. Tepeden olanca gücüyle vuran güneşe milleti su gibi terletiyordu.

Bakır karavanalarda pilâvlarla ekmekler geldikten sonra, tarlaya beşer beşer dağılmış ırgatların iştahlı ağız şapırtıları, bakır karavanalarda takırdayan tahta kaşıkların sesi ortalığa yayıldı. Takırtı, ağız şapırtısı. Konuşulmuyordu. Hiçbiri enayi değildi. Konuşan, ötekilerden daha az yedi. Zaten ne vardı konuşacak?

Pehlivan Ali'lerin pilâv karavanasına birden bir çekirge sıçradı.

Aptal kızı:

— Dert, dedi. Kahpe dölü!

Bir pençe vuruşuyla çekirgeyi pilâvın içinde bastırdı, pî-lâvı avuçladı, çekirgeyi pilâvla birlikte ezip attı. Elini kara şalvarına sildi.

Olağandı. Kimse ne iğrendi, ne de hattâ iğrentiyle yüzünü buruşturdu. Karavanalara çalakaşık gidiliyor, güneşin altında dinmeyen bir ağız şapırtısı sürüp gidiyordu.

Pehlivan Ali sağlam dişleriyle kuru somununu dişliyor, koca bir kaşık pilâvla da ağzını şişire şişire, iştahla yiyordu.

Aptal kızı Pehlivan Ali'nin dizine dirseğiyle dayanmıştı. Arada bakışp, neye olduğu belirsiz, gülüşüyorlardı.

Yanlarında oturan Hürü ise, dokuz aylık karnıyla rahat-sız oturuyor, rahat edemediği için de boyuna sağına, soluna yanıyordu. Bu arada sancı yoklayıp gidiyorsa da kocasının korkusundan sesini çıkaramıyordu. Namahreme sesini duyur-mak günahtı. Zehir oluyordu yediği.

Pehlivan Ali, henüz yirmi dördünde, ama kırklık bir er-keği hatırlatan kara kuru yüzüne baktı Hürü'nün. Aptal kızı bu bakışı yakaladı, kıskanmadığı halde, kıskanmışcasına bir çimdik attı Pehlivan Ali'nin baldırına. Ali memnun, ıslak ıslak parlayan hayli uzamış sakallarıyla güldü.

Aptal kızı Ali'nin dizine iyice yaslandı.

Tam bu sırada Hürü gene sancılanarak iki kat oldu.

Aptal kızı sordu:

— Günün tamam mı kız? İşaret geldi mi?

Hürü utançla baktı, sıkıldı. Kocası kürtçe söğmüştü. Ne diyecekti Aptal kızına? Herif yatırıverirdi bıçağın altına. Tep-peden ıslanmış kara saçları şakaklarına yapışmıştı. Gözleri ya-nıyor, baktığı yerde sanki karaltılar uçuşuyordu.

Aptal kızı sorusunu yeniledi:

— Ha? Yakın mı sence?

Hürü gene aldırış etmedi. Yeni bir sancı, iki kat oldu, saç örgülerinden biri omuzundan karavanaya sarktı. Kocası bu saçı hoyratça tutup başındaki yemeninin altına soktu.

Hürü ise tahta kaşığının sapını olanca gücüyle sıkıyor sıkıyordu. Öyle bir an geldi ki, sancıya dayanamadı, derinden

derine inledi. Bu inleyiş, yâni sesini namahreme duyuruş kocasını deliye çevirdi bir an. Kendini deyyus, pezevenk yerinde görmekten gelen bir öfkeyle karısına öyle bir baktı ki, kadın artık orada durmaması gerektiğini anladı. Ne yapabilirdi? Bacaklarının arasında birden ılık ılık bir sızıntı. Kan. Sancı da durmuştu. Az sonra yeniden, hem de öncekilerden daha güçlü geleceğini biliyordu. Fırsattan faydalanarak karavağanın başından fırladı, çiftliğe doğru koşmağa başladı.

Kontrol ardından düdük çaldı.

Aptal kızı:

— O ne? dedi. Ne istiyorsun avrattan?

— Nereye gitti?

— Töbe estağfurullah... doğurmalıya gitti!

Hürü'nün kocası yeni bir küfür daha salladı. Ulan ne boktan avrattı şu be. Irz, namus bırakmamıştı herifte!

Pehlivan Ali'nin aldırış ettiği yoktu. Boyuna atıştırıyordu. Aptal kızı baldırına yeni bir çimdik atınca, canı yandıysa da sesini çıkarmadı. Akları kızarmış iri gözleriyle sâdece baktı:

Aptal kızı:

— Gâvur! dedi.

Ali güldü.

— Avurtlara hele. Doymadın mı lan?

— Doymadım ya, doyulur mu?

— Doymadınsa ecik ye, derelerde böcük ye, kaynananın etini ye, kayın babanın götünü ye!

— Sen ye!

— Öyleyse beni ye lan!

— Yerim, dedi Ali.

— Yermiş. Ye hadi!

— Burda olur mu?

— Erkeklik burda yemek oğlum. Tenhalarda nenem karrı da yer!

Ali'nin bacağına basıp kalktı.

Boy atmış pamukların göz alabildiğince uzandığı güneş dolu tarlada leylekler, uzun turuncu gagalarıyla dolaşıyorlardı.

Karavanaların başında karnını doyuran çekildi, doyuran çekildi. Yemekten sonra paydosun bir saat olması gerekirdi ama, en insafılı kontrol pek pek yarım saat verirdi.

Bulgur pilâvının ağırlığıyla birer kıyıya çekilinmiş, toprağa devrili devriliverilmişti.

Pehlivan Ali de kalktı, Aptal kızının yanına gitti.

Aptal kızı kızgın toprağa sırtüstü uzanmıştı. Ali baş ucunda dikilerek kızı gölgesine aldı.

— Ooooh, dedi Aptal kızı. Gölgene de kurban olayım, sana da lan!

Ali çömeldi:

— Ben de sana!

— O dillerini yerim tekmi!...

— Ben de senin.

Gözlerinden isteğin baygınlığı geçen kadın, inledi:

— Aliiii...

— Hıı? dedi Ali.

— Ali beee!

— Ne beee?

— Aliiiii...

— Deli soyka. Ali Ali. Ne var?

— Ali işte zorla mı? Ali!

— Kız anladık kız!

— Beni...

— Ee...

— Su dökmeğe götür!

Ali'nin içinde bir an alevden bir fırtına. Titreyen sesiyle:

— Kalk! dedi.

— Tut elimi!

Pehlivan Ali, kadının kazma sapı tutmaktan nasır bağlamış esmer elini cinsel bir hırsıyla tutup kaldırdı. Tarlanın alt başındaki hendeğe yanyana yürüdüler.

Aptal kızı yolda gene:

— Ali be, dedi.

— Hı?

- İhi ihı...
- Ne ihı ihısı?
- Ayıya bak...
- Niye?
- İhi ihı diyorum tekmil lan!
- Anlamıyorum ki...
- Dert!
- Karnına!
- Senin karnına.
- Senin karnına işte!
- Adam ihı ihıyı bilmez mi?
- Bilmiyorum.

Hendeğe gelmişlerdi. Aptal kızı geniş omuzlu, iri yarı adama bir bakış fırlattıktan sonra hendeğe atladı. Güldü. Kara şalvarını sıyrırırıp çömeldi.

Ali kadına bakıyordu. Sonra bakışlarını boy atmış pamukların uçsuz bucaksız kara topraklarında gezdirdi. İrgatlar uzaklardaydı. Herkes kendi havasında.

Aptal kızının yanına atladı.

Hendekten yorgun çıkarılarken, kontrolün düdük sesi günün sarı sıcağına hınçlı hınçlı yayılıyordu. Tarlada yan yatmış, bağdaş kurmuş, sırtüstü uzanmış kadın, erkek, çoluk çocuk istemiye istemiye kalkıp kazmalarına yeniden sarıldılar.

Hürü'nün kocası dokuz yaşındaki kızına:

— Geç ananın yerine, dedi.

Çocuk zaten bekliyordu. Anasının kazmasını aldı, safa geçti.

Pehlivan Ali safın sol başındaydı. Yanında Aptal kızı, onun yanında Hürü'nün kızı, onun yanında Hürü'nün kocası, sonra sırasıyla Kel Meryem, İncirlik'li Asiye, Adıyaman'lı Fatma, Hüseyin Boşboğaz, Çocuk Fethi ve başkaları.

Boy atmış pamukların ince uzun sapları arasındaki zararlı otları çapalıyan kazmaların keskin ağızları kupkuru toprağa

hep birlikte inip hep birlikte kalkarken, kuru toprak kazmaların altında haş haş ediyordu.

Kazmaların hep birlikte kalkıp inebilmesi için hep birlikte söylenen türkü ise ovaya yayılıyordu:

Kalanın ardına ekerler dâri

Erkekler biçerler sararlar yâri

Yar bana göndermiş ayvaynan nâri

(1)

Pehlivan Ali kan ter içindeydi. Aptal kızına:

— Bilmiyor muyum? dedi. Günde günde çiftlikte koyuyorlar. Ben eşşek değilim. Zaten ne olacak, orospunun biri!

Aptal kızı taşı gediğine koyuverdi:

— Orospu olduğunu biliyorsun da ne tutuyorsun bile bile? Sende hiç mi delikanlılık yok? Sana boynuz taktırıyor bütün...

— Nikâhlım değil ya. Erinin koynundan aldığım gibi kaçtım!

Aptal kızı şaştı:

— Sahi mi lan?

— Vebalin boynuma...

— Nasıl kaçtın?

— Kaptığım gibi kaçtım. Eri inşaatta kireç karıyor. Beni yanına yardımcı verdilerdi. Kumarcının biri. Borçlandırıdım borçlandırıdım...

— Sonra da?

— Sonra da uvradını...

— Kaptığınla kaçtın ha?

— Kaçtım.

(1) — *Kalenin ardına ekerler darı*

İkerler biçerler sararlar yari

Yar bana göndermiş ayvayla narı

Güneşin korkunç sıcağından korunmak için kara şemsiyesinin gölgesinden ırgatlara bakan Irgatbaşı, Pehlivan Ali ile Aptal kızının usul usul konuştuklarını gördü, bağırdı:

— Kız Aptal kızı, gelirsem kızlığına sıçarım ha!

Aptal kızı umursamadı:

— Ne var?

— Kozaya vuruyorsun tekmi!

Adama dilini çıkardı, Ali'yi dirseğiyle dürttü:

— Sonra?

— Sonrası sağlığın, dedi Ali çekinerek.

— Demek avradı ayarladın?

— Ne yapayım? Zaten bir odada yatıyorduk. Avrat esasta yollu. El attım bir iki. Baktım yatkın. Zaten erini de sevdiği yok. Bildiğin gibi işte. Tabii elin ağzı durmaz, herifin kulağına gitti. Huylandı. Beni odadan kovdu. Esasta huylandığından değil, para kalmadı bende mesele o. Yoksa ne diye kovsun? Bir beyaz lengerli vardı, taşeron. O da işinden atınca, tamam. Bakma, çok yamandır bu Fatma. Elci Cemşir'i görmüş, demiş ki bizim Ali'yi kazmaya sav demiş. Beni kazmaya savacağı gün, avrat beni de götür dedi. Ben de...

Aptal kızı gözüne düşen kâhkülünü başının bir davranışıyla arkaya atarken:

— Orospu, dedi. Beni de götür demiş... Sen de...

— Ben de eh dedim, sen istedikten sonra... Omuzumda yerin var!

Aptal kızının içinden yeni bir kıskançlık bıçak gibi geçti. Ali'nin baldırına bir tekme attı.

Irgatbaşı bunu da görmüştü:

— Aptal kızı, Aptal kızı!

— Ne be?

— Kışneme!

— Sen kışneme!

— Gelirim yanına ha, oynak orospu!

Şu an Irgatbaşı filân umurunda değildi. Akli fikri Ali'de

Ters ters baktı:

— Ayı! dedi.

— Niye?

— Omuzumda yerin var demiş...

— Sen daha o zaman...

— Koparırım o dilini ha!

— Kız sen daha yoktun anam, sen yoktun ki o zaman!

— Yokmuşum...

— Var mıydın?

— Bana olsa demeysin...

— Demem mi? Sana da demiyor muyum?

— Demiyorsun ya, diyor musun?

— Hendekte dediklerim neydi?

— O başka!

— Heye başka.

— O sıra herkes der, dilsizler bile. Mârifet... kim bilir daha neler dedin, Fatma'ya?

— Sana dediklerimi demedim ki!

— De, de bak...

— Ne yaparsın?

— O bakan gözlerini oyarım senin!

Ali kıs kıs güldü. Memnun. Lâkin yukardaki güneş işi gittikçe azıtıyor, dayanılmaz bir sıcak ovayı durulmaz hâlc getiriyordu. Öyle ki, hep birlikte inip kalkan kazmaların kuru toprakta çıkardığı hışırtı yavaşladı.

Saatlar gene de akıp geçiyordu.

Güneş devrilmiş, ırgatların gölgesi Doğu'ya uzamış, sıcak kırılmıştı. Hafif pembeleşen gökten tek tük kuşlar geçiyordu. Arada da yaban ördeği sürüleri.

Safın öbür başındaki Haydar bir ara birden bir yaban ördeği kafilesini görerek heyecanlandı:

— Ula ula ula! Ördeklere hele ördeklere... Vay babanızın canına be!

Herkes işi bırakıp gök yüzünden geçmekte olan yaban ördeği katarına baktı.

Haydar iştahla:

— Ah bir çift olmalı şimdi, dedi.

Bir başkası:

— Dördü bir arada be!

— Bir tarihte efendi, bir çiftem vardı, kız gibi. Ben, Zekeriya, Selim, Yusuf Mert tazılarımızı aldık, yaban ördeği avına gittiydik...

İrgatbaşı su içiyordu. Suyunu içmeyi bırakıp çıktı:

— Lan Haydar... Ördeğinin avradından başlatırsın ha!

Haydar:

— O beleş, dedi. Nolmuş?

— Ananın dini olmuş. Kozaya vuruyorsun tek mil!

— Hani? Nerde? Vurduğum nerde? Senin gözlerin yoğurt yemiş!

Çekişme uzayabilirdi. Kontrolün düdüğü gene. Kazmalar bırakıldı. Terli, yorgun, bitmiş insanlar gene beşer kişilik mangalar halinde toprağa oturdular. Ayran dolu tahta yayıklar öküz arabalarıyla gelmişti, indiriliyordu. Makineden geçirilip kreması alınmış yoğurttan yapılma «İmansız ayran» dı.

Gene karavanalarla tahta kaşıklar dağıtıldı. Akşam serinliğinde millet tahta kaşıklarla ayranlara saldırdı.

Bir ara Kâtip Bilâl koşarak geldi. Nefes nefeseydi:

— Halo Cafer nerde?

İrgatbaşı ayağa kalktı:

— Buyur Bilâl efendi...

— Nerde Halo Cafer?

— Burda. Ne var?

— Avradı doğurdu!

Hürü'nün kocası gene Pehlivan Ali'nin mangasındaydı. Asık yüzüyle öfkeli görünüyor, Bilâl'in söylediklerini işittiği halde hiç bir tepki göstermiyordu.

İrgatbaşıyla Bilâl yanına sokuldular. Bilâl:

— Lan Cafer, dedi.

Cafer, kıl içindeki sakalı, ufacık gözleriyle baktı.

— Avradın doğurdu tek mil lan, dümbük!

Ne kızdı, ne de oğlu mu kızı mı olduğunu sordu.

Onun yerine Aptal kızı sordu.

Bilâl:

— Oğlu, dedi.

Bir oğlunun olduğunu işiten Halo Cafer'in kıllı, sert, asık yüzünde memnunluğa dair bir yumuşama oldu. Sevinç, bir su gibi yayıldı yüzüne, heyecanlandı:

— Oğlum! diye bağırdı. Oğlum mu?

— Oğlun ya!

— Benim oğlum hı?

Elinde ayran bulaşığı içinde tahta kaşık, yerinden fırladı. Çiftlik huğlarından yana baktı baktı... Sonra daha büyük bir heyecanla kaşığı atıp deli gibi koşmağa başladı.

Herkes güldü ardından.

Aptal kızı:

— Fıkara, dedi. Kız, kız, kız... bıkmış!

Halo Cafer'in kızı ise, bir oğlan kardeşinin olması umurunda bile değil, ayranı iştahla kaşıkıyor, eğilip kalktıkça, anasını hatırlatan kirli örgüleri sallanıyordu.

Irgatbaşı:

— Senem bacı pekmez içireydi bâri, dedi.

Hâlâ Halo Cafer'in ardından bakmakta olan Bilâl:

— İçti, dedi. Beyin haberi oldu. İki bardak pekmez verdik, yağ da verdik...

Irgatbaşı:

— Yaşasın ağamız! dedi. Görüyor musun ağayı? Ulan bu Çukurova'da ağamızın töbe misli menendi yok ha!

Öteden Haydar:

— Öhö öhö... yaptı.

Irgatbaşı «Aman ağamıza dört elle sarılalım» diyecekti, olmadı. Bozularak döndü:

— Kimdi o? Sen miydin Haydar bey?

— Bendim ama bey olmadık daha...

— Balık yemişsin galiba, boğazında kılçık kalmış...

— Kaldı. Gel çıkar!

Irgatbaşı duymazlıktan geldi.

Karnını doyuran kalkıyor, doyuran kalkıyordu. Pehlivan Ali ile Aptal kızı da karavananın başından kalkıp bir kıyıya çekildiler. Ali uykusuzluktan bitiyordu. Irgatlara su dağıtan çavuşlardan biri yanından geçerken seslendi. Su çavuşu paslı tenekedeki suyu iri tasa doldurup uzattı. Pehlivan Ali kocaman avuçlarıyla tası kavradı, gurt gurt gurt diye içmeğe başladı. Sonra ikinci tası.

Irgatbaşı öteden, beygir suluyormuş gibi ıslık çalıyordu.

Ali ırgatbaşı'nın inadına üçüncü tası da doldurup son damlasına kadar içti.

Su çavuşu:

— Çüüü! dedi, ayı...

XVII.

Irgatların akşam yemeği hazırlanıyordu.

Senem bacı, fıkır fıkır kaynamakta olan herenilere yarmaları saldı. Tuzlu tatlı kırmızı biber atarken Bilâl geldi. Düşünceliydi. Senem bacının yanında durdu.

Ter içindeki Senem elindeki paçavrayla terini silerken:

— Ne o? dedi.

Bilâl o kadar dalgındı ki, duymadı. Yanlarına Fatma'nın sokulduğunu bile seçemedi. İçini çekti, sonra:

— Yahu, dedi, bu avratlık zenaatı teknil zormuş be!

— Deceert, dedi Senem.

Fatma güldü:

— Hangi avratlık?

Bilâl döndü, gördü:

— Avratlık, dedi. Sizin avratlığınız.

— Niye?

— Zor dinime imanıma!

— Niye be?

Bilâl dalgın dalgın mırıldandı:

— Hürü'yü doğururken gördüm de...

Senem irkildi:

— Tuh, görmüş. Şuna hele...

Bilâl omuz silkti:

— Ne var ki?

— Ne var ki'si var mı? Hem ayıp, hem günah. Ne var ki'ymiş...

Bilâl aldırış etmedi:

— doğururken damarları nasıl oluyor avradın, oklava oklava. Hayvan yemliğini tutmuştu fıkara, ıkın ha ıkın. Bu yaşıma geldim, doğuran avrat görmediydim. Bir bu. Kısarak mısarak gördüydüm ya, insan başka. Adam iğreniyor. İçim bulandı tekmil. Kana hiç yüzüm yok. Gözümün önünden töbe gitmiyor. Yemek memek yiyemem gayri...

Senem bacı içini çekti:

— Erkeklerle göre ne var... değil mi Fatma?

Senem de güldü, Fatma da. Senem:

— Nasıl doğuracaklar ya deli? Yatıyor mu?

— Hiç canım. Onlar Allahın cennetlik kulu!

Bilâl hâlâ Hürü'nün doğumunu düşünüyordu. Birden sor du:

— Bütün kadınlar Hürü gibi mi doğurur?

Senem de güldü, Fatma da. Senem:

— Nasıl doğuracaklar ya deli? Yatıyor mu?

— Kim? dedi Bilâl.

— Hürü.

— Yatıyor. Akşama kadar yatarsa yarın kalkar.

— Bey ne dedi?

— Acındı. Beye bakma. Yarın, öbür gün çalışmasın diyor. Akıl işte. Biz çalışma, yat desek bile bizi dinlemez ki...

Senem biraz da hırslı:

— O kendi anası, bacısı belliyor fakir fıkara! dedi.

— Amma ne. Kırk gün yataktan çıkmazlar.

Fatma:

— Pekmezi tüm içti mi?

— Su gibi içti hem de.

— Ben töbe içemem, bir kahve fincanı bile içemem. Yüreğim bunalır.

Bilâl:

— Fıkara Hürü, dedi. Gözünün pekmez mi gördüğü var? Lıkır lıkır lıkır içti.

— Benim içim bulanır, dedi. Senem. Bak hele: Halo Cafer ne yaptı?

— Neyi ne yaptı?

— Oğlunu görünce?

— Ne yapsın fıkara... Ahıra seğirterek girdi. Ne yaptı bilmem.

Bilâl Fatma'ya göz kırptı:

— Ahırda ne yapılır Fatma?

Fatma kıkırtıyla güldü.

Senem bacı döndü baktı:

— Ne güldün kız?

Fatma:

— Hiç, dedi.

Bilâl Fatma'ya yiyecek gibi bakıyordu. Ah gene girselerdi ahıra. Bunu hisseden Fatma ise gözlerini boyuna kaçırıyordu Bilâl'den. Bilâl birden âni bir kararla Hürü'nün doğurduğu ahıra yürüdü. Kadınlar ardından bakıyorlardı. O, ahırdan içeri girdi, kapının içinde durdu. Hâlâ fışkının üstünde yatmakta olan Hürü'ye baktı. Ilık ılık gübre ve kan kokuyordu ahırın sıcak havası. Yerlerde kanlı çaputlar... Hürü'nün çocuğu paçavralar arasında mosmordu. Yüzüne sinekler inip kalkıyordu. Çocuğun yanbaşıda ise iri başlı erkek bir kedi, çocuğa yalanarak bakıyordu. Sonra bir koku almışçasına çevreyi kokladı, kadının öbür başına gitti, fışkıyı eşeledi. Çocuğun iyice gömülmemiş eşini çıkarmağa başladı. Bilâl gördü bunu, hayvanın yanına usul usul gitti, bir tekme. Hayvan top gibi fırladı karşı duvara ama, gene de gözü çocuğun fışkıya gömülü eşindeydi.

Yerdeki kanlı, paslı bir jilet birden Bilâl'a kediye unutturdu. Demek kadın doğurduktan sonra çocuğun göbeğini bu paslı jiletle kesmişti?

İçi bulanarak kapıdan çıktı.

Hürü kendine geldiği zaman kızını yanbaşıda buldu. Dokuz yaşındaki kız anasının yerine çapa çapalamaktan ter içindeydi, yorgun görünüyordu. Ama aldırdığı yoktu. Yeni doğan kardeşinin yüzüne konan sinekleri kovalıyordu.

Hürü kürtçe sordu:

— Baban oğlanı gördü mü?

— Gördü, dedi kız gözlerinin içleri gülerek.

— Sevindi mi?

— Deli oldu.

Kadın ferahladı.

— Git çağır gelsin!

Kız ahırdan çıplak ayaklarıyla fırladı.

Babası, tarladan dönen ırgatlarla birlikte, çiftliğin arkasında, ağlla kerpiç damların bulunduğu meydanlıktaydı. Yorgun ırgatlardan çoğu şuraya buraya dağılmışlardı, yemek bekliyorlardı.

Hürü'nün kocası Halo Cafer, elinde çinko bir kap, karısına yiyecek alabilmek için Senem bacıyla Fatma'nın yanında bekliyordu. Kızı yanına gelince:

— Ne o? dedi kürtçe.

Kız da kürtçe karşılık verdi:

— Anamın yanından geliyorum.

— Nasıl?

— İyi. Seni çağırıyor!

Birden tepesi attı:

— Ne yapacakmış?

— Bilmem.

Kadın oğlan doğurmamış olsaydı gitmez, gitmedikten başka da onu ayağının altına alırdı ama, oğlan doğurmuştu bu sefer. Çinko kabı kızına verdi, karısının yatmakta olduğu ahırın yolunu tuttu.

Fatma, yanbaşıda dikildiği bacıyı dürttü:

— Seninkine bak!

Senem çöken akşamın içindeki turuncu alevler kaynaşan ocağın aydınlığıyla aydınlanan Halo Cafer'in ardından baktı, güldü:

— Oğlanı doğurunca avrat kıymetlendi!

— Aman kıymetlensin fıkara...

— Haydi hele şu pilâvları karavanalara kotaralım!

Yarma pilâvları herenilerden bakır karavanalara kotarılıp ırgatların önüne sürüldüğü sıra ortalık iyiden iyiye kararmıştı.

Bakır kızılı kocaman bir ay doğuyordu uzaktaki sırtların ardında. Yorgun ırgatların iştahlı ağız şapırtılarından başka köpek havlamaları duyuluyordu uzaktan uzağa. Gecenin içinde ateş böcekleri yanıp sönüyor, ayın alt kenarı sırttan kurtulmağa çalışıyordu.

Böyle de bir zaman geçti.

Karnını doyuran kalkıyor, doyuran kalkıyordu. İçlerinde ellerini, ağızlarını yıkayanlar da vardı. Sabun yerine toprak, çeti otu, ayırık kullanıyorlardı.

Pehlivan Ali sırtını bodur bir incir ağacına dayamıştı. Aptal kızı ayak ucundaydı. Kim bilir kaçınıcı sefer aynı şeyleri tekrarladı:

— Ondan sana vallaha da hayır yok, billâha da. Bey onu günde günde ne diye çiftlikte koyuyor?

Pehlivan Ali gözlerini ta karşılara dikmişti. Kapkaranlıktı karşılar. Koyu. Ali bakıyor, görmüyordu. Beyin Fatma'yı ne için günde günde çiftlikte koyduğunu düşünüyordu. Eşek değildi Ali. Biliyordu. Aptal kızı da habire bunu söylüyordu. Aptal kızının ne diye habire söylediğinin de farkındaydı. Günde günde çiftlikte... Ne vardı bunu bilmiyecek?

Bir ara yuvarlak bir ışık belirip söndü uzakların koyu karanlığında. Yeniden yandı, ikileşti, yitti, meydana çıktı, gene yitti, gene çıktı. Bunun bir otomobil olduğunu anladı Ali. Geliyordu. İnşili, yokuşlu yolda ışığı yitmemcesine geliyordu. Çukurova'ya inerlerken trende rastladıkları Yunus ustayla Veli'yi hatırladı, güldü. O zaman amma da cahildi ha! Ne otomobil biliyordu, ne gaz ocağını, ne de biri ölünce nereye atılacağını...

Hidayetinoğlu aklına geldi. Köse Hasan hastahanede ölünce ölüsünü ölü odasına atmışlar da burnunu kulağını fareler yemişti.

Aptal kızına baktı:

—Bir insan hastahanede ölünce ölüsüne ne yaparlar bil bakalım!

Aptal kızı beklemiyordu ama, gene de:

— Götürür gömerler! dedi.

— Bilemedin.

— Ne yaparlar ya?

— Ölü odasına atarlar. Gece sıçanlar çıkar, ölünün burununu kulağını yer!

Aptal kızını hiç de ilgilendirmezdi bu ama gene de sordu:

— Ne biliyorsun?

— Ben mi?

Aptal kızı sinirlendi:

— Ben mi, ben mi... Senden başka kim var burada?

Ali güldü:

— Alışkınlık işte...

Birden Fatma peydahlandı, yanlarında dikildi. Elleri belinde, Ali'ye baktı, Aptal kızına baktı, tekrar Ali'ye.

Sordu:

— Ne yapıyorsun burada?

Ali kıpkırmızı kesilmişti. Duyduğu halde aldırmadı.

Fatma sinirlendi:

— Sana diyorum!

Ali bakmadan:

— Ne diyorsun?

— Ne yapıyorsun diyorum.

Ali baktı, gözlerini yeniden yere indirirken omuz sılkti:

— Hiç, oturuyorum...

Fatma hırslı hırslı baktı baktı, sonra:

— Gel biraz, dedi.

— Ben mi?

— Sen!

Gitmemesi için Aptal kızı, Ali'nin ayak parmağını sıktı. Ali ne demek istediğini anladıysa da, gitmemezlik edemezdi.

Az uzaklaştılar. Fatma:

— O avrat niye yanında oturuyor? dedi.

Ali şaşırdı:

— Hangi avrat?

— O avrat işte, yanındaki!

— Aptal kızı mı?

— Aptal kızı...

— Vallaha ne bileyim Fatma? Gel yanımda otur demedim ki kendine ben...

— Demedin de ne demiye oturuyor? Hem sen onu su dökmiye götürmüşsün...

Ali irkildi:

— Kim dedi?

— Kim dediyse dedi. Ne diye götürdün?

— Ben mi?

— Sen.

— Vallaha Fatma... hani kötülüğüne değil. Sevakına...

— Ben olsam götürmezsin amma!

— Götürmem mi?

— Götürmezsin ya, götürür müsün?

— Götürürüm, seni de götürürüm vallaha... sevakına bir şey, ne var?

Sonra birden içini döküverdi:

— Seni günde günde ne diye çiftlikte koyuyorlar'?

Fatma:

— Aş'a muşa el atıyorum, dedi, bulaşıkları yıkıyorum...

— He ya, bulaşıkları yıkıyormuş...

— Ne yapıyorum ya?

— Elin adanını neler diyor...

Fatma birden öfkeleni:

— Elin gözü çıksın! Ele ne bakıyorsun sen? El senin ardından da neler diyor!

— Neler diyor?

— Neler demiyor ki? Ele ne bakıyorsun?

— Heye ne bakıyorum... ne bakıyormuşum... Herkes diyor ki, beyin odaşında, beyle şöyle böyle diyor!

— Senin ardından demiyorlar mı?

— Diyorlar mı?

— Diyorlar ya!

— Ne diyorlar?

— Aptal kızına dolanıyor diyorlar!

Pehlivan Ali karşılık vermedi. Buna mim koyan Fatma istelede:

— Lâf ver lâf. Niye susuyorsun?

Ali yutkundu, hart hart kaşındı. Ne «Lâf verecek» ti? Yalan değildi ki.

— Lâf versene lan!

— Kaşınıyorum, isilik olmuşum tüm.

— Aptal kızına dolandığın doğru mu?

— Amaan sen de...

— Aman mı? Aman demek? İnşaatta it gibi dolanıyordun ardımdan amma. Amanmış. Unuttun o günleri değil mi? Fatma, döşüme sıç kız dediklerini unuttun değil mi? Başını dizime koyup da bitlerini kırdırdıklarını... Ben gene o Fatma'yım. Elimi sallasam ellisi, başımı sallasam tellisi gelir ardımdan. Beni bir Aptal kızına değişiyorsun. Değiş. Bundan böyle git de bitli Aptal kızı başının bitini, sirkesini kırsın!

Çekilip gitmesi gerekirken gidemiyor, Ali'ye bakıyordu boyuna. Herif domuz gibi, gözlerini yere dikmiş, iyiden kötünden bir şey söylemiyordu.

Fatma hıçkırdı:

— Vay bana, vay başıma gelenler benim. Ben de seni adam belledim de arslan gibi erimi tepip ardından yürüdüm...

Ali kocaman başını yerden kaldırdı:

— Nikâhlısı değildin ya!

— Olmayın, olmayınca ne var? Erindi ya, sen ona bak!

— Şimdiye seni kumara basardı tekmi...

— Kumara basar, basmaz. Erindi. Demek sen şimdi Aptal kızılıyasın ha?

Ali'ye baktı, baktı, baktı. Sonra yıkılırcasına oradan uzaklaştı. Söyleniyor, hayır homurdanıyordu: «—... kumara basarmış. Bassın. Erindi ya! It, itoğlu it. Deli kafamı daha çooook vuracam taştan taş. Sen tut, arslan gibi erini tep, yzının aç itinin ardına düş. Vay bana, vaylar bana tuuu...»

Oçakların yanında durdu.

— Demek Bilâl'in dedikleri doğruymuş?

Demindenberi uzaktan uzağa onları gözetliyen Bilâl yanında bitiverdi:

— Ne dikiliyorsun kız?

Fatma irkilerek döndü, yabancı değil, Bilâldi:

— Sen miydin? dedi.

— Ne dikiliyorsun?

— Dediklerin essahmış...

— Hangi dediklerim?

— Aptal kızıyla dediydin ya!

Bilâl üzerinde durmadı. Fatma'nın hafifçe esmer, ufacık elini tuttu. Kadın her zamanki titizliği göstermedi, uysaldı:

— Ne olacak? dedi, kerhaneden çıkma... Kerhaneden çıkma avrattan hayır mı gelir?

Bilâl eli avucunda sıkı:

— Gelmez.

Eli ahırdan yana çekti. Fatma en küçük bir direnme göstermedi. Erkeğin ardından düşünceli düşünceli gitti. Tam ahırın kapısında durdu.

Bilâl:

— Ne o? dedi.

— Hürü içerde değil mi?

— Yok canım.

— Nerde ya?

— Eri aldı çiftliğin öte başına götürdü...

Ahır hâlâ kan kokusu karışık fışkı kokuyordu.

Bilâl kadına sarılmak istedi.

Kadın elleriyle göğüsledi adamı:

— Dur!

— Niye?

— Bir lâf ver bana...

— Ne lâfı?

— Beni temelli çiftlikte koyacaksın değil mi?

Heyecandan Bilâl'in sesi titriyordu:

— Koyacam, dedi.

— Söz mü?

— Söz!

— Yalancının?

Adamın konuşmağa vakti yoktu, kadına bir daldı, kucakladı. Kadın çırpınıyordu:

— İlâha gözün kör olmya azgın, dedi. Dur lan, vallaha gelen olur. Abooo... şuna hele...

Fışkıların üstüne sırtüstü yatırıldı. Hâlâ çırpınıyor, hâlâ debeleniyordu. Bir ara:

— Şu kapıyı, dedi, şu kapıyı ört bâri deli cenabet!

Bilâl dizleri üzerinde uzandı, kapıyı itti.

Senem bacı bulaşık karavanaların yanına geldi, durdu, çevresine bakındı. Fatma yoktu görünürlerde. Ocaklar körlenmiş, bulaşık suyu soğuyordu. Tam seslenecekti, ayın su gibi parlatığı rugan çizmeleriyle bey, ağılın köşesinden çıktı, Senem bacının yanına geldi:

— Doğuran kadın nasıl oldu?

Senem:

— Sayende top gibi, dedi.

— Yağ'la pekmez içti mi?

— Bak hele bak. Lıkır lıkır hem de...

— Yarın yatıp dinlense iyi olur. Bir terslik olmasın. Başımıza iş çıkabilir. Gerçi hava ama, itin köpeğin ağzına lâf düşmesin. Çalıştırdılar çalıştırdılar şöyle böyle...

Senem:

— Hiçbir şey olmaz, dedi. Bunlar ite benzer. Şurda kunar, şurda kalkar gezer dolaşırlar. Sen yat desen bile yatmaz onlar be!

— Biliyorum, biliyorum amma, mesele, baş ağrısı olmasın!

Gecenin derinliklerinden kurbağa vak vakları geliyordu.

Derinden derine bir çocuk vıyıklaması...

İrgatlardan birinin yedi aylık çocuğu. Sol kolu yorgun

anasının altında kalmış, çocuğun canı yanmıştı. Vıyaklayınca, kadın uyandı. Öyle uykusu vardı ki:

— Dert, dedi. Dert soyka!

Çocuğun kolunu koparıncasına çekip öteye attı.

Bu sırada kocası, bir yandan bir yana dönerken sayıkladı:

— Doymadım, vallaha da billâha da doymadım...

Kadın yıldız ışığıyla hafiften aydınlanmış yüzüne baktı kocasının. Uykulu bakış çok hafiften aydın, sakallı yüzde, koyu bir karanlıktan başkasını görmedi. Taa uzaklara kaydı bakış. Hendekten bir ışık çıkıyordu. Üzerinde durmadı, kocasının yanına devrilip yattı.

Gerçekten de, kalın camlı bir gemici feneri çıkmıştı tarlanın öbür başındaki hendekten. Önce ışık çıkmış, sonra titreyen gölgeler, insan gölgeleri. Fenerin sarı ışığında başları deftere eğik, o geceki kumarda borçlandırılanları adlarıyla yazmağa başladılar.

— Yaz, yarım liralık esrarla iki çay yaz!

— Kime?

— Kürt Haydar'a.

— Ahaaan ahan, yazdım. Başka?

— Veli'ye esrar yaz bir liralık!

— Başka?

— Kekô'ya iki çay.

— İki çay...

— Deli'ye de iki çay.

—

—

Fenerli adam defterini kapatıp cebine soktu. Aklına bir şey gelmişçesine:

— Ha, dedi, şu mesele tamam. Yarın çağır, sav gitsin patoza!

— Demek avrat razı oldu?

— Bak hele bak...

— Ne diyor?

— Ne diyecek? Seni çiftlikte korum dedim, inandı...

— Desene işin iş?

— Öyle.

— Herif gitmek istemezse ya?

— Nasıl istemezmiş? Burası paşa babasının çiftliği mi?

Kuyruğundan tutar atarsın. Gitmek istemez ne kelime? Sen söylerken ben de üstünüze gelirim, iyice perkiştiririm. Nikâhlısı değil ya!

— Doğru.

Ayrıldılar.

Fenerli adam fenerini üfledi.

Böcek çıtırtıları yüklü gecede birer kıyıya serilmiş uyan ırgatların iniltileri geliyor, yarasalar ay ışığıyla kalaylanmış gecenin içinde bir baştan bir başa kurşun gibi akıyorlardı.

Fenerli adam çiftliğin saz örüli toprak huğları arasında karanlıklara karışıp gitti.

Toprak, sıcak toprak yorgun ve uykuluydu.

Kaynaşan yıldızların arasında bazan bir yıldız pırıl pırıl eğri bir çizgi halinde akıp derinliklerde sönüyordu.

Çok uzaklarda bir köpek havlaması.

Bir beygir kişnemesi, bir öküz böğürtüsü.

Sabah uzak dağların ardında kirli bir grilikteydi.

Grilik ağara ağara iniyordu ovaya.

Böylece de bir zaman geçti. Kadınlı, erkekli, çoluk çocuklu yorgun ırgatlar uyandırılmağa başlamıştı. Uykuya doymayan insanlar uyansalar bile uykunun ağdalı, yapışkan karanlığına yeniden yuvarlanıyorlar, ama bu çok tatlı uçurumda keyiflerine bırakılmıyorlardı:

— Ayıya hele ayıya!

— Kalk lan!

— Kumar oynıyacağına bütün gece yataydın, ibne!

— Şamar geliyor ha!

—

—

Tanyerinde grilik iyice ağarmıştı.

Irgatbaşı, elinde uçkuruyla dikilen Pehlivan Ali'nin yanına geldi. Ali su dökecekti, esniyordu kaba kaba. Irgatbaşı:

— E... dedi. Ne dikiliyorsun?

Ali omuz silkti.

— Seni patoza salacağım, dedi Irgatbaşı. Gider misin?

Ali şaştı. Bu ırgatbaşı şimdi kadar onunla hiç böyle senli benli konuşmamıştı.

— Beni mi? dedi.

— Seni.

— Patoza mı?

— Patoza.

— Patoz ne ki?

— Patoz işte... harman makinesil

Ali, elini gömleğinin altına sokup terli gövdesini tırnaklıya tırnaklıya kaşdı. Bir yandan da düşünüyordu.

Irgatbaşı:

— Ne düşündün? dedi.

— Valla ne bileyim çavuş ağa?

— Bir sapçıyla bir koltukçu lâzımmış. Seninle Hidayetinoğlunu salacağım...

Ali sıkıntıyla baktı:

— Fatma ne olacak ya?

— Sen Fatma'yı düşünme. Evel Allahın izniyle Fatma benim bacım. Benim canım sağken Fatma'nın tırnağına bile zarar gelmez. Düşünme. Onu çiftlikte koyacağım. Aşa muşa el atar, ortalarda fırlanır. Parası gene de para. Lâkin sen esaslı koltukçu olursun. Şu bedene hele bedene... Ben seni düşündüğümden hep. Parası da bol. Bol parayı ne diye yazının yadırgıları alsın?

Fatma'sı aklından çıkmayan Ali, adamın yağcılığına dikkat ederek:

— Sen benim hemşerim değilsin a! dedi.

— Bir insan bir insanı hemşeri diye mi düşünür?

— Ne diye düşünür ya?

— Bakıyorum, bedenli, pehlivan adamsın. Oldu mu?

— Vallaha ne bileyim?

— Sen bilmezsen kim bilir senin işini lan?

— Fatma da gelseydi...

— Avrada iş yok ki patozda. Fatma burda kalır, aş mu-

şa el atar, sonra da para! Sen Fatma'tı düşünme. Fatma be-

nim bacım dedim ya. Hem ne? Fatma'yla göbeğin bitişik de-

ğil ya!

Pehlivan Ali diretti:

— Fatma gelmezse ne yapayım?

Irgatbaşı kızdı:

— Ulan tekmi! öküzmüşsün be! Fatma'nı ağzımıza ata-

cak değiliz oğlum. Fatma burada kalır, aş muşa el atar, pa-

rası da gene para!

Kâtip Bilâl yanlarına sokuldu:

— Ne o?

Irgatbaşı durumu kısaca anlattı. Bilâl:

— İyi ya, dedi. Niye gitmiyor?

— Ne bileyim ben? Fatma da Fatma. Fatma burada ka-

lır, aş muşa el atar, parası da gene para diyorum, yok...

— Ne olmalıymış ya?

— Fatma da gelsin diyor!

Irgatbaşı:

— Aha kâtip efendi, aha sen! dedi. Benden söylemesi.

Ne haliniz varsa görün...

Bilâl sinirlendi:

— Onun demesiyle mi? Savarsın gider!

Pehlivan Ali kâtip Bilâl'a şüpheyile baktı.

— Ne bakıyorsun? dedi Bilâl. Seninle sekiz haftalığına

pazarlık etmedi mi Irgatbaşı?

— Öyle, dedi ırgatbaşı.

Ali de başını salladı:

— Cemşir ağamla sekiz haftalığına kesişmişler...

— Bitti. Mâdem kesiştiniz, her nerede iş gösterirse git-

meğē mecbursun. Gitmem ne demek? Senin keyfine mi?

Pehlivan Ali:

— Ben gitmem demiyorum, dedi. Giderim gitmeğe ya...

— Ee...?

— Fatma da...

Bilâl kesti attı:

— Fatma burada lâzım! Senem bacıya yardım edecek.

Hem ne? Fatma neyin senin?

Pehlivan Ali:

— Avradım, dedi.

— Nerden avradın oluyor?

— Neyim ya?

— Hiç, öyle...

— Töbe, dedi Ali. Öyleymiş...

— Mâdem avradın, çıkar bakalım izinnameni!

Pehlivan Ali şaşırdı. İri, ablak yüzüyle Bilâl'a baktı, sonra ırgatbaşıya, daha sonra gene Bilâl'a. Karşılık vermedi.

Bilâl üsteledi:

— Göstersene!

Ali omuz silkti.

— Gördün mü? Gösteremiyorsun! Avradın olsa, izinnamecini birde çıkarıp gösterirdin. Hem Fatma seni istemiyor!

Ali yumruk yemişçesine sarsıldı:

— Fatma... beni hı?

— Seni ya. Ben onun avradı mavradı değilim, beni erimin altından kaptıynan kaçtı diyor!

— Fatma mı diyor?

— Fatma diyor.

— Demez, Fatma töbe demez. Ben bilmem mi Fatmayı? Kıpırmızı kesilmişti.

Bilâl Irgatbaşı'ya:

— Çağır şu Fatma'yı dedi.

Irgatbaşı koşarak gitti. Az sonra Fatma'yla döndü.

Bilâl:

— Bu Ali seni erinin altından alıp kaçmadı mı kız?

Fatma küskün küskün:

— Aldı kaçtı da rezil etti tüm, dedi.

Ali heyecanlandı:

— Ne rezili Fatma? Ben seni rezil mi ettim? Töbe vallaha...

— Heye, töbe vallaha...

— Töbe vallaha ya. Seni nerde rezil ettim?

— Herkes ne diyor?

— Ne diyor?

— Aptal kızıyla diyor...

— Herkese ne bakıyorsun Fatma? Herkes senden ötürü

de diyor ki...

Fatma yumruklarını beline dayadı:

— Ne diyor?

— Günde günde çiftlikte niye koyuyorlar... diyor!

— Ben kötülüğüne kalmıyorum ya. Aşa muşa el atıyorum...

Araya Bilâl girdi, Fatma'ya:

— Kendisini patoza salacağız, ille Fatma da gelsin diyor.

Patozda avrat işi yok ki!

Fatma kesti attı:

— Olsa bile gitmem. Yerim rahat benim!

Oradan hızla uzaklaştı.

Pehlivan Ali sıkılı kocaman yumruklarıyla kıpkırmızı, ardından uzun uzun baktı. Kadın kerpiç huğların arasında gözden silinmişti.

Irgatbaşı:

— Haydi, dedi.

Pehlivan Ali'nin bakışı Fatma'nın silindiği huğlardan yanaydı.

— Haydisene be!

Bilâl:

— Avrat değil mi? dedi. En iyisinin Allah belâsını versin. İstemiyor işte seni. Ben senin yerinde olacağım da avrat beni istemeyecek... Şerefsizim ardından döner bakarsam benden kötüsü yok. Alt tarafı avrat be. Şuna bak, kapı gibi delikanlısın!

— Hiç canım, dedi ırgatbaşı. Delikanlı ki delikanlı. Avrat dediğin de ne? Dört parmak sidikli bağırsak. Öyle elli avrat feda olsun sana!

Ali'nin kulağına söz girmiyor, söylenenleri duymuyordu. Ateş düşmüştü yüreğine. Aptal kızı bile vız gelirdi. Yürüyüp gitmişti Fatma. Demek yürüyüp gitmişti ha? Uzaklarda kalmış geceleri düşünüyordu. Uzaklarda, çok uzaklarda kalmış geceler. Şih Mus'la ötekilerin nâra attıkları, pencerelerin tahta kanatlarını yumrukladıkları, of çektikleri geceler. Paçaları dörder parmak dantelli donunu sıyırıp çıkardığı geceler, «Domuzun oğlu!» dediği, «Öldürürüm seni. Hele beni bırak!»

O etini büktüğü, omuzunu yumrukladığı, boynunu koklayıp etini dişlediği? Ne olmuştu şimdi bütün bunlar? Soluğunu sımsıcak soluğunu duyuyordu. Ağladığını duyuyordu. Ağlamıştı. Beni bu şaşı ayının elinden kurtar Ali demişti.

Birden Bilâl'a dikkat etti:

— ...burası şehir, köy değil. Burada izinnamesiz avrat taşınmaz, cezası pek büyüktür!

«—...bu şaşı ayının elinden kurtar Ali, al götür beni buralardan. Kurban olurum yoluna Ali, Alim benim, bir tanem aslanım. Beni kaçır buralardan, buralardan kaçır, kurtar beni. Allah aşkına kaçır Ali. Beni orospu yapacaklar. Beni kurtar. Anam da sensin Ali, babam da. Benim bu dünyamda senden başka kimsem yok. Beni ellerin elinde koma.....»

Âni bir kararla bağlardan yana yürüdü.

Bilâl ardından seslendi:

— Nereye? Heey, nereye gidiyorsun?

Ali duymuyor, başını almış gidiyordu.

ırgatbaşı ardından koştu, kolundan tutup durdurmak istedi. İriyarı oğlan bir silkinişte ırgatbaşının elinden kurtulup yoluna koyuldu.

ırgatbaşıyla Bilâl her ihtimale karşı koşullar ardından. Fatma ocakların orada, çömelmiş, bulaşık yıkıyordu. Senem bacı da yanındaydı.

Ali öfkeli bir çocuk gibi Fatma'nın tepesine dikildi:

— Demek benimle gelmiyorsun?

Fatma bakmadı bile.

Ali bir şeyler söylemesini bekliyordu.

Bilâl, ırgatbaşı, Senem de aynı şeyi bekliyorlardı.

Fatma işine koyuldu.

Ali uzun uzun dikildikten sonra gene âni bir kararla gitti, torbasıyla yorganını alıp geldi.

Çapa ırgatları pamuk tarlasının yolunu tutmuşlardı. Bir ara Aptal kızı da önünden geçti. Meseleyi bildiğinden, şaşmadı. Sonra Hürü, Hürünün kocası, yanında kardeşleri, kucağında da en son doğan oğlan kardeşi, geçip gittiler.

Irgatbaşı ortalarda görünmiyen öteki uşağa seslendi:

— Haydi eeeey... Hidayetinoğlu!

XVIII.

Sarı boyası yer yer dökülmüş, «Dörtbuçuk ayak»lık kocaman harman makinesi, rüzgârın esme durumuna göre Doğu-Batı durmuştu. Az ilerdeki bir traktörün deli deli döndürdüğü kalın ve uzun volan kayışıyla sertçe çalışırken çok büyük bir ağustos böceğini hatırlatıyordu. Tıpkı tıpkısına bir ağustos böceği! Ağustos böceği de günün kim bilir hangi saatinde, kim bilir nerde, hiç durmamacasına, biteviye öter öter ya, harman makinesi de öyle. Şakırtılı ama hep aynı ölçülü şakırtılı sesiyle çalışıp duruyordu.

Güneş ağır ağır yükseliyordu doğu'dan.

Güneş ağır ağır yutuyordu sabahın serin nemini.

Yirmi desteci harman makinesinin doymak bilmeyen ağzına buğday demetlerini koşaradım, hücumla taşırlarken, daha şimdiden kantere batmışlardı. Gecenin birinden beri durup oturmaktan didinen toprak yüzü bu insanlar, zırıl zırıl terlemekten kupkuru kalmışlardı âdeta. Çoğunun çatlak dudakları irin bağlamıştı beyaz beyaz. Gözlerinin akları damar damar kızarmış, tükrükleri ağızlarında koyulaşmıştı.

Mal sahibine göre gördükleri iş, harmandan buğday demetlerini omuzlayıp omuzlayıp, harman makinesine koşturmaktan ibaretti. Koşturuyor, patozun (Batözün) üzerindeki «Koltukçu»lara veriyor, sonra yeni desteler getirmek üzere harmana dönüyorlardı. Koltukçularsa, desteci denilen bu demet taşıyıcılardan aldıkları desteleri harman makinesinin ağzın-

dan içeriye sokuyor, zırlı makinanın doymak bilmiyen kararnı doyumaya çalışıyorlardı.

Koltukçuların işi destecilerden de zordu. Yüzleriyle boyunlarını bezlerle sıkı sıkı sarmışlardı. Gözlerinde, onları pilotlara benzeten, toz gözlükleri... gene de savrulan incecik tozdan, samanın sarı tozundan kurtulamıyorlardı. Yıldız kadar incedi bu toz. Bezlerin korumağa çalıştığı terli, ıslak boyunlara, gerdana, sırtlara girip yapışıyor, çıldırtan bir kaşıntı yaratıyordu.

Koltukçuların kaşınmayla vakit geçirmeğe hakları yoktu!

Bir an, hücumla deste taşıyan destecilerin getirdiği desteleri almaktaki bir anlık gecikme, hemen iş dengesini bozuyor, her şey altüst oluyordu. Böyle anlar korkunç kazalara da yol açtığı için, koltukçuların bir makine düzeniyle çalışmaları gerekiyordu. Ne kaşınmak, ne düşünmek, ne de başka şey! Böyle olduğu halde, destelerin saldırısı karşısında çoğu zaman iş düzeni gene de bozuluyor, başlıyordu karşılıklı küfürler. Koltukçular destecilere söğüyorlardı, desteciler koltukçulara ama, harman makinesinin güneş altındaki o kocaman ağustos böceği sesi, iki tarafın küfürlerini yutuyor, yutuyordu.

Patozun ağzından içeri verilen desteler, dakikada bin iki yüz devir yapan parmak demirlerinin arasında parçalanıp uflanıyor, harman makinesinin tahta böğürlerine takılı çuvallara altın sarısı bir su gibi buğday akıyordu. Samansa, o da incecik, sapsarı, yaldızı hatırlatan tozuyla makinanın bir başka yanından yere pırıl pırıl, kaypak birikiyordu.

Irgatbaşı güneşe baktı. Çoktan paydos vermesi gerekiyordu. Biliyordu bunu ama, mahsustan ağır alıyor, işi uzattıkça uzatıyordu.

Patoz ustasının yanına gitti. Kısa boylu, kalın biri, su varillerinin gölgesine yanüstü uzanmış, makine yağıyla kirli yaprakları yıpranmış bir «Motor» kitabına uykulu uykulu bakıyordu. Irgatbaşı yaklaşıncı, doğruldu:

— Gel bakalım ağa, dedi..

Irgatbaşı sordu:

— Paydos verecek mi?

Usta güldü:

— İnsafına kalmış bir şey...

Irgatbaşı yeniden güneşe baktı, ağlamayı hatırlatarak güldü. Gülünce de güneşten meşine dönmüş yüzünde derin kırışıklar belirdi. Olduğundan çok daha çirkinleşmişti. Patoza, insan gücünün üstünde iş görmekte olan insanlara bakıyordu görmeden. Görüyordu belki ama, kafasında tarlalarla harmanın sahibi, çok iş görüp önce aferin, sonra da bahşış almayı düşündüğünden, ırgatlar umrunda değildi. Birden dikkat etti: Desteleri taşırken itişip kakışıyor, belki de birbirlerine söğüp sayıyorlardı gene.

Düdüğünü çıkarıp hırsla öttürdü. Düdük sesi de harman makinesinin yuttuğu öteki gürültüler gibi günün aşırı sıcakıyla birlikte makinenin şakırtısı arasında eridi.

— Hele biraz daha işlesin dümbükler! dedi ustaya bakarak.

Usta kızmıştı bu insafsızlığa:

— Allah size kel versin de tırnak vermesin! dedi. Elinize fırsat geçti mi Firaun'dan farksızsınız!

Irgatbaşı gene sinirli sinirli güldü, sonra:

— Peki öyleyse, dedi. Hatırın için paydos edek!

— Benim hatırım için ne kıymeti var?

— Ne olacak ya?

— Heriflerin hakları olduğu için vereceksin paydosu. Ağır işçi bunlar. İnsafsızca, çok çalıştırmakla daha fazla mı randıman alacağını sanıyorsun?

Kara cahil ırgatbaşının anlayacağı sözler değildi.

— Ne bileyim ben?

— Bilmediğin işin başına ne geçiyorsun?

Gene madara olmuştu. Öyle içerliyordu ki şu usta mıdır, ne karın ağrısıdır herife. Yalnız ırgatbaşı değil, ağa da kızırıyordu çok. Kızıyordu ama, kaldırıp atamıyordu. Atsa ne? Bu işe nasıl olsa bir usta gerekliydi. Bu giderse bir başkası gele-

cekti ki, ustalar, «Usta milleti», ne hikmetse hem ağadan, hem de başkalarından çok daha akıllı oluyorlardı.

Kara şalvarının cebinden fırlıdıklı düdüğünü çıkarıp üfle-di. Öyle olduğı halde, koşar adım iş gören terli insanlar bir süre hızlarını alamadılar gene de. Neden sonra iş ağırlaştı. Bu sırada usta muavini de harman makinesini çalıştıran trak-törü stop etmişti.

İş durdu.

Patozun üstündeki koltukçu Halo Şamdin (5)le Kürt Zey-nel, boyunlarını boğazlarını saran paçavraları çekip attılar, toz gözlüklerini alınlarına kaldırdılar. Yüzleri kaynar suda haşlanmışa benziyordu. Dudakları patlamıştı. İkisi de kalın kemikli, aksi şeylerdi. Irgatbaşı ikisinden de çekinirdi.

Genci, Zeynel, güneşe baktı:

— Şuna bak, dedi. Güneş ncrelere çıkmış. Paydosu yeni veriyor!

Böyle şeyleri pek de umursamaz görünen arkadaş, kır-kını aşkın bir Kürt, çok az Türkçe biliyordu. Arkadaşı Zeynel ne derse hemen uyar, sözünden çıkmazdı. Zeynel'e baktı. Zey-nel Irgatbaşı'dan ötürü: «— Git, temizle şu deyyusu!» dese, bir iki demezdi.

Zeynel:

— Allahsız vicdansız! dedi.

Halo Şamdin hâlâ Zeynel'e bakıyordu.

İki arkadaş ekmek çuvallarının yanına yürüdüler.

Irgatlar olanca yorgunluklarına karşılık gene de ekmek çuvallarını çevrelemişlerdi. Zeynel'le Şamdin gelince açıldılar. Zeynel çuvallardan birine sokuldu. Kara, kupkuru, takır takır bir ekmek aldı:

— Şuna bak, dedi. Taş, anam avradım olsun taş. Hem de küflü. Lan size müslüman diyenin...

Ekmeğı çuvala attı.

Gerçekten de ekmekler hem taş gibi sert, hem de küflüy-düler. Böyle olduğı halde aç ırgatlar gene de birer tane alıp

çekildiler. Çaycı Karamaça Veysel'in oraya gidiyorlardı. ır-
gatbaşının yeğeni olan Karamaça Veysel, alabildiğine siyasî
biri, tarlanın kesimbaşındaki bodur dut'un gölgesine yerleştir-
diği teneke semaverinin başında, ırgatlara çay satıyor, ilk oku-
lun dördüncü sınıfından ayrılmış oğlu Yâsin de, karton kapa-
ğında süslü harflerle «Not» yazılı ufacık cep defterine veresiye-
leri geçiriyordu.

Karamaça Veysel, Zeynel'le Halo Şamdin'i görünce fır-
ladı:

— Vay, Zeynel ağa, Şamdin ağam... buyurun!

Oğluna:

— Yâsin, çay demle ağalara!

Zeynel yemedi:

— Aho, dedi. Ağa... Ağa kim lan?

Veysel:

— Sennen Şamdin ağam!

Şamdin homurdandı.

Zeynel Karamaça Veysel'in ağasına söğdü. Sonra bodur
dutun altına çöktüler.

Karamaça Veysel semaverinin başına yeniden geçmişti.

Bardaklar doldurulup koşturuluyor, boşlar çabucak top-
lanıp yeniden dolduruluyordu. Veysel'in oğluysa veresiyeleri
habire yazıyordu küçük defterine.

Arada kumar için de gelenler oluyordu.

Nezir Dümenci üç arkadaşıyla geldi:

— Öyle mi Veysel... Şu zarları verecen mi?

Kumar oynatmak canına minnetti Veysel'in ama, dayısı,
kısa paydoslarda kumar istemiyordu.

— Vakit yok, dedi. Öğle paydosuna saklayın iştahınızı...
Çay içecek misiniz?

Kısa, sert sakalı kara kara parlıyan Nezir:

— Çayına sokım, dedi. Akşam sekiz buçuk ütüldük...

Veysel:

— Sekiz buçuk ütüldün de kumarı neyle oynıyacan?

— Veysel ağamızın canı sağ olsun bire herif...

Veysel yeniden sordu:

— Çay içeceksiniz değil mi?

Nezir'le arkadaşları dutun altına, Zeynel'le Şamdin'in o-
raya gidip oturdular. Nezir:

— Verirsen içerik, dedi.

Koynundan somununu çıkardı, ortadan ikiye böldü. Bir-
birine vurdu:

— Taş, dedi, anam avradım olsun taş!

Zeynel homurdandı:

— Taş ya. Mârifet, bununla ağanın mağanın kafasını gö-
zünü yarmak. Deyyuslar kendileri yerler mi?

Nezir'in bir arkadaşı:

— Töbe demen mi? dedi.

«Süvari» denilen uzun bacaklı bardaklarla çaylar geldi.
Veysel getirmişti. Çay getirdiklerinin en azılı, gözlerini bu-
daktan en esirgemez insanlar olduklarını bildiği için politika
yapmadan edemedi:

— Buyurun bakalım efendiler!

Zeynel hınçla baktı.

Nezir:

— Ağzını bozma, dedi.

— Niye?

— Efendi sensin, efendi senin ebu ceddin!

Zeynel'e baktı:

— Nasıl?

Zeynel içini çekti:

— Efendi onun dümbük dayısı! dedi.

Karamaça Veysel her zamanki gibi şakaya vurdu:

— Yazının pezevenğine dümbük deme Zeynel ağa!

— Ben ağa da değilim...

— Niye?

— Ağa olsam dayın gibi, millete söğür sayar, sopadan
geçirir, esrar satar, çay kaynattırır, kumar oynatırım yeğeni-
me!

Birden öfkesi taşıtı:

— ...ağaya, yeğenine meğenine avrat bulurum, bulamazsam kendi öz kızımı avradımı...

Veysel:

— O kesik! dedi.

— Niye? Yalan mı? Zoruna mı gitti yoksa?

Halo Şamdin gözlerini yerdeki yeşil bir kertenkeleye dikmiş, sinirli sinirli bakıyordu.

Veysel kısa kesmek için uzatmadı. Zeynel de üstelemedi.

Nezir'le arkadaşları çaylarını içip, boş bardakları uzattılar.

Nezir sağa baktı, sola baktı... İçinde bir boşluk, bir eksiklik...

— Veysel be! dedi.

Çaycı Karamaça Veysel döndü:

— Ne var?

— Şu şeyleri verseydin...

— Neyleri?

— Zarları.

— Verilmez.

— Niye?

— Bu paydoslarda kumar yasak!

— Kumar için istemiyorum be Veysel...

— Ya?

— Hiç. El alıştıracağız bir iki...

Veysel iri bir çift zarı cebinden çıkarıp önlerine attı.

Nezir zarları iştahla kaptı. Sonra terli avuçlarını toprağa sürüp kuruttu. Arkadaşları da çevresini almışlardı. Nezir zarları salladı salladı attı: Düşüş!

— Gâvur! dedi. Essahtan olsa gelmezsin...

Zeynel'le Şamdin kalktılar.

Irgatbaşı, patoz ustası, ustanın muavini oturmuş kahvaltı yapıyorlardı. Harman ağalık olmadığı, yâni patoz kirayla başkasının harmanında çalıştığı için, ustalarla ırgatbaşı'ya ikram etmek âdetti. Onun için, süt, peynir, has ekmekli kahvaltıları.

Zeynel yanlarından geçerken ters ters baktı:

— Dürzüler, dedi, fakir fıkâranın nefsi çeker diye de düşünmüyorlar...

Halo Şamdin sakindi.

Zeynel ekledi:

— Allahsızlar... Kör bıçakla enselerinden kesmeli!

Halo Şamdin kürtçe sordu:

— Ustayı da mı?

— Yok canım. Usta iyi adam, fıkara babası. Irgatbaşı olacak dümbüğü...

Bütün bunlardan habersiz Irgatbaşı, sütünü tepesine dikti:

— Oooh!

Demindenberi onlara imrenerek bakmakta olan Kemal Cesur:

— Âfiyet şeker olsun başefendi, dedi.

Usta nefretle baktı bu sarı bıyıklı, solucan yapılı genç adama. Yağcılığından dolayı hiç sevmezdi onu.

— Başefendi kim? dedi.

— Irgatbaşımız ustam...

— Onun içtiği süttten sana ne?

Sinsi, çıyanı hatırlatan gülüşüyle mırıldandı:

— Bana, hiiç...

— Daha ne?

— Sizin yediğiniz de bizim için!

— Sahi mi söylüyorsun?

— Aboo... beni bilmez misin?

Irgatbaşı'ya döndü:

— Öyle mi ağa, bilmez misin beni?

Irgatbaşı'nın usulüne geliyordu, başını salladı:

— Kemal iyi oğlandır usta. Kemal'e öl de, bir iki demez! Kemal gibi yok. Irgatın içinde olanı biteni, dönen fırladıkları ben tekmi! ondan öğrenirim. Kemal gibi yok!

Usta Kemal Cesur'dan bunun için nefret ederdi zaten.

Irgatbaşı kalktı:

— Haydi gidip birer demli çay içelim usta...

Usta da kalktı. Muavinine:

— Sen şu patozu yağlayıver, dedi.

Karamaça Veysel'in oraya gittiler. Az önce Zeynel'le Halo Şamdin'in oturdukları dutun gölgesine devrildiler.

Irgatbaşı:

— Haydi Veysel, dedi. Göster adaletini de görek!

Veysel davrandı:

— Derhal... Sen ağır içerdin değil mi ustam?

Usta başını salladı.

Tam bu sırada bir ırgat:

— Vay limini bâvee... diye kürtçe bağırdı. Kurtlara he-
le kurtlara!

İkiye bölünmüş somununun içinde beyaz beyaz kıvrılan kurtları gösteriyordu.

Bir başkası:

— İdare et, dedi. Kıyma niyetine idare et!

Daha bir başkası:

— Allah ağamızın yokluğunu vermesin...

Sağdan soldan başladı:

— Vermesin ki vermesin. Bizi etsiz koduğu yok!

— Gözü gönlü tok deyyusun hâli başkadır...

—

—

Irgatbaşı hırsla sordu:

— Kim o?

Kimse karşılık vermedi.

Elinde kurtlu ekmeği tutan da söylediğine pişman olmuştu. İki yanına bakındı. Böyle şeyleri mimliyen ırgatbaşı'nın ilk fırsatta ök almağa kalkacağını, hiçbir şey yapmasa, bir daha sefere iş vermiyeceğini biliyordu.

Ucunu bırakmayan Irgatbaşı gene sordu:

— Kimdi o lan?

— Hiç ağa, demek zorunda kaldı kurtlu ekmeğin sahibi, sağlığın.

Irgatbaşının öfkesi yekinmişti bir sefer:

— Herifler, dedi, size lokantadan hâs ekmekle yemek mi getirecekler?

Burun delikleri kocaman kocaman açılmıştı hırstan, soluyordu. Daha bağırp çağırarak, söğüp sayacaktı ki, Halo Şamdin'le Zeynel çıkageldiler.

Kısa kesti:

— Götür değiştir!

Irgat, elinde kurtlu 'ekmek, çuvallardan yana gitti.

Zeynel, Irgatbaşı'nın inadına, yere diz çöküp şarıl şarıl işedikten sonra, Şamdin'le birlikte çekildi gitti. Zaten pek anlamamıştı ne olduğunu. Anlasa, hele ırgatbaşı da oradayken, çenesi mümkün değil durmazdı.

Arkalarından nefretle bakan ırgatbaşı:

— Bok! dedi. Suratını görmüyor muyum, teknil cinlerim tepeme toplanıyor!

Bunun nedenini gayet iyi bilen Usta. bıyık altından gülerrek:

— Neden? dedi.

— Muzir kerhaneci. Irgadın arasına fit sokuyor teknil...
Veysel de yanlarındaydı, sordu:

— Senden ne istiyor bu herif be dayı?

Irgatbaşı homurdandı:

— Belâsını!

— Kurtlu ekmek dalgası da onun başının altından çıktı herhal!

— Tabi. Onu bilmiyecek ne var?

— Neden dersen, sen bağırmaya başlayınca, zıp, çıkıverdi...

— Tabi canım. O olmasa benim ırgadım kuzu gibidir!

Birden patoz ustasına dikkat etti. Gene bıyık altından gülüyordu. Buna da usta diye ses çıkarmıyordu, çok şişiyordu hani. O muzir Zeynel'in yaptığı, söylediği şeylerden memnun oluyormuşa benziyordu. Hani böyle olduğunu bir bilse, ağaya, ağadan candarmaya, ondan sonra da kurtarabilirse kurtarsın kendini!

Düdüğünü çıkarıp öfkeyle kalktı.

Veysel:

— Ne o? dedi. Birden ateş aldın?

— İşbaşı yapacağım...

— Birer çay daha içseydiniz...

— Boşver. Bu millete, bu itoğlu it millete iyilik yaramaz! Düdüğünü kuvvetle üfledi.

Her günden daha kısa süren paydos, yorgun ırgatları sinirlendirmişti. Homurtular oldu:

— Ne o be? Ne oluyor be?

— Vay kerhaneci vay... Ulan zaten doğru dürüst bir soluk aldırılmaz...

— Firaun deyyus Firaun!

—

—

Sırtüstü uzandığı yerden doğrulup, düdük sesinin geldiği yana bakan Veysel:

— İş başı mı ne? dedi.

— İş başı ya, dedi biri.

— Ne çabuk yahu?

— Bunun yaptığı çok oluyor arkadaş...

Düdük daha kuvvetle yeniden öttü.

Irgatlar Zeynel'in çevresini almışlardı:

— Şuna bir meram anlat Zeynel ağa, dedi içlerinden biri.

Zeynel kesti attı:

— Meramı müramı yok. Çalsın çalabildiği kadar, boşverin!

Irgatbaşı düdüğünü beşinci, altıncı sefer öttürüp de beş, altı kişiden başkasının işbaşı yapmadığını görünce, müthiş küfürlerle sokuldu.

Karşısında birden Zeynel'i buldu. İki eski arkadaş sertçe bakiştılar. Irgatbaşı:

— Gene mi sen? dedi.

Zeynel ellerini arkasına koymuş, bir adımını öne atmıştı. Dişlerinin arasından bitirimce tükürdükten sonra, karşısındakini küçümsiyerek:

- Gene ben! karşılığını verdi.
- Ne demek istiyorsun yâni?
- Sen ne demek istiyorsun?
- Ben ırgadı işbaşına çağırıyorum...
- Onlar da gelmiyorlar işte!

Halo Şamdin, kıl içindeki ablak yüzüyle Zeynel'in omuzu üzerinden ırgatbaşıya kinle bakıyordu. Bu bakışı, bir an yakalıyan ırgatbaşı beğenmedi. Bu bakışta kin, kan, kurşun, ölüm vardı. Ürktü. Gene de:

- Gelirler, dedi. Benim ırgadım kuzu gibidir!
- Çağır da gelsinler bakalım!

Gelmiyeceklerini, sıkıştırırsa belki de işi bırakacaklarını, hattâ daha da ileri gidip kendisini dövceklerini, çekip vuracaklarını biliyordu. En iyisi yumuşamış gözükmekti:

- Size on dakika müsaade, dedi saatini çıkarıp.

Zeyneli bir kıyıya çekti. Zeynel sertçe sordu:

- Ne o?

Irgatbaşı güldü:

— Bu ırgat milletine arka olma Zeyno. Bunlar çalmandan oynarlar. Önlerine düşme. Sonunda sen kötü kişi olursun...

— Bana ne yahu? dedi Zeynel. Heriflerin hakkını yeme baş kaldırmazsınlar!

- Senden arka almasalar baş kaldıramazlar!

Kısa keşilmesi için araya giren Halo Şamdin, Zeynel'i kolundan çekti götürdü. Irgatbaşı donmuş kalmıştı. Arkalarından hırslı hırslı baktı. Sonra ilk fırsatta bir biçimine getirip ikisini birden sepetlemeğe karar vererek, Karamaça Veysel'in oraya döndü.

Usta hâlâ yanüstü yatıyor, bıyık altından gülüyordu:

- Ne oldu? diye sordu, niye işbaşı yaptıramadın?

Irgatbaşının tepesi attı:

- Bırak yahu... yaptıramadım değil...

— Ya?

— Zeynel, o düzrü yok mu...

Ustanın gülmesi arttı:

- Demek o mâni oldu?

— Ne mâni olacak?

— Olmıyacak da hani? Niye işbaşı yaptıramadın ırgada? Doğru söylüyordu, haklıydı. Ustaya karşılık vermeden,

Veysel'e döndü:

— Bir çay yap bana Veysel!

İçini çekti, hırslı hırslı başını salladı, homurdandı:

— Görür o...

Usta:

— Kim?

— Kim'se kim.

— Zeynel mi?

— Zeynel, Şamdin, Ali, Veli... Kim muzirlik ederse...

Veysel'in getirip uzattığı çayı aldı.

Usta:

— Demek yol vereceksin? diye sordu.

Beriki hınçla:

— Bir iki demiyeceğim amma, yerlerine koyacak adam yok! Yerlerine koyacak adam olsa, ben bilirim!

Çayını öfkeyle yudumladı.

Usta işin alayında gibi, ufacık bıyığıyla hep gülüyordu. Irgat başıysa en çok da buna tutuluyordu. Kendisiyle birlik olup onu destekliyeceğine, ya karışmıyor, ya da Zeynel'den yana gibi, gülüyordu.

Gene de ustayla arayı açmak işine gelmezdi tabî.

— Veysel, dedi. Ustanın çayını da tazele!

Usta yerinde doğruldu:

— İstemem.

— Niye?

— Çayla başım hoş değil...

Ağır ağır uzaklaştı.

Veysel dayısının yanına sokuldu. Ağır ağır uzaklaşmakta olan ustanın ardından bir süre baktılar. Sonra Veysel:

— Ne biçim usta bu be dayı? dedi. Senden yana olacağına...

Irgatbaşının yarasına parmak basmıştı:

- Gidiyor da ırgatlardan yana oluyor!
- Pis pis gülmesi var bir de...
- Öyle gıcığıma dokunuyor ki...
- Demek ırgadı işbaşı yaptırmayan Zeynelmiş?
- Tabi, bilmem mi ben?
- Pasaportunu ver gitsin!
- Dur bakalım...

Uzaklara, taa uzaklara baktı. İri bir köpek, güneşin altında üç ayağıyla tarlayı bir baştan bir başa geçip gidiyordu. ırgatbaşı onu gördüyse de üzerinde durmadı. Aklında Zeynel, usta, Zeynel. Sonra Halo Şamdin. Zeynel olmasa Halo Şamdin hava. Lâkin o mikrop, o yılan Zeynel... bir şey değil, oğlanın vur elli, sakar, gözünü budaktan sakınmaz olduğunu gayet iyi biliyordu. Atacaktı işten ama, bir çalımına getirip... Yoksa insanı boğazlardı o be!

Saatini çıkardı.

XIX.

Öğle paydosunu hiç değilse bir saat geç veren Irgatbaşı, memnundur. Sabah paydosundaki on dakika gecikmenin acısını almış, yüreği soğumuştur.

Irgatlar yarma pilâvı karavanalarının başına geçtiler. İş-tahlı bir ağız şapırtısıdır başladı. Konuşulmuyordu. Ellerde tahta kaşıklar, gözler karavanada, sıcağa, yorgunluğa boşverilmiş, yeniyor, habire yeniyor, döke saça yeniyordu. Ekmekler kuru, küflü, hattâ kurtlu; yarma pilâvı yağlı, yağsız... vız geliyor, karınları daha, daha çok doyurmaya bakılıyordu.

Kürt Zeynel'in dişleri arasında birden bir taş kütürdedi. Paydosun da, bir saat geç verildiğinin farkındaydı zaten. Taş vesile oldu. Müthiş bir küfürle kaşığını karavanaya attı.

Küfür gerçekten de korkunçtu.

Bir ihtiyar:

— Töbe estağfurullah... diyecek oldu.

Zeynel öyle bir baktı ki, adam söylediğine pişman, başını önüne eğdi. Halo Şamdin âdeta emir bekliyordu. Küçük, küçücük bir işaret ya da...

Zeynel:

— Ne töbe estağfurullah? dedi.

İhtiyar korku içindeydi:

— Hiç, diye mırıldandı. Sağlığın...

Zeynel homurdandı:

— Töbe estağfurullahmış... Küfürün adını günah koy-

muşlar. Günahsa günahı bana! Dışım kırılıysaydı bana yazık değil miydi? Günde yirmi saat çalış, bir de dışından ol. Onların balı neresinde? Ekmeğin hasını, yemeğin etlisini, sütün yağlısını yer, içerler. Biz? Pilâvın yağsız, ekmeğin kurtlusunu, ayrıranın imansızını!

İhtiyar sinmişti ama hak da vermiyor değildi. Doğru konuşuyordu Zeynel. Onun «Töbe estağfurullah» dediği, Allaha küfretmesindeydi.

Sarı bıyığıyla çıyanı hatırlatan Kemal Cesur:

— Doğru, dedi. Kitap gibi lâf. Zaten boğazı tokluğuna çalışıyoruz, bir de...

Zeynel aldırış etmeden kaşığını yeniden aldı.

Ama Kemal Cesur susmadı:

— ...ekmeğin hasını, yemeğin etlisini, ayrıranın yağlısını yeyip içtikleri yalan mı? Bizden farkları ne? Onlar da dokuz uyluk biz de!

Kavurucu, gözalıcı güneşin altında vıcık vıcık yağlı gibi görünen pilâvı işaret etti - Zeynel:

— Şuna bakın. Yağdan geçilmiyor, beller bilmeyen...

Gerçekten de pilâv, yağdan geçilmiyor gibiydi. Taşıyla, topağıyla suya salınmış yarına pilâvında ot yağının en düşüğü bir parçacık kullanılır, pilâvı parlak göstermek için de, herenilere azıcık ayrıran akıtılırdı.

Zeynel sözünün ardını getirdi:

— Gidin bakın, etli pilâva bağdaş kurmuşlardır şimdi. Allahsız oğlu Allahsızlar. Bu Allah da hep onların Allahı mıdır nedir? Fakir fıkara garaz tekmi...

İhtiyar bu sefer içinden «Töbe estağfurullah...» dedi.

Ama Zeynel'in sözleri doğrudu. Usta, usta muavini, Irgatbaşı gene kalaylı sahanlardaki etli pirinç pilâvıyla buzlu ayrıran bağdaş kurmuşlardı.

Patoz ustası:

— Yallah ya satır! diye kaşığını aldı.

Irgatbaşı cep saatini gümüş kösteğiyle çıkarıp yanına koydu, sofraya az daha sokuldu. Üç adam iştahlı ağız şapırtıla-

riyle atıştırıyorlar, lokmalarının üstüne de soğuk ayranı kaşıklıyorlardı. Kaşıklıyorlardı ama, İrgatbaşı'nın aklında Zeynel, hep Zeynel. Şimdi burada, etli pirinç pilâvı, yağlı, buzlu ayran yeyişlerini de lâf ediyordu, muhakkak. Bilmez miydi onu. «— ...güttüğüm domuzun huyunu bilmem mi? İtoğlu it, hem de o cahil ırgatların yanında atar tutar ki, heriflerin gözleri açılsın...»

Dayanamadı:

— Şimdi Zeynel gene nutuk çekiyordur!

Patoz ustasının aklı, yıllarca öncenin bir etli pirinç pilâvına, oradan da pirinç pilâvını ikram eden çiftliğin genç evdecisine gitmişti: Keziban'dı adı. Kocası mocası vız gelirdi karıya. Patoz ustası, muavini, ırgatbaşı, ırgatlar...

— Niye? dedi.

— Onlar yarma pilâvı yiyor, biz etli pirinç...

İrgatbaşının maksadını anlayan usta:

— Haksız mı? dedi.

İrgatbaşı da ustanın böyle bir karşılık vermesini bekliyordu.

— Haksız tabî, dedi.

— Niye?

— Niye olacak, onlar ırgat, amele!

— Nefisleri yok mu?

— Olsun.

— Senin yediğini onlar yiyemez mi?

— Bulurlarsa öte bile geçerler!

— Bitti. Bulamayınca lâf edecekleri gayet tabî!

Bu herife de adamakıllı içerlemeğe başlamıştı. Yazının ırgat, maraba takımını kendileriyle bir tutuyordu. Bugüne bugün ırgatbaşıydı o. Kendi de usta. Amelelerle nasıl bir olabilirlerdi?

Lâfı uzatmak için ortaya başka bir şey atacaktı ki, Pehlivan Ali ile Hidayetinoğlu'nu çiftlikten getiren kupkuru adam sofraya sokuldu:

— Boğazınız olsun!

Adama baktılar, hemen hemen hep bir ağızdan:

— Hoş geldin, buyur!

Kupkuru adam yabancı değildi:

— Nereye buyurayım? Yemeği tüketmişsiniz tekmil.

Irgatbaşı kaşığını etli pilâva daldırırken:

— Tez geleydin zırto, dedi. E... hayrola?

Kupkuru adamın elleri arkasındaydı:

— Bilâl efendinin selâmı var. Sana iki adam savdı, patozda iş verecekmişsin...

Bir can sıkıntısı ırgatbaşıyı yalayıp geçti. Ne biçim adam-lardı bunlar? Lâf mı, patoz işçiliği bu. Kâtiplik değildi ki, sokaktan çevir, eline kalemi kâğıdı ver, geçir masanın başına.

Irgatbaşı'nın böyle düşüneceğini kestiren kuru adam:

— İkisi de güçlü uşak, dedi. Zeynel'le Şamdin'in yerine adam istiyordu dedi. Alıştırıp... ötekileri... cız...

Irgatbaşı unutmuştu bunu. Gerçekten de, Zeynel'le Şamdin'in yerlerine konulabilecek adamları o istemişti kâtip Bilâl'dan.

— Demek ikisi de güçlü?

— Bak hele bak!

— Koltukçuluk yapabilirler mi?

— Öte bile geçerler... Geçerler ya, tabî ikisi de acemi. Yettiştirmek lâzım.

— Hani neredeler?

Kuru adam, tarlanın altbaşında dikilmekte olan Pehlivan Ali ile Hidayetinoğlu'nu gösterdi.

Irgatbaşı, ötekiler, dönüp baktılar. Irgatbaşı:

— Çağır gelsinler, dedi.

Kuru adam ellerini ağzına siper ederek bağırdı:

— Ayılar hececey... gelin!

Koşarak geldiler. Irgatbaşı ikisini de alıcı gözle süzdükten sonra Pehlivan Ali'yi daha çok beğendi. Geniş omuzlu, kalın, sımsıkı biriydi ki, ustalaşırsa ne Zeynel'i aratırdı, ne Şamdin'i.

— İyi, dedi. Sağ olsun Bilâl efendi...

Kuru adam Irgatbaşı'nın kulağına eğildi, bir şeyler fısıldadı. Irgatbaşı şaşarak Pehlivan Ali'ye baktı:

— Yaaa! Bu mu?

Kuru adam:

— Bu, dedi.

Pehlivan Ali huylanmıştı:

— Ne bu'su arkadaş? Beni ne gösteriyorsun? Açıkla da ne dediğini belliyek!

Kuru adam üzerinde durmadı. Yalnız:

— Zorlu koltukçuluk yapar! dedi.

Irgatbaşı kafa kaldıran «Ayı» nın gözünü yıldırım için, tersledi.

— Şu ayılığına bakmadan avratlara mı dolanıyormuşsun?

Ali bozuldu:

— Ne avratları? Kim dolanıyormuş?

— Sen!

— Hangi avrada dolanmışım?

Kuru adam:

— Aptal kızına dolanmadın mı? dedi.

İçini çekti Ali:

— Heye ya... dolanmışım... Ben mi ona dolandım, o mu bana?

Irgatbaşı nereli olduğunu sordu.

Ali elini mintanından içeri sokmuş hart hart kaşınıyordu:

— Ben mi?

— Yok, komşunun kırığı. Ben miymiş. Sen tabi!

— Suvaz taraflarından...

— Patozda çalıştın mı hiç?

Pehlivan Ali:

«Cık,» yaptı.

— Hiç mi çalışmadın?

— Hiç çalışmadım.

— Niye lan?

Pehlivan Ali iki yanına baktıktan sonra:

— Biz bu yıl Çukurova'ya siftah indik, dedi. Uç arka-

daştık esasta. Fıkara Köse, sen sağol. Yusuf'sa mala almış eline. Bu diyor, Hidayetinoğlu...

Irgatbaşının uzun uzun dinliyecek vakti değil, merakı yoktu. Üzerinde durmadı. Patoz ustasına dönerek:

— Sahi ha, dedi. Zorlu koltukçuluk yapar dinime imanıma...

Usta onun gibi düşünmüyordu:

— Yapamaz, diye başını iki yana salladı. Koltukçuluk deyip geçiyor musun?

— Hemen şimdi değil tabi... ilerde!

— İlerde... belki. Ustalaşırsa...

Irgatbaşı Ali'yi yeniden gözden geçirdikten sonra sordu:

— Sen yoksa pehlivan mısın?

Ali terli terli güldü:

— Eh işte... az buçuk yakıştırırız...

— Güleş tutar mıydın?

— Tutardım.

— Seni koltukçu yetiştireceğim. İster misin?

Usta gene:

— Yapamaz! dedi.

Irgatbaşı kızdığını belli etmeden, hırslı hırslı:

— Canım biliyorum şimdi yapamıyacağın... (Ali'ye) İş çetinse de, parası bolcadır!

Pehlivan Ali hiç bir şey anlamadığı halde:

— Sağol! dedi.

Kuru adamın işi bitmişti:

— Ben gidiyorum...

— Güle güle, dedi Irgatbaşı. Bilâl efendiye selâm. Senem'in de gözlerinden öperim, bizi hatirdan çıkarmasın!

Kuru adam güldü:

— Essahtan böyle söyliyeyim mi?

— Söyle ya ne var?

— Dellenir şerefsizim!

— Dellensin.

— İyi ya, elçiye zevâl yok. Haydi hoşça kalın!

— Güle güle, dediler.

Kuru adam kızgın güneşin altında, çiftliğin yolunu tuttu. Irgatbaşı neden sonra:

— Demek Bilâl'in dostuna el attınız... dedi.

Usta ile muavini güldüler. Usta:

— Niye olmasın? dedi. İkisi de aslan gibi!

Aslan gibiydiler ama, yoktu böyle şey. Pehlivan Ali şaşkınlıkla Hidayetinoğlu'na baktı, sordu:

— Doğru mu aslanım? Bilâl'in dostuna mı dolandıydık? Hidayetinoğlu acı acı güldü:

— Ne avradı hemşerim? Avrat kim biz kim? Bizimki bir geçim derdi. Avrada mavrada dolanan olmadı!

Pehlivan Ali hırslanmıştı:

— Tuuu... dedi. Desene ki bize oyun etti? O Bilâl'in gözü göz değildi amma, neyse...

Irgatbaşı öfkелendi:

— Hangi Bilâl?

— Kâtip Bilâl.

— Kâtip Bilâl mi? Bilâl efendi desene ayı! Bilâlmış...

Bilâl senin babanın oğlu mu? Defolun burdan, yallah!

Arkalarından homurdandı:

— Eşşoğlu eşşekler!

İki arkadaşı, öteki ırgatlardan yana gittiler.

Herkes boğaz derdindeydi.

Kemal Cesur başını karavanadan kaldırdı, iki arkadaşı gördü.

— İki tane yadırgı ırgat geliyor, dedi.

Zeynel'in arkası dönüktü:

— Hani? Nerde?

— Arkanda dikiliyorlar!

Zeynel döndü, baktı. Gözlerinin karavanaya dikili oluşundan anladı ki karınları açtır!

— Buyurun arkadaşlar, dedi.

Pehlivan Ali aşıktan geberdiği halde omuz silkti.

Zeynel üsteledi:

— Buyurun yahu...

Ekmeğinin yarısıyla kaşığını uzatıp kalktı. O kalkınca Şamdin de onun gibi yaptı. İki arkadaş boşalan kaşıklarla boşalan yerlere geçip atıştırmağa başladılar. Bu arada karınlarını doyurmuşlar, sağdan soldan sorulanlara da karşılık vermeğe başlamışlardı. Hidayetinoğlu değil de Ali, nasıl desiseyle çiftlikten uzaklaştırıldıklarını yana yakıla anlatıyor, derin derin iç geçiriyordu:

— doğru izinmamemiz yoktu ya, avradımdı. Avradım olmasa ne demiye ardımdan gelsin çapaya? Ah o Bilâl ah. Şurda biri var, Bilâl efendi de diyor. Kurbanolsun efendiliğe. Kâtipmiş. Öyle kâtip yerin dibine geçsin. Avradı günde günde çiftlikte koydu, sonra da... Lâkin ne fayda, akıl işte. Ona iyi bir karakucak dalmak vardı ya, akıl dedim ya... Kâfir!

Güneşin altında, bulgurun şişirdiği karınlarıyla ırgatların dinlemeğe hiç de hevesleri yoktu. Birer ikişer çekildiler. Pehlivan Ali hiç bir şeyin farkında değil, Fatma'ya dalmış, anlatıp duruyordu. Bir ara Hidayetinoğlu:

— Yeter bire herif, dedi. Milleti kaçırdın teknil!

Pehlivan Ali çevresine baktı, gerçekten de kimse kalmamıştı.

Hidayetinoğlu da kaşığını bırakıp kalktı:

— Haydi kalk gayri. Bak, millet şu dutun altına birikmiş ne varsa orda, biz de gidelim!

Ali de kaşığını bırakıp kalktı. Karamaça Veysel'in oraya gittiler. Teneke semaverin başı iyice kalabalıktı. İki arkadaş, alabildiğine yadırgı, bir kıyıya oturdular.

Nezir Dümenci iştahla geldi:

— Ver bakalım zarları Veysel!

Karamaça Veysel semaverin altını üflüyordu. Doğruldu. Kara şalvarının cebinden iri zarları çıkardı:

— Hani? Tamam mısınız?

— Tamam kardeş!

— Kim kim?

— Ben, Salman, Haydar, Şamdin, Zeynel, Kurban, Kadir, Ferho, Üzeyir...

Karamaça zarlari uzatti, Nezir aldı. Ardında kumarcılar, uzaklaştılar. Nezir'le Ferho'nun paraları yoktu. Geri döndüler. Veysel'den borç alacaklardı. Borç ama, para değil. Çünkü kumarlarda kumarcılara para verilmezdi. Tesbih, çakı, emzik denilen cigara ağızlığı, tarak... Bütün bunlara ayrı ayrı baha biçilmişti. Kumarlarda elden ele para gibi dolaşırdı.

Veysel kara şalvarının cebinden bir alay öteberi çıkarır: Sarı, kara iki tesbih, kemik saplı üç çakı bıçağı, yeşil, beyaz, kırmızı, mavi dört ağızlık, kirli üç tarak...

Kehribar ağızlık on liraydı. Tesbihler beşer, bıçaklar ikişer buçuk, taraklar birer lira.

Kumar sırasında elden ele dolaşan bütün bu öteberiler, sonunda gene Karamaça Veysel'in cebine girerdi. Çünkü bugün yutan nasıl olsa yutulacağı için, yeniden borçlanacaktı.

Veysel, Nezir'le Ferho'yu borçlandırdıktan sonra, oğluna:

— Yaz oğlum, dedi, Nezir'e on, Ferho'ya beş!

Küçük Yâsin alışkın ellerle karton kaplı küçük defterin yapraklarını çevirip yazdı.

Babası gururla:

— Topla da herkes borcunu bellesin, dedi.

Yâsin çabucak topladı:

— Nezir Dümenci otuz lira...

— Demin aldığı esrarla iki çay da yazdydın değil mi?

Çocuk:

— Bak hele bak, dedi gururla.

— Aferin!

Kumar başlamıştı. Hendekten kumarcıların şesi geliyordu. Bir ara Irgatbaşı ile Patoz ustası da geldiler, dutun altına bağdaş kurdular. Kumarcıların sesini duyan Irgatbaşının yüzü gülüyordu. Kumar, çay, esrar satışlarında ortaktı yeğeniyle. Dişlerinin arasına sıkışan et parçalarını kirli elinin kapkara tırnağıyla çıkardıktan sonra, yeğeninin oğluna seslendi:

— Yâsiin!

Cin gibi oğlan semaverin başından seslendi:

— Hop!

— Baban nerde?

Çocuk, kumarcıların barbut attıkları hendeği eliyle gösterdi:

— Orada!

— Ne yapıyor?

— İp topluyor! (1)

— Yoksa o da mı oynuyor?

— Ayıp ettin dayı... babam deli mi? Oynar mı hiç?

— İki sağlam çay yap bize...

— Şimdi.

Irgatlardan çoğu hendeğin başına, hendeğin içine, şuraya buraya uzanmış dinleniyorlardı. İçlerinde çay içenler de vardı. Çayın müthiş harareti kestiğine inanıyorlardı. İnaniyorlardı ama, güneş, açık kalmış bir fırın ağzı gibi, çıplak ovayı kaplamış, yakıyor, alabildiğine yakıyordu. Sıcaktan göğün mavisi bile rengini atmış, soluklaşmıştı.

İncecik, sapsarı bıyığıyla çıyanı hatırlatan Kemal Cesur, bir ara Irgatbaşı'ya sokuldu:

— Kılçıkçı Resül'ün sıtması tuttu gene ağa! dedi.

Irgatbaşı inanmadı:

— Şimdi varır sopayı çekersem...

— Vallaha yalan değil ağa, tir tir titriyor!

— Tir tir titriyormuş. Sıtma da ne be? Hiç, hava. İnsan sıtma oldu diye yatar mı?

Kemal Cesur güldü. Maksudı başkaydı. Irgatbaşı'ya az daha sokuldu. Çevresini koklarcasına kolladıktan sonra:

— Senin Zeynel var ya? diye fısıldadı.

Irgatbaşı ilgilendi:

— Ne olmuş?

— Gene attı tuttu...

— Ne gibi?

— Demin, yemek yerken. Pilâvında taş çıktıydı, demediğini komadı!

(1) İp toplamak : Mano almak.

— Ne dedi?

— Söğdü saydı... Allah mallah karıştırdı. Bir şey değil, duyan da boyunca günaha girer. Tepem bir attı. İnsan zaten böylesi kerhanecilerin yüzünden belâya girer... Size de attı tuttu!

— Ya!

— Onlara etli pirinç pilâvı, bize taşlı, yağsız bulgur, dedi. Milletin aklına iş düşürüyor... Her zaman böyle. Lan diyecektim, yeter senin ettiğin, lâkin kör şeytana uymadım...

Irgatbaşı:

— Sakın ha, dedi. Uyuma, sen onunla başa çıkamazsın. Dediklerini bana gel söyle yeter. Ona çatma sakın!

— Niye be ağa?

— Sen onunla başa çıkamazsın dedim ya!

— Ben mi?

— Kabadayılığı bırak. Zeynel derler onu...

Kemal Cesur bayağı sinirlendi:

— Boşver be ağa. Ona Zeynel derlerse biz de boş gezmiyoruz ya!

— Olsun, beni dinle...

Usta söze karıştı:

— Canım bırakın çekişmeyi. Ne olmuş?

Irgatbaşı:

— Senin Zeynel, dedi.

— Anladık. Ne olmuş?

— Hiç. Bizden ötürü atmış tutmuş da...

— Ne demiş?

— Kerhanacılar demiş. Onlara etli pirinç pilâvı, bize taşlı bulgur.

— Yalan mı?

Irgatbaşı tuhaf tuhaf baktı:

— Ne yalan mısı?

— Bizim etli pilâv yediğimiz?

— Doğru amma...

— E?

— Canım ondan mı sorulur?

— Elin ağzı torba değil arkadaş. Söyler. Onda da nefis var sendeki gibi. O da insan. En az senin, benim kadar!

— Var, doğru...

— Yemeğin, ekmeğin hasını yiyoruz. Onlarsa bizden çok daha ağır iş altındalar. Hem yiyoruz, hem de heriflere lâf ettirmiyoruz. Bu kadarına hakkımız yok!

— Onlar ameîle, dedi Irgatbaşı, ırgat!

— Sen? Ben?

— Sen ustasın, ben de Irgatbaşı!

— Sen, ben hattâ ağa olmasa da işler yürür amma, onlar olmasa yürümez!

— İyi. Onlara da lokantadan yemek getirtsin ağa öyleyse...

— Lokantadan değilse bile, bizim yediğimiz gibi...

— Söyle ağaya da dediğini yapsın. Çukurova'ya âdet mi getireceksin? İcat mı çıkaracaksın? Bunca yıl böyle gelmiş böyle gidiyor!

— Böyle gelmiş ama böyle gider mi bilmem...

Irgatbaşı uzun uzun baktı ustaya. Evet, sözleri doğrudu, çok da harbi (1) adamdı ama, ne lüzum vardı bu kadar harbiciliğe? Her koyun kendi bacağından asılırdı. Irgadı tutmakla, ırgattan yana olmakla başa mı çıkılırdı? Onların keyfine göre köy yapmağa kalksan, bugün etli pilâv; etli pilâv verirsin, yarın yanına etli fasulya; yağlı ayran, öbür gün de baklavı börek isterlerdi.

— Neyse, dedi. Bunlar senin benim bileceğim işler değil. Biz şurda birer eciriz, köle. Mal sahibinin atı, itiyiz...

Usta'nın da tepesi attı:

— Beni karıştırma!

— Sen de maaşlı değil misin?

— Maaşlısı, evet. Atı, iti, eciri, kölesi...

— Değilsin ha?

— Değilim tabîî. Emekçiyim ben, köle değil!

(1) Harbi : Mert, tok sözlü.

Irgatbaşı kızgın güneşin altında göz alabildiğince uzanan tarlaya baktı. Canı iyice sıkılmıştı. Tadını kaçırıyordu bu adam artık! Terini elinin tersiyle sildi. Güneşin çiğ aydınlığı dağı, taşı eritmiş duman haline getirmişti sanki.

Mırıldandı:

— Kuzu gibi ırgadın aklına iş düşürüyor, herifleri bozuyor teknil...

Usta hınçla:

— Koğ, dedi. Mâdem ırgadı bozuyor, mâdem tehlikeli, mâdem muzır, koğ gitsin. Ne duruyorsun?

Irgatbaşı içini çekti:

— O da olacak, o da olacak ya...

— Ne zaman?

«Korkuyorum!» demeyi kendine yediremedi.

— Bir tarihte bir harman yaktıydı bu, dedi.

Usta meraklandı:

— Harman mı yaktı?

— Harman yaktı...

— Sebep?

— Hiiç... Zeynel bu. Aklı esti mi babasına yüzü yoktur. Hem de öyle gaddardır ki...

— Durup dururken mi yaktı?

— Durup dururken...

— Deli mi bu?

— Aklı tam da değil.

— Mutlaka bir sebebi olmalı...

— Sebebi var tabii... On iki yıl oluyor. Bununla Dolusap'ta çalışıyorduk. Esas mesele haftalıklardan çıktı. Harman ağalıktı, haftalığımızı kestiler, işimizden de attılar...

— Siz de?

— Biz de huylanıp yaktık!

— Demek birlikte yaktınız?

Irgatbaşı pişmanlıkla, düzeltmeğe çalıştı:

— Canım bakma, o zaman çok cahildim. Uydum ona...

Gözüne ilişen ufak tefek bir ırgada âdeta çıkıştı:

— Lan Kürdo? Ne dolanıyorsun buralarda?

— Ne yapayım?

— Çay iç, esrar iç, kumar oyna deyyus!

Kürdo utançla güldü:

— Param yok ağa...

— Paran mı yok? Niye yok?

— Vardı ütıldüm! (1)

— Ne zaman?

— Geceki kumarda ütıldüm ağa.

— Yâsin!

Karamaça Veysel'in küçük oğlu:

— Hop, dedi.

— Kürdoya bedel et de çay içsin, kumar oynasın... (2)

Çocuk makineli tüfek gibi başladı:

— Borcu çok dayı. Çay borcu, esrar borcu, kumar borcu... Babam dedi ki...

İrgatbaşı sözünü kesti:

— Bırak babanı. Kürdo bizimdir!

Kürdo gururla, kıllı kıllı güldü.

Çocuk Yâsin hâlâ huzursuzdu. Babasının dayısına karşılık veremiyorsa da sonunda babasından azar işitmekten korkuyordu.

İrgatbaşı sertçe:

— Kime diyorum 'Yâsin! dedi.

Yâsin babasının bulunduğu hendeğe koştu. Anlatmış olacak, hendeğe Karamaça Veysel'in başı gözüktü:

— Ne diyorsun dayı?

— Kürdo'ya bedel et de kumar oynasın!

Kıllı Kürdü omuzundan itti:

— Git haydi, verecek!

Kürdo sevinçle hendeğe yöneldi.

Usta harman yakma meselesinin sonunu öğrenmek istiyordu:

(1) Ütölmek : Yutulmak.

(2) Bedel etmek : Borç vermek.

— Sonra? dedi.

Irgatbaşı unutmuştu:

— Ne sonrası?

— Paranızı kestiler, işten de attıldılar...

— Haa, dedi Irgatbaşı. O mesele mi? Canım canı yanan eşek attan ileri gider!

— Tamam. Demek ki şimdi Zeynel haklı?

— Niye?

— Niyesi var mı? Canı yanıyor herifin!

Irgatbaşı neden sonra:

— Onu bunu bilmem, dedi. Böyle kerhanecileri ırgadın içinde tutmamalı. Neden dersen, bir tarihte bir çiftlikte çalışıyordum. İşim nasıl? Ekspres! Irgadım da, ensesine vur, ağzından lokmasını al. Kuzu gibi. Baba Kürtler ki dini imanı torbaya koy, yirmi dört saat çalıştır, gık demezler. Bırak gık demeyi, karşında el ovalarlar. Kenefe mi gideceksin? İbrığı kapar, senden önce koşarlar. Irgat dediğin öyle olur!

— Sonra?

— Sonra, bu Zeynel gibi bir ibne girdi içlerine, üç günde baştan çıkardı herifleri...

Boş çay bardaklarını, o sıra yanlarından geçmekte olan çocuk Yâsin'e uzattı:

— Tazele şunları lan!

İri Bafon tabakasından kalın bir cigara sardı, tabakayı ustaya uzattı:

— 1928'de elci Hallaç Mehmet'le bir posta ırgat götürdüktü. Hepsi de kuzu gibi. Enselerine vur, ağızlarından al lokmalarını. Ama nasılsa bir muzir sızmış aralarına... Bir baktım dan dun ediyor. Yemek beğenmez, içmek beğenmez... Irgadın gözünü açacak. Çektim kenara, oğlum dedim vazgeç bu ayaklardan, ırgadın aklını çelme! Yok. Herif muzir, durmaz. Baktım kuzu gibi amele mızırdanmağa başladı. Eee... dedim günah gitti benden...

— Ne yaptın? Yol mu verdin?

— Dur ki... Ağaya dedim, böyle böyle... Ver terbiye-

sini dedi. Öyle mi, öyle. Kendirle yer misin yemez misin? Vururken vururken... baktım herifin sesi soluğu kesildi. Birden aklım başıma geldi. Herifi bir çıkardım ki ne çıkarayım...

— Ölmüş mü?

— O saat. Besni'liydi herif. Gök çürük içinde kalmış tek-mil!

Usta'nın yüzü nefretle buruştu:

— Sonra?

— Sonrası sağlığın. Ağanın haberi oldu. Baktım etekleri tutuşmuş, geldi. Ne o? dedim. Niye böyle yaptın, ne cevap vereceğiz hükümete, dedi. Kendimi bir topladım, dedim sen hiç merak etme ağa, senin canının bülbülü sağ olsun... Allahın çok, kulun az olduğu yerler... Gelin lan buraya, dedim. Geldiler. Baba Kürt'ler ki canavar gibi her biri. İcabını icra edin...

Gözleri gururla parlıyordu.

Usta'nın nefreti taşmak üzereydi. Tuttu kendini, sordu:

— Ettiler mi?

— Derhal!

— Yâni?

— Taş bağlayıp ırmağa...

— Ee??

— Cup...

— Kokusu çıkmadı mı?

İrgatbaşı gene gururla güldü:

— İlâhi usta... Ne çıkacak? Allahın çok, kulun az olduğu yerler diyorum sana. Kim kime? Diyeceğim o ki, ırgat-buşına böyle bağlı ırgatlar vardı. Üç gün sonra jandarmalar peldi, ırgatları sıkıştırdılar filân, hava. Görmedik bilmeyiz, duymadık, haberimiz yok!

— Jandarmanın nerden haberi olmuş?

— Cesedi su sürüklemiş. Hikmeti hüdâ... Bu su nedense sır saklamıyor, leş de kabul etmiyor!

Saatına baktı. Paydosun kırkbeş dakika olması gerekiyordu, beş dakika vardı daha. Beklemedi. Dödüğünü öttürdü.

XX.

Pehlivan Ali ile Hidayetinoğlu Desteciliğe verilmişlerdi.

Görevleri, buğday demetlerini patozun üstündeki Koltukçulara, Zeynel'le Halo Şamdin'e aktarmaktı. Ne Pehlivan Ali ne de Hidayetinoğlu bu iş'te zorluk görmediler. Beden iriliğindeki demetleri omuzlayıp aktarıyorlardı. İlk zamanlar öyle canlı, öyle güçlüydüler ki... Sonraları, saatlar saatların ardından akıp güneş yükselince işin rengi değişti. Terden sıırıslam, koşuyor, durmak bilmeden koşuyorlardı. Bu arada savrulan saman tozunun terli bedenlerine yapışıp yakması olmasa!

Nerdeyse patlıyacak hâle geliyorlardı.

İşe ilk başladıkları günün tersine, işi tavsattıklarını gören ırgatbaşı da basıyordu ana avratlı küfürü!

Güneş, saman tozu, kaşıntı... derken Fatma'dan ayrılışın acısı da yüze çıkmaya başlayınca patlayacak hâle geliyordu Ali. Kaşıntı çoğu zaman Fatma'nın yokluğundan da beterleşiyordu. Birinde sırtının kaşıntısına dayanamadı, demeti omuzundan atıp kaşınmaya, gidişen yeri tırmalamaya başladı. Patozu siper almıştı, ırgatbaşı patozun ardındaydı ama, gene de görmüştü. Sopasını çekip yürüdü.

— Ne yapıyorsun burada lan?

— Sırtım gidişti de çavuş ağa...

— Vaziyet al karşımda, ibne!

Ali çevresine bakındı: Bu da ne demektir? Vaziyet nasıl alınırdı?

— Vaziyet alsana lan!

— Ne vaziyeti çavuşum?

Omuzuna bir sopa, bir sopa daha:

— Kerhaneci. Vaziyet, almayı bilmiyor daha!

Sonraları işe alıştı. Yanlış alışamadığı, Fatma'nın yokluğu! İçi yanıyordu. Daha çok da gece, kaynaşan yıldızlara bakarak Aptal kızını da düşünmüyor değildi ama, Fatma'nın tadı daha başkaydı. Fatma'yı erinin altından alıp kaçmıştı. İnşaatta, abooo... Hık mık, hişt pişt... Ömer Zorlu'ya borç iki onluk. Giderdi kumara, bütün gece... Ne diye buralara gelmişti? «—... Fatma beni tepmezdi ya tepti işte. Tepdirdiler. Ah Bilâl, gözün çıksın Bilâl. Beni buraya saldı, avrat da nörsün? Burada avrat işi olsaydı mücerret gelirdi. Ben Fatma'yı bilmem mi? Gâvır derdi bana, doğuz derdi, etimi bükerti. Lâkin topacık eli vardı kancığın. Aptal kızının eli de topacık. Aptal kızının kıvrması başkaydı ya, Fatma gene de başka. Lâkin Aptal kızı da... O niye gelmedi benimle? Fatma'yı bırak, Fatma'yı bırak. Bıraktıydık. Çağırmadım diye mi? Sahi ha, çağırsam... Çağırsam gelirdi efendi. Tuuu, ayıp ettik. Fatma'ya böyle böyle dedim, ona demedim. Gönül kodu mücerret. Ayıp ettik, tekmil ayıp. O da iyi avrattı...»

O gece, gene yıldızların kaynaştığı bir geceydi. Sovanların içine yatırmıştı Aptal kızını, sırtüstü. Yatmış, uzanıp kalmıştı. Sonra dizlerini çekip toplamıştı ayaklarını. Birden gülüvermişti kahpe. Gıdıklamamıştı oysa...

Ali bunu demetin başında düşünürken, tuhafına gitmiş, gülüvermişti.

İrgatbaşı'nın gene dikkatine çarptı:

— Ne gülüyorsun lan, ayı? diye bağırıldı.

Ali silkindi, kendine gelmişti. İşe sarılmak istedi, ırgatbaşı yaklaştı:

— Ha?

— Hiç çavuşum, öyle.

— Nasıl öyle?

—?

— Adam kendi kendine güler mi?

Ali demeti omuzlayıp patoza koşturdu.

Irgatbaşı, Ali'nin emirsiz koşup gitmesine içerlemişti. Ya-nından geçerken seslendi:

— Gel buraya!

Gitti:

— Buyur çavuş ağa...

— Niye güldün?

Omuz silkti:

— Hiç, öyle...

— Öyle olur mu? İnsan boşu boşuna güler mi? Deli mi-sin sen?

Öfkesini almıştı. Gürledi:

— Yörü işinin başına, haydi!

Ali koşarak uzaklaşırken ekledi:

— Bir daha güldüğünü görmeyim!

Ali'nin kaşınıtlı, sıkıntılı işi yeniden başladı. Bir süre dü-şünmedi Fatma'yı da, Aptal kızını da amu, olmuyordu. Ne kadar düşünmek isterse, gene de ikisi iki yandan kafasında canlanıyor, ikisi iki yandan kıvranıyorlardı kafasında. O gece işte canım, Aptal kızını sovan ekili tarlaya sırtüstü yığıldığı ge-ce. Boydan boya bir yıldız akmıştı da oynak karı «— Yıldıza hele yıldıza!» demişti. biliyor musun, bu dünyada herke-sin bir yıldızı var. Adamın yıldızı aktı mı işi tamam. Allah insanın yıldızını akıtmasn!»

İçini çekti. Lâkin Fatma da bir başkaydı gerçekten. Ap-tal kızı gibi yatıp kalmazdı. Değirmen taşı gibi dönerdi zilli!

Ömer Zorlu'ya iki buçuk lira borç verip savdığı geceyi hatırladı: «— İki buçuk be, alt tarafı iki buçuk!» diye geçirdi: «...adam avradını iki buçuk için el adamının yanında koyup gi-der mi? Herif dümbüktü canım, belli bir şey. Ben olsam, töbe büyük sözüme amma, avrat bu, ayâl demek. Töbe...»

Bir de şu vardı ki, Fatma'nın eti sıcacıktı, körpe. Ağzı da kokmuyordu Apta kızı gibi. İçinde bir dert varmış da, dok-

torlar töbe çaresini bulamamışlar da. Lâf. Bilmiyecek ne vardı? Soğuklatmıştı tekmi. Bir sürgü, üstüne koyuca bir çay...

Yeni bir demeti omuzlarken Aptal kızını unuttu. Fatma şimdi çiftlikte, bu güneşin altındaydı. Lâkin Fatma, Fatma gibi yoktu be!

Demeti düşünceli düşünceli koşturdu patoza. Ötekilerin arasında uzattı, Zeynel alışkın ellerle kavrayıp, patozun ağzındaki Şamdin'e aşırıldı. Şamdin lâhzada kavradı, bastırdı makinenin ağzından...

Çok iri, çok kocaman bir ağustos böceğini hatırlatan harman makinesi, çevresine yaldız sarısı saman tozları tozularak alabildiğine çalışıyor, ses kalabalığı günün sarı sıcağına yayılıyordu.

Ali demetlerin yanına varmıştı. Yeni bir demet alırken, ırgatbaşı'yı düşündü: «—... bacım dedi, Fatma benim bacım dedi. Gâvur olmalı bir insan ki bacısına dolansın. Yok canım, dolanmıyorlardır, Fatma işe mişe el atıyordur müceret. İnsan bacım dediğine... Heye bey, bey amma, kocaman bir, çizmeleri var, motoru var. Dolanmaz canım. Ne diye dolansın? Beye göre şehirde avrat mı yok? Şehir avrat dolu. Şehirdeki avratlar daha güzel. Dudakları boyalı, süslü fistanları var. Onlar dururken bey Fatma'ya, yok canım, töbe estafurullah. Günahlarına girmiyelim sabah sabah. Burada iş olsa savarlardı. Avrat işi olmadığı doğru. Yalan mı? Ben Fatma gibi avradı bir daha nerde bulurum?»

Irgatbaşının öfkeli sesi gene parladı:

— Lan kerhaneci oğlu kerhaneci. Varırsam ananı, avradını tekmi...

Pehlivan Ali'nin kafasındakiler gene silindi. Omuzunda demet, harman makinesine koştı.

Bu böyle, bütün bir iş boyunca sürüp gitti. Irgatbaşı da fena takmıştı. Ne zaman gözlerini kaldırsa, ırgatbaşı'yı sert sert bakar buluyordu.

İkinci paydosunda ayranlarını içmiş, hıyarlarını da ye-

mişlerdi. Tarlaya, biçilmiş buğdayların kısa, sert sapları üzerine yanyana uzandılar.

Hidayetinoğlu sırtüstü uzanmış, ellerini başının altında kenetlemiş, hayli yumuşamış gök yüzüne bakıyordu. Yorgunluk sel gibi akıyordu bedeninden.

Pehlivan Ali ise, karnının üstüne uzanmış, çenesini ellerine dayamıştı. Uzaklara bakıyordu, taa uzaklara. Çiftlik uzaklardaydı, uzaklardaki çiftlikte de Fatma!

Mırıldandı:

— Şimdi nörüyor ola?

Hidayetinoğlu iyice doymıyan karnını düşünüyordu.

— Kim?

— O!

— O kim?

— Cın çarpar gibi çarptılar. Bacım dediği bir de...

Hidayetinoğlu üzerinde durmadı. Koynundan para çıkması gerektiğini bilse töbe boğmazdı Köse Topalı, deli mi? Ne diye canına kıysın? «—... lâkin, paralıydı ibne herif ya, parası koynundan çıkmadı. Kim bilir nerde saklı? Biz boğduk, ellere yarar. Bir gün biri saklı olduğu yerde bulur, ooh. Biz? Yediğimiz dayakla kaldık. Lâkin karakolda... İlle de o kalın kaşlı polis. Ulan kitaba el bastırdılar, şart ettirdiler de gene söylemedim. Söylemedim ya, o kurumsak efendi yemedi. Ciözünü gözümden ayırmadı. Ayırmasın! Ne oldu sonunda? Boğduğumu söyletebildiler mi? Lâkin fıkara topal, ümmüğüne çökünce gözleri nasıl da pörtledi...»

— Ne diyorum biliyor musun?

Kızdı ama belli etmedi:

— Ne diyorsun?

— Bir gece diyorum, yolu tutsam...

— Hangi yolu?

— Şu, çiftliğe giden yolu.

— E?

— Çiftliğe varsam...

Öfkeyle:

— Fatma'nın yanına varsan ha?

Ali'nin gözlerinin içi gülüyordu:

— Varsam, heye. Beni görünce, vay ağam gelmiş diye...

Yüzüstü uzandığı toprakta heyecanla doğrulup, bağdaş kurdu.

— boynuma sarılırdı ki deme gitsin. Vallaha sarılır, billâha sarılır. Derim ki, Fatma derim, anam seni büyülediler derim, seni müceret büyülediler. Doğru ağam der, büyülediler der...

Hidayetinoğlu sinirli sinirli güldü. Bıkmıştı bu oğlanın bu türlü sayıklamalarından ama, yuttu gene de.

— gülme, dedi Ali, söz temsili. Dese yani. Beni burarlardan kaçır dese, yolda onu omuzuma vursam... Bilâl'in haberi olur mu?

Hidayetinoğlu duymuyordu onu. Duymasına duyuyordu ama, anlamıyordu. Köse Topalı o boğmuştu da saklı parasını eller mi bulup yiyecekti? Keşke o değilden dostluk edip, parasını sakladığı yeri bellese, sonra boğsaydı. Biliyordu günahı yaptığı, yarın öte dünyada Allah hesabını soracaktı bunun amma, bir cahilliktir etmişti işte. Cahillik ettiğine, cehennemde yanacağına göre bâri parayı eline geçirseydi! «—..... sakladığı yeri şimdi bilsem de varsam, çıkarsam, alıp köye gitsem. Desteyle para. Köy yerinde, boğduğumu kim bilecek. Bunca zamandır gurbetteyim derim, çalıştım kazandım derim. Sonra da Hafız Ali'nin dükkânı gibi bir dükkân... oooh! Dükkânım olunca, dayım Hediye'sini de bir iki demez verir gayri. Sakalı boklu, it dediydi, uğursuz kumarcı dediydi. Ulan uğursuz senin ebu ceddin...»

— Fatma'yı seninle gider alırsız değil mi?

—

— Öyle mi kardaş? Fatma'yı diyorum, seninle... Fatma gibi avrat mı var? Bizim İflâhsızın Yusuf, enayi... Emnisinin avradını öğer yatar. Çerçiyle bastırduğımız gece... Çerçi bir kaçtıydı ki. Dudu kaçmadı. Bak kaçmayışı erkekliğinden, Os-

manlılığından. Köse'yle bana Gâvurlar dedi, kimseye dersiniz öldürürüm sizi dedi. Köse'yi hatırladı:

— Demek Eminem Eminem diye diye...

Gözleri Hidayetinoğlu'na kaydı, gülümsüyordu. Sordu:

— Ne gülüyorsun lan?

— Hiç be, diye omuz silkti beriki.

— Hiç olur mu ayı? Adam hiçe güler mi?

— Gülmez mi?

— Gülmez ya!

— Gülesi varsa bir güler ki, öte bile geçer!

— Doğru, doğru ya, köye varınca diyorum, Köse'nin kıızıyla avradına ne diyeceğiz bakalım...

Hidayetinoğlu bunu da duymadı. O kendi bildiğini okumağa koyuldu:

— ...hastalandı, Köse Topal'ın odasında koyup inşaata gittik denmez. Erkekliğe sığmaz. Sığmaz a...ne yapalım biz? Allah'tan bir hastalık. Öyle değil mi amma? Bize de oyun ettirler. İşimizden olduyduk... Öldüyse Allah öldürdü, biz öldürmedik a! Taksirat. Onu bunu bırak ya, burda işimizi bitirdik mi, koyunlarımızda iyi kötü harçlıklarımız. Varırız Fatma'nın oraya. Haydi derim. Haydi der. Üçümüz, varırız şehire. Dinliyor musun?

Dinler gözüküyordu ya, anladığı yoktu. Hediye ile evlenmiş, çocukları olmuş, kaynatası ölmüş, Hediye'nin hissesini de alıp Kayseri'ye göç edip iyi bir pasturmacı dükkânı açıyordu.

Pehlivan Ali yine bir heyecanla:

— İyi bir kilot pantolon, acar (Yeni) bir yemeni, içlik miçlik, ceket meket, kasket masket... dedi. Bir de gazocağı! Anam bir şaşar ki, fıkara. Oldu olacak, ona da yazma ile iyi bir entarilik... Mücerret almalı. Ana demek ata demek. Sevin-dirmeli fıkara. İlle gazocağı! Yılan bellerler, bellesinler, şaş-sınlar, Yusuf'un emmisi sılasına gelince, bi kasıldı ki. Yusuf'un emmisi deyince, fıkara Köse, Yusuf'un emmisi gibi gurbet-te kaldı...

Bir ara gene çiftlikteki ırgatbaşı'yı hatırladı:

— Öyle mi? dedi, Fatma'dan ötürü bacım dedi. Bacım dediğine kötü gözle bakar mı?

Sorusuna karşılık bekledi, alamayınca yeniden sordu:

— Sen olsan, bacım dediğin avrada...

—

— Öyle değil mi?

—

— Hı?

Hidayetinoğlu öyle dalmıştı ki, gözünü kırpmadan bakıyordu.

Ali sarstı:

— Öyle değil mi lan?

Hidayetinoğlu'nun dalgası bozuldu:

— Ne diyorsun be?

— Bacım dediğin bir avrada diyorum...

— Ee?

— Kötü gözle bakar mısın?

Hidayetinoğlu hiçbir şey anlamadı:

— Ne kötü gözü?

— Fatma'dan ötürü ırgatbaşı dedi ki, Fatma benim bacım dedi...

— Ne olmuş dediyse?

— Kötü gözle bakmaz tabii!

Hidayetinoğlu'nun tepesi attı:

— Öküz!

Ali şaştı:

— Niye?

— Bir de niye der. Niyesi var mı lan? Fatma'yı Bilâl'a kandıran tek mil ırgatbaşı!

— ırgatbaşı ha!

— Çok öküzsün be Ali, hatırın kalmasın amma...

— Bacım dedi...

Ali'nin gözlerindeki ümidin canlı, pırıl pırıl ışıltısı sönmüvermişti. San ki bir lâmba kısılmıştı içinde. Boynunu büktü:

— Bacım dedi, Fatma'yı düşünme, Fatma benim bacım dedi. Şuncacık düşünme Fatma'yı dedi...

Uzaklara, taa uzaklara, Fatma'yı koyup geldiği uzaklara hazin hazin baktı. Demek bir insan «Bacım» dediğine kötü gözle bakabilirdi? «Vah şehir» diye geçirdi, «...gözün çıksın şehir. Kırdın kanadımı kolumu şehir, vay şehir, vay kahpe şehir... Adam bacım dediğine... tööbe töbe... Ben şu cahil başımla bacım desem birine töbe eğri bakmam. Ben ben iken bakmam da, koca bir ırgatbaşı bir kâtip... vay şehir vay!»

Şimdi de Fatma'yla yattığı gecelerin alacakaranlığı içinde Fatma'nın kadınsı kokusuyla kıvranışlarını hatırlamıştı. Fatma o biçim inilti, o biçim kıvranışlarla demek Bilâl'in kolları arasındaydı?

«— Şehir, vay şehir...» diye başlayacaktı ki, birden ırgatbaşının kalın, hırslı sesi:

— Siz niye kumar oynamıyorsunuz lan?

Dönüp baktılar, sonra Hidayetinoğlu ayağa kalktı.

Irgatbaşı, Pehlivan Ali'ye ayağının ucuyla vurdu:

— Bir insanın âniri, memuru gelir de ayağa kalkılmaz mı ayı?

Ali kıpkırmızı kesilerek kalktı.

Irgatbaşı yeniden sordu:

— Hı? Niye kumar oynamıyorsunuz?

Hidayetinoğlu:

— Ben oynarım ağa amma, dedi param yok!

— Paran mı yok?

— Bilmez değilsin a...

Irgatbaşı onu uzun uzun gözden geçirdikten sonra:

— Sana bedel etsem, dedi. Ha?

— İyi olur ağa...

— İş mişi bırakıp kaçmaz mısın?

Hidayetinoğlu:

— Aboo, dedi. Ağama hele!

— Niye? Ne var ağanda?

— Kaçılır maçılır mı? Ayıp değil mi ağam? Sen bana bir

iyilik yapacaksın meselâ, tööbe... Sılamızı koyup da ne demiye geldik? Kaçılır maçılır mıymış? Biz öyle senin bildiğin yadırgı ırgatlardan değiliz ağam. Yanımızda adam boğazla, hazineni muziñeni ko git!

Irgatbaşı'nın hoşuna gitmişti, sevdi birdenbire bu harbi uşağı:

— Git Veysel'in oraya, geliyorum... dedi.

Pehlivan Ali'ye döndü:

— Sen?

— Ben oynamam ağa!

— Niye?

— Oynamasını beşir edmem. Etsem bile kulağasma, harçlığım tükenir...

Irgatbaşı kızdı:

— Kumar oynamazsın, esrar içmezsin, çay may dersin hak getire. Kara gözlerine mi âşıkım senin lan?

Pehlivan Ali hiçbir şey anlamadığı halde:

— Sağ ol! dedi.

Irgatbaşı, Veysel'in semâverinin bulunduğu yana doğrulmuştu, duymadı. Pehlivan Ali ardından uzun uzun baktı. Sonra yere, biçilmiş tarlanın kısa kesik sapları üzerine sırtüstü uzandı. Gözlerini göğün mavi boşluğuna dikti. Bir yaban ördeği kafilesi geçiyordu ağır ağır. Kafile uzaklarda eriyip yok oluncaya kadar baktı. Hey gidi kuşlar hey! İnsan olacağına kuş olsaydı keşke. Uçar giderdi kuşların gittiği yöndeki çiftliğe, çiftliğin üzerinden geçerken Fatma'ya bakardı. Şimdi belki de ırgatların aş'ını hazırlıyordu Senem'le!

İçini çekti.

Keşke o kuşların arasında olsaydı insan olacağına!

Gözlerini yumdu.

Ya da kanadı olsaydı insanların, kuş misali, uçsalar, uçabilselerdi. Gece. Herkes uykuya vardıktan sonra, Fatma'nın yanına, bir solukta uçardı. Yanına uzanır, kolunu üstüne atardı. Sabaha kadar. Ortalık ışımadan geri uçar gelirdi.

Bir cıgara yaktı.

Gece, tabana kuvvet, yolu tutsa nasıl olurdu acaba? Bir saat, iki saat, üç saat... Koşardı be, bacaklarının var gücüyle koşar, koşardı. Varırdı sonunda yanına: «— Kız» derdi, «...kız Fatma. Ben ettim sen etme anam. Kulun kurbanın oluyum, kapında itin, atın oluyum Fatma, kurban Fatma. Gâvur bile imana gelir. Aklından töbe çıkmıyon. İmana gel anam, imana gel. O ipnelere uyma, seni muzmahil ederler tekmiil...»

Aklı yatar gibi olmuştu. Sırtüstü uzandığı yerden doğrulup oturdu. Cigarasının külünü sinirli sinirli çırttı. Karşısında birisi varmış gibi iri iri söylendi:

— Giderim, hem de giderim, giderim işte. Fatma derim, kurban Fatma derim, ben ettim sen etme derim, eline ayağına kapanırım, öperim elini ayağını. Irgatbaşı, Bilâl milâl sırtarırlarsa bir karakucak, bir karakucak duha... onlar ne ki? Onlar bana vızıltı. O ların ağası mağası da vızıltı bana Fatma'yı bileğinden çekip atarım omuzuma. Atarım işte, hemi de atarım, vallaha da atarım, billâha da. Koynumda birkaç kuruşum var...

Birden aklına başka bir şey geldi: Hidayetinoğlu da onunla birlikte gider miydi acaba?

Uzaklara göz kırptı:

— Gelir, dedi. Mücerret gelir. Beraber gideriz, Fatma'yı alırız, şehire döneriz yeni baştan. Yusuf mâdem duvar ustası oldu, bize de birer iş uydurur...

Birden Ömer Zorlu'nun burun köklerine akmış, şaşı gözlerini hatırladı. Neşesi kaçtı. Bunu hiç hesaba katmamıştı. Cigarasından üst üste duman aldı. İyi ama, bakalım Ömer Zorlu orada mıydı hâlâ? Belki de iş bırakmıştı. Fatma'yı aramağa çıkmış da olabilirdi. En iyisi, Hidayetinoğlu'nu yollardı inşaata. Onlur Fatma'yla beklerlerdi. Yoksa ne âlâ, varsa...

Irgatbaşının işbaşı düdüğü Ali'nin düşüncelerini sildi. Davranıp kalktı. Az sonra da iş, olanca ağırlığıyla yeniden başladı. Bir yandan buğday demetlerini koşturuyor, bir yandan da, Ömer Zorlu yapıda değilse, Yusuf'un onlara vereceği işi düşünüyordu. Ömer Zorlu başını almış gitmişse...

Birden yanibaşında Hidayetinoğlu.

Sordu:

— Öyle mi?

— Ne o? dedi Hidayetinoğlu.

Yüzü iyice asıktı. Anladı, sordu:

— Ne yaptın kumarda

— Neyi ne yaptım?

— Üttün mü, ütüldün mü?

— Ütüldük Allah belâsını versin. Bizde talih mi var?

Talih olsa, anamız kız doğururdu da rahat bir ekmek yer herifin suyuna giderdik...

— Ne kadar ütüldün?

— On lira.

Irgatbaşı gene yakalamıştı konuştuklarını:

— Lan lan hayvanoğlu hayvanlar... Varırsam yanınıza eğri dininizden başlarım ha!

Çeneyi bırakıp seğirttiler.

İş, ortalık kararınca kadar sürdürdü. Kuvvetli ay olsaydı daha da sürebilirdi. Lâkin ay geç doğacağı için, dokuza doğru işe son verilmişti.

İri bir ağustos böceğini hatırlatarak bütün gün cırlayıp duran harman makinesi, varasaların kurşun gibi aktığı geceye son gürültüsünü de saldıktan sonra, tozlu, alabildiğine yorgun, sustu.

Yorgun ırgatlar mırmırık çorbası dolu karavanalara bağdaş kurdular. Mırmırık çorbası, yarmadan yapılına bir çeşit çorbaydı. Tatlı kırmızı biberle kızartılınış suyuna şöyle bir margarin yağı gezdirilivermişti.

Tahta kaşıklar karavanalara dalıp dalıp çıkıyor, ırgatların ağız şapırtıları, yıldızların çoğalmağa başladığı serin geceye yayılıyordu.

Patoz ustası, muavini, ırgatbaşı, küçük gemici fenerinin titrek sarı ışığında yemek yiyorlardı. Has ekmek. kalaylı kaplarda etli tâze fasulya, ayran gelmişti gene.

Gürültüyle sümküren ırgatbaşı elini kara şalvarına sildik-

ten sonra yemcine koyuldu. Bu sırada derinden derine bir motör homurtusu duyulmağa başlamıştı. Homurtu gittikçe güçlendiğine göre, kamyon, taksi ya da bir motosiklet geliyor olmalıydı. Irgatbaşı kulak verdi, patoz ustasına baktı, usta başını salladı:

— O, dedi.

Küçük ağaydı gelen. Nitekim çok geçmeden hızla gelmiş, tarlanın altbaşında durmuştu. Projektörünü tarlaya tuttu. Kuvvetli bir ışık sütunu tarlayı birkaç sefer tarayıp durdu. Durduğu yerde Irgatbaşı aydınlanmıştı. Koşarak geliyordu. Koşup gelirken sendeliyor, soluyordu. Bir ara küçük ağa'nın spor arabasının yeniden çalıştığını, tarlaya girdiğini, ağır ağır yürüdüğünü gördü, durdu. Küçük ağa da görmüştü onu zaten. Yanında durdurdu arabayı:

— Merhaba, dedi.

— Merhaba ağa!

— Ne var ne yok?

— Sağlığın ağa...

— Nasıl gidiyor işler?

— İsteddiğinden âlâ. Az önce paydos ettik...

— Geçende söyledim, genç söylüyorum, buranın işini yirmi günde bitirirsen, dile benden ne dilersin!

Irgatbaşı başını salladı:

— Senin canının bülbülü sağ olsun. Beni bilmez misin? Bir şeye heye demiyeyim. Dedim mi, elimden uçan kurtulur bes...

— Irgadın tamam mı?

— Tamam. Korkma ırgattan yana, Irgatpazarı ırgat dolu şükür. Ben işimi bilirim. Eğer bu ekini yirmi güne korsam, bana da insan demesinler. Amma sen de adaletini göstereceksin gayri!

— Merak etme.

Küçük ağanın spor arabası, patoz ustasıyla muavininin yemek yedikleri kalın camlı gemici fenerinin titrek ışığına ağır ağır yürüdü.

Ustayla muavin ayağa kalktılar.

Ağa:

— Boğazınız olsun, dedi.

Usta bir şeyler mırıldandı. Küçük ağa duymadı:

— Nasıl gidiyor işler?

— Fena değil. Elimizden geldiği kadar gayret ediyoruz.

— Yirmi güne kadar biter mi dersin?

Usta, Irgatbaşı'ya baktı.

Irgatbaşı:

— Sen hiç merak etme, dedi. Irgada soluk aldıracağım yok

sâyende. Senin canının bülbulü sağ olsun!

— Pekâlâ... gayret edin de...

— Merak etme. Ustayla el ele verdik mi...

— Haydi bakalım...

Arabasına girdi. Spor araba tarlada geniş bir cğriden sonra yola çıktı, ağır ağır uzaklaştı.

Irgatbaşı ustanın yanına geldi:

— Şu yeni gelenleri Zeynel ipnesiyle Şamdin'in yerlerine alıştır da o kerhanacıları dehliyelim gitsinler. Bir kaygunı bunlar. Gittiler mi, bırak. Ne diyorsun?

Usta ne şöyle dedi, ne böyle.

Yemeğe yeniden oturdular.

Karınlarını doyuran ırgatlardan çoğu birer yana dağılmış, üçü beşi yorgun bedenlerini harmanın kuru sapları üzerine atmış, hemen de uykuya geçmişler, keyifçiler'se Karamaça Vey-sel'in orayı boylamışlardı.

Karamaça'nın semaveri geceye neşeli dumanlar salarak kaynamakta, hendeğin alt başından kumarcıların sesi gelmekteydi.

Pehlivan Ali ile Hidayetinoğlu da semaver yakınında birer yana uzanmışlardı.

Pehlivan Ali:

— Demek, dedi, bir beşliğin olsa gene oynardım?

Hidayetinoğlu içini çekti:

— Aaaa! ah... bir iki demezdim vallaha Ali.

— Ben bilsem ki üteceğim, mücerret üteceğim. Gene oynanamam!

— Sen de adam mısın lan?

— Değil miyim?

— Değilsin ya!

— Niye?

— Atın aptalı rahvan, adamın aptalı pehlivan olur. Sen de pehlivansın, aptalsın yâni...

Ali yanüstü uzandığı yerde yüzükoyun döndü, dirseklerini yere dayadı, ablak yüzünü iri avuçlarının içine aldı:

— Onu bunu bırak ya, ne düşünüyorum biliyor musun?

Hidayetinoğlu kulak asmadı. Akıllı fikri kumardaydı. Bir beşliği olsa, ah bir beşliği olsa da dünkü kaybını çıkarsa!

Pehlivan Ali:

— Öyle mi? dedi.

— Neyle mi?

— Ne düşünüyorum biliyor musun?

— Ne düşünüyorsun?

— Adam kuş olmalı diyorum, bildiğin kuş. Kanatlı. Uçmalı bir güzel. İsteddiği yere...

Hidayetinoğlu:

— Sen tabii Fatma'nın yanına... dedi.

Ali kıkırtıyla güldü. Çocuksu bir gülüş.

— Ne bildin kalbimdekini lan?

— Bilmeyecek ne var ayı? Akıllı fikrini Fatma almış senin. Delikanlı adam avrada tapmaz!

— Neye tapar ya?

— Avrada kendine taptırır. Delikanlılıkta mârifet, avrada kendine taptırmaktır!

Birden değişti:

— Bu Karamaça'da çok para ver bellersem... Ne diyorsun?

Ali huylanarak baktı:

— Sana ne?

— Bana ne, hiiiç...

Birden yekindi:

— Sen ne yapacaksın şimdi onu, dokuzu... Bir erkeklik yapabiliyor musun bana?

— Ne gibi?

— Bir beşlik bedel ediyor musun?

Ali anlamıştı ama anlamamazlıktan gelmiş, gözlerini Karamaça'nın kızarıp duran semaverine dikmişti. Ne lânet oğlandı şu be!

— Öyle mi? dedi beriki.

Ali'nin gözleri hep semaverde:

— Neyle mi?

— Bir erkeklik edip, beş lira bedel edebiliyor musun? Para günü paran fazlasıyla gene para!

Ali omuz silkti.

Hidayetinoğlu öfkелendi:

— Niye?

— Ütölürsün.

— Ütölürsem ben ütölürüm arkadaş, sana ne? Senin paran gene para!

Ali karşılık vermedi.

Hidayetinoğlu uzun uzun bekledi, sonra:

— Demek vermiyorsun?

Ali omuz silkti. Hidayetinoğlu görmedi bunu ama, vermek istemediğini anlamıştı. İki bıçakta haklamak geçti içinden ama çok güçlüydü oğlan.

— Vermezsen verme...

Kalktı, kumarcıların barbut attıkları hendeğe gitti.

Ali üzerinde durmadı. Kalktı. Aklında Fatma, tarla içinde uzun uzun yürüdü, durdu. Ateş böcekleri yanıp yanıp sönyorlardı. Toprağa oturdu. Sımsıcaktı toprak. Sımsıcaktı ya, umurunda bile değildi. Bir gün tek başına yolu tutup gitmeliydi Fatma'ya!

Fatma'nın şu sıra bulunduğu çiftlikten yana baktı. O yanlar koyu karanlıklar içindeydi.

Çevresinde vınıltıyla dolaşan sivrisinekler rahat bıraksa, Fatma'yı düşünecekti ama, bırakmıyorlardı. Sinekler iri iriydiler, insafsızdılar. Boyuna kovalamasa, kuvvetli iğnelerini batırıp kötü kötü yakıyorlardı. Kaşınsa bir dert, kaşınmasa dayanılmıyor. Kaşyınca, kaşdığı yer mercimek gibi kabarıyordu.

Bir ara arkasında ayak sesleri işiterek döndü: Kısa kalın bir gölge ağır ağır geliyordu. Tam yanında durdu. Eğildi, Ali'nin yüzüne baktı, «— Sen kimsin lan?» demek istedi:

— Sen kimsindir lo?

Pehlivan Ali adını söyledi.

Beriki:

— Kibritin vardır?

— Var.

Çıkardı, kibrit kutusunu uzattı.

Adam kibriti aldı, çaktı. Ali, çakılan alevin aydınlığında Zeynel'in arkadaşı Halo Şamdin'in sert sakallı, azgın yüzünü tanıdı.

Halo Şamdin kibriti geri verirken uç çöp ayırıp avucunda saklamıştı. Tarlanın altbaşına gitti, savan denilen iplik çulunu biçilmiş sert sapların üzerine yaydı, geçti bağdaş kurup oturdu. İlk içliğini çıkardı. Su gibiydi. Bir kenara serdi. Sivrisinekler çevresinde oğul verircesine vınıldayıp duruyorlardı.

Uzun, içleri kirli tırnaklarıyla hart hart kaşınmağa başladı. Sırtı, omuzları, göğsü kıl içindeydi. Hele göğsü, kara bir pöstekeyi hatırlatıyordu. Gündüz bütün gün harman makinesinden savrulan saman tozları kıl diplerine işlemişti. Ne saman tozuna aldırış ediyordu, ne de savrulan sivrisineklere.

Yirmi yıllık koltukçuydu. O da arkadaşı Zeynel gibi bekârdı. Ne bir kadın, ne de ayak dolaşıklığı edecek çocuklar!

Nasırlı kocaman avucunda ufaladığı esrarla kalın bir çifte kâğıtlı cigara sardı. Pehlivan Ali'den aşırıldığı kibritlerle cıgarasını ateşledi, sonra da yıldız dolu göğsü yan gelerek, bozuk türkçesiyle bir türkü tutturdu:

«-Kez saçlarem saçlarem
Yoor, yoor, yor ammen.
Hoynar homiz başlerem
Yoor yor yor ammen.

Kez sizi aler kaçerem
Yoor yor yor ammen
Kıyl olmaz kardeşlerem
Yoor yor yor ammen. (1)

Birden arkadaşı Zeynel'in kaba öksürüğünü duyarak tür-
küsunü kesti, sesin geldiği yana baktı.

Zeynel ağır ağır geldi. Kürtçe:

— Ne yaptın kardaş? dedi. Keyfete hoş?

Şamdin

— Hoş kardaş, karşılığını verdi.

Zeynel iplik çula yanladı.

Şamdin esrarlı cigarayı uzattı. Zeynel aldı. Hemen iç-
medi. Soğumasını, yâni kül bağlamasını bekledi.

Çok düşünceli görünüyordu.

Bir ara:

— Bu usta, dedi, şerefsizimi sapına kadar erkek adam.
Ağırlığınca altın eder!

Halo Şamdin yorgun gözlerini Zeynel'in ağzına dikmişti.

Zeynel sözünün ardını getirdi

— Senin Kemal Cesur var ya?

— Var.

— Bizim palamızı sallar biliyorduk...

(1) «-Kız saçların saçların
Yar yar yar amman
Oynar omuz başların
Yar yar yar amman.

Kız seni alır kaçarım
Yar yar yar amman
Kail olmaz kardeşlerim
Yar yar yar amman.»

— Sallamıyor mu?

— Gitmiş bizi ırgatbaşı'ya gammazlamış!

Halo Şamdin:

— Kimden duydun? dedi.

— Ustadan. Beni bir kenara çekti, dedi bu oğlanın yanında paldır küldür konuşma Zeynel...

Şamdin sigarasından duman aldı:

— Ne olurmuş? Belle ki konuştun, o ırzı kırık da gitti gammazladı...

— Hiç yâni...

Birden sinirlendi:

— Demek arkadaş mâbeyininde gizli bir lâf konuşmıyacağız? Halbuki, öl desem ölür bellerdim. Zeynel Ağa derdi, senin yoluna kurban olmazsam anam avradım olsun derdi!

Dişlerini gıcırdattı:

— Eh ulan Kemal, ben de Zeynel'sem... Alacağın olsun!

Şamdin sordu:

— Niyetin ne?

Zeynel başını salladı:

— Bakalım. Ne yapacağımı ben de bilmiyorum...

— Yalansın!

— Vallaha. Yoksa niye söylemiyeyim? Senden gizli neyim var?

Esrarlı cigarayı uzattı.

Şamdin aldı:

— İstersen bana bırak...

— Neyi?

— Kemal'i.

— Yok kardaş, sen dur...

— Vallaha bırak Zeyno...

— Yok yok... icap ederse ben sana icabını icra et derim. Lâkin ona öyle bir iş yapacağım ki, Allah da beğenecək, kul da...

Şamdin:

— Bilmem, dedi. Bana düşen bir vazife varsa emret!

— Eksik olma. Ben esas o dümbük ırgatbaşıya kuruyorum. Akıl ne diyor biliyor musun? Boş göğrüne iki bıçak, itiver harmana, çal kirbiti. Harmanla birlikte yansın deyyus...

— Sonra?

— Sonra sağlığın. Memleket bir pezevenkten kurtulur. İcap ederse, vururum Gâvur dağına, oradan da atlarım Suriye'ye. Ardımda bekliyenim mi var? Nerde akşam orda sabah. Lâkin ustaya aferin! Yiğit adammış. Irgatbaşı demiş ki, bir tarihte harman yaktı demiş benden ötürü. Doğru. Yaktım. Deli kafam kızarsa gene de yakarım! Ustaya dedim ki, ben arkadaş canlısıyım dedim, yiğit uşak gözümün yağını yesin dedim. Harman yaktığım doğrudur. Haftalığımızı kestiler, ipe un serdiler, canımızı yaktılar, canlarını yaktım!

Esrarlı cigara yerdeki bir keseğin üzerinde soğuyordu. Şamdin başını salladı:

— Doğru.

— Benden ırgatbaşı'yı sordu...

— Anlataydın her şeyini...

— Anlattım. Bu Çukurova'da ondan daha âdi, daha ırz düşmanı yoktur dedim.

— Kızlarını sattığını söyledin mi?

— Söylemem mi?

— Büyük kızı Selvi'nin kerhancde olduğunu?

Zeynel şaşı:

— Selvi mi?

— Selvi ya.

— Kerhaneye mi düştü?

— Haberin yok mu?

— Yook...

— Ohoo, Selvi de, bacısı Seyran da...

Zeynel'in içi burkuldu. Selvi ile aralarında bir şeyler geçmişti, ama Seyran?

— Yahu, dedi, Seyran şimdi olsun olsun da on beş on altısında olsun!

— İyi ya.

— O yaştaki bir çocuğu kerhaneye alırlar mı?

— Elindeki nüfus kâğıdına bak sen. Yirmi dört, yirmi beş...

Zeynel inanamıyordu bir türlü.

— Daha dün, ötegün çırçırlara, bacısına yemek götürür getirirdi de harçlık verirdim. Vay Allah vay!

Gözleri daldı. Tosbağa mahallesinin çarpık, eğri sokaklarını, ayı inine benzeyen kerpiç evlerin kapısında güneşe karşı kirli saçlarını tarıyan kızları, çocuklarını kapı önlerinde herkese karşı yıkayan kadınları, etekleri sakıldaklı çocukları düşündü. Selvi değilse bile, Seyran da bunlardan biriydi. Elinde beştaş, ya da ip, bütün gün sokaklarda ip atlar, beştaş oynardı. Ne zaman boy atmış ne zaman gelişmişti de baştan çıkmış, şimdi de kerhaneye düşmüştü?

Selvi'ye aklı yatıyordu bak. Aynı çırçır fabrikasında çalıştıkları yıllarda, hemen her gece yarısı, işten dönerlerken bir işaret, alır Alaman fabrikasının arkasındaki hendeklere götürürdü. Çok uysaldı. Nereye çeksen oraya giderdi. Gel derdi, gelirdi. Git derdi gider, yat der yatır, kalk der kalkardı. Ağzı var, dili yoktu. Birinde elinden para zarfını çekip almıştı da kızcağız hiç sesini çıkarmamış, boynunu büküvermişti.

Zeynel içini çekti:

— Vay Selvi vay!

Kirpikleri ıslanmış, yaş yaş parlıyordu yıldız ışığında.

Halo Şamdin'se, gözlerini taa uzaklara dikmişti. Kıpırmızı bir ay doğmaktaydı. Gecenin içinde daha karanlık dağların kıyısından ayın kızıl tekeri çıkmıştı bile.

Zeynel yeniden içini çekti.

— Fıkara Selvi!

Onunla hendeğe ilk girdikleri geceyi hatırladı. Paydosa doğru, «— Beni dışarda bekle!» demişti. Bekleyeceğine pek de umudu yoktu. Beklemese beklemezdi. Lâkin beklemişti. E-linden tutup karanlık sokaklardan Alamanın arkasına götürmüştü. Hava serin, hattâ rüzgârlıydı. Ortalıkta in, cin hak ge-

tire. Kızı kendine çekmiş, canavar gibi sıkılmıştı. Başkası olsa cıyak cıyak bağıırdı oysa.

— Fıkara Selvi!...

Sonra hendeğe inmişlerdi. İpıslaktı hendek. Yukarda ay, yıldızlar, savrulan soğuk rüzgâr, altında Selvi'nin sıcacık, çocuksu dişiliği.

Zeynel birden korkunç bir küfür kaçırdı.

Şamdin döndü:

— Kime sövdün?

— İrgatbaşı'ya, dedi Zeynel. Kime belledin?

Şamdin kime bellediğini de bilmiyordu. Zeynel küfredmişti. Demek küfredilecek, zararlı biri vardı. Gerekirse döver, Zeynel isterse de çekip vurabilirdi.

— Ha? Kime belledin?

— Ne bileyim ben canım?

Uzandı, esrar cigarasını keseğin üstünden aldı. Baştan-başa nasır bağlamış, sert avuçları içinde cigarayı uzun uzun emdi. Sonra dumanın zerresini dışarı çıkarmamağa çalışarak, cigarayı aldığı keseğin üstüne yeniden bıraktı.

Zeynel'in kafasında Selvi, hep Selvi. Seyranı bile düşünmüyordu artık. Seyran küçüktü ama, Selvi zayıllıydı. Demek kimbilir hangi vicdansız kahpe dölünün eline düşmüş, oradan da bir baskın, haydi kerhancye!

Derin derin içini çekti.

Şimdi artık Selvi ile doluydu. O kadar ki, esrarlı cigara içtikleri şu yazının yüzünden kalkıp kilometrelerce yolu çiğneyip, Adana kerhanesine varmayı, Selvi'yi bulup oradan kurtarmayı düşünüyordu.

Esrarlı cigarayı keseğin üzerinden aldı.

XXI.

Ay silinmişti, yıldızlar daha iri, daha parlaktılar.

Bir yerlerde bir ishak kuşu içini çekerek ötüyordu.

Zeynel tarlayı sine sine geçti, Kemal Cesur'un uyuduğu harmana geldi. Durdu. Çevreyi dinledi uzun uzun. Sonra eğildi, hızla Kemal Cesur'un yanına sokuldu.

Sarı bıyığıyla çıyanı hatırlatan genç adam sırtüstü serilmiş uyuyordu. İri yıldızların ışıyla hafifçe aydınlanan yüzü, açık sarı bıyığı... Sivrisineklerse çevresinde oğul' veriyorlardı.

Zeynel yere diz çöktü. Yüzüne hışımla baktı 'uzun uzun. Şu anda onu oracıkta, uyurken boğabileceği gibi, sustalısını çekip kellesini bedeninden de ayırabilirdi.

Kemal Cesur yattığı yerde bir yandan bir yana döndü.

Zeynel omuzundan sarstı.

Uykudaki adamın gövdesinde dimer gibi bir bekleme oldu.

Zeynel az sonra gene sarstı.

— Kemal!

Sonra gene:

— Kemal, Kemal lan!

Sarı bıyıklı sapsarı yüz buruştu. Başı boynuyla ilgili değilmişçesine, iki yana gitti, geldi. Zeynel daha kuvvetle sarsınca, «Hıh!» dedi, yorgun, uyku dolu gözleriyle Zeynel'e zavalıca baktı.

— Gel ardımdan! dedi Zeynel.

Beriki anlamadı:

— Ha?

— Ardımdan gel!

Zeynel'i birden tanıyarak yekindi:

— Sen miydin Zeynel ağa?

— Yavaş konuş. Gel ardımdan!

Kemal Cesur korku içinde, Zeynel'in ardından gitti. Yüz metre ötedeki hendeğe önce Zeynel indi, ardından Kemal. Yüreği kötü kötü çarpıyor, işin içinde bir pislik olduğunu anlıyordu.

Zeynel birden kara şalvarının cebinden parlak demirli sustalısını çıkardı, şakırtıyla açtı.

Kemal Cesur'un yüreği oynadı:

— Kurban olayım Zeynel ağa, hana ne edeceksin?

Zeynel:

— Sus, dedi. Allahsız oğlu Allahsız! Bunu görüyor musun bunu?

Kemal Cesur havaya kalkmış bıçuğa dehşetle baktı.

—

— Görüyor musun lan?

— Görüyorum Zeynel ağa...

— Sorduklarıma doğru cevap vermezsen, Allahımı inkâr edeyim gırtlığına sokarım, köküne kadar!

— Kurban olayım Zeynel ağa!

— Sorduklarıma doğru cevap verecek misin?

— Vereceğim Zeynel ağa...

Zeynel hırsla kavradığı yakasından sarstı:

— Benden ne kötülük gördün şimdiye kadar lan?

— Ben mi? Ben mi Zeynel ağa? Senden tövbe vallaha hiç bir kötülük görmedim...

Zeynel yakayı yeniden sarstı

— Hani yalan söylemiyecektin?

— Vallaha yalan değil Zeynel ağa, billâha yalan değil...

— Ulan benim bes kulağının dibi kaldı, silik! Bize de mi lololo?

— Töbe Zeynel ağa. Vallaha her zaman derim ki, şu Zeynel ağa olmasa, bizim tek mil Allahımızı şaşırtacaklar derim Allah Zeynel ağadan razı olsun, her tuttuğunu altın etsin derim. İnanmazsan sor. Senin hepimize faydan dokunuyor meselâ. Sen olmasan o ırgatbaşı bizi günde yirmi saat, daha çok çalıştırır şerefsizim!

Zeynel, yalan söyliyenin anasına, avradına, beşikteki zürriyetine filân uzun uzun sövdü. Kemal Cesur zangır zangır titriyordu. Çeneleri vururken:

— Heye Zeynel ağa, dedi. Yalansam anamı da, bacımı da, avradımı da, beşikteki zürriyetimi de...

Zeynel artık bunca alçaklığa dayanamıyarak, yalancıyı bir yumrukta hendeğe yıktı:

— Hergele! Oropudan da aşağılık mışsın sen. Kalk!

Kemal Cesur beli kırık yılan gibi yerde sürünüyor, Zeynel'in ayaklarına kapanıyordu.

— Zeynel ağa, kurban Zeynel ağa...

Bir tekme:

— Kalk lan!

— Zeynel ağa...

— Lan kalk!!

Yumruk yiyen ağzını tutarak kalktı.

Zeynel

— Cevap ver. Bu bıçağı görüyorsun ya? Anam avradım olsun sapına kadar gömerim ciğerine!

— Töbe Zeynel ağa. Dinim, Allahım hakkı için töbe. Eğer senin gıyabında bir kimseye bir şey dedimse avradım boş düşsün. İki çocuğum var, ikisini bir teneşirde yıkayayım!

Zeynel dayanamadı:

— Ulan, ırgatbaşı'ya gidip, Zeynel ağa sövdü saydı, tepem attı, lan diyecektim filân demedin mi?

Kemal Cesur sarsıldı. Söylemişti, hepsini söylemişti. İn-kârdan gelmenin faydası yoktu. En iyisi susmak. Susmak ama, Zeynel hışım gibiydi karşısında. Sorusunun karşılığını bekliyordu:

— Ha? dedi bir ara. Söyledin mi söylemedin mi?

Kemal'in gözleri kararıyor, ince bacakları gövdesini taşıyamıyordu. Öyle ki, yere diz çöktü elinde olmıyarak:

— Zeynel ağa, kurban Zeynel ağa... Kimden duydun bunları?

— Cevap ver: Söyledin mi, söylemedin mi?

— Allahını seversen, kimden duydun?

— Ulan söyledin mi, söylemedin mi diyorum sana!

Yeniden ayaklarına kapandı Zeynel'in. Tozlu yemenileri ni öpmek istedi, yüzünü gözünü sürdür:

— Zeynel ağa, kapında itin olayım Zeynel ağa. Küçük-ten kusur, büyükten af Zeynel ağa. Ben ettim sen etme Zeynel ağa!

Zeynel öğrenerek:

— Kalk! dedi.

Adam zorla kalktı.

— Söyledin demek?

—?

— Niye söyledin?

— Bir cahillik ettim Zeynel ağa. Aklımca belledim ki...

— İrgatbaşı'nın gözüne...

— Heye, girerim de üç beş kuruş faydalanırım dedim aklımca...

— İrgatbaşı'dan nasıl faydalanırsın?

— Akıl işte dedim ya Zeynel ağa...

— Bırak şimdi akılı. Nasıl?

— Hiç. Gelecek haftalar da iş verir diye... Gözü çıksın yokluğun. Çoluk çocuk derdi. Yoksa ben senin gibi bir insanı... Öl, de, ölmeyenin...

— Bırak, dedi Zeynel.

Beriki coşmuştu:

— Tecrübe et Zeynel ağa, eğer senin yolunda ölmezsem, itten rezil olayım! Ama bundan sonra...

Karşısında titreyip küçülen adama acımişti Zeynel. Bütün bu iki yüzlülük, yokluktan kurtulabilme umuduyla, para içindi.

Elini kaldırdı:

— Neyse, kısa kes! dedi. Koskoca erkeksin, ayıp. İki yüzlülük erkekliğe sığmaz. Vazgeç bu huydan. Bak, şurada kulun kıt, Allahın bol olduğu yazının yüzündeyiz. Öyle değil mi?

— Doğru Zeynel ağa...

— İstersem sana her kötülüğü yapabilir miyim, yapamaz mıyım?

— Yapma değil öte bile geçersin Zeynel ağa!

— Boş böğrüne iki bıçak...

— Tamam.

— İtelerim harmana, çalarım kibriti. Hem harman yatar, hem de sen. Çok çok ne derler? Irgatlardan biri cıgara içerken attı izmariti, yandı...

— Doğru Zeynel ağa. Lâkin iznin olursa sana bir şey soracağım.

— Sor bakalım.

— Böyle böyle dediğimi kimden duydun?

Zeynel'in eli gene kalktı havaya:

— Sana ne?

— Allahını seversen söyle, kimden duydun?

— Kimden duydumsa duydum...

Kemal Cesur uzun uzun yalvardı. Zeynel'in ellerine sarılıp öptü.

— Vallaha gidip demem, billâha demem kimseye bir şey!

— De ulan, dersin de...

— O kadar. Dersem ne olur? Nasıl olsa senin kulağına gelmez mi?

— Gelir tabî.

— Bitti. Sen de bana her istediğini yap o zaman!

— Bundan sonra ne dersem yapacak mısın?

— Yapacağım.

— Kendini minareden at desem?

— Atarım Zeynel ağa: Gözümü kırparsam gözüm çık-sın!

Zeynel şöyle bir düşündükten sonra, sordu:

— Kimden duyduğumu bil bakalım!

Kemal Cesur düşündü, mırıldandı:

— O gün usta başıyla ırgatbaşı vardı... Usta demez. Irgatbaşı...

Zeynel güldü.

Kemal Cesur şüpheledi:

— Yoksa Irgatbaşı mı?

Zeynel «Ö» anlamına, başını salladı:

— Senin ırgatbaşı dediğin, benim yirmi senelik mahallelim, komşum. Ne bakıyorsun suyumuzun akmadığına? Halo Şamdin'le nasılım? Onunla da öyleydik. Daha bile ileri!

— Demek ırgatbaşı'dan duydun?

— Ne diyorum sana? Halo Şamdin'den ileriydik. Bes içtiğimiz su ayrı giderdi...

Kemal Cesur iyice efkârlanmıştı:

— Vay gidi insanoğlu vay! Oysa ki her zaman senin ardından atar tutar ha...

— Bakma sen, nağme yapıyor. Kendi atar tutar ama, başkasına da toz kondurtmaz. Bundan sonra sen sen ol, arkadaşını ele verme. Bak, yemekler kurtlu, ekmekler küflü, bayat. Benim derdim zorum ne? Ekmeklerle yemekler. Bir de patoz dalgası. Kırk beş kişilik patozda otuz beş kişi çalıştırıyor. Günde yirmi saat çalışıyoruz. Ne bu? Makine miyiz? Ben söğüp sayıyorsam, hepimizin menfaatine. Ben de ses çıkarmasam, sonra?

— Doğru Zeynel ağa. Allahımızı şaşırır...

— Şaşırır tabî. Yarından tezi yok, gir ırgadın arasına, ufaktan ufaktan... Çakıyorsun ya?

Kemal anlamıştı. Kesinlikle:

— Tamam, dedi. Bundan sonra alacağı olsun. Mâdem iyilik yaramadı, ben de bilirim yapacağımı...

— Bu hafta geçti. Gelecek hafta işbaşı yapalım, iki gün geçsin. Karavanayı yallah edip devireceğim. Siz bana arka olun bes, karışmayın gerisine...

Kemal Cesur'un birden aklı başına geldi, korkudan karnı guruldadı. Zeynel'in ne yapmak istediğini anlamıştı. Bununla beraber, Zeynel:

— Oldu mu? Diye sorunca:

— Oldu ağa!

Dedi. Lâkin olacak şey değildi.

Zeynel sözünün ardını getirdi:

— ...ırgadın arasına gir, böyle böyle... Zeynel, de karanvanayı devirecek, arka olalım, de. E mi?

— E.

— Irgatbaşıyla da aranı sakın bozma, diline sahip ol! Bak bu işine gelirdi:

— Sen hiç merak etme Zeynel ağa, dedi. Evel Allahın izniyle...

Sarı bıyığını 'burdu. Titremesi falan geçmiş, eski halini almıştı.

Zeynel parlak demirli sustalısını katlayıp cebine soktu:

— Ben gidiyorum.

— Güle güle Zeynel ağa...

Zeynel hendekten sıçrayıp çıktı, hızlı uzaklaştı.

Az sonra da Kemal Cesur çıktı ama... olacak şey değildi ki Candarmaların töbe şakası yoktu. Dayağa yatırdılar mı, Allah Aallaaaaah...

Durdu, çevresine bakındı, sonra yere diz verip şarılıyla işedi. Kalktı, harmana doğru yürüdü. «— ...Allahımızı şaşırtırlar!» diye söylendi. Harmana geldi. Herkes serildiği yerde horultu, diş gıcırıltılarıyla uyuyordu hâlâ. Kendini kuru sapların üzerine bıraktı. Yukarda yıldız dolu gökyüzü. Görmüyordu. Candarmaları düşünüyordu. Yok canım olacak şey değildi: «— ...Allahımızı şaşırtırlar ki şaşırtırlar. Zeynel'e göre ne? İpiyle kuşağı... Benim çocuklarım var. Yarın, milleti ayaklandıırır, sonra da basar gider. Kabak bizim başımızda patlar!»

Esnedi. Yaşaran gözlerini avuçlarının nasırlı içleriyle sil-di. Kaşındı uzun uzun... Sabaha kaç saat vardı acaba? Çevresindeki saatli birinden bunu öğrenecekmişcesine bakındı, sonra gözlerini yeniden gökyüzüne çevirdi. Kaynaşan yıldızları gördü bu kez. Yıldızlar kaynaşıyordu gökte. Yedi kardeşleri aradı, buldu. Kırık leğençeyi (1) aradı. Derken Samanyolu.

(1) Leğençe: Leğenin küçüğü.

Samanyolu'ndan akli bir zamanlar nenesinin anlattığı Uğuru Abbas'a gitti. Nenesinden duyduğuna göre Uğuru Abbas hır-sızdı. Bir kalbur saman çalmış, kaçarken samanlar saçılmış, gökteki saman yolunun esası buymuş. Nenesi anlatmıştı, bir gece Adana'da, yazın, damda. Babası sağdı o zamanlar. Kâtip-ti hapishanede. Kendi gibi. Geceleri mahpusları dövüyoruz derdi arada. Uğuru Abbas da yakalansa mahpus olurdu. Kim-bilir, belki de minare gibiydi boyu. Elleri, ayakları kocaman kocaman. İnsana bir vursa... Zeynel'den yediği yumruğu hatırladı, «— Kenef!» diye geçirdi. «— ...bizi bir yumrukta yıktı. Lâkin ırgatbaşı da eşşoğlu eşşegin biriymiş. Böyle böyle dediğimi tut söyle hayvanoğlu hayvana. Amma dur, ırgatbaşı niye söylesin? Ne çıkarı var? Yok canım, ırgatbaşı değil, belki de usta söylemiştir. Tamam canım, usta. Bana kaç vakittir aykırı bakıyordu!»

Ne olursa olsun, gene de Zeynel'in anasına avradına söğdü. Bir yumrukta yıkmıştı! Karşılık verse, o da ona bir tane atsaydı... Atsaydı ama leşi çıkardı ordan. Elinde sustalı. Pırıl pırıl. Gerçekten de keser mi keserdi. Kesemezdi belki be. Kolay mı? Bağırır, çağırır, ortalığı yaygaraya boğardı. Irgatlar uyanır koşarlardı. Halo Şamdin de uyanıp koşsa bile ırgatlar bir duy-dular ki Zeynel adam boğazlıyacak...

Doğrulup oturdu.

Zeynel'e karşı gelirler miydi? Yoksa her biri bir yana savuşup... kendisi olsa öyle yapardı. Nesine gerek? Şimdi şu Zeynel'in dediği işte. «— ...ne kızı veririm, ne dünürü küstürürüm. Bana ne? Irgatbaşı'ya da söylemem. Zeynel sorarsa, bak hele bak ağa, derim. Derim tabii. Ondan yanaymışım gibi gö-zükürüm. Karavanayı devirdi mi, ben yallah. Ne halleri varsa görsünler. Candarmalar geldiği zaman görmedim bilmem, duymadım haberim yok. Bana ne? Bana dokunmayan yılan bin yaşasın. Heye, karavanalar da hiç yenilecek gibi değil amma, devirince düzelecek mi? Zeynel'e hay hay, ırgatbaşı'ya vay vay...»

Yeniden devrildi sapların üzerine.

XXII.

Tanyerinde sabaha dâir henüz hiç bir belirti yoktu. Hâlâ yıldızlarla dolu gökyüzü şıkır şıkır uzanıyor, tarlanın içine, harmanlara serilmiş uyuyan ırgatların iniltileri, dış gıcırıltıları, sayıklamaları duyuluyordu.

Sivrisinekler ortalığa sanki avuç avuç saçılmışlardı. Yorgun ırgatların çevrelerinde vınlıtiyla uçuşuyor, kuvvetli iğnelerini tuzlu derilerine acı acı batırıyorlar, arada uykulu, yorgun biri sineklerin avradına söğüyor, sonra hart hart kaşınıyordu.

Bir baştan bir başa kurşun gibi akan yarasalarsa öyle çoktular ki!

Delikanlı bekçi, patozun yanındaki cibinliği içinde uymakta olan ırgatbaşı'ya sokuldu. Cibinliğin bir ucunu kaldırıp, adamı sarsmağa başladı:

— Ağa, hey ağa!

ırgatbaşı uykusunun derin karanlıklarından yüze çıktı:

— Hıh?

— Kalk ağam kalk, vakıt!

— Ne vakti lan?

— İş vakti.

— Saat kaç ki?

Yastığının altından fosforlu saatını aldı, trahomlu gözlerine yaklaştırdı: Üçü çeyrek geçiyordu.

Sesli sesli esnedi, gerindi. Her yanı döğölmüşçesine ağrıyordu. Bir cigara yaktı.

Bekçi hâlâ cibinliğin önünde dikilmekteydi.

Irgatbaşı sordu:

— Halo Şamdin'i uyandırdın mı?

Bekçi:

— Git kendin uyandır, dedi.

— Niye?

— Korkuyorum ben o heriften. Adama deli camız gibi bakıyor. Esrar çalgını pezevenk!

Irgatbaşı güldü:

— Zeynel'e göz kulak ol sen, dedi. Oluyor musun?

— Oluyorum.

— Aman deyim ha. Gece mecc dikkat et. Gene mızırdanmaya başlamış. Bizi yek ekmeğe mühtaç eder anam avradım olsun...

Bu kez bekçi güldü:

— Gözünü amma da yıldırılmış ha!

— Yıldırılmış değil, sen bilmezsin, çocuksun daha. Nene gerek. Sen benim dediğime bak...

— Ateş olsa düştüğü yeri yakar bire herif...

— Ulan oğlum, dik kafalılığı bırak!

Cigarasını cibinliğin dışında söndürüp, kara şalvarını çabuk çabuk bacağına çekti, dışarı çıktı. Sivrisinekler hemen çevresini aldılar. Alışkındı. Cibinliğinin iplerini çözdü, topladı, yastığının altına sokup döşegini katladı. İplik çulla sıkı sıkı sardı.

Tarlanın alt başından seslendiler.

O yana baktı, anladı:

— Ekmekler gelmiş!

Bekçiyle birlikte ekmeklere gittiler. Su varillerinin yanında, birtakım çuvalar yüklü bir öküz arabası duruyordu. Öküz arabasına yüklü çuvaların içindeydi ekmekler.

— Ne haber lan? dedi ırgatbaşı.

Arabacı riyakârca karşılık verdi:

— Canının sağlığı ağa. Şunları indirelim, teslim al!

— Haydi indirin bakalım...

Çuvallar indirildi.

Araba yollanırken Irgatbaşı, bekçiye:

— Halo Şamdin'i uyandıрмаğa gidiyorum ben, dedi.
Doğu'daki dağların tepeleri usul usul ağarmaktaydı.

Irgatbaşı, Halo Şamdin'in yanında durdu. Ters Kürt, sivrisineklerden korunmak için çuluna sımsıkı sarınmış, tarlanın ortasında tortop yatıyordu. Su gibi de terlemişti.

Irgatbaşı tepesine dikildi, önce ayağıyla dürttü:

— Şamdin!

Yorgun koltukçu tınmadı bile. Çömelip sarstı. Beriki gene orali olmadı. Yeniden, sonra daha sert sarstı, sarstı... Adam bir yandan bir yana döndü. Her zaman böyle, çok zor uyanır, kendine gelirdi. Uyanınca da yuvalarından fırlamış gözleriyle müthiş öfkeli, söver sayardı.

Gene öyle oldu. Sarındığı çulu hırslı açtı. Büyümüş kıpkırmızı gözleriyle ırgatbaşı'ya uzun uzun buktıktan sonra yeniden devrildi, hemen de uykuya geçti.

Irgatbaşı yarı şaka, yarı ciddi:

— Şamdiin, dedi. Oooo Şamdin! Şamdin loo! Kalk, kalk babam, kalk! Sen kalk ki, Şamdin Ağa kalkmış diye millet de kalksın. Kalk babam!

Halo Şamdin terli ve ağır, gene döndü.

— ...kalk, kalk babam. Sen kalk ki...

Halo Şamdin nihayet doğruldu. İri yumruklarıyla gözlerini uzun uzun oğdu. Kürtçe söğüp saydı. Hâlâ dalgadaydı. Akşamki esrardan dili ağzında şişmiş, paslanmıştı âdeta. Tükürüğü yapış yapıştı. Susuzluktan yanıyordu. «Saat kaç?» karşılığı, yarı türkçe, yarı kürtçe sordu:

— Sahat ne çiye?

Irgatbaşı:

— Dörde geliyor, dedi.

Halo Şamdin şaştı:

— Arrrrrrr!!!

Artık iyiden iyiye uyanmış, kendini toparlamıştı. Sıçrayıp kalktı. Tarlaya, biçilmiş buğdayların kısa sapları üzerine serili

içliğini aldı. Çiğden nemlenmişti. Hâlâ acı acı gidişen kıllı gövdesine giyindi. Toz gözlüğünü, boynunu boğazını sıkı sıkıya sardığı paçavraları aldı, çulunu omuzuna atıp patozun yolunu tuttu.

Doğu'daki uzak dağları kül renkli bir aydınlık yalayıp geçti. Yıldızlar yavaş yavaş siliniyor, yarasaların akışı seyrekleşiyordu. Serin bir rüzgâr esti hafifçe. Bir ırgat uykulu uykulu sayıkladı.

Yorganına sarınmış uyumakta olan Pehlivan Ali'ye sinekler üşüşmüştü. Homurdanarak bir yandan bir yana döndü. Hidayetinoğlu da yanbaşındaydı. Toprağa yüzükoyun serilmişti. Bir ara sayıkladı:

— Zar tutma arkadaş, iyi salla!

Tam bu sıra ırgatbaşı yanlarına sokulmuştu. İlk Hidayetinoğlu'nu ayağıyla dürterek:

— Kalk lan kalk, dedi. Şunlara bak. Gün öğlen oldu. Şamdin Ağa bile kalktı kerhaneciler!

Sonra da Ali'yi dürttü. Daha sonra daha başka ırgatları da dürterken, hep aynı şeyleri tekrarlardı:

— Gün öğlen oldu kerhaneciler. Bu vakte kadar yatılır mı? Ulan Şamdin Ağa bile kalktı be! Yarın sıra paraya geldi mi gözümü oyarsınız!

Tekme, küfür...

Usta muavini de uyanmış, esniyordu. Ustaya:

— Töbe uykumu alamadım be usta... dedi. Sıcak bir yandan, sinek bir yandan...

Usta:

— Bey babanın gözü kör olsun, dedi.

— Niye?

— Okuyup adam olsa da...

— Bana hanlar, apartmanlar mı bıraksaydı?

— Nasıl da bildin?

— Benim babam bey mey değildi...

— Ya?

— Benim gibi baldırı çıplağın biriydi.

— Öyleyse ananın yakasını destele!

— Babam vardı diye mi?

— Öyle ya...

Muavin karşılık vermedi. Makine yağı bulaşıkları içindeki keten pantolonunu bacağına çekerken:

— O, bu değil ya, dedi, ne düşünüyorum biliyor musun?

— Nerden bileceğim?

— Gece diyorum, paydostan sonra, güzel duşlar, banyolar olmalı. İnsan güzelce yıkanıp arınmalı, pijamasını giymeli, karyolasına uzanmalı ooh... Öyle değil mi?

Usta da bunun hasretindeydi, içini çekti.

Muavin karşılık alamayınca asıldı:

— Ha usta, öyle değil mi?

— Öyle oğlum öyle...

— En çok da hamam...

Usta kurnazca baktı:

— Gusül için mi?

— Tabî ya...

— Yoksa gece rüyana gene köroğlu nu girdi?

— Yok canım.

— Ya?

— Başkası.

— Güzel miydi?

— Valla ne bileyim?

— Demek su iktiza etti? Peki ne yapacaksın şimdi?

— Hiiç.

— Pis pis işbaşı ha?

— Ne yapayım?

Usta alayla:

— Günah değil mi? dedi.

— Günahsa, günahı bana mı?

— Kime ya?

— Su olsa da dökünmesem, işbaşına cünup cünup gerssem hadi neyse. O karıyı rüyama kendim sokmadım ya!

Usta birden ciddîleşerek:

— Aldırma, dedi.

Muavin yatağını dürdü, büktü. Sonra, gusül aptesti alıp cenabellikten kurtulamamanın huzursuzluğuyla traktöre yaklaştı. Traktör, her günkü traktör, sanki büyümüş büyümüş, kocaman olmuştu. On sekiz saat sürecek makine şakırtılı kocca günün ağırlığı daha şimdiden içine olanca ağırlığıyla çökmüştü.

Traktöre karşı esnedi. Makinenin ağır demir sessizliğine uzun uzun, sinirli sinirli baktı. Avucunun içiyle demir bedene vurdu makinenin, onu icat edene söğdü. Sonra da pişman, tövbe üstüne tövbe çekti.

— Ekmeği senden yiyorum. Sen olmasan...

Yukarıya baktı. Yıldızların iyice silindiği gökyüzü Doğu'ya doğru ağarıyordu.

— Sen günah yazma yarabbî. İşe cenabet cenabet başlıyacamız...

Birden sinirlendi:

— Avrada rüyama kendim sokmudum ya!

Yanıbaşında ustanın sesi.

— Kendi kendine mi konuşuyorsun ne?

Döndü, gördü, güldü.

Usta:

— Çalıştır bakalım! dedi.

Muavin kolçakla traktörün önüne geçti, soktu, yarım tur. Sabahın nemli havasına motörün ekzosundan çıkan mazot kokulu bir duman yayıldı. Usta gaz çubuğunu indirdi. Motör ambale olarak sabahın sâkin havasını kuvvetli gürültüsüyle altüst etti. Sonra usta, traktörü harman makinesine bağliyan uzun kayışı silindire itince, tozlu kayış deli deli dönmeğe başladı. Patozun ovayı dolduruveren şakırtılı sesi, motörün sesini falan yutuverdi.

İş, olanca sıkıcılığıyla başlamıştı. Harmandan beden kalınlığında desteler kapılıyor, durulmayan, bitip tünmek bilmeyen bir karınca kaynaşmasıyla harman makinesine koşturul-

yor, harman makinesinin üzerindeki Zeynel'le Halo Şamdine atılırcasına teslim edilip, harmana yeniden, yeni bir demet omuzlanmak için koşuluyordu. Bu bir koşuydu gerçekten de. Durmak bilmiyen, uçsuz bucaksız bir koşu. Hemencik kantere batılıverildiği için, harman makinesinden savrulan saman tozları içinde çıldırtan bir kaşıntı, bir gidişmedir başlıyordu.

Pehlivan Ali de gece rüyasında Fatma'yı görmüştü. Omuzundaki demeti harman makinesine koştururken, geceki rüyanın etkisiyle memnun, gülümsüyordu. Ne avrattı şu Fatma be! Ulan nasıl da kadrini kıymetini bilcmemişti! Orman gibi, sulak bir yerde olurlarmış. Birden Fatma, ağaçların arasından çıkıp gelmiş.

«— Vay, Fatma. Sensin hı?»

Fatma dargın dargın bakmıştı.

Yanına koşmuş, kucaklamıştı.

«— Bana küs müsün yoksa kız?»

«— Küsum.»

«— Niye anam?»

«— Beni o ibnelerin elinde kodun da geldin!»

«— Ne yapayım? Beni zorla savdılar...»

«— Heye savdılar. Savdılar mı?»

«— Savmadılar mı? Yalan mı? Sen de orda değil miydin?»

«— Değildim ya, orda mıydım?»

«— Ordaydın...»

«— Ben Fatma değildim ki...

«— Ya?»

«— Aptal kızydım».

Uyanıvermişti birden. Lâkin bir iş vardı bu rüyada. Ben Fatma değildim demişti. Bilmiyor mu Fatma olup olmadığını? Yanına varmıştı da kaşlarını yıkıvermişti. Gel demişti gelmemişti. Bilmiyor Fatma olduğunu. Lâkin ne olursa olsun, bir iş vardı bu rüyada!

Hidayetinoğlu'nu birden yanında buldu.

— Bak hele laan, dedi.

Hidayetinoğlu yeni bir desteyi omuzlamıştı bile. Sertçe

baktı. Konuşmayacaktı bu ibneyle gayri. Ulan insan bir beşlik bedel etmez miydi?

— Gece kimi gördüm rüyamda bil!

— Sen mi?

— Ben ya.

— Kimi?

— Fatma'yı!

Hemen her gece gördüğünü biliyordu.

— İyi bir bineydin gayri, dedi.

Ali anlamadı.

— Dedi ki, ben Fatma değildim dedi. Aptal kıızıydım dedi. Öyle mi? Aptal kıızıydım dedi lan!

Irgatbaşı'nın kuvvetli düdüğü, arkasından da:

— Laaan lan ibneler... varırsam yanınıza şimdi!

Hidayetinoğlu fırlayıp koştu. Irgatbaşı'nın yanında durdu:

— Vallaha ağa benim suçum yok. O Ali ibnesi çeneye tuttu beni...

— Çenelerinizi kıracam bir gün ya dur bakalım...

— Çiftlikte koduğu avradını görmüş üryasında...

— Kim? O mu?

— O ağa. Her gece her gece görüyor. Hem de töbe su dökünmüyor ha. Sen ona bir şey de, ya görmesin, görürse su dökünsün. Cünup cünup işbaşı yapılır mı?

Irgatbaşı:

— Ürya görmek de ne demek? dedi. Görmesin efendim. Burda gusül suyu mu var?

Ali yanından geçerken:

— Lan Ayı, dedi.

— Buyur ağa!

— Vurdum mu yıkarım ha. Ürya görmek de ne oluyor? Hayvan! Sen kim ürya kim? Üryayı hamamı, suyu muyu olan, evinde yatağında rahat rahat yatan görür. Aç it. Yimeğe etmek buldun da üryan mı eksik kaldı?

Ali omuzunda demet:

— Sağol, -dedi.

XXIII.

Bir haftalık iş beş buçuk gün sürmüş, «Dağılım» denilen Çarşamba günü öğleden sonra saat ikiden itibaren ırgatlar para almak için şehrin yolunu tutmuşlardı.

Irgatbaşı da paydostan çeyrek saat önce küçük ağının pırıl pırıl hususisiyle şehre inmişti. Harmanla şehir arasında epeyce uzun bir yol vardı. Irgatlar yaya dökülmüşlerdi yollara. Tozlu yollar, beş buçuk iş gününün yorgunluğuyla harap ırgatların yemenili, ya da çıplak ayakları altında tozuyup duruyordu. Başka harmanlarla pamuk tarlalarından şehre para için akın halindeki ırgat kabileleri kalabalığı gittikçe artırıyordu. Yukarda gözleri alan kızgın güneş, aşağıda fırın külü gibi ısınmış tozlu yollar... Yol boyunca ahlar, oflar yükseliyordu. Arada öfkeli bir küfür, bazan hiç hesapta olmıyan yanık bir gazel.

Dudakları patlamış, ağızları köpük içinde, yorgun, yılgın insanlar bir haftalık emeklerinin karşılığını almağa gidiyorlardı. Gözler çökmüş, yüzler buruşup kararmış. Sıtmadan zangır zangır titreyen ırgatlardan biri arada kafileden ayrılıyor, ya bir hendek kıyısı, ya da koyu gölgeli bir ağacın altına kendini atıyor, toprağa kapanıyordu. Hiç kimse başkasına yardım edecek halde değildi. Kalan kalıyordu. Ölen ölecekti, gidebilense gidecek!

Çukurova'nın bereketli topraklarında şehre karıncalar gibi çekilen ırgatlar, oraya, Taşköprü'nün oradaki ırgat pazarına birikmek için canlarını dişlerine takmışlardı.

Gidilecekti, çaresiz gidilecek, haftalıklar alınacak, sonra da gelecek hafta için yeniden kapılanırlarsa, ağır hantal kamyonlara dolunup, beş buçuk gün çalışmak üzere, çiftliklere yeniden dönülecekti.

Pehlivan Ali ile Hidayetinoğlu yanyana yürüyorlardı. Hidayetinoğlu, Ali'nin koluna asılmıştı. Bir ara:

— Gözlerim kararıyor, dedi.

Ali de tıpkı onun gibiydi:

— Vallaha benim de kardaş...

— Hepsi hepsi ya, karnım da guruldamasa bari...

— Niye gurulduyor?

— Acımdan lan. Ekmeğin yok muydu?

— Ekmek ne gezer bende?

— Şunlarda yok mu ki?

— Vallaha ne biliyim?

— Bir parça olsa da nefsimi körletsem... İstiyek mi?

— Kimden?

— Kimden olursa...

— Verirlerse durma. Acımdan benim de gözlerim kararıyor. İki lokma da ben yedim...

Gerilediler.

Pehlivan Ali, Halo Şamdin'i gördü:

— Aha, dedi, şu herif benden kibrit aldıydı...

Yanına sokuldu:

— Öyle mi kardaş... epmeğin müpmeğin yok muydu?

Halo Şamdin yolda sarıp sarıp içtiği esrarlı cigaraların dalgası içindeydi. Ürkerek baktı. Ali'nin ne dediğini pek de anlamamıştı. «— Cık» yaptı.

Pehlivan Ali kızdı:

— Ben sana kibrit veriydim amma...

Halo Şamdin çekti gitti.

Pehlivan Ali bozularak Hidayetinoğlu'na baktı:

— İpne herife hele, dedi. Benden kibrit aldıydı da şimdi epmeğe yok diyor. Bilsem vermezdim kibriti...

Hidayetinoğlu üzerinde durmadı.

Ali, hiç tanımadığı birine sordu ekmeği olup olmadığını. Yokmuş. Sonra bir başkasına, daha sonra daha başkasına. Yok, yok, yoktu. Hidayetinoğlu guruldayan karnıyla yolun kıyısına bıraktı kendini. Ali de yanına gitti, ayakta uzun uzun dikildi. Bomboş gözlerle yola bakıyorlardı. Kendilerinden pek de farklı olmıyan insanlar geçiyordu önlerinden. Yol kıyısında kesilip kalan Ali'yle Hidayetinoğlu'na bakmıyorlardı bile. Yollar da açıklıktan, yorgunluktan çeşitli hastalıklardan kesilip kalan o kadar çok insan vardı ki... Bu yollarda gemisini kurtaran kaptandı. Yukarda güneş, aşağıda yolun güneşte fırın külüne dönmüş kızgın toprağı. Arada kamyonlar, hususiler gelip geçiyordu. Her gelip geçen araçtan toz bulutları kalkıyor, gözgözü görmüyordu.

Ali de Hidayetinoğlu'nun yanına bıraktı kendini. Başka ne yapabiliirdi? Köpürmüş ağzı, ferini yitirmiş gözleri...

Birden sordu:

— Bunların içinde Fatma da varırmı?

Hidayetinoğlu'nun canı burnuna gelmişti zaten:

— Şimdi, dedi, şimdi Fatmandan başlarım ha!

— Niye?

— 'Töbe estafurullaaah...

Bütün açlığı, yorgunluğuna karşılık Pehlivan Ali'nin bütün ümidi bugündeydi. Para almak için Fatma da şehire incekti nasıl olsa. Rasgetirirse tamamdı. Öbür çiftlikteki ırgatbaşı, «— Fatma» demişti, «— Fatma benim bacım!» Bir insan bacısına kötü gözle bakar mıydı hiç? Baksa bile, tükenecek değil ya Fatma. Fatma, taş gibi Fatma, hep o Fatma'ydı. Fatma gibi avradı nerden buacaktı bir daha?

Aklına başka bir şey geldi, Hidayetinoğlu'nu dürttü:

— Beri bak hele lan!

Hidayetinoğlu akları pembe pembe gözleriyle baktı:

— Ne var gene?

— Şehire inince, bizim Yusuf'un oraya varak mı?

— İnşaata mı?

— İnşaata.

— Varak.

Ali sevindi:

— Hemi de varak. Ben geri dururum, sen varır bizim Yusuf'u çağırırısın!

— Sen niye varmıyon?

— Ne olur ne olmaz.

— Fatma'nın erinden mi korkuyon?

— Korktuğumdan mı?

— Korktuğundan değil de beni ne diye savıyon ya?

Pehlivan Ali karşılık vermedi. Verecekti, yanlarına Kürt Zeynel sokulmuştu. O da ötekiler gibi halsiz, yorgundu, onun da dudakları patlamıştı beyaz beyaz.

— Yoruldunuz mu ne?

Hidayetinoğlu:

—Yorulduk vallaha... dedi.

Pehlivan Ali:

— Epmeğin müpmeğin var mıydı? Acımızdan soluk alamıyoruz, gözlerimiz kararıyor vallaha...

Zeynel:

— Epmeğinizi yemeden mi çıktınız?

— Yemedik. Vermediler ki...

— Zaten yenecek yeri yoktu. İte atsan yemez!

— İnsan işten çıkınca bi tevir oluyor...

— Doğru, algınlaşır. Canı yemek istemez...

Mendiline çıkınlı ekmeğini ortadan böldü, yarısını Ali'ye, yarısını da Hidayetinoğlu'na uzattı:

— Nefsinizi köreltin. Ac acına yol yürünmez. Adam kötü olur. Yol adamın ayağının altından kayar. Öyle değil mi?

Ne Hidayetinoğlu farkındaydı sorunun, ne de Pehlivan Ali. Elleriindeki ekmeklere aç kurt gibi saldırmışlar, kuvvetli dişleriyle çiğnerken gözlerini yummuşlardı.

Zeynel halden anladığı için üstelemedi. Yanlarına çömelip yeyişlerine bakmağa başladı. Öyle iştahla, öyle oburca yiyorlardı ki... Pehlivan Ali son lokmasını da çiğneyip yuttuktan sonra:

— Ooooh, dedi. Dünya varmış. Nefsim körlendi be!

Zeynel'e çocuksu gözlerle, minnetle baktı:

— Allah senden razı olsun kardaş, iki cihanda aziz olarsın...

— Aman kardaş, yarım epmek, kupkuru epmek...

— Olsun, dedi Hidayetinoğlu. Canımız üstümüze geldi!

— Aboo... Zeynel Ağama hele. Üstümüze geldi ki geldi...

—

—

Sonra kalktılar, tozlu yolu tuttular yenibaştan.

Bir ara Zeynel sordu:

— Bu hafta da çalışacak mısınız?

Pehlivan Ali:

— İkbala, dedi. İş verirlerse...

— Verirlerse çalışırız, diye ekledi, Hidayetinoğlu.

— Verirler, dedi Zeynel. Niye vermesinler? Amma bana vermez o keşiş herhalde...

Pehlivan Ali:

— Bana da, dedi.

— Niye?

— Kumar oynamıyorum, esrar içmiyorum... Pek huylanıyor!

Zeynel kürtçe sövdü:

— Vermezse vermesin be. O yemekler nedir öyle? İt yemez vallaha. Pilâvlar taşlı, ekmekler kurtlu. Az daha dişimi kıracaktım. Başka harmanlarda ırgadın gözü açık arkadaş. Böyle yemekleri yemez!

Pehlivan Ali merakla sordu:

— Yemez mi?

— Yemez ya!

— Aç mı kalır?

— Yok canım. Karavanaları devirir!

Pehlivan Ali bir hayret ışıltısı çaldı. Hidayetinoğlu da şaşmıştı. Ali'yle bakıştılar.

Zeynel:

— Bir iki demez devirirler, dedi.

— Devirince cünhalı düşmezler mi?

— Düşmezler.

— Cenderme menderme koşup gelmez mi?

— Gelse bile kendileri cünhalı düşer. Bırak ki gelmez

böyle ufak işlere...

— Niye cünhalı düşerler?

— Millete taşlı pilâv, kurtlu epmek yidiriyorlar diye. Cen-

derme dediğin de insan. Bir bakar, haa der, demek millete kurtlu epmek, taşlı pilâv yedirmişler. Milletin de tepesi atmış...

Pehlivan Ali coşkunlukla:

— Aşk olsun cenderineye! dedi. Yimekler düzelir mi son-

ra?

— Düzelir.

Hidayetinoğlu'nu dirseğiyle dürttü:

— Duyuyon mu, düzelirmiş!

Hidayetinoğlu:

— Şu Sarı Kemal de diyor ki...

Zeynel birden ilgilendi:

— Hangi Sarı Kemal? Kemal Cesur mu?

— Heye.

— Ne diyor?

— Karavanaları devirince cendermeler gelirmiş, pek dö-verlermiş, tevatür döverlermiş!

Zeynel'in kaşları çatıldı. O gece, hendeği hatırlamıştı.

— Ne zaman dedi bunları?

Hidayetinoğlu:

— Dün gece. Veysel'in orda çay içerken...

Zeynel öfkesinden mosmor kesildi bir an. Sakalı hayli uzamış yüzüyle korkunçlaşmıştı. Demek Kemal Cesur hâlâ bildiğinden şaşmıyordu? «— O gece keşke ağzını burnunu kırsaydım!» diye geçirdi. Çevresine bakındı, görünürlerde yoktu. Gene de:

— O size gözdağı vermiş, dedi. Sizi korkutmuş yalandan...

Ama Kemal'in şu kancıklığı koydukça koyuyordu.

Onu bulmak üzere ayrıldı.

Hidayetinoğlu göz kırptı:

— Zeynel'in meramını anlıyor musun?

Pehlivan Ali:

— Anlamıyorum, dedi.

— Onun meramı, karavanaları devirtmek ırgada. Irga-
dı ayaklandırmak. Cendermeler dövmez diyor. Dövmese bile,
Kemal Cesur diyor ki, ağanın tabancası var, bir iki demez,
çeker vurur diyor. Vurmasa bile, şuraya niye indik? Üçün be-
şin sahibi olalım diye. Öyle değil mi?

Pehlivan Ali'nin aklı başka yerdeydi:

— Yemeklerin de töbe yenecek hayrı yok... diye mırıl-
dandı.

Hidayetinoğlu kaygıyla baktı:

— Nolacak yâni? Zeynel'le birlik mi olacaksın?

— Zeynel, yiğit uşak. Yiğit uşaktan hiçbir vakit kemlik
gelmez!

— Cenderme kötü dövermiş lan!

Pehlivan Ali omuz silkti.

Hidayetinoğlu büsbütün telâşlandı:

— Dövmese bile ağanın tabancası... deli misin?

Pehlivan Ali sanki inadına

— Zeynel yiğit uşak, dedi.

— Demek Zeynel'le birlik olacaksın?

— Yemeklerin düzeleceğini bilsem...

— Amman Ali, akıl var, yakın var. Koskoca bir ağa me-
selâ... ağaların ırgada ne mudanası olacak? Seni, beni atar,
yerimize başkalarını alır. Buraya ne diye geldik? Karavana
devirek diye mi? Yoksa üçün beşin yoluna bakak diye mi? Sen
Zeynel'e kulağasma. Kemal ne dedi? Zeynel'in ipiyle ku-
şağı dedi. Ona uymayın demedi miydi?

Ali'yi uzun uzun gözden geçirdi, sonra:

— Fatma, dedi, Fatma'yı unuttun mu? Karavanayı de-
virdin mi, seni hapise atarlar. Fatma ne olur? Ortada kalır.

Ali'nin en zayıf yanıydı:

— Doğru, diye başını salladı. Fatma ortada kalır. Fatma'yı şehirde buluruz değil mi?

Hidayetinoğlu kurnazca güldü:

— Tabi deli. Bulunmaz olur mu? Karavanayı devirdin mi, ne Fatma, ne de bir şey. Avrat ortada kalır. Yazık. Delikanlılığa sığar mı?

— Sığmaz, doğru. O da haftalığını şehirde alır öyle ya!

— Öyle.

— Bir görürsem...

— Ne yaparsın?

Ali'nin terli yorgun yüzü yumuşamıştı. Gözleri daldı:

— Ah bir görsem, diye mırıldandı. Yanımdan töbe ayırmam bir daha. Bizim Yusuf, usta olmuş mâdem... isterse bize maiyetinde iş uydurur değil mi?

— Bana uyduramadı!

— Sana uyduramadığına ne bakıyorsun? Biz onunla kardaştan ileriyiz...

— Kardaştan ileriydiniz de Hasan'ı ne diye öldürdünüz?

— Biz mi öldürdük?

— Kim öldürdü ya?

— Allah öldürdü...

— Allah öldürdü, âmenna amma, siz el atsaydınız kurtulurdu. Oğlanı bırakıp gittiydiniz...

Pehlivan Ali'yi efkâr bastı:

— Ne bakıyorsun Hasan'ın öldüğüne?

Aklı Köse Hasan'a kaymıştı. Onu hasta hasta bırakıp inşaata gittikleri günü hatırladı. Gerçekten de... Hasta hasta bırakıp gitmişlerdi fıkara. Gitmeseler, ya da alıp birlikte götürselerdi...

— Taşeron istemezdi ki! dedi.

Hidayetinoğlu duymadı.

Karanlık basıncaya kadar yürüdüler. Sonunda pırıl pırıl ışıklarıyla şehir gözüktü. Hava yumuşamıştı. Sık sık homurtularla geçen buğday çuvaları yüklü kamyonlar ortalığı toza boğuyor, yorgun ırgatlar toz bulutları içinde kayboluyorlardı.

Şehre yaklaştıkça kamyonlarla arabalar çoğalıyordu. Ir-

gatlar yolun iki kıyısında yürüyerek, şehrin ucundan Seyhan nehrinin bu geçesindeki mezarlığa girdiler. Mezarlık daha önce gelmiş ırgat yığınlarıyla doluydu. Kadın, erkek çoluk çocuk...

Pehlivan Ali'yle Hidayetinoğlu da kalabalığa karıştılar.

Mezarlığın kalın bedenli ağaçları hışırıyordu.

İki arkadaş bir kıyıdaki yatık mezar taşının üstüne yan yana oturdular. Şakakları sıcak sıcak atan terli başlarını avuçları arasına alarak, hâlâ akın akın gelmekte olan yorgun ırgatları seyre daldılar.

Pehlivan Ali bir ara:

— Şunlara hele, dedi. Karıncalar gibi!

Hidayetinoğlu başını salladı:

— Karıncalar gibi ki karıncalar gibi. Dağ, taş insan!

— Bunların içinde Fatma da var mı ola?

— Olmaz mı?

— Bulabilemem mi?

— Mümkünü gayri kaabil!

Ali içini çekti:

— Burda olduğumu bilse... değil mi? Bilse gelir ha! Bir iki demez, ben ettim sen etme Ali... Desc, töbe desc, elime ayağıma kapansa... Değil mi? Hı? Hemen peki demem, yüzümü azdırırım ilkin. Ne derim biliyor musun? İstemiyorum seni, git derim. Bilâl'in yanına git derim..

Hidayetinoğlu güldü. Ali huylandı:

— Niye güldün?

— Hiç, öyle...

— Canım öyle dediğime ne bakıyorsun? Söz temsili. Yoksa Fatma... Bir görsem, abooo... Fatma gibi avrada kurban olurum tekmil!

Hidayetinoğlu içini çekti:

— O bu değil ya, gece rüyamda kimi gördüm bil bakalım!

— Kimi gördün?

— Köse Topal'ı...

Ali bir an Fatma'yı unuttu:

— Nasıl gördün?

Boğmak için odaya girdiği ânı görmüştü rüyasında. Köse Topal, boğulduğu geceki gibi, yatağında, yorganı tepesine çekmişti. Hidayetinoğlu yatağa yaklaşıncı yorganı atmış, tam bağıracakken beriki gırtlığına çöküvermişti.

Bunları sakladı.

— Vebalime girdiler, günahımı aldılar, beni boşuna mapis yatırdılar! dedi.

Ali unutmuştu. Bambaşka bir şey sordu:

— Fatma'nın esas eri Ömer Zorlu beni görse ne der ola? Hidayetinoğlu sinirli sinirli:

— Senin, dedi, aklından zorun var mı?

— Benim mi?

— Senin.

— Niye?

— Ben ne diyorum, sen ne diyorsun!

Bir süre herkes kendi kafasındakine daldı, uzun uzun düşündüler. Hidayetinoğlu birden:

— Adamda para olmalı para! dedi.

— Olsa ne yapar?

— Sıcacık somunla peynir alır yer!

— Erik mürük de alır!

— Tahinle pekmez yahut...

— Helva melva...

İkisinin de ağzı sulanmıştı. Sulu sulu tükürdüler.

Mezarlığın önündeki yoldan geçen yüklü kamyonların homurtusu, arabaların geceye ses veren çingirakları dinmek bilmiyordu. Donuk bir ay mezarlığın tam tepesinden vurmak-taydı.

— Aya hele, dedi Ali.

Hidayetinoğlu baktı:

— Ne var ayda?

— Allahımız...

— Töbe, estafurullah, dedi Hidayetinoğlu.

— Niye?

— Allahımız ne arasın ayda?

— Niyesi var mı lan? Allahımız kaşmer mi?

— Kaşmer ne ki?

— Soyтары...

— Allahımız mı?

— Töbe estafurullah...

— Allahımızı karıştırma arkadaş, bak ana avrat dümdüz giderim!

— Karıştıran sensin!

— Dümdüz giderim dedim, giderim. Karıştırma Allahımızı. Allahımız gibi var mı?

— Allahımız gibi kimse olamaz!

Küçük ağayı hatırlayan Ali:

— Tabancası var mı Allahımızın? diye sordu.

— Olmadığına ne bakıyorsun?

— İstese olur değil mi?

— Bak hele bak...

— Allahımıza kurban oluyum... Sen?

— Ben de, abooo...

— Allahımız istese Fatma'yı birde bulabilir değil mi?

— Birde.

— Balsa, ah bir balsa...

— Ne verirdin Allahımıza?

— Allahımız ne yapsın bendeki ötecheriyi? Onun hazineleri var Kafdağının ardında. Allahımız bu...

Sonra üykuya yattılar. Hidayetinoğlu hemen horlamağa başlamıştı. Ali'nin aklında Fatma, o da uzandı. Sırtını bir şey acıtıyordu. Taş sandı. Çekti aldı. Bir kemik parçası, toprağa saplanmıştı.

Gözlerini yıldız dolu, berrak göğe kaldırdı.

Haftalığını aldıktan sonra Hidayetinoğlu'yla inşaata, Yusuf'un yanına varıyorlar. Yusuf temelli usta olmuş... Ömer Zorlu da Fatma'yı aramak için gitmiş, dönmemiş bir daha. Bir de bakıyorlar ki Fatma orda!

Bunu beğenmedi.

Fakat inşaat onlardan önce varmış, Yusuf'tan Ali'yi sor-

muş. Yusuf da «— Vallaha hiç haberim yok bacı. Buraya gelmediler!» demiş. Fatma ne yapacağını şaşırırken, Ali, hızır gibi yetişiyor. Fatma dönüp de Ali'yi görünce, «— Vah Ali'm, Ali'm benim!» diye sarılıyor boynuna, ağlıyor. Ali'nin kaşları çatık. «— Bilâl'i bana değiştin!» diyor. «—... Bilâl'ına git!» diyor. Lâkin Fatma'nın iki gözü iki çeşme. «— Ali» diyor, «—... ben ettim sen etme. Bir daha yoluma altın dökseler senden töbe ayrılmam!»

Bir cigara yaktı. Ağız dolusu dumanlar bırakarak düşüncelerine kaptırdı kendini. Mezarlığın boy atmış iri sıtma ağaçları ağır ağır sallanıyor, sivrisinekler yorgun ırgatların çevresinde vınlıtlı dolanıyorlardı.

Ali hiçbirinin farkında değildi. Yukardaki kalabalık yıldızlara bakıyor, görmüyordu. Hattâ bir ara göğü bir baştan bir başa geçen parlak bir yıldızın akışını bile farketmedi. Fatma'ya öyle diyecekti de gülüvermiyecek miydi? Kim demiş? Fatma gibi avrat mı vardı? Kaşlarını çatacağı doğruydu, yalvarınca da...

Titredi.

Kollarının arasına alacak, sıkacak, sonra alıp insanlardan uzak bir kuytuya götürecekti. Bilâl milâl... avrattı bu, taş gibi avrat. Ne olurdu avrada? Genç, tâze, körpecik... Lâkin biliyordu yapacağını. «— Kahpe!» diyecekti, etini metini bir güzel morartacak, canını yakacak, bağırtacaktı. Görürdü o. Ali'yi Bilâl'a değiştirmek ne demektir? Soracaktı hepsini... Aptal Kızını mı dedi? Desin. Hani, nerdeydi Aptal kız? Aptal kızını Fatma'ya değişse, yanında olurdu!

Cigarasının dibini bir fiskeyle fırlatmadan önce yenisini yaktı.

Aptal kızının leş gibi kokuyordu ağzı. Fatma, Fatma başkaydı. O zaman Hidayetinoğlu midayetinoğlu hâvaydı. Ona neydi ondan canım. Fatma olduktan sonra... Bir de Yusuf. Yusuf mücerret iş verirdi ona. Ömer Zorlu da cehennemin dibine gitmişti belki de. Gitmediyse kapışırıldı çok çok. Ne korkusu vardı yani? Fatma yanında olduktan sonra...

Cigara üstüne cigara içti. Bu arada Fatma'yı alıp köye gitti aklında. Anası, sonra sözlüsü. Sâhi, sözlüsü... düşünmüyordu sözlüsünü. Dünya bir yana, Fatma bir yanaydı. Anası hık mık etse bile bir bakardı, tamam. Canım düşünmüyordu anasını manasını. İş, yarın inşaatta Fatma'yı rastgetirmek!

Gecenin çok ileri bir saatında gözleri kendiliğinden kapandı. Fatma düşünüyordu artık. İnşaata gelmiş, Ali'yi aramış. Yusuf omuz silkmiş. Derken arkasından usul usul gidip kucaklayıvermiş...

Ali düşünde bunları görürken, yeni bir ırgat kafilesi yorgun argın geldi, kendini mezarlığın nemli toprağına bıraktı, hemen uykuya geçti.

Yalnız bir kadın, Ali'nin Fatma'sı, Pehlivan Ali'yle Hidayetinoğlu'nun yattıkları yerin üç adım ötesine, yosunlu bir mezar taşının yanına diz çöktü, sıcak sıcak zonklayan başını taşa dayadı.

Sıtmanın yangınından gözlerini açamıyor, inliyordu. Az ötede esrar çeken iki kişinin konuşmaları geliyordu:

— Aya bak! dedi biri.

Öteki aya baktı:

— Ne var ay'da

— Yağmur var mücerret...

— Ne bildin?

— Ay iyice harmanlamış!

«— Aya bak!» diyen, uzun boylu, ince adam cigarasının izmaritini atıp kalktı, gerindi. Birden gözüne ilişen Fatma'ya dikkatli dikkatli baktı. Sonra yanındakine eğildi:

— Avrada hele avrada!

Öteki, kısa, kalın biri, baktı:

— Hasta mı ne?

— Herhal...

O da kalktı. Birlikte Fatma'nın yanına gittiler. Uzun boylu adam sordu:

— Ne o kız? Ne oluyorsun?

Fatma umutla:

— Geberiyorum vallaha... dedi.

— Niye? Neyin var?

— Bilmem.

— Aya bak! dedi biri.

Adam çömeldi. Fatma'nın bileğini tuttu. Yanıyordu.

— Isıtman var, dedi.

Kısa adam:

— Isıtması mı var? Bende hap olacak. Dur bakıyım...

Cebinden kibrit kutusunu çıkardı, açtı. Sarı Atebrin hapları... İkisini ayırıp Fatma'ya uzattı:

— A!. Isıtma hapı ki Allah gibi, yut. Birde keser!

Fatma hapları aldı:

— Nasıl yutulacak?

— Suyla yutacan. Isıtmanı birde keser!

Uzun boylu adam, kadın isteğiyle dolu bir fısıltıyla:

— Götür, dedi. Götür de yuttur sevabına!

— Sen götür, dedi beriki.

Uzun boylu adam Fatma'nın bileğini tuttu. Sıcacık bilek avucunda yürek gibi atıyordu. Çekti:

— Kalk, yürü!

Fatma direnmeden kalktı. Böyle şeylere öylesine alıştırılmıştı ki çiftlikte, bileği hep uzun adamın kuru avucunda, mezarlıktan çıktılar. Yolu karşıya geçtiler. Taş köprüünün yanından nehir kıyısına indiler. Bozbulanık sular ağır ağır, derin derin akıyordu. Çömeldiler. Adam:

— Hapları dilinin üstüne koy, dedi hırslı sesiyle.

Fatma hapları dilinin üstüne koydu.

Adam iki avcuyla su verdi. Fatma içti, hapları yutmuştu bu arada. Yüzü hapların acısından buruştu.

Adam hep o istek dolu, hırslı sesiyle:

— Şifadır! dedi.

Yeniden su verdi. Fatma uzun uzun içti. Adam avucundaki suları Fatma'nın yüzüne serpti. Sonra yüzünü güzelce yı-

kadı. Yıkanırken her yanı titriyordu. Kadının şakaklarını kuru avuçlarında sıkarken, Fatma hazla inledi:

— Ooooooh, aman ooooooh.... ölülerinin canına değsin. Vay başım vay. Bir ağrıyor ki!

Adam yere oturdu, kadını göğsüne çekti. Başını sımsıkı tuttu. Bir süre güçlü güçlü sıktı. Kadın öylesine kendini bırakmıştı ki. Adamın gerdana, sonra göğsüne inen elini itmedi bile. Adam, karının hazır olduğunu anlamıştı. Çevreye bakındı. Bir karartı görür gibi oldu. Belki de kısa boylu arkadaşındı ama, olsun. Buradan çekip gitmeliydiler. Kalktı. Kadının eli elinde, Memleket hastahanesinin tozlu yoluna saptılar. Karşıda hastahanenin aydınlık pencereleri.

Yolda adam sordu:

— Senin kimin kimsen yok mu?

Fatma «Cık» yaptı.

Adam duymadı. Zaten duyacak halde de değildi. Hiç kimsenin olmadığı, görülmiyecekleri bir kuytuluğa götürmek istiyordu. Buldu böyle bir yer. Ağaçlarla fundaların kalabalığı. Önden girdi, kadın ardından gitti. Bir düzlükte yere oturdular. Adam bir cigara yaktı. Az önceki sorusunu yeniledi:

— Kimin kimsen yok mu senin?

Fatma bu sefer «Cık» yapmadı, içini çekti:

— Var var ya, yok şimdi...

Adam başını iki yana salladı:

— Var da seni böyle hasta hasta ne diye kapıp koyuvermişler?

— Suç onlarda değil, benim deli kafamda. Deli kafamın cezasını çekiyorum hep... Gül gibi erimi teptim de...

Ardını getirmede.

Adam:

— E...? dedi.

— Biriynen yürüdüm gittim senin anlıyacağın!

— Genç miydi?

— Gençliği batsın. Ben akran.

— Sonra?

— Sonra sağlığını.

— Seni bırakıp yürüdü mü?

— Beni bıraktığı yerde fıkaranın? Ben onu teptim. Deli kafa dedim ya işte!

— Demek erini teptin, sonra da...

— Sonra da... Benim kıssam uzundur. Esas erim burda, Adana'da inşaattaydı. Pehlivan Ali derler güçlü bir uşak vardı, girdi zihnime, onunla yürüdüm. Dursam a! Nerde? Bir çiftliğe geldik. Bilâl diye bir ipne zihnime girdi, seni çiftlikte korum morum dedi, Pehlivanı da alıp patoza attı...

— Çiftlikte kodu mu sonra?

— Nefsini körletene kadar.

— Sonra?

— Kazmaya savdı. Bu ısıtmayı hep kazmada aldım...

Adam Fatma'ya acıyarak baktı. Kuruya kalmıştı fıkara. Ne olursa olsun eli ufacık, sımsıcaktı. Avuçları arasına aldı önce, okşadı, sıktı öptü.

— Geçer, dedi. Taş gibi avratsın. Atebrine devam et, ne ısıtma kalır ne şeytan!

Fatma güldü:

— Şimdi taş gibiliğim mi kaldı? Sen beni inşaatta görecektin!

Aklından beyaz mantar şapkalı taşeron geçti.

— Beyler, taşeronlar ardımdan koşarlardı!

— Gene koşarlar. Taş gibi avratsın dinime imanıma...

Adamın kıllı kocaman eli kadının koltuk altından geçip sağ memeyi avuçladı.

Fatma kaçınmadı:

— Sen beni ezelden göreydin, dedi.

Adam duydu, üzerinde durmadı. Ter kokan yorgun kadını göğsü üzerinde güçlü güçlü sıktı.

Fatma inledi, sonra

— Dölek dur, dedi.

Adam duymadı bile.

— Dölek dur laan!

—
— Dölek dur gâvür, biri geliverir şordan!
—

— Biri geliverir diyorum işte, biri geliverir...

Adamın kolları mengene gibiydi. Kuvvetle sıktı. Kadın razı, sâdece inledi. Bir şey söyleyecekti, vazgeçti. Öyle uykusu vardı ki... Adamın göğsüne yaslandı. Başı indi. Kulağının altında adamın hızla atan yüreği.

Sonra birden kaldırıldı. Güçlü kolların arasındaydı. Dev ağaçların ardındaki koyu karanlığa götürülüyordu. Gözlerini yumdu, açtı. Aydınlık pencereleriyle uzaklarda Memleket hastahanesi.

Gözlerini gene yumdu, başını adamın sert göğsüne yeniden bıraktı. Alışmıştı Pehlivan Ali'den, Bilâl'den, daha sonra Irgatbaşı, Keloğlu, Hamza, Yusuf'tan. Birden Yusuf'un altın dişiyle sarı sarı gülüşünü hatırladı. O da çiftlikte, böyle bir gece, tıpkı böyle kucaklayıp götürmüştü uzak karanlıklara.

Kulağının altında adamın yüreği, gittikçe hızlanarak, saat gibi atıyordu.

XXIV.

Kalekapısı'ndaki ırgat pazarı, sabahın çok erken saatlarından beri omuz omuzaydı. Çukurova'nın bereketli topraklarını çapalayan, patozlarında durup dinlenmeden, yorulup usanmadan didinen binlerce insan, beş buçuk günlük müthiş yorgunluğun karşılığını bekliyorlardı. Kuruyup kararmış yüzleri, patlamış dudakları, kırk yamalı paramparça üstbaşları... ama gözlerinde hiçbir zaman sönmeyen pırıl pırıl umutlarıyla bekliyor, daha doğrusu, çiğ güneşin altında boyuna kımıldayıp uğuldayan omuz omuza bir kalabalık, tek istek, tek umut, çokluk da tek öfke halinde bekliyordu.

Bekleşenler yalnız ırgatlar değildi. Irgatların sırtından sebeplenip ev geçindirecek yığınla esnaf da bekliyordu. Ayranacı, limonatacı, aşılama denilen meyankökü şerbetçileri, gezgin köfteciler, eski üstbaş satıcıları, yankesiciler, üç kâğıtçılar, hattâ orospular...

Saatlar geçiyordu. Tam tepeden vuran kızgın güneşin alabildiğine yaktığı insanlar terden sıırıksıklamdılar; haftalıklarını getirecek ırgatbaşları bekliyorlardı. Beş buçuk gün, bereketli toprakları fırına çeviren güneşin altında koşaradım iş görmek kadar yorucu bir şeydi para almak. Çünkü toprak sahipleri, başlayacak yeni haftanın ırgadını bulmadan, çalışmış ırgatlara para vermezlerdi.

Bekleşiliyordu onun için. Sabırla, kinle, homurtuyla bekleşiliyordu!

Halo Şamdin'le Zeynel, Çiftçi Birliği'nin duvarı dibine çömelmiş, cigara içiyorlardı.

Bir ara Halo Şamdin, arkadaşına kürtçe sordu:

— Ne düşünüyorsun?

Zeynel düşüncesinin içinde doğruldu:

— Şu, Kemal Cesur deyyusunu... Vur öldür, değmez; öldürme, mikropluk ediyor. Halbuki ben ne diyorum, ırgadın gözü açılsın, devrilsin karavanalar yem yiyecek düzelsin. Bu tutuyor beni yalancı tanıtıyor ırgadal

Şamdin, yorgun, kanlı gözlerini Zeynel'e çevirdi:

— Dün arıyordum, buldun mu?

— Buldum.

— Ne diyor?

— Ne diyecek... beni görünce dilini yuttu. Yakasını bir desteledim, lan dedim, sen böyle böyle demişsin gene. Hık mık Ben gene hep o Zeynel'im ha, dedim. Hendekte ayaklarım kapalı, beli kırık yılan gibi yalvardığını unutma. Seni lokma lokma doğrarım anam avradım olsun dedim. İnkâr-dan geldi, kul köle oldu. Oldu ama, bu oğlandan bize zarar gelecek gibi geliyor bana!

Halo Şamdin birden vahşileşerek dikildi:

— Ne gibi yâni?

— Ne gibisini bilmem. Bir munafıklık eder, bizi işten attırır...

— Attırsın. Basar Tarsus toprağına gideriz!

— Mesele o değil, ben eşek olduktan sonra, palan vuran mı bulunmaz? Mesele şu ki, bunlara zarar vermeden gitmek olmaz. Mücerret zarar vermeli!

Irgatbaşı göründü. Çatık kaşları terden yaş yaş parlıyordu. Aralarında Hidayetinoğlu'yla Pehlivan Ali'nin de bulunduğu bir kalabalığın önünde öfkeli öfkeli yürüyordu.

Zeynel:

— İbnenin çalımına bak! dedi.

Şamdin sövdü.

— Parayı babasının kesesinden verecek sanki...

Irgatbaşı'yla ardındaki kalabalık önlerinden geçerken, Zeynel dayanamadı, öksürdü. Zeynel'in öksürüğünü tanıyan Irgatbaşı döndü, gördü. Hemen yumuşuyarak yanlarına sokuldu:

— Vaaay, diye bağırdı. Şamdin Ağam da burdaymış. Haydi lan, gelin!

Zeynel bu sahte içtenliği yemedi:

— Ne var? N'olacak?

— Para istemiyor musunuz?

— Gel ver burda. Bizi de onlar gibi ardından mı dolandıracaksın, geyik?

Irgatbaşı'nın içi içini yiyordu ama, gene de bozmadı:

— Peki Zeynel Ağa, emret. Dediğin gibi olsun...

Ardındaki kalabalığa döndü:

— Gidin, geliyorum, haydi!

Irgat kalabalığı, Caferiye camiinin yer yer pislenmiş, sidik kokan, loş aralığına doğru yürüdü.

Gidenlerin ardından bakan Zeynel:

— Zavallılar! dedi.

Irgatbaşı şüpheyile sordu:

— Niye?

— Niye olacak, seni adam belliyorlar da ardından gidiyorlar...

— Adam değil miyim?

— Adamısın, hem de adamın tekeşi!

Birden hatırlıyarak sordu:

— Öyle mi lan? Senin küçük kız da kerhaneye düşmüş, doğru mu?

Irgatbaşı'nın yüzünde hiçbir değişim olmadı:

— Adaaam sen de...

— Adam sen de ha?

— Ne yapayım Zeynel? Benim elimde ne var? Ere verdim, doğru durmadı!

— Verdim deme, dedesi yaşındaki adama sattım, de...

— Tabii birkaç kuruş aldıydık... durmadı. Ondan ona, ondan ona...

Zeynel başını salladı:

— Sen bu dünyada insanım diye gezme!

— Ben onu evlâtlıktan reddettim tekmi!

— Ablası ya?

— Küçüğü esas baştan çıkaran o zâten!

— Senin hiç suçun yok değil mi?

— Canım Zeynel...

— İçin de sızlamıyor tabî...

— Ohoo bire Zeynel, ne diyorum ben sana...

Zeynel kısa kesti:

— Neyse ver şu paramızı da cehennem ol git!

Irgatbaşı, yeğeni Karamaça Vcysel'in hazırladığı borç listesini cebinden çıkarıp önüne yaydı.

— Ne o? dedi Zeynel.

— Borcunuzu hesaplıyacağım.

— Hangi borç lan, Allahsız!

— Şamdin Ağamla esrâr aldınız, çay içtiniz...

— Aldıksa aldık lan, içtikse içtik. Milletten aldığın haraç yetmiyor mu?

— Peki, ne olacak?

— Es geçeceksin bitecek...

— Peki, dedi Irgatbaşı. Sizden de es geçelim bu seferlik...

— Ne bu seferliği? Her zaman es geçeceksin. Allahtan bile haraç yiyorsun kitapsız!

— Siz de benden mi yiyeceksiniz?

— Tabî oğlum. Dinsizin hakkından imansız gelir!

Irgatbaşı karşılık vermedi ama, içi içini de yiyordu.

Ulan ne belâyı berzah'tı şunlar be!

Paralarını kesintisiz verdi.

— Oldu mu ağalar?

Şamdin ters ters baktı:

— Ağa sensin, dedi. Ağa diye senin gibi boynuzlulara derler!

Irgatbaşı şakaya vurmak istedi:

— Oşt!

Zeynel:

— Yörü, dedi. Sovan erkeği!

Irgatbaşı çekti gitti. Gitti ya, biliyordu yapacağını şu hergelelere. Öyle bir iş yapmalıydı ki, tereyağından kıl çeker gibi, kimsenin ruhu duymamakla beraber, kazığın ondan geldiğini anlıyamasınlar!

Pehlivan Ali ile Hidayetinoğlu'nun önlerinden geçti.

İki arkadaş, sırtlarını Câferiye Camiinin duvarına dayamış, dikiliyorlardı. Hidayetinoğlu:

— Gidiyor boynuzlu, dedi.

Ali başını salladı.

Hidayetinoğlu içini çekti:

— Benim elime para mara geçmez bellersem, dedi.

Ali kaygıyla sordu:

— Niye?

Borcum çok. Kumar, esrar, çay...

— Benim borcum morcum yok şükür...

— Sen akıllılık ettin. Benim deli kafayı görüyor musun? Kafa kafa değil ki. İki taşın arasına sokup ezmeli böyle kafayı!

— Doğru. Ne diye oynuyorsun? Oynama!

— Oynadık işte. Bir daha töbe olmasın amma... Sen onu bunu ne yapacaksın... Gelecek paraya kadar bana bir beşlik bedel eder misin?

Pehlivan Ali'nin canı sıkıldı.

Karşılık alamıyan Hidayetinoğlu üsteledi:

— Sana diyorum!

— Ne diyorsun?

— Para gününe kadar bir beşlik...

— Ne yapacaksın?

— Para ne yapılır? Karnım da bir aç ki...

— Karnımızı birlikte doyururuz. Ne yapacaksın parayı...

Hidayetinoğlu güldü.

Ali huylandı:

— Ne güldün?

— Hiç, öyle...

— Essah ne güldün be?

— Hiç. Kızlara giderdik...

Pehlivan Ali'nin gözleri parladı:

— Demek orda her bir yanları açık otururlar? Utanıp sıkılmazlar mı lan?

— Ne sıkılacaklar? Senden, benden yürekli onlar. Gidelim de gör. Senin Fatma kaç para eder yanlarında!

Pehlivan Ali kabullenmedi bunu:

— Tuuu, dedi. Fatma gibi olabilirler mi?

— Gidelim de gör oğlum. Fatma kaç para yanlarında? Ellerine su dökemez şerefsizim. Dilleri bir tatlı ki, ne kadar dinlesen tövbe doyaman!

— Demek en zorluları iki buçuk kâat?

— İki buçuk amma, ne avratlar!

— Dudaklarını neyle boyuyorlar?

— Kırmızıyla.

— Demek dilleri...

— Baldan, pekmezden tatlı. Konuşmuyorlar mı? Adamın içi bir geçiyor ki, yanından ayrılacak gelmiyor töbe. Ah dersin, o dillerini dişlerini yiyeyim dersin. Kurban olasan gelir...

Pehlivan Ali, ağzı açık, dinliyordu.

— esbapları tekmi! ipek. Al, yeşil, beyaz... pul pul ışı! ışı!..

Yanlarına Kemal Cesur sokuldu:

— Ne konuşuyorsunuz?

Hidayetinoğlu:

— Kerhanadaki kızları! dedi.

— Bilmiyor mu?

— Bilmiyor, gitmemiş...

— Gitmedin mi?

«— Cık» yaptı Ali.

Kemal Cesur:

— Gideriz, dedi. Paramızı alınca gidelim de gör. Bir gördün mü bir daha ayrılamazsın...

Uzun uzun anlatıyordu. Irgatbaşı çatık kaşlarıyla geldi. Cami duvarının köşesine sırtını dayayıp çömeldi, borç listesini önüne yaydı. Borçluların borcu listede belli olduğu için, borçları kesip, paraları kolaylıkla dağıtıyordu.

Pehlivan Ali'nin ne esrar, ne kumar, ne de çay borcu vardı. Parasını tamam alacaktı. Irgatbaşı'nın sinirine dokundu bu. Ne demek oluyordu? Kumar oynamıyan, esrar çekmiyen, çay içmeyen ırgat mı olurdu?

— Bir daha sefere böyle istemem lan, dedi.

Ali şaştı, çevresine bakındı, saf saf sordu:

— Ya nasıl olacak ağa?

— Nasıl olacağı masıl olacağı yok. İnsan değil misin sen?

Ayı! Kumarı, esrarı, çayı nefsin çekmez mi senin? Yabani!

Ali güldü.

— Niye güldün?

— İçmem içnem ağa, dedi. Keyfim misin?

Irgatbaşı ters ters baktı, lâhavle çekti. Ağzını tam bozacak ki, iki arkadaş yanyana uzaklaştılar.

Irgatbaşı gene de:

— Eşşek, dedi ardından. Eşşoğlu eşşek!

Yanına başkaları geldi. Hırslı, borçlarını kesip alacaklarını suratlarına atar gibi verdi. En son gelen Kemal Cesur'a gözü takılınca oğlanın şüpheli haline uzun uzun baktı, sonra göz kırptı: «— Ne haber?» gibilerden.

Kemal Cesur'un tuhafına gidiyordu ırgatbaşıyla Kürt Zeynel'in birlik olmaları. Bir çalımına getirip bunun esasını öğrenecekti. Irgatbaşının yanına teklifsizce çömeldi:

— Zeynel'le Şamdin aldılar mı?

Irgatbaşı hâlâ öfkeli:

— Sana ne? dedi.

— Hiiç. Sordum.

— Al paranı da Allahına şükret. Nene gerek onun bunun

alıp almadığı...

Parasını alıp saydı. Sonra sîdik kokulu aralıktan ağır ağır çıktı. Çiftçi birliğinin yanındaki derme çatma bakkallardan birinde karnını doyurmak niyetindeydi. Lâkin şu ırgatbaşının Zeynel'le söz birliği etmesi aklından çıkmıyordu. Demek bu ırgatbaşı da az namussuz değildi! «— adam belledik kendini, Zeynel böyle böyle diyor dedik. Sen tut herife yetiştir. Vay namussuz vay! Belli zaten... Zeynel'le Şamdin paralarını aldılar mı dedim, beni tersledi. Onlarla söz birliği halinde olmasa neden terslesin? Ama, dur, ben bilirim işimi. Yaz var, güz var demişler. Deveden büyük fil var. Ben de Kemal Cesursam...»

Bakkallardan birine girdi. Haftalıklarını almış ırgatlar uzun, kirli masalara çevrenmiş karınlarını doyuruyorlardı. Ekmek peynir, ekmek turşu, ekmek yoğurt ya da karazeytinle tahin helvası...

Boş bir yer bulup oturdu. On kuruşluk ekmek aldı, on kuruşluk yoğurtla on kuruşluk cıvık pekmezi karıştırıp ekmeğini banmağa başladı. Görürdü o ırgatbaşı da Zeynel de. Herifin hem ekmeğini yiyorlar, hem de çanağına sığıyorlardı. Bir şey değil, ikide birde yakasına yapışıyor, tehdit geçiyordu. O gece uyurken kaldırmış, götürmüştü hendeğe. Ya deli kafası kızar da sustalıyı dehediverirse?

Dükkâna Pehlivan Ali ile Hidayetinoğlu girdiler.

— Boğazınız olsun, dedi Hidayetinoğlu.

Sağdan soldan sesler yükseldi:

— Hoş geldin!

— Hoş geldin kardaş...

—

—

Oturacak uygun bir yer aranırlarken, gözlerine Kemal Cesur ilişti:

— Ooo... bizim Kemal da burdaymış...

Yanına geldiler:

— Boğaz ola. Ne yiyon lan?

Kemal Cesur oturduğu yere az daha yerleşerek:

— Cıvık pekmezle yoğurt, dedi.

Ali yutkundu:

— İyi olur mu ki?

Hidayetinoğlu:

— Bak hele bak, dedi. İyi olur mu da söz mü?

Ali'nin kulağına eğildi, gülerек, kızlara gitmeden önce cıvık pekmezle yoğurt ekmek yemenin erkekliği şahlandıracığını fısıldadı. Ali de güldü. Kafasına fena takılmıştı şu kerhane kızları. Fatma'dan nasıl güzel olabiliyorlardı? Kaabili var mıydı? Göreceklerdi...

Hidayetinoğlu

— Ne yapak? dedi.

Ali omuz silkti:

— Vallaha bilmem ki...

— Ağa sensin bugüne bugün. Beni biliyon, tafranım. Sayende nefsimizi körletirdik bir iki...

Tam bu sırada iki kişilik yer boşaldı Kemal Cesur'un karşısında. Geçip oturdular. Bakkal kart sesiyle sordu:

— Emredin ağalar!

Hidayetinoğlu Ali'ye baktı. Ali Kemal Cesur'un yediğini işaret edince, hemen:

— Ekmek, cıvık pekmez, yoğurt! dedi.

Çok geçmeden sıraları dökülmüş mavi birer çinko sahanla pekmez yoğurt karmaları, ekmekleri geldi. Başladılar öteki işçiler gibi büyük birer ağız şapırtısıyla döke saça yemeğe. Kaplara âdeta yumulmuşlar, kaplarını biri geliverip kapacakmışçasına boş elleriyle kucaklamışlardı sanki. Bir ara doğruldular. Kemal Cesurla gözgoze geldiler. Sordu:

— Demek niyetiniz kötü bu gece?

Ali hiç bir şey anlamadı. Hidayetinoğluyşa çaktı:

— Haa, şu mesele mi? Kötü kardaş. Ali ağa inanmıyor diyorum diyorum da... Huri melek gibi değil mi ordaki avratlar?

— Doğru.

Ali'ye döndü:

— Şerefsizim dille târifi gayri mümkünsüz lan!

Kemal Cesur'un sağındaki ufak tefek bir yaşlı, beğenmemişti bu sözleri. Ters ters bakıyordu. Hidayetinoğlu birden mim koydu. Köse sakala benzemişti. Adamın bakışlarıyla karşılaşınca:

— Ne o? dedi. Ne bakıyon öyle bet bet?

Yaşlı adam homurdandı:

— Huri meleğe kurban olsunlar. Câmiye gidip namaz kıllak demiyonuz da...

Kemal Cesur tersleyiverdi:

— Sana ne? Her şeyin bir vakti var. Hiç mi genç olmadın?

— Oldum, oldum amma...

— E?

— Ben sizin yaşınızdayken...

Hidayetinoğlu:

— Tazısız tavşan mı tutardın, dedi.

Ufacık ihtiyar kızdı:

— Mârifet tavşanı tazısız tutmak. 'Tazıynan herkes tutar. Cenabı Allahın doğrusunu koyup eğrisine varıyorsunuz. Başımıza taş yağacak taş!

— Aman deyim, dedi Hidayetinoğlu, kafanı sakın adamım. Taş yağarsa senin gibi ham sofaların kafalarını kırmak için yağar. Kendine mukayyet ol!

Ufacık ihtiyar yerinden öfkeyle kalktı, çalımla çıkıp giderken, Hidayetinoğlu sokuşturdu:

— Allahı bildiğinden turşuyla ekmek yiyorsun bizden beter!

Borcunu verirken lâf yetiştirdi:

— Allahın sevgili kulu parayla oynıyan mı?

— Oynamıyan mı ya?

— Oynamıyan ya ne belledin? Onların zenginliğine ne bakıyorsun? Onlar bu dünyada zenginse biz öte dünyada!

Çekti gitti.

Pehlivan Ali:

— Bizim Yusuf'un emmisi de bunun gibiydi, dedi. Teke sakallı. O, bu değil ya, biz ne yapalım şimdi biliyor musun?

— Ne yapalım? dedi. Hidayetinoğlu.

— Burdan bizim Yusuf'un yanına varalım!

— Varalım...

— Yusuf oğlanı bulalım!

— Bulalım.

— İş miş diyelim...

— Bakalım Fatma gelmiş mi? Ha?

Ali'nin gözleri parladı, güldü, ablak yüzü kızardı.

— Gâvıııır, dedi. Hidayetinoğlu. Tilki gibi gülersin!

— Canım Mıstık, bilmez değilsin a?

— Fatma gelmemişse ya?

Ali'nin ablak yüzünden sarı bir dalga geçti. «Gelmemiş-se» ne yapacağını nereden bilecekti?

Hidayetinoğlu:

— Kerhane'ye gideriz, dedi. Orada öyle Fatmalar var ki... Sen dediğime kulak ver. Öyle Fatma'lar var ki orda, huri melek huri melek!

Kemal başını salladı:

— Doğru söylüyor.

Hidayetinoğlu Kemal Cesur'a yaranmak için:

— Bu Zeynel, dedi. Töbe aklı yok efendi!

Kemal Cesur şüpheyle baktı:

— Ne gibi yâni?

— Karavanaları devirelim diyor. Akıl mı şu? Allahın ni-meti meselâ... Adam çarpılır be! Basılan, işenen yere nimet devrilir dökülür mü?

Kemal Cesur'un şüphesi uçup gitmişti. İki yanını kolladıktan sonra:

— Boşverin, dedi. Cendermeler gelir, Allahınızı şaşırırsınız tekmil. Nenize gerek...

Son lokmayla kabı iyice sıyırıp ağzına attıktan sonra kalktı:

— Gece beni çiftçi birliğinin köşesinde bulursunuz, kızlara gideriz!

Dedi, borcunu verip, dükkândan çıktı.

Çiftçi Birliği kahvesine geldi. Kahvede gene ağalar neşeli ama sıkıntılı kâhkahalar atıyorlardı arada. Cigara dumanı bulutları arasında bâzan bir sıra altın diş sarı sarı parlıyordu. Dışarda ise meydan, ırgatlarla kaynaşmaktaydı. Gazoz, ayran, aşlamacılar, eski gömlek, elbise satıcıları, üç kâatçılar...

Yüklü kamyonlar homurtularla gelip geçtikçe ortalık toz içinde kalveriyor, sonra uçuşan tozlar, açıkta satılan yiyeceklerle omuz omuza insanlara ağır ağır çöküyordu.

Kemal Cesur birden küçük ağanın mavi hususisini gördü. Korna çalarak meydanlığı geçen araba, köşebaşındaki benzincinin önünde durdu. Küçük ağa benzinciye bir şeyler söyleyip arabadan indi, Çiftçi birliği kahvesine girdi.

Kemal Cesur'un kafasında Zeynel, Şımdin. Daha çok da Zeynel'in o gece hendeğe şakırtıyla açtığı sustalı!

« — söylerim » diye geçirdi. « bahamın oğlu değil ya! Ya bir gün gene hendeğe indirir de çeker vurursa? Ya çeker vurur da harmana iter, çalarsa kibriti? O ırgatbaşını söylemeli asıl! Yazık değil mi bana? Ağamıza yazık değil mi? Koyunda ne diye yılan beslesin? Biz onu adam belledik, gittik böyle dedik, o tuttu Zeynel'e söyledi bizim dediğimizi. Demek Zeynel'le ağız birliği. Ağamıza yazık. Ağamız gibi yok. Mavi tomo-filine de yazık ağamızın... »

Elinde olmıyarak kahve kapısına yürüdü, durdu, içeriye baktı. Aklına Zeynel gelmişti birden: Ya şu anda onu gözetliyorsa?

Geriledi. Çevresine bakındı. Yoktu görünürlerde kimseler ama, gene de korumalıydı kendisini. Kurt gibi adamdı. Bir görse ki küçük ağayla konuşuyor, tamamdı canım.

Kapıdan çekildi. Çevreyi yeniden, uzun uzun gözden geçirip hiç bir tehlike olmadığına inanınca, yeniden yaklaştı. Burada durmakla olmıyacaktı. Ne yapacaksa hemen yapmalı, sonra da çekip gitmeliydi.

İç kapiya geldi. Küçük ağayı gördü. Büyük ağayla konuşuyorlardı. Masaların arasından geçip yanlarına gitti. Ellerini önünde kavuşturmuştu, süklüm püklüm. Yanıbaşlarında durduğu halde görmediler. Neden sonra küçük ağanın dikkatine çarptı. Küçük ağa birden huylanmıştı bu sarı bıyığıyla çyana benzeyen adamdan. Kaşları kötü kötü çatılmıştı. Elinin altındaki iskemleyi arkalığından kavradı. Ne olur ne olmazdı. Bir tarihte haftalık meselesinden bir ırgadın şafak kahvesinde ağasını tabancayla vurup, kahvenin arkasından geçen Seyhan nehri-
rine atlıyarak kaçtığını biliyordu.

Öfkeyle sordu:

— Ne var? Ne istiyorsun?

Kemal Cesur titriyordu:

— Sağlığın, dedi. Bir mâruzatım vardı da...

İki kardeş bakıştılar.

Büyüğü daha göbekli, daha kalın, daha geniş omuzluydu:

— Söyle bakalım, dedi.

İki ağayı bir süre gözleriyle turtan Kemal, bir sır verirdesine:

— Siz, dedi, koynunuzda yılan besliyorsunuz!

Kendi işçileri olduğunu anlamışlardı.

Küçük ağanın çatık kaşları yumuşadı, merakla:

— Ne gibi yâni? dedi.

— Senin ırgatbaşın yok mu ırgatbaşın?

— Hangisi?

— Aşağı harmandaki patozun ırgatbaşısı...

— Cemo mu?

— Cemo.

— Ne olmuş?

İçini çekti, dişlerini mahsustan gıcırdattı, durdu, dışarlara baktı:

— Daha ne olsun, dedi. Kürt Zeynel'le birlik olmuşlar...

Hiç bir şey anlamıyan iki ağa bakıştılar.

Büyük sordu:

— Zeynel de kim?

— Patoz'un koltukçusu canım. Şamdin'in arkadaşı. Kurt gibi herifler. İnsana deli camız bir baktı mı belinin ipliğini kırıyor tekmi! İşte onlarla ağız birliği etmiş ırgadı kışkırtıyorlar!

İrkildiler ama, tuhaflarına da gitmişti. Niye kışkırtacaktı Cemo, ırgadı? Kırk beş kişilik patozda otuz iki kişi çalıştırıyor, on üç kişilik farkı cebine atıyordu. Sonra dilediği gibi esrar sattırıyordu yeğenine, çay sattırıyor, kumar oynatıyordu. Bütün bunlara göz yumdukları halde, ne diye kışkırtacaktı yâni? Ne faydası vardı ırgadın kışkırtmasında?

Küçük ağa:

— Hiç bir şey anlamadım, dedi.

Büyük:

— Ben de, diye baktı Kemal Cesur'a. Cemo ırgadı niye kışkırtsın? Ne istifadesi var?

Kemal Cesur dayattı:

— Kışkırtıyor işte!

Büyük ağa:

— Ne diyor?

— Cemo ağa mı? Kendi bir şey demiyor, Zeynel diyor...

— Ne diyor?

— Ne diyecek? Aş'tan taş çıksa, çıktığı yok ya, Zeynel'dir hemen atılır, ekmekten kurt çıksa, çıkmaz ya, söz temsili... gene Zeynel. Ayran azıcık ekşiye... o kadarı da olacak tabî. Amma gel de anlat!

— Yâni ne der meselâ?

— Ne demez ki kurban olduğum ağam? Sırasına göre, ne ananızı kor söylemedik, ne avradımızı!

Böyle şeylerden adamakıllı huylu ağalar fitili almışlardı:

— Anamıza avradımıza mı söyler?

Kemal Cesur memnun:

— Tabîî ya ağa, ne belledin?

— Vay anasını, dedi küçük ağa.

— Hem ananıza avradınıza söyler, hem de Allahı karıştırır!

Büyük:

— Allahın da mı anasına avradına söğür?

— Allahın ne haçını bırakır, ne putunu, ne de kâbesini!

Büyük ağa öfkeden mosmor oldu birden:

— Söver de siz necisiniz lan ibneler? Niye ağzını burnunu öfelemezsiz?

Dosdoğru bir lâftı. Şöyle bir düşündü, çıyanı hatırlatan sarı bıyığını elinin tersiyle sildi:

— Doğru, dedi. Biz neciyiz? Ekmeğini aşını yediğimiz a-ğamızın anasına avradına, Allahına kitabına söğdüğü sıra biz neciyiz? Niye öfkelenmiyoruz? Çok doğru ağam. Lâkin görüyor musun sen o ırgatbaşı olacak deyyusu! Yoksa bilmiyor muyum? O küfürleri eden kadar, duyup da ses çıkarmıyan da boyuyla günaha girer. Geçende pilâvda taş çıkmış. Çıkar ya... Âdet, usul... Babalarımızın, dedelerimizin pilâvında da çıkar-mış meselâ. Pilâv bu, taşsız olur mu? Olmaz. Çıktı diye he-men söğmek mi lâzım? Kendini bilen söğmez. Bize şafak lo-kantasından yemek getirecek değilsiniz ya!

Küçük ağa sabırsızlandı:

— Peki, sonra?

— Sonra sağlığın... Senin Zeynel'dir size söğdü. Bir din-ledim, iki dinledim... Baktım millet tavuk gibi, pısmış. Cevher yok ki heriflerde, kanları çekilmiş. Lan sus, yeter senin ettiğin desem, boşum, üstümde değil bıçak, iğne bile taşımam. Dedim Kemal kendine gel, uyma ibneye. Gittim Irgatbaşıya. Dedim bana bak arkadaş, sen burda necisin? Dedi ırgatbaşım. Dedim mâdem ırgatbaşısın, vazifeni bil, yoksa elimi kana bulaştırma! Beni iyi tanır, çekinir benden. Dedi: Ne olmuş Kemal ağa? De-dim: Hâşa. Ağalık benim gibi köpeğe kalmamış. Niye? Çünkü büyüğünü bilmiyen Allahını da bilmez!

— Peki canım, kısa kes şunları...

— Dur ki ağa, ne diyordum? Allahını da bilmez. Şu Zey-nel midir nedir, Allaha septediyor, hem de ağamızın ne anası-nı bıraktı ne avradını söğmedik. Bak, seninle külâbları deği-şiriz sonra dedim. Sen tut bütün bunları Zeynel'e yetiştir tek-mil!

Ağaları gözden geçirdi. Sözleriyle yaptığı etkiyi anlamak istiyordu.

Büyük ağa iyice sinirlenmişti:

— Sonra?

Küçükse sâkin görünüyordu.

Kemal Cesur ateşe devam etti:

— Sonra... Hiç bir şeyden haberim yok tabî, uyuyorum.

Senin Zeynel'dir gelmiş, tepeme dikilmiş. Bir gözümü açtım ki, ohooo... Bir elinde bir bıçak, öbür elinde tabanca. Ardında Halo Şamdin. Onun elinde de bıçak tabanca... Bıçaklar yarımşar metreden ziyade. İnsana bir vursalar kılıç gibi, ikiye biçerler. Gerçi kıymeti yok, ufacık bir sustalı olsaydı elimde, onların bıçak değil otomatik tabancaları olsun isterse...

.....?

— Dedim ne o Zeynel? Dedi seninle cennetleştirmiş geldim Kemal ağa! Dedim: Niye? Dedi: Böyle böyle, ne demişsin ırgatbaşı'ya? Çaktım tabî o saat. Dedim: Sok o süngüyü yerine de öyle konuşak. Bilirsin bize işlemez ol Soktu yerine tabî süngüyü. Dedi: Ona beni şikâyet eden sen değil de bir yadırgı uşak olsaydı, Allahımı inkâr edeyim işi tamamdı. Lâkin sen, dedi. Çünkü çekinir benden az buçuk. Dedim: Peki Zeynel, belle ki dedim. Kaçtan aşağı olmayacak şimdi? Dedi: Benim maksadım malûm. Irgadın gözünü açmak. Seninle birlik olalım, bize Cumhuriyet ordusu bile karşı koyamaz. Şöyle bir düşündüm, haaa, herifin niyeti kötü. Kendine gel Kemal, yediğin çanağa sısma, insanlığa yakışmaz...

Küçük ağa çıyana benzeyen uşağın lüzumundan çok öğündüğünü anlamıştı ama, bozmadı:

— Geldin bize haber veriyorsun durumu yâni?

— Babana rahmet, heye!

Büyük ağa bir cigara yaktı.

Kemal Cesur neden sonra sözlerinin ardını getirdi:

— Benden söylemesi. Üstyani, sizin bileceğiniz şey!

Çıyan yapılı oğlanın palavracının biri olduğunu anlamak-

la beraber, küçük Ağa gene de anlamıştı ki, işin içinde ne de olsa gerçek payı vardır. Kısa keserek:

— Irgatbaşı'yı bul, gönder bana! dedi.

Kemal Cesur'un hiç işine gelmezdi bu:

— Yooook, dedi. Sen kendin buldur, çağirt, beni karıştırma. Hattâ benden de duymuş olma. Çünkü ibnenin biridir, gelir artık eksik lâf eder, sinirliyim dayanamam, elimden kan çıkar!.

Büyük Ağa kızmıştı:

— Peki peki, dedi. Git haydi!

Kemal Cesur geri geri kahveden çıktı.

Büyük Ağa:

— Bok, dedi.

Küçük, üzerinde durmadı:

— Irgatbaşı değil de, aklıma başka bir şey geliyor...

— Ne geliyor?

— Şimdi öğreneceğiz!

Kalktı. Benzincinin önünde duran hususinin yanında cigara içmekte olan şoföre seslendi. Şoför koşarak geldi:

— Buyur ağa!

— Bana, aşağıki harmanın ırgatbaşısını bul...

— Peki Ağa, şimdi...

Koştı. Kalabalığın arasında ırgatbaşını uzun uzun aradı. Buldu sonunda. Küçük Ağanın onu çağirtması ırgatbaşını heyecanlandırmıştı:

— Niye çağiriyor?

Şoför omuz silkerek, tükenen cıgarasından yenisini yaktı.

Irgatbaşı şüpheyile, uzun uzun bakıyordu:

— Hırslı mıydı?

— Yok canım.

— Yâni sence niye çağirtmiş olabilir?

Şoför üzerinde durmadı. O sıra oradan geçmekte olan güzel bir kadının ardından yürüdü.

Irgatbaşı Küçük Ağayı Çiftçi birliğinin altındaki kahvede buldu. Belli etmemeğe çalıştığı bir korkuyla yanına çektiği iskemleye ilişti.

Küçük Ağa renk vermemeğe çalışarak:

— Ne var ne yok? dedi.

— Ne olsun ağa? Sağlığın...

— Haftalıkları dağıttın mı?

— Sayende, evel Allah...

— Irgadın tamam mı?

Irgatbaşı şöyle bir düşündü, Zeynel'le Şamdin'i hatırlamıştı. İkisine de yol vermek isterdi ama, teklif ağadan gelmeliydi. Zeynel sorduğu zaman «— Ağa böyle dedi şerefsizim Zeynel!» diyebilmeli, şayet Zeynel gidip ağaya sorarsa, ağadan «— Evet. Ben yol ver dedim.» karşılığını almalıydı.

— Tamam, dedi. Tamam olmaya tamam amma...

— Amması ne?

Irgatbaşı içini çekti, bir cigara yaktı. Neden sonra:

— Senin ekmeğini yiyorum, ağa. Dedi. Yediği çanağa sıçmak insanlık değildir. Ben senin kapının bir itiyim meselâ, sayende sebepleniyorum...

Konuşmaları umursuzca dinlemekte olan Büyük Ağanın sabrı taşıtı:

— Geveleyip durma. Ne söyleyeceksen açık söyle!

— Gevelediğim şu ki ağa...

— E?

— Irgadımdan memnunum. Lâkin iki tane muzir var içlerinde, ırgadı tekmiil bozuyorlar...

— Kim onlar?

Irgatbaşı iki yanını korkuyla gözden geçirdikten sonra:

— Şamdin'le Zeynel! dedi.

İki ağa bakıştılar. Büyük Ağa:

— Sen onlarla birlikmişsin ya?

Irgatbaşı ırkildi:

— Bemeen???

— Sen evet!

— Zeynel'le birlikmişim ha?

Söze küçük ağa karıştı:

— Sarı bıyıklı biri var senin patozda, çıyana benzıyor, kuru bir şey...

Irgatbaşı hatırlıyamadı birden.

— Canım, dedi Küçük Ağa, sana Zeynel'i şikâyet etmiş de, sen...

Irgatbaşı birden hatırladı:

— Ha ha, bildim. Kemal Cesur!

— Tamam.

— O mu dedi Zeynel'le birlik diye?

— O dedi. Güya Zeynel'i şikâyet etmiş sana, sen de bunu Zeynel'e yetiştirmişsin...

Irgatbaşı yerinde kalktı kalktı oturdu:

— Töbe, töbe vallaha ağa! Bemeen, Zeyneleeee... Zeynel'in bastığı yeri oyar atarım, elime geçse bir kaşık suda boğarım şerefsizim!

— Peki, Kemal Cesur sana ondan şikâyetle bulundu mu?

— Bulundu.

— Zeynel'in kulağına nerden gitti!

— Bilmeem. Kulağına mı gitmiş?

— Kulağına gitmiş de Kemal'e bıçak çekmiş!

Irgatbaşı bunu gerçekten yeni duyuyordu:

— Töbe ağa, dedi. Yeni duyuyorum amma, Zeynel'in kulağına gittiyse bıçak da çeker, vurur da. Çok kötüdür, vur ellidir, sakardır. Babasına yüzü yoktur!

İki ağa gene anlamlı anlamlı bakiştılar.

Küçük Ağa bir sigara yaktı.

Irgatbaşı kendisini savunmak için gene sözü alacaktı ki, Küçük Ağa meydan vermedi:

— Hattâ demiş ki, biz demiş Irgatbaşıyla birliğiz demiş...

Irgatbaşı, uğradığı müthiş iftiranın saflığıyla öyle bir baktı ki, iki ağa da bütün söylenenlerin yalan olduğunu anladılar. Irgatbaşı'ysa ne karşılık vereceğini, ağalarını nasıl inandıracağını bilemiyordu.

Küçük Ağa:

— Kemal sana Zeynel'i şikâyet ettiği zaman yanınızda kim vardı?

Irgatbaşı'nın kafasından patoz ustası geçti:

— Usta vardı, dedi.

Anlaşılmıştı. Küçük Ağa:

— Tamam, dedi.

Elindeki cigarayı yarım attı. Pantolonunun arka cebinden çıkardığı zarif cigara tabakasını açıp önce Irgatbaşı'ya ikrâm etti, sonra ağabeyine, daha sonra da kendi aldı. Tabakanın madeninden sarı pırıl pırıl çakmağıyla cigaraları yaktı. Garsona seslendi:

— Oğlum. ağaya bak!

Irgatbaşı birden kendine gelerek:

— Estafurullah, dedi.

Küçük Ağa duymadı:

— Emret bakalım. Çay, kahve, yahut soğuk bir şey...

Irgatbaşı neşeden uçarken:

— Bir orta şekerli, dedi.

— Bana demli bir çay. Sen ağa?

Büyük Ağa kalktı. «Irgatbaşı'yla karşılıklı çay, kahve içmek, bunu çevreye göstermek» işine gelmemişti:

— Ben gidiyorum, dedi.

Küçük Ağayla ırgatbaşı yalnız kalınca, az daha sokıldular birbirlerine.

— Şimdi dinle beni, dedi Küçük Ağa. Kemal Cesur'a hiçbir şey söyleme. Oğlan iyi oğlan. Böyle sadık adam her zaman bulunmaz. Biz önce ustayı değiştirelim. Ne dersin?

— Sen nasıl uygun görürsen...

— Sonra da Zeynel'le arkadaşını!

Irgatbaşı için onlardı asıl değişmesi gerekenler.

— İlle onlar ağa, dedi. Kuzu gibi ırgadın içinde iki mikrop! Onlar atılmadan olmaz. Lâkin atıldıklarını benden bilensinler. Bilirlerse ocağımı söndürürler şerefsizim!

— Korkma, işimi bilirim ben. Peki, yerlerine kimi koyacaksın?

Irgatbaşı hep endişeli:

— Ustayı sen bulursun, dedi.

— Peki ben bulurum ustayı...

— Koltukçular hazır!

— Kim?

— Çiftlikten Bilâl efendi savmıştı bizim harmana, iki uşak var. Biri Pehlivan Ali, öteki de arkadaşı...

— İyi ya. İşlerinin ehli olsunlar da...

— Kaygı çekme sen. Pehlivan, ayı gibi. Ne esrar içer, ne kumar oynar, çay bile içtiği yok.!

— Esrar içmemesi iyi değil. Esrar içmeli ki o ağır işe dayanabilsin!

— Sen hiç kaygı çekme ağam. Ben ona esrar içmeyi de belleteceğim, kumar oynamayı da. Bu akşam işe gidelim mi?

— Hayır, yarın sabahleyin. Ben gider kamyonu savarım, sen milleti doldurur götürürsün!

Irgatbaşı'nın çekimser hâli gözünden kaçmıyan Küçük Ağa:

— Senin için çekinecek bir şey yok, dedi. Zeynel'le Şam-din'e yolu ben veriyorum, sen değil!

— Allah razı olsun, dedi Irgatbaşı. Allah taş deyi tuttuğunu altın etsin...

XXV.

Pehlivan Ali, bir zamanlar çalıştığı yapıya giden cadde-
nin başında durdu:

— Gel beni dinle Mıstık! dedi Hidayetinoğlu'na.

Hidayetinoğlu tükürür gibi:

— Korkak!

— Korkumdan değil kardaş...

— Korkundan değil de ne demiye gelmiyorsun?

Pehlivan Ali tâ karşılara uzun uzun baktı. Korkusu can
kaygısından değil, Ömer Zorlu'yla karşılaşmaktandı. Ne diye-
cekti adama? Herifin avradını alıp kaçmıştı. Sorarsa, derse ki:
«— Ulan ne yaptın benim küçücük avradımı? Ha? Ne yap-
tın? Seni adam belleyip evime, odama aldım. Bana bunu mu
yapacaktın? İnsanlığa sığar mı bu? Dine, şeriata sığar mı?»

Ne karşılık verebilecekti? Fatma o anda yanında olsa bir
dereceye kadar. Aksi gibi başkasına kaptırmıştı Fatma'yı. Bir
umudu, acaba Yusuf'un yanı deyip gelmiş miydi?

— Ben burada bekliyeyim Mıstık. Sen var, bizim Yusuf'u
gör. Anlat meseleyi. Kendisini burada beklediğimi söyle, acele
gelsin!

Hidayetinoğlu gene:

— Korkak! dedi.

— Vallaha değil, şerefsizim ki korktuğumdan değil!

— Ya gelmezse?

— Kim?

— Yusuf.

— Gelir.

— Gelmez gelmez oğlum, keyfi misin? Sonra, ya Ömer Zorlu orda da, beni görünce seni sorarsa?

— Bilmiyorum nerde olduğunu, de!

Hidayetinoğlu gene de:

— Korkak ibne!

dedi, yolu tuttu.

Yapı, çıplak, kırmızı kiremitli duvarlarıyla yükselip çıkmıştı. Görünürlerde kimseler yoktu. Paydos olmuşa benziyor, karanlık pencereleriyle yapı, bir sır saklıyor gibi şüpheyile bakıyordu.

Hidayetinoğlu hendeği karşıya atladı. Yapının kapısı önüne geldi, durdu. Çevreye bakındı. Görünürlerde kimsecikler yoktu. Bağırđı:

— Heeeey, kimse yok mu?

Derinlerden biri karşılık verdi:

— Kim ooo???

— Ben'im beeeen!!!

— Sen kimsin?

— Hidayetinoğlu. Bir danışacağım vardı!

Hiç tanımadığı kara, kupkuru biri, yapının büyük giriş kapısına çıkan zemin merdiveninin alacasına belirdi:

— Ne istiyorsun

— Sağlığını kardaş. İş paydos mu oldu?

Hidayetinoğlu'nu tepeden tırnağa süzen kara, kuru adam:

— Yoksa iş miş istemiye mi geldin?

— Yok canım, dedi Hidayetinoğlu, burda bizim bir hemşeri vardı da...

— Kim?

— Yusuf, İflâhsızın Yusuf!

Adamın sert yüzü âdeta saygıyla yumuşadı:

— Haa, dedi. Bizim Yusuf usta. Hemşerisi mi olursun?

— Öyle bir şey...

— Pehlivan Ali sen misin yoksa?

Hidayetinoğlu güldü.

Adam iyice şüphelenerek:

— Essah Pehlivan Ali misin? diye sordu.

— Değilim. Ne biliyorsun Pehlivan Ali'yi?

— Ömer diye bir uşak vardı, onun avradını aldığıyla kaçmış dedilerdi. Epey bir söylendiydi...

— Ben esas Yusuf ustayı arıyorum. Nerede kendi?

— Ceyhan'a götürdüler. Lâkin iyi usta! Buraya senin, benim gibi amelelikle girmiş, usta olmuş sonunda!

— Demek Ceyhan'a götürdüler? Burada iş paydos mu oldu?

— Paydos oldu.

— Niye?

— Taşeron, şoför, bir de amele çavuşu el birliği edip çimento çalmışlar. Müteahhit Neşet beyin haberi olmuş. Tümünü kovdu. Gelecek hafta başlarız belki de...

— Bir şey daha soracağım...

— Sor kardaş.

— Ömer Zorlu ne oldu?

Adam güldü:

— Hiiç. O da şoförün avradını aldı kaçtı.

— Ne huylanacak? Nikâhlısı değil ya!

— Eh kardaş. Bana müsaade.....

— Güle güle.

Pehlivan Ali'nin yanına geldi. Ali dört gözle bekliyordu. Sordu:

— Ne yaptın?

Hidayetinaoğlu her şeyi bir çırpıda anlattı. Ömer Zorlu'nun davranışına kahkahayla gülen Pehlivan Ali:

— İlâhi Ömer, dedi. Demek şoförün avradını...

— Aldığıyla kaçmış!

— Eh gayri korkum kalmadı. Görsem bile, fos. Erkekliğe sığar mıydı yaptığın Ali, seni kardaş belledik, evimize aldık, sen tuttun böyle böyle, avradımı kaçırdın dese, sen de şoförün avradını kaçırdın, seninki sığar mı der çıkarım. O bu de-

ğil ya, Yusuf demek iyi usta oldu ki, işe götürdüler. Yarın köy yerine vardı mı, dinle gayri. Usta oldum diye fort atar gezer!

Birden sinirlendi:

— Fort atsın da bak!

— Ne yaparsın?

— Ne fort atıyon lan? derim. Benimle güleşebilir misin?

Marifet usta olmak değil, güleşmekte. Duvar ustası olmayla, ne, muhtar olamaz ya!

Hidayetinoğlu:

— Çeneyi bırak da gidip Kemal Cesur'u bulalım! dedi.

— Bulalım.

Çiftçi birliğinin yolunu tuttular.

Ali'nin aklından Yusuf bir türlü çıkmıyordu» «—... muhtar olamaz, olamaz işte. O usta olduysa ben? Benim usta olmadığımı ne bakıyon? Benimle güleşemez ya! Onun gibi iki dene gelse gene fos. O, gazocağı alırsa ben de alırım. Onunki yılan sedası verirse benimki de verir. Anama sırt da alırım. Lâkin Fatma... Bulamadık bel! Bulabilseydik, şimdi ne iyiydi! Belki de gelmiştir, Yusuf'u bulamamıştır. Bok. Ceyhan'a gitmiş. Cehenneme git. Mücerret gelmiştir Fatma. Yazık. Bulamayınca çekilip gitmiştir. Gitme de bulsaydık şimdi... alır köy yerine götürürdüm. Anam bi görürdü...»

Birden anasını hatırladı. Köyden beri belki de ilk hatırlıyordu. Sordu:

— Mıstık!

Yanıbaşında yürüyen Hidayetinoğlu:

— Hı? dedi.

— Senin anan var mı?

Hidayetinoğlu içini çekti:

— Var, var ya...

— E...?

— Kulağasma.

— Niye?

— Benim babam eşkiyaydı esas, yolbağcı. Arkadaşları kahpelik etmiş. Ben küçüktüm. Kurşunla vurmuşlar. Anam da

başka ere vardı. Kahpe avrat, babamın vurulmasının haftasına vardı ere!

Ali gururla:

— Benim anam varmadı! dedi. Benim anam gibi avrat yok. Benim anam hâza Osmanlı. Para kazandım mı, iyi bir sırt alacam anama; giysin fıkara, hem de söylensin köy yerinde. Gazocağı da alacağım. Lâkin şu Köse Hasan ölmemeliydi. Töbe aklımdan çıkmıyor...

İyice hislenmişti. İçini çekti:

— Yarın köye varınca öksüzüne ne cevap vermeli bilmem ki. Boynunu bükecek fıkara, babam niye gelmedi ya? diyecek...

Yanlarından kamyonlar geçiyordu arada, toz bulutları arasında kayboluyorlardı.

Hidayetinoğlu hart diye tükürdükten sonra:

— Taksirat oğlum. Siz öldürmediniz ya!

— Doğru, biz öldürmedik amma, genc de... sana bir şey deyim mi? Köye gidince ben ne gazocağını gösteririm, ne de anama aldığım sırtlığı. Fıkaraların yüreklerine batar Onlara büyükleniyoruz bellerler!

Yusuf'u hatırladı:

— Amma, dedi, Yusuf gösterir. Niye? Köyde namı söylensin diye. Bir büyüklenir ki!

Az önceki hisliliği filân silinip gitmiş, yerine öfke gelip oturmuştu:

— Ibne, çekmiş Ceyhan'a gitmiş. Gitmese, Fatma...

Hidayetinoğlu bıkmış usanmıştı bu «Fatma» lâfından. Durdu:

— Gene mi Fatma?

— Ceyhan'a gitmese avrat bulur kalırdı burda!

— Fatma'nın gelip de bulamadığını kimden duydun?

— Duymadığım ne bakıyon?

— Bitti.

— Ben bilmem mi Fatma'yı?

— Fatma, mutma yok gayri, Fatma belki de şimdiye elden ele...

Aklı giderek sordu:

— Orospu mu oldu diyeceksin yâni?

— Niye olmasın?

Şahlandı:

— Olmaz!

— Ne biliyon?

— Fatma orospu olmaz!

— O olmasa bile elin adamı...

— Elin adamının avradını... olmaz işte arkadaş!

Hidayetinoğlu, Ali'ye baktı, ürktü. Olmadığına, olamıyacağına inanmak istiyordu oğlan. Olsa bile olmamış sanmak isteyiş.

— İyi ya, dedi. Olmaz. Benim bir şey dediğim mi var?

Çiftçi birliğine kadar konuşmadılar. Çiftçi birliği kahvesinin kapısı önünde Kemal Cesur'a rastladılar. Korku içindeydi:

— Size birşey söyleyim mi? dedi.

— Söyle.

— Kahpe avratlının biri gitmiş Küçük Ağa'ya Zeynel'in o günkü söğdüklerini tekmil anlatmış!

— Sonra? dedi Hidayetinoğlu.

— Herifleri işten atmış Küçük Ağa...

Pehlivan Ali pek bir şey anlamadığı halde:

— Yaa, dedi. Vah kahpe avratlı 'vay!

— Bir canım sıkıldı ki. Ulan Zeynel'le Şamdin Ağama yapılır mı bu? Akıl diyor, git böyle böyle, seni gammazlamış işinden attırmışlar arkadaş de diyor. Lâkin hesabıma gelmiyor...

— Niye?

— Kara haber, benden duymamalı!

Pehlivan Ali:

— Yazık, dedi. Yiğit oğlandı!

Hidayetinoğlu başını salladı:

— Yiğit ki yiğit...

Kemal Cesur yere tükürdü:

— İrgatbaşı'ya dedim ki, mâdem Zeynel'le Şamdin'i atmışlar iş'ten, yerlerine Aliyle Mıstığı al bâri dedim. İyi demiş miyim?

Hidayetinoğlu ürktü:

— Biz mi?

— Ne var?

— Biz beşir edemeyiz ki!

— Ne var edemiyecek? Edersiniz. Lâkin heriflere yazık oldu.

— Ne demişler ağaya?

— Ben de iyisini bilmiyorum ya, pilâvından taş çıkınca söğdü, ne ananızı kodu, ne avradınızı demişler...

Pehlivan Ali homurdandı:

— Kahpe analılar!

Kemal Cesur başını salladı:

— Kahpe analılar ki kahpe analılar. Zeynel gibi yiğit uşak mı var? Lâkin bize göre ne? Bizim elimizden ne gelir?

Ali düşündü düşündü:

— Ben Zeynelin yerinde çalışmam, dedi.

— Çalışmam!

— Niye?

— Niye ama?

Pehlivan Ali karşılık vermedi.

Hidayetinoğlu:

— Ben çalışırım arkadaş, dedi. İstifademe bakarım ben...

Kemal Cesur başını salladı:

— Doğru. Ben olsam ben de çalışırım. Bir insan istifadesini bilmeli. Sen çalışmazsan başkası çalışır. Bana göre hava hoş. Ben sizin iyiliğiniz için meselâ... Zeynel, heye, yiğit uşak. Lâkin size ne? Bana ne? Bir parça ekmek iste bakalım verir mi?

Pehlivan Ali sertçe baktı:

— Verir!

Hidayetinoğlu'na:

— Vermedi mi? Yolda verdi de yemedik mi?

— Verdi vermesine, yedik a, kupkuruydu!

— Kupkuru olmasa vermezdi, dedi Kemal Cesur.

— Kupkuru mupkuru, verdi ya. Başkaları onu da vermedilerdi. Vermese bile...

— Yiğit adamın yerinde çalışmam ben arkadaş. Yiğit ölür, nâmı kalır. Çalışmam ben!

Hidayetinoğlu da Kemal Cesur da üstelemediler.

Pehlivan Ali duvarın dibine çömeldi. Sırtındaki gömleği soyundu. Adaleli, kalın kolları, kıllı göğsü, sağlam gövdesi oradakileri imrendirdi.

Kemal Cesur:

— Güçlü oğlan, diye fısıldadı.

Hidayetinoğlu başını salladı:

— Güçlü ya, kulak asma!

— Niye?

— İnat. Zeynel'in yerinde çalışmam diyor. Yiğitse bana ne? Öyle değil mi amma?

— Hiç canım, dedi Kemal Cesur. Zeynel'in size faydası ne? Muzir bir insan. Karavanaları devirek dediğini de söylemişler ağaya! Ağamıza yazık değil mi? Avuç dolusu para veriyor hepimize meselâ...

— Ayı bu ayı, hâza ayı. Neden derler, atın aptalı rahvan, adamın aptalı pehlivan olur diye?

Gülüştüler.

Pehlivan Ali bit kırdığı iç çamaşırından başını kaldırıp baktı. Yeşil karışık elâ gözleriyle anlamsızca güldü, sordu:

— Ne güldünüz lan?

Duvar dibine sıralanmış başka bekâr ırgatlar soyunmuş, bit kırıyor ya da söküklerini dikeyorlardı. Ne bit kıran, ne sökük dikenlerse dikilmiş onlara bakıyorlardı boş gözlerle. Saçları saman tozu içinde terli bir ırgat da sağ ayağının parmakları arasını ovarak fitil fitil kir çıkarmaktaydı.

Bir ara gene ırgatbaşı görüldü. Tozlu kara şalvarında telâş, önlerinden hızla geçerken durdu. Kemal Cesur'la Hidayetinoğlu'nu görmüştü:

— Nerde arkadaşın? diye Hidayetinoğlu'na sordu.

Hidayetinoğlu çenesiyle Ali'yi gösterdi. Irgatbaşı baktı, sonra:

— Bana bakın, dedi. Ağa, Şamdin'le Zeynel'e yol verip yerine sizi alacak haberiniz olsun!

Ali başını eğdi. Yüzü asılmıştı. Irgatbaşı'ysa sevinmesini bekliyordu. Bulamayınca ekledi:

— Yarın sabah sabah, şafakla gideceğiz!

Hidayetinoğlu memnundu:

— Sağ ol ağa, dedi.

— İş zorsa da parası bolcadır!

Geldiği gibi, aceleyle kahveye girdi.

Hidayetinoğlu, Pehlivan Ali'nin karşısına çömeldi. Kemal Cesur da yanlarına:

— Ne dedi ırgatbaşı?

Hidayetinoğlu anlattı. Pehlivan Ali ne iyi, ne kötü... hiçbir şey söylemedi.

Kemal Cesur:

— Valla şeker gibi iş. Siz çalışmazsanız buşkası can atar. Çukurova burası. Ağaların ırgada mudarası mı var?

Hidayetinoğlu başını salladı:

— Doğru.

Pehlivan Ali kapkara bir biti tırnakları arasında cat diye kırdıktan sonra:

— Doğru, biliyorum amma, kanıma dokunur, dedi. Yiğit adamın ha avradına dolanmışsın, ha da yerini almışsın...

— Ömer yiğit değil miydi? Avradına ne diye dolandın?

— Ömer'e ne bakıyon? Ömer dediğin boynuzlunun biri. Zeynel gibi mi?

Hidayetinoğlu:

— Amaaan bire Ali. İşten biz çıkarmadık ya! Ağa çıkartmış. Koltukçuluk gibi var mı? Yarın köye gittik mi...

— Söylenir mi? dedi Ali.

— Söylenir tabii. Yusuf duvar ustası olmuş derler. Ali ne olmuş diyecekler? Yusuf fort atacak. Sen?

Pehlivan Ali gene birden Yusuf'u hatırladı. Şu oğlan doğ-

ru söylüyordu. O tatavacı (Patırtıcı) Yusuf köy yerinde gayri atıp tutardı. Duvar ustası olmuş da, şöyle paralar kazanmış da, Ali olamamış da...

Gözleri öfkeyle parladı:

— Koltukçuluk duvar ustalığından daha mı makbul?

— Bak hele bak!

— Yiğit işi değil mi?

— Yiğit işi ki yiğit işi...

— Yusuf olsa yapamaz mı?

— Pama mı bilir?

— O duvar ustası olduysa, biz?

Kurnaz Hidayetinoğlu hemen çakmıştı meseleyi. Yapıştırdı:

— Koltukçu ki, duvar ustalığı vızırtı yanında. Asıl mârifet, herkesin yapamadığını yapmak. Duvar ustalığını herkes yapar. Koltukçuluğu?

Aklı yatmıştı:

— Doğru, dedi sevinçle. Bak hele...

— Hı?

— Koltukçular köy yerinde muhtar olabilir öyle ya?

— Top gibi olur hem de!

— Duvar ustaları?

Kemal Cesur da anlamıştı:

— Olamaz, dedi.

Ali kıs kıs güldü:

— Hoşafçı... Duvar ustası oldum diye fort atarken üstüne ben gelmeliyim, demeliyim ki, ne fort atıyon lan? Duvar ustalığı da bir iş mi? Mârifet koltukçuluk. Ben koltukçuluk yaptım! Hı?

— Tamam.

— Amma da bozultur ha değil mi?

— Bozultur da lâf mı? Eşşekten düşmüşe döner tekmil!

Ali, bit kırdığı içliğini çabucak giyindi:

— Burnunun yeli de kırılır...

— Hem de nasıl, töbe yel kalmaz burnunda.

— Bir de gazocağı aldım mı? Fıkara anam hı??

— Şaşar.

— Ne beller sedasını duyunca?

— Yılan!

— Yılan beller. Derim ki, ne yılanı bire ana? Gazocağı tekmi! Sırtlığı da aldım mı düşmanlar... ha?

— Çatlar.

— Çatlasın kahpe döller!

Kemal Cesur:

— Koltukçuluğun parası duvar ustalığından bile çok, dedi. Bu akşam varsınız kerhaneye değil mi? Caymak yok?

Ali coşkunlukla:

— Varız lan, dedi. Varız avradını... nolacaksa bakalım!

Hidayetinoğlu da coşmuştu:

— Yaşsa kardaş!

Ali de ayağa kalktı. Caddenin kıyı kaldırımında, şehrin göbeğine doğru ağır ağır yürüdüler. Keresa denilen çift atlı faytonlar, zahire ya da ırgat yüklü kamyonlar gelip geçiyordu. Üç arkadaş gibi başıboşlarsa cadde üzerindeki dükkânların çeşitli eşya dolu vitrinlerine bakıyorlardı hayran hayran.

Kemal Cesur iki kolunu iki yanındaki iki arkadaşının omuzlarına atmıştı:

— Zeynel'i görürseniz artık eksik bir lâf etmeyin, dedi. İşten atıldığını bizden duymasın!

— Niye? dedi Ali.

— Zıt düşer!

— Bize mi?

— Bize.

— Niye zıt düşsün? İşten biz çıkarmadık ki!

— Çıkarmadık amma gene de bize zıt düşer, huyu bu.

Pehlivan Ali içini çekti:

— Çok yiğit uşaktı hakcası!

Kemal Cesur'un kafasında şimşek çaktı:

— Senden yiğit değildi!

Ali durdu, baktı. Kemal Cesur ekledi:

— Yiğitse seninle güleş tutsun bakalım!

Hidayetinoğlu da anlamıştı işi, perkiştirdi:

— Yok canım, tuta mı bilir?

— Tutamazsa orda dursun. Yiğit adam güçlü olacak, zorlu güleş tutacak. Tutamadı mı, bırak...

Ali'nin arkasına vurdu avucunun içiyle:

— Yiğit diye ben buna derim! Yiğit adam kimsenin ardından da söğmez, yüzüne karşı da. Yiğit adam Cenabı-Allahın ekmeğini aşını toprağa devirmez. Bu yapıyor mu?

Hidayetinoğlu:

— Bu deli mi? dedi.

— Töbe de. Bu benim arkam olsun, Allahımı inkâr edeyim feleğe minnet etmem. İnsanın dolu parası olacağına Ali gibi arkası olmalı!

Ali'nin geniş göğsü gururun verdiği sevinç heyecanıyla köruk gibi inip inip kalkıyordu. Bir ara dargınlıkla:

— Yusuf'a anlat sen bunu, dedi. İyi ki bir emnisi varmış. Emmim derdi ki, emmim derdi ki... Bir de emmisinin Osmanlı'lığı. Söylemesi ayıp, Köse'yle bir kıstırdık çerçin'in koynunda...

Kemal Cesur da, Hidayetinoğlu da şaşmış göründüler:

— Demeee???

— Sonra Aliii???

— Sonrasını bırak. Emmimin avradıymış. Ulan senin emminin avradını biz...

Gülüverdi.

Berikiler anlamışlardı. Kemal Cesur:

— Gâvıır! diye arkasına vurdu.

— Gâvır ki gâvır. Yiğit uşak diye ben böylesine derim işte!

Akşama doğru karınlarını gene eklemek, yoğurt, cıvık pekmezle doldurup kerhanenin yolunu tuttular. «Taşçıkan» denilen Adana kerhanesi, derinlemesine dar, uzun bir sokakta, karşılıklı yüksek konakların sıra sıra uzandığı bir yerdi. Sokak, boydan boya elektrik lâmbalarıyla gündüze dönmüştü. Omuz omuza bir kalabalık doldurmuştu sokağı. Evlerin kapılarındaki küçük deliklerden içerisini, içerdeki yarı çıplak kadınları görebilmek için itişip kakışıyorlardı.

Arada cigaradan kalınlaşmış, yırtık bir ses:

— Aliiii Ali!

Ya da:

— Hasaaaaan Hasan!

Ali ya da Hasan karşılık veriyordu:

— Eeeeeet!

— Bir şekerli ziyadeynen, iki çay. Zalha'nın evine!

Genelev kadınları dost, ya da misafirlerini ağırlamak için çay, kahve söylüyorlardı kahveciye.

Arada sert bir nâra geceyi öfkeyle yırtıyor, yanık bir gazel, tutuşmuş genç bir yürekten feryatlar salıveriyordu. Yırtık kahkahalar, itişip kakışmalar, açık küfürler.

Birden Adana'ya mahsus bir küfür Taşçıkan gecesini allak bullak etti:

— Bize hükmedenin Allahını kitabını, yedi göbek sonra gelecek zürriyetini...

Ta öbür baştan daha kalın bir ses:

— Oooooooooşt, ibneee!

— Lan çık meydana, çık ki habibini şaşırayım!

—

—

Uzayıp giden bir söz düellosu. Taşçıkan denilen bu sokakta hemen her gece olağan şeylerdi ama, Pehlivan Ali şaşırmıştı. Ona kalsa, kapılardaki deliklerden birine abanır, saatlerce içerisini, içerdeki açık saçık kadınları gözetlerdi. Tam dalacakken, bir omuz, delikten itiliveriyor, üstelik homurtulu bir de küfür işitiyordu:

— Yeter lan ayı yeter, içine mi düşecen?

Ne olursa olsun, Hidayetinoğlu da haklıydı, Kemal Cesusur da. Gerçekten çok zorlu karılardı. Fatma'dan çok güzel, ama, bunların yanına mı sokulunabilirdi? Fatma ne de olsa kendine benziyen, dilinden anlıyan, nazını çeken bir kadındı. Bunlar insanı kim bilir, belki de azarlayıverirlerdi.

Bir başka kapının önüne geldiler. Ali çekinerek içeri baktı, geri çekildi:

— Mıstık lan!

Hidayetinoğlu duymadı. Kemal Cesur'la deliğe abanmış, içeriye bakıyorlardı. Pehlivan Ali kendi kendine güldü. Onunla ilgilenen olmadığından, geçivermişti utanması. Lâkin avradın donu monu yok muydu ne? Hidayetinoğlu'nun omuzu üzerinden gene eğildi deliğe. Yoktu, töbe yoktu. Bacak değiştirdikçe besbelli oluyordu. Bunu köy yerinde anlatsa inanmazlardı. Yusuf biliyor muydu acaba buradaki kadınların donsuz oturduklarını? Nereden bilecekti? Metelikçi, günahçı sevapçının biriydi. Böyle yerlere hem parayı kurban etmez, hem de günah diye çekinirdi. Emmisi öyle demiş olacaktı. «—...emmisi-nin avradını...» diye geçirdi. «—Osmanlıymış da, uçkuruna sağlamış da. Pis. Duvar ustası olmuş. Olduysa biz de koltukçu oluyok işte. Muhtar bile olurum köyde. Duvar ustası mı koltukçuluk mu daha kıymetli? Koltukçuluk tabii. Hem o kerhaneyi, donsuz avratları görmedi ki. Köy yerinde böyle böyle dese, duvar muvar diye patırdatsa, kes lan derim. Sen kerhaneyi gördün mü? Donsuz avratları gördün mü? Görmedim der. Bitti derim. Bozarım. Tabii bozarım, babamın oğlu değil ya! Çok çok Suvaz. Suvaz, Çukurova değil ya. Görmesem ne olur? O da kerhaneyi görmedi... Trende Yonuz usta o yalabuk oğlanı nasıl bozduydu? Ben de Yusuf'u bozarım. Mârifet fabrika'da ırgatbaşından tokaç yememek. Ben yedim mi? Tatavacılığından o yedi. Oh olsun!»

Bir el omuzundan sertçe çekti:

— Yeter ulan artık yeter!

Bir başka kravatlı:

— Şunlara bak, dedi. Nallı Fatma'ları bırakmış, adam gibi gelmişler!

—

—

Başka kapıya yer değiştirirken, kravatlıların arkalarından savurdıkları kahkahaları duymadılar bile.

Ali:

— Avradın donu yoktu gördün mü Mıstık? dedi.

Hidayetinoğlu gülüverdi.

Kemal Cesur onlardan daha tecrübeliydi:

— Buradaki avratlar çokluk don giymezler!

— Niye? dedi Ali.

— Müşterileri çok, don giy, çıkar, zahmet...

— Lâkin zorlu avratlar arkadaş...

— Nasıl? dedi Hidayetinoğlu, dediğim gibi değil miymiş?

— Dediğinden beş kat fazla arkadaş. Helâl olsun!

— Fatma yanlarında vızırtı değil mi?

— Heye amma, Fatma'nın tadı başka be Mıstık!

Üç arkadaş, evlerin aydınlık kapı deliklerinden baka baka sona kadar gittiler. Dönüşte Zeynel'le Halo Şamdin'e rastladılar. İkisi de iyice sarhoştı. Kemal Cesur'un yüreği çarpmağa başlamıştı korkudan. Çâresiz:

— Merhaba Zeynel Ağa! dedi.

Zeynel kıpkırmızı gözleriyle baktı baktı... Hâlâ içerliyordu. Elleri arkasında, öfkeyle sordu:

— Bu cahil uşakları buraya sen mi getirdin?

Kemal Cesur telâşlandı:

— Töbe vallaha Zeynel Ağa, benim neme gerek? Kendileri geleceklerdi, ben de katıldım. Öyle değil mi?

Zeynel, Hidayetinoğlu'yla Pehliyan Ali'ye baktı. «Doğru söylüyor. Biz zaten gelecektik...» demek istercesine başlarını salladılar. Zeynel üzerinde durmadı, sordu:

— Girecek misiniz?

Hidayetinoğlu gülüverdi.

Zeynel:

— Öyleyse, dedi, taa ordaki mavi kapılı eve girin. Irgatbaşınızın kızları orda. Biri yeşil giyinmiş, öbürü al. Dümbük babalarının namını yüceltiyor fıkarakalar!

Daha çok da küçükten ötürü dolan gözleri, iyice kabaran yüreğiyle çekti gitti. Şamdin de ardında. Yalpalyarak, sağa sola çarparak yürüyorlardı. Kalabalığa karıştıkları zaman, Kemal Cesur'un gene kabadayılık yanı şahlanmıştı:

— Buraya bunları sen mi getirdin miş. Belle ki ben getirdim, ne olacak?

— Hiç canım, dedi Hidayetinoğlu.

Pehlivan Ali kızdı:

— 'Yüzüne diyemedin amma!

— Derim, derim ya ne lüzum var? İşten kovulmuş bir insanlar...

— Zeynel bir duysa böyle dediğini...

Kemal Cesur içerlediyse de belli etmemeğe çalışarak iki arkadaşın koluna girdi, Zeynel'in az önce işaret ettiği mavi kapılı evden yana sürükledi:

— Boşverin, gidip bakalım ırgatbaşının kızlarına!

Mavi kapılı evde beş kız vardı. Demek içlerinde yeşilliyle kırmızılydı Irgatbaşı'nın kızları?

— İkisi de güzel be, dedi Hidayetinoğlu. Lâkin bence yeşilli...

Ali:

— Bence de allı, dedi.

— İyi ya, sen allıya gir, ben yeşilliye.

Kemal Cesur:

— Ben de sarılıya girerim...

Hemen de daldı.

Ali'yle Hidayetinoğlu delikten baktılar. Kemal Cesur önden yürüdü. Sarılı kalktı, ardından gitti. Merdiven alacasında silindiler.

Pehlivan Ali Hidayetinoğlu'nun elini tutmuştu:

— Ben de gireceğim!

— Gir, gir ya...

— E?

— Hani bana ikibuçuk bedel edecektin?

— Ederim arkadaş, söz bir Allah bir. Lâkin para günü...

— Para günü sağlam.

Ali çıkarıp verdi. Hidayetinoğlu elindeki ikibuçukla şimdi tam bir azgın boğaydı. Daha önceleri de uğradığı, kadınlarla çıktığı için acemisi değildi, utanmıyordu. Ardında Pehlivan Ali,

yeşilliye yaklaştı. Ali önce şaşaladı. Çaçı karı-Hacana deniliyordu burada-iriyarı, lâkin alabildiğine toy oğlana yardım etti:

— Arkadaşının kaldırdığının bacısını al sen de bâri...

Kalk kız!

Allı gülererek kalktı. İri bedenli Ali'nin yanında ufacık kalmıştı. Ali'ye koca bedenine hiç de yakışmıyacak biçimde ezilip büzülüyordu.

Kadınlardan biri:

— Tamam, dedi. Bacanak oldunuz!

Bir başkası:

— Hadi bakalım aslan bacanak, tek bas!

— Bu mu?

— Makineli tüfek bu şimdi aboo...

Bir kahkaha yükseldi arkalarında. Ali döndü, baktı şaşkınlıkla.

— Yörüüüü, dedi biri.

— Kız karyolana mukayet ol kız!

— Döşemeyi, möşemeyi çökertir teknil...

— Orman kibarı. Bedene hele bedene...

—

—

Ali şaşkınlıkla gidiyordu kızın ardından. Merdivene geldiler. Allı kız, parmakları arasında cıgara ve ağzında dekolte bir türkü, önden gidiyordu. Bu allı, bu çıplak bacakları bembeyaz kız az sonra onun karısı olacaktı ha?

Merdivenin bitiminde, soldaki daracık bir odaya kızın ardından girdi. Sol kıyıda hantal bir karyola, duvarlarda magazinlerden kesilmiş yarı çıplak kadın resimleri, birkaç erkek fotoğrafı. Bu yanda tenekesi paslı bir ibrik, leğen, çivide kirli bir havlu. Yerlerde de o iş'te kullanılmış bezler...

Allı'nın Ali'ye baktığı yoktu. Hâlâ türküsünü mırıldanarak, duvarda asılı aynanın karşısına geçti, alışkın ellerle saçlarını düzeltti, sonra birden Ali'ye dönerek sertçe sordu:

— Ne dineliyorsun?(1)

(1) Dinelmek : Dikilmek.

Ali tokat yemişçesine şaşaladı:

— Ne yapıyım?

— Sıç da üstüne otur, ayı. Ne yapıyımmış...

Ali büsbütün şaşırdı. Kadın daha sert emretti:

— Soyunsana lan!

Ali gülüverdi şaşkınlıkla. Kadının ince kaşları hep çatıktı:

— Gülüyor birde. Ne gülüyon lan?

— Hiç, öyle...

— Ne diye soyunmuyorsun?

Canını dişine takarak:

— Sen bizim Irgatbaşı'nın kızıymışsın doğru mu? diye

sordu.

Genç kadın dikkatle baktı Ali'ye:

— Adı ne?

— Cemo Ağa.

— Ağa mı? Ağalığı batsın, Allah belâsını versin öyle ba-

banın...

Sırtındaki kırmızı, dekolteyi atıp karyolaya hopladı. Etekler savrulmuş, donsuz belden aşağısıyla hazır, bekliyordu. Ali bakamıyordu utancından. Gözlerinden karalar uçuşuyordu, yanıyordu her yanı. Karyolanın kıyısına ilişip soyunmağa başladı. Alı parmakları arasındaki cigarayı içerek bakıyordu Ali'ye. Genç, yakışıklı, güçlü oğlandı ama ayının biriydi. Demek bu da biliyordu Irgatbaşı Cemo'nun kızı olduğunu? Hep o Zeynel yayıyordu. Yayarsa yaysındı. «—...adam olsaydı da beni buralara düşürmeseydi. İbne. O da Alaman'ın ardındaki çukurlarda...»

— Hadi, dedi, hadi elini çabuk tut. İkibuçuk lira için satlarca kalacak değilik seninle!

Ali de soyunmuştu, hazırды. Karyolaya girmeden önce:

— Seni bizim köye götürsem gider misin? dedi.

Kadın cigarasından aldığı dumanı tavana üfledi:

— Nörecekmışim sizin köyde?

— Nikâhlarım!

— Benii???

— Seni ya!

Kadın alıcı gözle baktı Ali'ye. Acıdı. Bu yaştakiler hep böyle oluyorlardı.

Ali ardını getirdi sözlerinin:

— Koca bir anam var. Seni görse... Ben şimdi Koltukçu oldum. Köy yerinde muhtar bile olabilirsin diyor aklı erenler. Bizim Yusuf olamaz. Sennen köye giderik, anam bir sevinir ki, eh... Hem ben ne alacam biliyon mu?

— Ne alacan?

— Gazocağı!

Kadın tükenen sigarasını duvarda ezip yere atmıştı. Kenetlediği ellerini başının altına almış, bu sâf mı sâf, bu çocuksu iri gence hazla bakıyordu:

— Başka? dedi.

— Anama sırtlık... Lâkin, köy yerine töbe gitmek istemiyor canım!

— Niye?

— Köse Hasan'ın avradıynan fıkara ökstüzü...

— Ne oldu?

— Köse de bizimle geldiymi Çukurova'ya...

— Öldü mü?

— Sen sağ ol!

— Eceliyle mi?

— Eceliyle. Allahtan bir ölüm meselâ amma, gene de kötüsüne gidiyor adamın. Uçümüz birlikte indiydik Çukurova'ya, anca beraber kanca beraber dediydik...

Kadının, birden iyice yakınlık duyduğu genç adama kanı kaynamağa başlamıştı. Karyolada bir davranışla yan döndü, dirseğine dayalı avucuna aldı yüzünü:

— Sonra?

— Bir de Yusuf var, hemşerimiz. Lâkin kulağasma. Tatavacının biri. Seni bir görse...

— Ne der?

— Derim ki, emminin avradıyla nasıl bu? Hangisi güzel?

— Tevatür mü güzelmiş emminin avradı?

— Hem tevâtur güzelmiş onca, hem de...

— Hem de?

— Osmanlı!

— Ne güldün?

— Uçkuruna sıkı yâni. Halbuki, Köse Hasan iyisini bilir-
di fıkara. Bir gece çerçiyle bastırdıydık da...

Kadın da güldü:

— Hakkını avucuna mı vereydiniz?...

— Bak hele bak!

— Zorlu muydu sâhiden?

— Zorlu avrattı ne yalan söyleyim...

— Ben mi zorluyum, o mu?

— Canım senin eline su mu dökebilir?

Aşağıdan çaça karının sesi. Alı kulak verdi:

— Beni çağırıyorlar dedi. Haydi işimizi bitirek de.

Ali karyolaya iştahla atladı.

Kalktıkları zaman Ali:

— Gelecek hafta gene geleceğim, dedi.

Kadın kırmızı tuvaletini sırtına geçirirken umursamadı bi-
le:

— Geel.

Ayna karşısına geçti, saçlarını elleriyle topladı.

Ali bir yandan giyiniyor, bir yandan da hayranlıkla bakı-
yordu. Dayanamadı:

— Sana Fatma da kurban olsun aptal kızı da! dedi.

Kadın memnun, güldü.

Aşağıdan çaça'nın sesi bir az da öfkeyle tekrarlanınca, ka-
dın toparlanarak:

— Haydi inelim artık, dedi.

Ali kendini kadının toplanmış saçlı başına, boynuna, az
önceki yatışın tadına kaptırmıştı:

— Senin gibi yok, dedi.

Kadın memnun. O, az daha sokuldu:

— Töbe yok senin gibi!

— Peki, inelim...

— Vallaha da yok, billâha da yok!

Kadın elektriği söndürdü. Odadan çıktılar. Merdiven başında durdu kadın. Genç, içten, yakın, sevimli adama sarılıp boynunu uzun uzun öptü.

— Canım, dedi.

— Gülüm, karşılığını aldı.

— Her dâim gel sen buraya olmaz mı?

— Eh, her dâim gelirim!

— Paran olsun, olmasın gel!

Ali paraya davrandı. Kadın elini tuttu:

— İstemez...

— Niye?

— Bana vereceğin parayla rakı iç, beni düşün!

— Ben rakı içmesini bilmem.

— Cigara iç!

— Cigara da... amma, dur, olur. Senin için cigara da içe-

rim, rakı da!

Aşağıdan gene o yırtık çaça sesi:

— Kız ayının altında canın mı çıktı kız!!!

Aşağının bol ışığına indikleri zaman kadın sinirliydi:

— Ne bağırıp duruyorsun be?

Ali kapıdan çıkarken, çaça:

— Parayı aldın mı? diye sordu.

— Aldım aldım, dedi. Dokunma oğlana, gitsin!

Kapıya koştu, tam da çıkmakta olan Ali'nin omuzuna vurdu hafifçe. Ali döndü. Kadın:

— Dediğimi unutma! dedi.

Kapı ardından kapandı.

Çaça sordu:

— Dediğin neydi?

— Sana ne?

Bir cigara yakıp geçti iskemlesine oturdu.

Kadınların tuhafına gitmişti:

— Sevdalandın mı yoksa kız?

Duymadı. Cıgarasından aldığı ağız dolusu dumanı düşün-

celi düşünceli üflerken, Ali'nin, Ali'nin de değil, çocuk kadar sâf bu kocaman adamın az önce yiten hayalini yutmuş kapıya dalmıştı.

— Sevdalandı vallaha da sevdalandı billâha' da!

— Size ne?

— Öyle mi bacım? Sevdalandın mı ayıya?

Yeşilli kardeşiydi, ağlıyacak kadar hırslı, kalktı. Az önce birlikte çıktıkları merdiveni şimdi yalnız çıktı, az önce girdikleri odaya girdi, yattıkları karyolaya yüzükoyun kapandı. Elindeki kimlik cüzdanına rağmen yirmisinde yoktu henüz. Bu pis yerden kurtulup Ali'nin karısı olmak isterdi elbette. Değil köye, onunla birlikte cehenneme bile giderdi!

Doğruldu. Gözleri yaş yaştı. Lâmbayı açmamıştı.

— Adını bile sormadım... diye mırıldandı.

Adını sormamış, köyünü sormamış, köyde kimlerden olduğunu bile sormamıştı. Ne tuhaf, ne utangaçtı. O işin de iyice acemisi. Çocuk gibi sâflıkla gülüveriyordu...

Az sonra yeşilli kardeşi geldi, elektriği açıp da ablasını ağlar görünce şaşıtı:

— Deli, dedi.

Abla karşılık vermedi. Sâf delikanlının tatlı ağırlığını duyuyordu hâlâ. Burnunda onun terli, tuzlu ama erkek kokusu. Anası görse bir severmiş ki. Gazocağı alıp götürecekmış köye, anasına sırt alacakmış. Ne diye bırakmıştı sanki? Bu geceyi birlikte geçirme teklifinde ne diye bulunmamıştı?

Kardeşi elektriği yakıp yakıp söndürüyor, sonra gene yakıyordu.

— Kalk, aşağıya inelim!

Elini sertçe çekti:

— İnmiyeceğim.

— Niye?

— Canım sıkılıyor.

— Yoksa sâhiden tutuldun mu ona kız?

— Amaaan...

— Kime?

— Sana, ona, ötekine...

— Deli cenabet!

Çaça karı söylenerek merdivenleri çıktı, geldi. Kapıda durdu. Elleri belindeydi:

— Kız orospu gene zorun nerende senin?

Genç kadın bakmadı bile.

Çaça karı odaya girdi, karyolanın yanına geldi:

— Hı? Nerende zorun orospu?

Tükürür gibi:

— Neremdense neremden!

— Ayı seni büyüledi değil mi? Akılsız orospu, büyülen de varını yoğunu bu sefer de yazının aygırlarına yedir!

Karşılık alamayınca, öbür kızı bileğinden çekti:

— Yörü kızım yörü, benim akıllı kızım. Sen bu akılsıza benzeme!

Lâmbayı söndürüp, kızı bileğinden çekerek uzaklaştı.

XXVI.

Zeynel'le Halo Şamdin'den başka geçen haftaki ırgat kafilesi Taşköprü'nün orda, kırmızı boyası yer yer dökülmüş hantal bir Doç kamyonuna omuz omuza doldular. Kamyon, yorgun bıkkın homurtularla yolu tuttu.

Pehlivan Ali kamyonun tahta kenarına kocaman elleriyle sımsıkı tutunmuş, uzaklaştıkları şehre hasretle bakıyordu: « — ... her dâim gel » dedi, « ... sarılıp öptü beni. Altın dişiyle amma da güzel gülüyordu! Seni köye götürürüm dedim, gönlü var gibiydi. Keşke zorlasaydım, keşke söz alsaydım. Benimle köye gelir mi ola? Mücerret gelir. Gelmiyecek olsa sarılıp öpmezdi. Demek kanı kaynakadı? Fatma kurban olsun. Gelecek hafta bilirim ben. İyi bir saç tokasıyla çerez mürez alır giderim. Alırım, alırım işte. Kime ne? Hidayetinoğlu, midayetinoğlu... kendim giderim. Sorsa bile benden kesik derim, amma ondan habersiz giderim. Saç tokasıyla çerezi verdim mi daha yanar, iyice yanar. Ne avrat ya! Yusuf'un emmisinin avradı da avrat mı? Duvar ustası oldum diye fort atsın da bak... Ben de koltukçu oldum. Usta sayılırım. Gazocağı da alacağım... »

Hidayetinoğlu elini omuzuna koydu:

— Ne düşünüyorsun lan?

Uykusuz, yorgun gözleriyle baktı:

— Kim?

— Sen.

— Ben mi?

— Ayıya hele. Senden başkası var mı?

Elinde olmıyarak:

— Onu, dedi.

— Fatma'yı mı?

— Yok canım. Onun yanında Fatma mutma vızırıt!

Gözleri daldı, yüzü yumuşadı:

— Sırtından, al sırtlığını bir attı, Abooo... Lâkin helâl

olsun, gözümlün yağını yesin. Gelecek hafta gene varacağım.

İyi bir saç tokasıyla çerez mürez bir iki... Hem de işimi perkişti-

receğim bir güzel...

Hidayetinoğlu hile sezerek:

— Ne işi? dedi.

— Dedim ki, seni köye götürsem gelir misin dedim. Gülü-

verdi...

Hidayetinoğlu'nun kanına dokundu birden:

— Kerhane orospusunu ha?

— Ne var da?

— Töbe de. Orosu avrat köye götürülmez!

— Niye?

— Günah laan, temelli günah!

Ne günah umurundaydı Ali'nin ne de ayıp. Lâkin sözü uzat-

mak da istemiyordu. Karşılık vermedi. Köy yerinde kim ne bi-

lecekti orospu olduğunu?

Nehrin karşı kıyılarını işaret etti:

— Taa orda çimdiydik değil mi?

— Heye.

Mırıldandı:

— Altın dişi de vardı...

Gözleri daldı. Gece, Taşçıkan. Odaya çıkışları, kadının ay-

na karşısında saçlarını düzeltişi, kırmızı entarisini çıkarıp kar-

yolaya atlayışı. Çırılçıplak her yanı. Ellerini başının altında ke-

netleyip cıgara içişi. Bakışı, gülüşü, yatışı, sarışı, sarılışı... Son-

ra kalkıp giyinip, odadan çıkışları, merdiven başında sarılıp ö-

püştükleri, sokak kapısından uğurlanırken...

Yanına Kemal Cesur gelmeseydi, kafasındaki film kopmıyacaktı. Kemal Cesur gelmişti:

— Irgatbaşı, Zeynel’le Şamdini’ bir atlattı ki...

Ona neydi Irgatbaşı’nın, Zeynel’den Şamdin’den? Gene de sordu:

— Nasıl?

— Demiş ki bugünden ötürü, akşama gideceğiz demiş.

Halbuki biz şimdi gidiyoruz...

Kıs kıs güldü.

Hidayetinoğlu:

— Bakalım koltukçuluğu beşir edebilecek miyiz? diye sor-du.

— Ne var edemiyecek? Bir, iki... derken alışır gidersiniz.

Parası da bol.

Şosada püfür püfür gidiyorlardı. Pehlivan Ali uzaklara taa uzaklara bakıyordu. Uzaklarda ağaç kalabalıkları, ağaç kalabalıklarının arasında kırmızı kiremitli çalılar, çatısız düz damlı evler...

Yanında konuşulanlara kulak verdi:

— Bu Zeynel’le Şamdin’i ağaya kim deyiverdiyse diline sağlık değil mi?

— Sağlık ki sağlık.

— İnsan olan, yediği çanağa sığmaz!

— Sıcılır mı?

— Hem cendermeler abooo...

— Lâkin amma huylanacaklar ha değil mi?

— Tuu... deli olacaklar!

— Harmana gelmezler mi?

— Harmana mı?

— Bilmem amma... gelseler bile ne, fos!

— Bizi yerlerinde görünce?

— Aldırma. İşlerinden atan siz değilsiniz ya!

Pehlivan Ali gittikçe az daha uzaklaştıkları şehirden yan bakıyordu. Şehir uzaklaşıyordu gittikçe. O, uzaklaşan şehirle birlikte geriliyor, ufalıyordu.

Tanyeri adamakıllı kızarmıştı. Şosa bitmiş, tozlu köy yollarına düşmüşlerdi. Homurtuyla, sarsıla sarsıla ilerliyen kocaman kamyonun ardında kalın bir toz tabakası, gittikçe uzaklaşan şehri perdeliyordu. Bir süre sonra iyice silinen şehrin acısıyla içini çeken Pehlivan Ali, Hidayetinoğlu'yla Kemal Cesur'a döndü.

Hidayetinoğlu:

— İnsan bu kamyonu sürebilmeli, dedi.

Kemal Cesur omuz silkti:

— Süremiyecek ne var?

— Sürebilir misin?

— Azbuçuk. Bir arkadaşım vardı, askerliğini motorlu birlikte yaptı, lâkin iyi ustaydı...

Pehlivan Ali'nin aklına da Şarkışla'lı Yunus usta gelmişti:

— Bizim de Yonus usta derler bir bildiğimiz vardı, lâkin tam ustaydı. Dümene bir oturdu mu...

— Direkşiyon, diye düzeltti Hidayetinoğlu.

Pehlivan Ali kızdı:

— Dümen, direksiyon... bir oturdu mu tireni geççerdi!

— Tireni mi? dedi Hidayetinoğlu.

— Tireni ya!

— Treni geçmesi zor.

— Uğru açık, yolu düz oldu mu? Hı?

Kemal Cesur:

— O zaman başka, dedi.

Ali üsteledi:

— Yonus usta deyip de geçiyon mu? Herif makineyi gözü bağlı söker, takardı!

Kamyon bozuk köy yolunda bir çukuru hızla geçince, kamyondakiler altüst oldular. Bu arada Ali de, Hidayetinoğlu da tartışma konularını unuttular.

Güneş, bembeyaz, pamuk yığınlarını hatırlatan kalabalık bulutların arasında kıpkırmızı gözüküyordu. Hızla yükseliyor, çiy bir aydınlık, sıcak, havanın serin nemliliğini yutuyordu.

Kamyonun geçtiği yolun iki yanındaki tarlalar, pamuk tarlaları çapa çapalıyan kadınlı erkekli ırgatlarla doluydu. Aynı tempoyla inip kalkan kazmalarından başlarını kaldırıp da yola falan baktıkları yoktu.

Gün, kupkuru, sıcak, sarı gün, ağustos böceklerinin cırlıtısı yüklü gün, dayanılmaz bir can sıkıntısı gibi uzayıp gidiyordu.

İki saat sonra harmanlara varıldı. Güneşte erimişe benzeyen terli ırgatlar, kamyondan tarlanın kıyısına indirildi. Yolda saatlarca sarsılmaktan turşuya dönmüşlerdi.

Karamaça Veysel'in oraya yollandılar.

Teneke semaver gene keyifli dumanlar tüttürerek kaynıyordu. Demli çay hazır. Az önce birbiri ardı sıra boğduğu esrarlı cigaraların mastorluğu içindeki Karamaça Veysel, oğluna:

— Geç semaverin başına! dedi.

Çocuk memnun olmaktan çok gururlu, semaverin başına geçti.

Yorgun ırgatlar devrili devrilivermişlerdi.

Pehlivan Ali'yle Hidayetinoğlu da semaverin az berisine uzandılar, çayları söylediler. İkisi de daha şimdiden önlerindeki kocaman haftanın kaygusu içindeydiler. Kocca bir hafta nasıl geçecekti!

Hidayetinoğlu:

— Haftaya kafaları da çekeriz, dedi.

Ali anlamadı:

— Nörürüz?

— Kafaları çekeriz!

— Nasıl?

— Bilmiyor musun?

— Bilmiyorum.

— Rakı içeriz yâni. Rakı istemezsen şarap. Bardağı yirmi beş kuruş. Dörder tane yuvarladık mı, kafayı tam buluruz!

— Ben hiç içmedim...

— İç de -gör!

— Ne olur?

— Dünya varmış dersin. Kanın kaynar. Karşındaki isterse Zaloğlu olsun, gene de fos. Gözün bir döner ki...

— Karşımdaki vali olsa?

— Vali mali vızıltı gelir. Sıçana içirmişler de kediye kafa tutmuş. Vali ne ki...

— Hemşerimizi vali bellediydi bizim Yusuf. Enâyi... Duvar ustası oldum diye fors atsın da bak...

Birden öfkелendi:

— Avrat ona her dâim gel demedi ya!

Hidayetinoğlu'nun duyduğu yoktu, kendi havasındaydı:

— Amma, dedi, şarap hammallık. İçeceksen rakı içeceksin. Esrar da iyi ya, heves etmiyorsun...

— Esrar içince de adam kendini vali bellermiş öyle ya?

— Daha büyük beller. Şimdi paramız olmalı da içmeliyiz...

Umutla baktı.

Pehlivan Ali aldırış etmedi. Çayları gelmişti, şekerini atıp uzun uzun karıştırmağa başladı. Unutamıyordu avradın altın dişini, güleç yüzünü. Haftaya gene gel demişti. Mücerret giderdi köye. Bilmiyor mu? Giderdi, vallaha da giderdi, billâha da giderdi. Şu pis oğlan. Orospuymuş, ayıpmış, günahmış Köy yerinde kim ne bilecekti orospu olduğunu. Yusuf bile bilemezdi. Söylemezdi ki bilsin. Hidayetinoğlu'ysa köye birlikte gelmiyecekti ki!

Yanlarına ırgatbaşı gelince saygıyla ayağa kalkmak istedilerse de, omuzlarına bastırarak mânî oldu. Kendi de karşalarına gömелdi:

— Size güvenip Zeynel'e Şamdin'e yol verdim, dedi. Aman yüzümü kara çıkarmayın!

İki arkadaş bakıştılar.

O ardını getirdi sözlerinin:

— Ağaya dedim ki, Zeynel'den de, Şamdin'den de iyi iş görürler dedim. Eh dedi, açsınlar gözlerini, onları fazlasıyla memnun ederim dedi. Açın gözünüzü. Zeynel'le Şamdin beş mi iş çıkarıyorlardı? Siz on çıkarın, sıkın dışınızı on beş çı-

karın! Bu işin zorluğu bir, iki gündür. Amma, esrar içmek lâzım. Esrar içtiniz mi, korkma. Dalgaya düşer, makine gibi çalırsınız!

Hidayetinoğlu'nun canına minnet, Ali'ye:

— Demedim mi? dedi. Sana demedim miydi ben?

Ama Pehlivan Ali ırgatbaşı'nın kara, kuru, yorgun yüzünde kerhanedeki Allı kızını hayalliyordu. Allı'nın gözleri de babasıninki gibi uzun kirpikli, kara karaydı.

Hidayetinoğlu:

— Evvel Allahın izniyle, korkma! dedi. Yüzünü kara çıkarmayız. Öyle değil mi Ali?

Ali başını salladı.

Irgatbaşı kalktı:

— Yaşayın, var olun, göreyim sizi bakalım...

Semavere doğru gelmekte olan yeni patoz ustasının yanına gitti.

Pehlivan Ali ardından uzun uzun bakıyordu.

Hidayetinoğlu kıskıs gülerек:

— Kaynatamız, dedi.

Uzun uzun, hart hart kaşındı:

— Ali be...

— Hı?

— Şuram pis pis gidişti, sevabına bakıver hele...

Pehlivan Ali bir az da isteksizlikle, uzandı. Baktı: Kirden muşambaya dönmüş tek içindeki içliğin kıvrımında kapkara bir bit. Aldı. Tırnakları arasında çat diye kırdı, içliğe sildi kanı:

— Kemiklenmiş telamıl lan.

Hidayetinoğlu güldü:

— Kemiklensin bırak. Bit yiğitte bulunur aldırma!

— Doğru, dedi Ali. Bizim kaynatada herhal camız gibi bulunur.

— Deve gibisi.

— Doğru.

— Yiğidin büyüğü asıl o!

Gülüştiler.

XXVII.

Gece yarısından sonra ikiye doğru ırgatlar işe kaldırıldı. İlkın Pehlivan Ali'yle Hidayetinoğlu kaldırılmıştı. Irgatbaşıyla birlikte patozun yanına gittiler.

Elinde tuttuğu paçavralarla toz gözlüklerini uzatan ırgatbaşı:

— Bunları gözlerinize takacaksınız, dedi. Bu çaputlarla da boynunuzu boğazınızı güzelce saracaksınız. Gözünüzü açın. Bu işin zorluğu bir, iki gündür. Ağa dedi ki, gözümün yağını yesinler dedi!

Yanıbaşında iki gölge belirdi.

Irgatbaşı döndü, patozun yeni ustasıyla eski usta muaviniydi. Yeni ustaya karşı saygıyla:

— Buyur usta, dedi.

Yeni usta çok ciddî görünüyordu:

— Bu adamlar acemi mi?

Irgatbaşı:

— Acemi, dedi.

Şaşı:

— Acemi mi?

— Acemi ama fark etmez be usta...

— Etmez olur mu? Acemiler koltukçuluk yapabilirler mi?

— Doğru ama, eski koltukçuları ağa dehledi, yerlerine bunları koy dedi!

Usta sinirli sinirli güldü:

— Daha düşük haftalık vermek için senin de işine geldi değil mi?

— Benim elimde ne var? Emir büyük yerden bire ustam...

— Kırk beş kişilik patozda otuz beş kişi çalıştırıyorsun! Irgatbaşının hoşuna gitmedi bu ama ses de çıkarmadı. Usta göz kırptı:

— Farkında olduğumu bil yâni.....

— Kolay ustam kolay. Sen yeter ki emret!

— Hayır hayır... yanlış anlama. Kendim için bir şey istemek âdetim değildir. Yalnız, sonunda her hangi bir kaza, herhangi bir teftiş oldu mu benden mîdet bekleme, o kadar!

Irgatbaşı içten içe deli olsa bile belli etmedi. Patozun demir tekerleğine basıp çevik bir davranışla yukarı tırmandı:

— Gelin!

Pehlivan Ali'yle Hidayetinoğlu da çıktılar.

— Beri bakın... Burası var ya? Patozun ağzıdır! Bakın, içerde bıçaklar var, su gibi döner. Aşağıdan verecekleri demetleri buradan içeriye sokacaksınız. İşiniz bu. Yalnız, kendinize mukayyet olun, ayaklarınıza sahip olun. Eliniz iş'de gözünüz oynasta olmasın. Zihninizi buraya verin. Dediğim gibi, zorluğu bir iki gündür, ondan sonra...

Pehlivan Ali bir zamanlar fabrikada çalıştığı «Kırma tablacılığı» na benzetmişti bu işi. Aslında işlerin ikisi de tıpkıydı. Birinde pamuk, ötekinde buğday. Fabrikadaki makede pamuk tohumu pamuğundan ayrılıyordu, bunda ise buğday sapından, çöpünden, samanından. Yalnız orada, kapalı, soğuk yerde iş görmüştü, burada açık yerde, sıcakta. Üstelik samanın yaldızı hatırlatan ince tozu terle boyunları boğazlarına yapışacak, gidiştirecek, gidişme de deliye çevirecekti.

Irgatbaşı:

— Boyunlarınızı da iyice sarın, dedi.

Sardılar.

— Takın gözlüklerinizi!

Taktılar.

Zeynel'le Halo Şamdin'den farkları kalmamıştı. Alaca karanlıktaki harman makinesinin üzerinde dimdik duruşlarıyla uçak pilotlarını hatırlatıyorlar, kül renkli sabahın içinde heybetle dikiliyorlardı.

Irgatbaşı ikisini de son sefer gözden geçirip yere atladi.

Patoz ustası hâlâ patozun yanındaydı. Irgatbaşı yere atlayınca sordu:

— Eski koltukçulara niye yol verdiniz?

Irgatbaşı:

— Ben vermedim, dedi.

— Bırak bu ağızları. Senin haberin olmasa, ağayı doldurmasan ağa ne bilecek?

— Sen öyle bil.

— Peki sebep neydi?

— Bilmiyorum.

Hemen oracıkta peydahlanan Kemal Ccsur:

— Irgadın içine fit sokuyorlardı ustam, dedi.

Usta döndü, baktı. Hemen anladı ırgatbaşının dalkavuğu olduğunu.

— Fit mi sokuyorlardı?

— Fit sokuyorlardı.

— Nasıl?

— Hiç canım. Yemek beğenmezler, ckmek beğenmezler, pilâvlarında taş çıksa ağımıza söğerler. Allaha bile söğerlerdi...

Irgatbaşı onları bırakıp, tarla içlerine serilmiş uyuyan ırgatlara gitti.

Usta:

— Sen ağanın nesi olursun? diye sordu.

Kemal Cesur omuz silkti:

— Ben mi? Hiçbir şeysi...

— Ben de vekili bellediydim.

— Vekillik kala kala bana mı kaldı? Ben kendi dalgamdayım usta. Karavanaları devirelim diyor. Doğru mu? Basılan, işenen yere Cenab-ı - Allahın nimeti devrilir mi?

—?

— En biri cendermeler. Onun yüzünden Allahına kadar dayak yiyeceğiz!

Usta kısa kesti:

— Peki peki, geç işinin başına!

Kelmtal Cesur alışkindı bozulmağa. Uzaklaştı. Bu ustaya da mim koymuştu. Onun hesabı kısaydı çünkü: Bir usta ağayı değil de ırgadı mı tuttu? Muzirdi!

Irgatbaşının yanına gitti:

— Bu ustada da iş yok ağa, dedi.

— Niye?

— Kendisine adam adam lâf veriyoruz, bizi it azarlar gibi azarlıyor. Peki peki geç işinin başınaymış kenef!

Irgatbaşı üzerinde durmazmış gibi davranırken, sokuşturdu:

— Ustanın iyisine, ağasına dört elle sarılanına rastladım ki ben zaten...

Çeyrek saat içinde ırgatların tümü de uyandırılmıştı. İş başlamak üzereydi. Birden traktörün mazot kokulu homurtusu ortalığa yayıldı. Irgatbaşı patozdan yana koştu. Üstüne çıktı, yeni koltukçulara son bir târifte bulundu:

— Demetleri burdan böyle alıp, şurdan içeri şöyle soka-caksınız. İşiniz bu. Dalga geçmeyin, açın gözünüzü, mukayyet olun kendinize!

Bu sırada patozu çalıştıran, motöre bağlı uzun kayış da deli deli dönmeğe başlamıştı. Dört köşe delikten karanlık içeriye baktılar: Mihanik şakırtısıyla sertçe işleyen birtakım pırıltılı âletler...

• Irgatbaşı:

— Bakın, dedi, deli deli dönüyor. Dalga geçmeyin. Eliniz iş’de gözünüz oynaşa olmasın. Zihninizi buraya verin. İş görürken aklınızdan her bir şeyi atın. Bu işin zorluğu bir iki gündür...

İş başlamıştı.

Aysız ama aydınlık göğün altında koca koca demetler

patoza koşturuluyordu. Demetleri aşağıdan alan Hidayetinoğlu, Pehlivan Ali'ye geçiriyor, Pehlivan Ali de patozun dört köşe ağzından içeriye veriyordu.

Irgatbaşı elleri belinde, çeyrek saat kadar seyrettikten sonra:

— Eferim, dedi, eferim ulan size!

Gösterip, anlatılacak başka şey kalmamıştı. Bundan ötesi koltukçuların dikkat, sabır, dayanışına kalmış bir şeydi.

Sarsılarak çalışmakta olan patozdan yere atladı.

Saatler geçtikçe her şey olağanlaştı. Zeynel'le Şamdin unutuldu. Pehlivan Ali'yle Hidayetinoğlu birkaç saatlik değil de, beş, on yıllık pışkin koltukçularmışçasına, çalışma temposuna uyup, işin içinde eridiler.

Koşturulan demetler, savrulan saman, toz, her şeyi kapsıyan traktör homurtusu, patozun şakırtısı...

Güneş tam tepeye yükselip de ortalık hamamı halvetine dönünce, Pehlivan Ali'yle Hidayetinoğlu baygınlıklar geçirmeye başladılar. Bir an, bir an olsun durup soluk alamıyorlardı. Birbiri ardısıra gelip dayanan koca koca demetleri patozun doymak bilmeyen ağzından içeri vermek zorundaydılar. Vere-mediler mi, demetler demetlerin ardı sıra yığılıveriyor, işin durması gerekiyordu. Buysa bir makine çalışımındaki düzenin genel âhengini bozduğu için, her şeyden önce destecileri öfkelen-diriyor, güneşte sinirleri alabildiğine gerilen insanlar basıyor-lardı küfürü.

İkinciye doğru Küçük Ağa hususisiyle geldi. Yere indi. Arkasında elleri, çalışmaya bir süre baktı, Yanında dikilen Irgatbaşı'ya bakmadan sordu:

— Becerebiliyorlar mı?

Irgatbaşı sarı sarı parlıyan altın dişleriyle gülerek:

— Sayende, top gibi! dedi.

— Aferin! Çifte haftalığı hak ettiler desene...

— Senin canın sağ olsun.

Merakla sordu:

— Zeynel geldi mi yanına?

Ağa güldü:

— Geldi.

— Ne dedi gayri?

— Ne diyebilir? Keyif benim değil mi dedim, keyfimin kâhyası mısın? Seni işletmem de Ahmed'i, Mehmed'i işletirim. Kızardı, bozardı. Ağam da yanımdaydı. Dayanamadı, aldı lâfı. Ağamı bilmez misin?

— Bilmem mi? Kovmuştur sağlama...

— Hem de it kovar gibi. Arkadaşıyla bir gitti ki...

Patozun yeni ustası ilişmişti gözüne. Sordu:

— Nasıl bu?

Irgatbaşı içini çekti. Küçük Ağa bunun anlamına vardığı için, üsteledi:

— Ha?

— Canım ağa, bir de soruyor musun? Usta de, orda dur. Bir ustanın ağadan yana olduğunu gördün mü hiç?

— Doğru, dedi Küçük Ağa.

— Bitti. Hani elimde onun yarısı kadar ustalık olsa, işi elime alıp sizi bu itoğlu itlerin ağız kokusundan kurtaracağım amma, yok!

Küçük Ağa ustadan yana yürüdü. Patozun gölgesine yan-üstü uzanmış, dirsek keyfi yapmaktaydı. Küçük Ağa yanına gelince isteksizlikle ayağa kalktı.

— Buyur ağa...

— Yeni koltukçularımız nasıl?

Usta çalışmakta olan patozun üstündeki koltukçulara baktı:

— Eh, dedi. Fena değiller şimdilik ama, bu işler mâ-lûm a...

— Elbirliği ve iyi niyet olursa başarılımıyacak iş yoktur. Biraz ırgatbaşı, biraz siz himmet ederseniz...

— Estafurullah ağa, himmet değil, vazifemiz amma, en nâzik, en tehlikeli bir yer!

— Onun için himmet edin dedim.

Usta kesti attı:

— Her hangi bir sakatlık olursa ben sorumluluk kabul etmem!

Küçük Ağa kızdı. Kızdı ama şu anda yeni bir usta buluvermek mümkün değildi. Mümkün olsa, şu asık suratlı herifi kuyruğundan tuttuğu gibi atıverirdi.

— Etme, dedi. Herhangi bir sakatlık olursa sorumlusu benim!

Ustayı küçümseyen bir bakıştan sonra, yanında Irgatbaşı, hususisine yürüdü.

— Amma da bozdun herifi ha! dedi ırgatbaşı.

— Bok, diye söylendi Küçük Ağa. Kendini fasulya gibi nimetten sayıyor...

— Töbe de ağa, o kaç paralık it de...

— Bir şey değil, şu sırada yeni bir usta bulmak imkânsız!

— Gelecek hafta inşallah...

— Tabii canım. Amasya'nın bardağı, biri olmazsa biri daha!

Hususisine girdi.

Paydosta Pehlivan Ali'yle Hidayetinoğlu'nu bir kıyıya çeken ırgatbaşı:

— Eferim ulan, dedi. At da size avrat da. Açın gözünüzü, her dâim böyle isterim. Ağaya deyip çifte yevmiye verdireceğim size. Ağa dedi ki, böyle çalışsınlar, gözümün yağını yesinler dedi. Bu hafta bu harmanlar bitsin, harman da paydos olsun, ağa sizi töbe bırakmaz!

İki arkadaş bir an bütün yorgunluklarını unutuvermişlerdi. Demek ağa beğenmişti onları. Çifte haftalık verecekti?

Karamaça Veysel'in oraya sevinçle gittiler.

Ali:

— Yaşadık arkadaş, dedi. Dağılım günü şehire inip haftalıkları aldık mı...

— Aldık mı?

— Dooooğru...

— Nereye?

— Oraya işte!

— Oraya amma, kafaları çekmeden mi?

— Çekeriz be!

— Rakı mı içeriz, şarap mı?

— Hangisi zorlu?

— Rakı gibi var mı? Aslan sütü mubarek aslan!

Semaver yakınlarında birer kıyıya uzandılar. Pehlivan Ali'nin de, Hidayetinoğlu'nun da yüzlerinden zırıl zırıl ter sız-maktaydı.

Ali:

— Adam iş işlerken akli amma da uçuyor ha değil mi? dedi.

Mıstık duydu, anlamadı:

— En iyisi, dedi, şaraba bira karıştırmak. Hı?

— İyi mi olur?

— Bak hele bak!

— Lâkin pekmezle yoğurt da bildiğin gibi değildi hani...

Şimdi olmalı ki... ne diyon?

Sulu sulu tükürdü.

— Ne deyim, olmalı ki, iyi bir yumulmalıyız...

— Adamın canına can katıyor teknil...

—

—

Çayları geldi. Uzun uzun karıştıran Ali dalmıştı. Ağayı, Ağa'nın onları beğendiğini düşünüyordu. Koskoca bu ağaydı meselâ. Beğenmese beğendim der miydi? Yusuf da duvar us-tası olmuştu ya, bakalım ağası beğenmişmiydi? Kaabili mi vardı?

Çayını yudumlamadan önce:

— Ağa bizi beğenmiş demek? dedi

Hidayetinoğlu başını salladı:

— Gözümün yağını yesinler demiş...

— Gözün yağı yenir mi?

— Canım söz gelişi...

— Şimdi bizim yerimizde Yusuf olsa, hı Mıstık?

— Olamaz ki!

— Niye?

— Dayanamaz.

— Töbe dayanamaz. Duvar ustası oldum diye fort at-
tığına ne bakıyon?

Bir süre çaylarını yudumlayarak konuşmadılar. Sonra Ali'nin yüzü çocuksu çocuksu güldü. Şehirden yana bakıyor, gözleri içerden ışık almışçasına parlıyordu:

—... Fatma'dan da zorlu anam avradım olsun, Aptal kızından da. Şimdi biri bana desc ki, Fatma'yı mı istersin, Aptal kızı mı, yoksa Allı'yı mı? Bir iki demem, Allı'yı derim... Sen?

— Ben Yeşilli'yi!

— Para günü Allah izin verirse... iyi bir saç tokası, bir mendil de çerez... yesin fıkara... her dâim gel dedi. Ya kapıdan savarken ardımdan bakışı?

— Bakışına hiç diyecek yoktu...

— Avrada yaktım desene...

— Ben?

— Sen de mi yaktın?

— Esas ben yaktım. Benim yangınım pek kötüdür...

— Nasıl yâni?

— Ben bir avrada şöyle bir bakıp da bıyığımı büktüm mü bir iki demez, hemen yanar!

Ali beğenmedi bu sözleri ama belli etmek geçmedi için-
den:

— Ben de yaktım, sen de... Para günü bizi kapıdan mı karşılarlar?

— Kapıda karşılarlar ya...

— Yusuf olsa yakamaz değil mi?

— Yakamaz.

— Biz?

— Öte bile geçeriz...

Ali içini çekti:

— Lâkin ne avrattı be Mıstık. Sırtındaki allı urbasını atınca, her bir yanı çıkıverdi, bembeyaz! Seninki?

Hidayetinoğlu:

— Benimki, dedi iştahla, benimkini bi soydum, elimle...

Ali şaştı:

— Sen mi soydun?

— Ben soydum ya!

— Nasıl?

— Yeşil entarisini çıkardım, ardından ipek donunu...

— İpek donunu da mı?

— Mârifet bürda işte. Delikanlı, avradın ipek donunu kendi çıkaracak. Avrat o zaman yanıyor işte!

— Ben çıkarmadım amma, gene de yandı!

— Bakma...

— Sonra Mıstık?

— Sonra ıhı mıhı, bildiğin gibi...

Ali kocaman bedeni, terler sızan ablak, kıpkırmızı yüzüyle o gecenin ânına daldı gitti. Altlarında gıcır gıcır etmişti karyola!

— Senin karyola da gıcırdadı mıydı?

— Bak hele bak...

— Sonra?

Hidayetinoğlu «Sonra?»nın karşılığını verecekti ki, sırtı az önceki patozun saman topuzundan kötü kötü kaşınmağa başladı. Pehlivan Ali de ondan geri kalır halde değildi. Soyunup, birbirlerinin sırtlarını, göğüslerini uzun uzun kaşıdılar.

Sonra ırgatbaşı'nın düdüğü. İş yeniden, olanca ağırlığıyla başladı. Solutan, ılık ılık terleten, serçe bayıltan bir sıcak kaplamıştı ortalığı.

Günler ard arda geçiyordu.

Ertesi günlerden birinde, patoz ustasının ağır küfürüne dayanamayan usta muavini, makineleri yağlamakta olduğu yağdanlığı kaldırıp attı:

— Ne bu be? Günde yirmi saat, elimde yağdanlık, Allahım şaşıyor gene de fos. Herkesin ırzı namusu senin ayağının altında mı?

Şehrin yolunu tuttu.

Yağdanlığı yerden alan usta:

— Siktir git, dedi. İtoğlu it!

Makineleri kendisi yağlamağa başladı. Sebebini soran ır-gatbaşı'ya da:

— Sana ne? diye çıkıştı. Git sen işinin başına!

Irgatbaşı büyük bir öfkeyle oradan çekildi. Gelecek haf-ta görüşecekti onunla. Buralarda ekmek yiyebilecek miydi ba-kalım!

Usta'ysa, elinde yağdanlık, makineleri yağlarken kıpkır-mızı, bıkmış usanmıştı bu işlerden. Kuruköprü, ya da taksi durağına bakan pikaplı kebapevlerinde arkadaşlarıyla kafayı çekerken sık sık efkârlanır:

— Böyle dünya'nın devrini devranını, ip tutanını...

Diye söğerci. Çoluk çocuk yüzünden kendini dolap bey-giri gibi görürdü. Çoluk çocuk olmasa, ya da daha bol bir ka-zanca ulaşırsa neler geçmezdi aklından! Bir piyanosu olsun is-terdi her şeyden önce. Bir piyanosu olsa, yıllardır içine is gibi sinen can sıkıntısından sıyrılıp, çıkacağını sanırdı. Beethoven'e hayrandı. Daha doğrusu, Beethoven'ın gururuna hayrandı. Türk-çe'de Beethoven üzerine ne kadar kitap, yazı yayınlanmışsa he-men hemen hepsini satın almış, yer, yutar gibi okumuştı. İş-lerin durduğu, haftalarca dinmek bilmeden yağın yağmurların başladığı karanlık kış günlerinde, Çarçabuk mahallesindeki kerpiç evinin nisbeten aydınlık bir köşesine çekilir, boyuna okurdu. Ama en çok okuduğu Beethoven üzerine yazılmış şeyler-di. Böyle zamanlarda kendi de Beethoven olurdu. İş başında küfürbaz, kaba bu adam, Beethoven'ın sağırlığına hüngür hün-gür ağlamıştı.

Yola baktı. Küçük Ağanın hususisi tozu dumana katmış geliyordu: İşine koyuldu.

Hususi, patozun yirmi metre kadar açığında durdu. Kü-çük Ağa direksiyondan yere atladı. Kolları dirseklerine kadar sıvalı, püfür püfür beyaz ipek gömleği, ince sadakor pantalo-nu, geniş kenarlı beyaz hasır şapkası...

Beline dayalı yumruklarıyla patoza yaklaştı, durdu. Çattık kaşlarıyla işe bakıyordu. Kızgın güneşin altında desteciler kanter içindeydiler. İnsan dayanışının çok üstünde bir sıcak, ter, kaşıntı. En çok da kaşlardan gözlere süzülen tuzlu ter yakıyor, sonra da kızgın toprağa kan damlaları kıvamında düşüyordu.

Küçük Ağa yanıbaşında kavuşuk elleriyle dikilen ırgatbaşına döndü:

— Aferin Cemo. Bitir bu işi bu hafta, gerisine karışma! Irgatbaşı gururla:

— Millete soluk aldırdığım yok ırzıma nikâhıma, dedi. Senin canın sağ olsun. Ben de Cemo'ysam bu iş bu hafta tamamdır!

— Yeni koltukçular?

— Allahımı inkâr edeyim Zecyno'dan da iyi Şamdin'den de...

Küçük Ağa koşar adım yapılan işe memnunlukla baktı, coştı birden.

— Ha babam arkadaşlarım ha!

Irgatlar yekindi. Koca koca demetler daha büyük bir hızla patoza koşturulmağa başladı. Öyle hızlı, öylesine müthiş bir çalışma başını almış gidiyordu, Küçük Ağa bile bu hıza kendisini kaptırmıştı. Patoza az daha sokuldu. Ne saman tozu, ne sıcak...

— Ha babam arkadaşlarım ha, ha babayiğitler ha, ha aslanlar ha!!! Bu işi bu hafta bitirin, ben de insansanı kalmam altında!

Irgatbaşı da çalışmanın hızına kendini kaptırmıştı. Tempoyu daha da hızlandırmak, ağanın gözüne büsbütün girmek için:

— Devir, devir, devir!!! diye bağırды. Ha babam arkadaşlarım ha, ha babayiğitler ha, ha aslanlar ha!!!

— Devir ha, devir ha, devir!

— Ha, ha, ha, ha!!!

İş hızlandıkça hızlandı, baş döndürücü bir hal aldı.

— Devirin ha, devirin ha, devirin!!

— Ha ha ha ha ha haaaa!!

Beden kalınlığında demetler, patozun doymak bilmiyen ağzından içeri devriliyordu. Irgatlar öfkeyle, kinle, hınçla çalışıyorlardı. Damarlarda dolaşan kan değil, milyonluk kilovatlardı sanki.

— Ha babayiğitler ha, ha aslanlar ha!!

Arada tersten esen sıcak, kavurucu hava, sarı pırıltılarıyla duman gibi ortalığa savrulan saman tozunu Ali'yle Hidayetinoğlu'na çeviriyor, toz gözlüklerine rağmen gözlerine girip yakıyordu. Bir ara Ali, tozdan, terden göz açamaz hale geldi, ama işin başdöndürücü temposunun sihrine öyle kapılmıştı ki...

— Devir ha, devir ha, devir!!!

İyice yumulmuştu gözleri, açamıyordu. Açsa cayır cayır yanıyordu. «Mank» denilen cinsten koyu bir sersemlik içindeydi. Terden sıırılsıklam paçavralar da boynundan kaymıştı. Saman tozu alabildiğine üşüşüp yakıyor da yakıyordu. Kavru-luyordu boynu boğazı, göğsü, gözleri. Sanki acı kırmızı biber ekelenmişti.

— Devir babam, devir babam, devir!!!

Paydos en azından yarım saat geçmişti. Hâlâ:

— Devir ha, devir ha, devir!!!

Ali birden kendini kaybederek sendeledi. Doğrulmağa çalışacakken kocaman bir demet geldi çarpı, dengesini bozdu. Hiç kimse farkında olmadı. Yanıbaşındaki Hidayetinoğlu bile.

Küçük Ağa habire:

— Ha kardaşlarım ha, diyordu, ha babam kardaşlarım ha!

Demetler demetlerin ardından. Bir an oldu ki Pehlivan Ali'nin koca bedeni, yığılan demetlerin arasında yitip gitti. Sonra bir çığlık, patozu sarsan müthiş bir çatırtı. İş durdu. Hidayetinoğlu toz gözlüğünü alnına kaldırıp Ali'ye baktı, sonra iki eliyle yüzünü kapatarak çömeldi.

— Ne var yahu? ne oldu?

Hidayetinoğlu fırladı, şaşkınlıkla patozdan atladı, kaçmağa başladı. İş anlıyan usta koşarak gelmişti. Gördü kireç kesil-

di lâhzada. İrgatbaşıyla hemen patoza tırmandılar. Pehlivan Ali'nin terli bir külçeye dönmüş bedeni patozun ağzına kapanmıştı. Güçlü iki ırgat Pehlivan Ali'yi kaldırmak istediler. Ağırdı, baygındı. Yardıma iki kişi daha katıldı. Zorla patozun ağzından aldılar. Sıcak havaya önce taze bir kan kokusu yayıldı. Ali'nin sol bacağı ta kasığından yoktu artık. Birtakım et, sinir, kemik, kanlı paçavralar sarkıyor, kesik bacadan oluk gibi kan fışkırıyordu.

Usta çılgına dönmüştü. Küçük Ağanın üstüne yürüdü:

— Devir, devir, devir... Nasıl? Yüreğin soğudu mu şimdi ibne?

Beyaz gömleğini iki eliyle yakalayıp sarstı:

— Ne dikiliyorsun? Arabana atıp götürsene şehre!

Küçük Ağa kireç kesilmişti, dili tutulmuş gibi bakıyor boynuna yutkunuyordu. Usta tekrar sarstı, sonra tekrar. Daha sonra da arabasından yana itti:

— Hadi, götür şehre, hastaneye götür, kan kaybediyor boyuna kan!

Kekeledi:

— Şey edin, şey edin...

— Ne edelim? Şey edinmiş. Sıçtın içine işin...

— Ben, ben, ben ne yaptım? Ben ne yaptım?

Yerinde döndü, imdat aranır gibi bakındı çevresine. Sonra arabasına koştu.

Usta ardından bağırdı:

— Nereye gidiyorsun?

— Ca ca candarmaya!

— Kaçıyorsun değil mi? İnek gibi kaçıyorsun ha?

Küçük Ağanın aklı birden başına gelmişti. Geçirecek vakti yoktu. Arabasına koştu, titreyen eliyle kapıyı açtı, girdi, marşa bastıysa da aksilik, almadı. Korkusu çılgınlık derecesine varmıştı. Büyük büyük açılmış iri kara gözleriyle patozdan yana baktı: Tek bacaklı, kanlı gövdesiyle Pehlivan Ali'yi patozdan indirmeğe çalışıyorlardı.

Usta:

— Allah yardımcınız olsun oğlum, Allah yardımcınız olsun. Arabası pislenir diye herifi arabasına almıyor!

Terli yorgun ırgatlarda bir homurtu, bir derlenip toplanma oldu:

— Neee???

— Arabası pislenir diye mi?

— Ulan kimin işinde oldu bu?

Kalın, gür bir ses emretti âdeta:

— Parçalayın kerhanacının malını!

Irgatlar tahta parçaları, traktörün demir aletleriyle husuşiye saldırırlarken Küçük Ağa, elinde kolçak, geri geri kaçtı, arabayı siper aldı. Sonra da kolçağı atıp tabancasını çekti:

— Yaklaşmayın anam avradım olsun yakarım!

Dinlemediler. Küçük Ağa havaya ateş etti. Öfkeli kalabalık durakladı. Müthiş gözleriyle beş metre öteden bakıyorlardı.

Küçük ağa tekrarladı:

— Anam avradım olsun yakarım!

Kalabalıktan tek karşılık çıkmadı. Kolları omuz başlarından kopmuştu sanki. Öylece dikiliyorlardı. Birden bir hıçkırık. Öfkeli gözler dönüp baktılar: Hidayetinoğlu'ydu. Çömelmiş, başını avuçları arasına almıştı.

Irgadın bir anlık şaşkın duraklamasından faydalanan Küçük Ağa, yerden kolçağı alıp arabanın önüne geçti, taktı, çeyrek tur, motör homurdandı. Kurtulmuştu artık, mesele kalmamıştı. Direksiyona geçti. Kısa, çabuk bir manevra... sonra âdeta ileriye sıçrayan araba. Kaçıyordu. Ardında öfkeden zangır zangır titreyen yorgun, ter içinde bir kalabalık bırakmış, kaçıyordu.

Yola çıktı. Kalkan bembeyaz toz bulutu içinde yitip gitti.

Öfkeli kalabalık büyülenmişçesine hâlâ dikilmekteydi. Donmuşlardı sanki. Sonra döndüler, patozun yanına gittiler. Başları önlerinde, suçlu, âciz...

Ustanın ağlamaklı sesi duyuldu:

— Bir çul atın şu zavallının üstüne...

Hidayetinoğlu koştı, ırgatbaşı'nın yatağı sarılı iplik çulu çekip aldı, arkadaşının üstüne örttü. Patozun üstünden bütün bunları gören ırgatbaşı ağzını açıp da tek lâf etmekten korktu. Tek lâf etse, hırsını alamamış ırgatların bu sefer ona saldıracaklarını biliyordu.

Başını yumrukları arasına aldı.

Usta:

— Arkadaşlar, dedi. Şimdi nerdeyse candarmalar gelir. İfadelerimizi alırlar. Allahını seven doğruyu dosdoğru söyle-sin!

Döndü, patozun üstüne âdeta tünemiş ırgatbaşıya:

— Sen de lan Cemo, dedi. Ağadan bahşişe konmak için milletin paydosunu bile yediğini saklama!

ırgatbaşı mahvolmuşçasına, kımıldamıyordu bile.

— Şimdi başını yumruklarının arasına alacağına, vaktiyle düşünmeliydin. On kişi eksik patozda, durmamacasına on saat, tam on saat... vicdansız, fakir fıkara düşmanı!

Kemal Cesur:

— Doğru, dedi.

Hidayetinoğlu Ali'nin yanındaydı. İplik çulun ucunu yavaşça kaldırdı: Pehlivan Ali'nin gözlerinde hâlâ toz gözlüğü, gülüyor gibiydi.

— Vay kardeşlik vay, dedi. Hidayetinoğlu. Çifte haftalık alıp da nereye gidecektik?

Usta kızdı:

— Kalk lan ordan!

Sonra ötekilere:

— Açılın, fıkaranın başından!

Kimse geri çekilmedi. Büyümüş gözle kırgın, bakışıyorlardı.

XXVIII.

Gecenin biriydi.

Yukarda şıkır şıkır yıldızlar, yıldızların altında ırgatların horultulu, yorgun dünyası. Toprak, sıcak toprak, sımsıcak toprakta şuraya buraya serilip uyuyakalmış insanlar, insanların horultusu, diş gıcırtiları...

Bir köpek uluyordu gecenin içinde.

Yarasalar kurşun gibiydiler, akıyorlardı.

Zeynel'le Şamdin, tarlanın altbaşındaki hendeğin içinden sine sine çıktılar. Çevreyi kolladılar uzun uzun. Sonra Zeynel arkadaşına fısıldadı:

— Beni burada bekle!

Şamdin bu iş'de kendisinin de tuzu bulunsun istiyordu:

— Niye

— Bekle!

— Niye kardaş? Ölürsek de beraber, kalırsak da...

— Heye amma, sen gene de bekle.

— Niye be Zeyno?

— Aksilik etme diyorum...

Arkadaşının boynuna sarıldı, kılıklı yanaklarını öptü:

— Dediğimi tut kurban. Onların sekseninden bir meze-lik yürek çıkmaz, korkma. Onların bir taburunu kör bir bıçakla önüne katar sürer insan...

Şamdin karşılık vermedi.

Zeynel aysız göğün altında heybetle yükselen patoza doğ-

ru emekliye emekliye gitti. Alabildiğine hınçlıydı. İşine son verilişinden çok, aldatılışına içerlemişti. Evet aldatılmıştı. Çünkü İrgatbaşı'ya ne zaman gideceklerini sormuş, «Akşamüstü» karşılığını almıştı. Meğer yalanmış. Sırf Zeynel'le Şamdin'i atlatmak içinmiş. Sabahleyin, şafakla birlikte çekip gitmişlerdi.

İrgatbaşı'nın ne «Orospu kasığında yatmış olduğunu» bilmez değildi. Kızlarının kerhanede orospuluk yapmasına göz yuman bir babaydı o. Kalleş, haksız, rezil... hepsi neyse, demek artık Zeynel'den de çekinmesi kalmamıştı?

Patozun yanında durdu. Görünürlerde bekçi falan yoktu. Yıldız ışığıyla alacalanmış çevreyi uzun uzun gözden geçirdi. Tuhaf bir koku çalınmıştı burnuna. Güneşte sasımış kan kokusu... Üzerinde durmadı. İrgatbaşının cibinliğini aradı, her zamanki yerinde gerili değildi. Çevrede aradı, görünürlerde yoktu. «— Allah Allah» diye geçirdi, «... yoksa başına geleceği bildi de kaçtı mı? Kaçmaz kaçmıya amma, nereye gitti? Saklandı maklandı mı!»

Canı sıkılmıştı ırgatbaşı'nın olmayışına. Bu gece bulmalıydı onu. Bulmazsa kendi kendini yerdı öfkesinden. Mücerret bulmalıydı!

Karnı üzerinde sürünerek ırgatların arasında dolaştı. Sivrinekler vınıltılarla dolanıyordu. İrgatlar, yorgun, halsiz, bitkin ırgatlar, biçilmiş tarlaya her zamanki gibi serilmiş, horluya inliye uyuyorlardı.

Zeynel ırgatbaşı'yı bulamadı. Arasa bile bulamayacağını anlıyordu. Bir ara, uzaklardan, taa uzaklardan gelen bir motör sesine dikkat etti. Kulak verdi: Tamam, yaklaşmakta olan bir motör. İlk sesin geldiği yanı kestiremediyse de, çevreyi gözleriyle kolaçan etti. Hafif bir ışık karanlıkları yalayıp geçti. Işık, şehrin bulunduğu yönde belirip yitmişti. Gözlerini o yana dikti. Otomobil, ya da motosiklet ışığı olabilirdi.

İyi ama sasımış bu kan kokusu?

Motör sesi yaklaşıyordu. Daha dikkatle dinleyince tek değil, birkaç motörün çıkardığı bir ses kalabalığı olduğunu an-

ladı. Kan kokusu, ırgatbaşının bulunmayışı, gecenin bu saatinde yaklaşan motörlü taşıtlar...

Yoksa bir cinayet mi olmuştu?

Şehirden yana yeniden baktı. Evet evet, motörlü taşıtlar. Sâkin geceyi motör sesleriyle parçalayarak gelmekteydiler. Projektörlerinin ışıkları iyiden iyiye belli olmuştu.

Telâşlandı. Patozun bu yanına heyecanla geçti. Dizleri üzerine kalktı... İyi ama, ne yapması gerekiyordu? Irgatbaşı'yı bulamadığına göre... Bir şey, bir şeyler yapmalı, eli boş dönmemeliydi! Peki ama bu kan kokusu? Dizleri üzerinde hızla patoza yaklaştı. Kan kokusu daha arttı. Az daha. Biraz daha. Durdu. Patozun karanlığında, üzeri örtülü gibi, biri mi yatıyordu? Uzandı. Yokladı eliyle: Tamam. Çulun ucunu kaldırıncı kan kokusu her zamandan çok daha iğrenç, içini bulandırdı, yere tükürdü. Kimdi acaba? Bıçaklanmış mıydı? Çulun ucunu yeniden örttü. Belki de bıçaklanınıştı. Bıçaklandığına göre... öyle ya, yaklaşmakta olan motörlü araçlar candarmalara âit olabilirdi!

Birden kafasında bir şimşek: Sakın bir iş kazası filân olmasın? Aklına yatıverdi. Tamam, iş kazası. İş kazası olmuş, candarma işe el koymak için harekete geçmişti. Bir tarihte Ceyhan taraflarındaki bir harmanda bir koltukçu patozun ağzından yanlamıştı da, sağ kolu omuzuna kadar makinenin bıçakları arasında...

Tam bu sırada bir projektörün güçlü ışığı tarlayı yalayıp geçti. Döndü, döndü, hemen hemen birkaç yüz metreye kadar yaklaşmışlardı. Candarmalar geliyorlardı. Demek ırgatbaşı, iş kazasını haber vermek için, ustayla filân şehre gitmişti. Geliyorlardı şimdi. Eli boş dönmiyeceğine göre, bir şeyler yapmalıydı. Şöyle hıncını alabileceği, yüreğini soğutacağı bir şeyler...

Aklına bir fikir geldi birden. Tamam. Geçirecek vakti yoktu. Motörler daha yaklaşmışlardı. Harmana doğru soğukkanlı, kapkara bir gölge gibi, toprak üzerinde kaydı. Kibritini çıkarıp çaktı. Çok geçmeden harmanda turuncuya çalan sarı bir alev parlayıp geçti. Ardından daha güçlü, kızıl bir alev sütunu.

Sonra devamlı, telâşlı alevler geceyi doldurdu. Kuru saplar iştahla, çatırdıyarak yanıyor, yıldızların ışığı körleniyordu. Derken aynı ürkek alevlerle ikinci harman da çatırdıyla yanmağa başladı. Şimdi iki harman iki yanardağ ağzı gibi al, turuncu, sarı alevlerle çatır çatır yanıyorlardı. Geceyi, allara, sarılara turunculara bulayan yangınların titrek ışığında telâşlı gölgeler sağa sola kaçışmağa başladılar. Irgatlar şaşkınlık içinde koşuşuyorlardı.

Sıcak geceyi boğucu bir duman kaplamıştı. Boğuk, aksırıklı, telâşlı seslerse bağrışıp duruyorlardı.

— Patozu patozu!

— Usta, patozu çek!

— Patoza ateş sıçrayacak!

— Nezir. Veli, Üzeyir!!!

— Çabuk su varillerini getirin!

— Vay başıma gelenler, vay dertli başım vay!

— Sıçarım başına ulan, ibnc!

—

—

Birden çalışınağa başlayan traktörün hırçın sesi, bütün insan çığlıklarını yuttu. Ağır patozun demir tekerlekleri, yumuşak toprağı ezerek, Pehlivan Ali'nin ölüsü yanından geçti. Ali'nin mor yollu iplik çulla örtülü cesedi, harman yangınından vuran bol ışıkla aydınlandı.

— Ölüyü beriye çekin!

— Savana ateş sıçradı, söndürün...

— Ulan cayır cayır yanacak fıkaranın ölüsü...

—

—

Hidayetinoğlu birden Ali'nin ölüsü yanında belirdi. Ablak yüzü, yangın alevlerinden turuncuya bulanmıştı. Ucu tutuşan iplik çula ayağıyla basıp ateşi söndürdü. Sonra cesedi kucakladı, ateşin ulaşamayacağı uzağa taşıdı.

Motörlü taşıtlar gelmiş, tarlanın kesim başında durmuşlardı. Önde Küçük Ağa, ardında tüfekli gölgeler, yanmakta olan harmanlara koşuyorlardı.

Irgatlardan biri:

— Cendermeler! dedi.

Bir duraklama oldu. Hidayetinoğlu Pehlivan Ali'nin ölüsü yanından koşarak gelmekte olan candarmalara baktı. Korktu. Bütün olayların suçlusu kendisiymiş gibi bir korku kapladı içini. Köse Topal'ı hatırladı hiç lüzum yokken, titredi.

Küçük Ağa en önde, çılgın gibi gelmişti. Oynatmışa benziyordu. Bağırmağa başladı:

— Tevkif edin, hepsini tevkif edin. Haydi onbaşı ne duruyorsun? Tevkif etsene, zincire vursana hergeleleri, heeey! Sana söylüyorum, çek tabancanı!!!

Candarma onbaşı gençten, kumral küçük bıyıklı biri, sinirlendi:

— Kes çeneni be. Bana vazifemi mi öğreteceksin?

— Harmanımı yaktılar görmüyor musun?

— Görüyoruz. Biz buraya bacağı kopan işçi için geldik. Hani o? Irgat isyan etti diyordun? Nerde isyan?

— Ettiler, arabamı parçalıyacaklardı, harmanımı yaktılar. Hepsinden dâvacıyım. Bir tanesi eksik olursa mes'ulü sensin!

— Peki peki, dedi onbaşı. Bacağı kopan adam nerede?

Patoz ustası alabildiğine soğukkanlı, ileri çıktı:

— Bacağı kopan adam kan kaybettiğinden öldü, dedi. Sebep de bu adamdır!

Küçük Ağa yaygarayı bastı:

— Yalaan, yalan söylüyor. Bana iftira ediyor. Ondan da dâvacıyım. Irgadı kışkırtan, arabamı az daha parçalatacak olan odur!

Usta aynı soğukkanlılıkla sözünün ardını getirdi:

— Acemi adamı koltukçu yaptığı yetmezmiş gibi, geldi işe de burnunu soktu, ırgadı yekindirdi. Irgat hücumla deste taşımağa başladı. Acemi koltukçular şaşkınlıkla, kaza da bu şaşkınlık sırasında...

— Yalaaan, yalan söylüyor. Bana garezi var!

Usta aldırış etmedi, devam etti:

— Üçüncü sebep: Kaza olduğu sıra yaralıyı arabasına alıp hastahaneye götürseydi adam kan kaybetmez, ölmezdi!

Küçük Ağa'nın yeni itirazını onbaşı, elinin bir hareketiyle susturup, ustaya sordu:

— Peki, harmanları kim yaktı?

— Bilmiyorum, dedi usta.

Küçük Ağa:

— İrgatlar' yaktı, ustanın kışkırtmasıyla ırgatlar...

Kemal Cesur onbaşıya yavaşça sokuldu:

— Ağa doğru söylüyor onbaşım. Ustanın teşvikiyle ırgatlar yaktı!

Demindenberi sesi soluğu çıkmayan İrgatbaşı da Küçük Ağanın yanına sokulmuştu:

— Kemal Cesur'u onbaşıya savdım, dedi.

— İyi. Bu ifadeden caymayın!

— Senin canıyın bülbülü sağ olsun ağam...

— İfadeye Karamaça da gitsin!

— Olur ağam, olur paşam, olur...

— Kemal Cesur gibi ifade versin.

— Tamam.

Yavaşça uzaklaştı.

Candarma onbaşısının yapacağı fazla bir şey yoktu. Hükûmet doktoru gelinceye kadar, ölünün başında iki candarma eri bırakıp, ırgatlarla ötekileri karakola götürmek üzere taşıtlara doldurdu.

Küçük Ağa öfkesini alamamıştı. Onbaşıyı ödevinde gevşek bulmuştu. İstiyordu ki, candarmalara emir versin, candarmalar da mavzerleri çevirip ırgatları teker teker öldürsünler, sonra da kasaturalarını kullanıp ölü ırgatların kellelerini bedenlerinden ayırsınlar. Bu da azdı belki. Bedenlerden ayrılmış kellelerin gözlerini oysunlar, kafalarını parçalasınlar!...

Yanına yaklaşan İrgatbaşı Kemal Cesur'la Karamaça Veysel'e:

— Hükûmet hükûmet değil ki, dedi. Şimdi uzun uzun mahkeme muhakeme, şahit şuhut... Hükûmet hükûmet olmalı ki...

İrgatbaşı:

— Doğru, dedi.

Motörlü taşıtlar ırgatların tümünü almadığı için, arta kalanlara candarma yedeğinde yol tutturuldu.

Zeynel’le Halo Şamdin, harmanların birkaç yüz metre ötesindeki dut ağacının üstünden bakıyor, neler olup bittiğini görmeğe, anlamağa çalışıyorlardı. Hiçbir şey anlayamadılar ama candarmaları tüfeklerinden tanımışlardı.

XXIX.

Çukurova'nın mavi göklerinde hafif, beyaz bulutların telâşla geçmiye başladığı sonbaharın fırtınalı günlerinden birinde, İflâhsızın Yusuf tahta bavuluyla Adana garına, Ceyhan'dan gelen trenden, indi. Sağa baktı, sola baktı... trenler, kara vagonlar sıra sıra diziliydi ama, Sivas'a hangisi gidecekti?

Lâcivert elbiseli bir istasyon memuruna sokuldu:

— Ben duvar ustasıyım, dedi. Suvaz treni hangisi?

Ufak tefek, şakacı biri olan istasyon memuru:

— Nesin nesin? diye sordu.

Yusuf hep o gururla:

— Duvar ustası! dedi.

— Duvar ustasısın demek?

— Duvar ustasıyım ya!

— Aşk olsun...

Çukurova'ya ilk geldiği günlerden çok değişikti Yusuf... Üst, baş yepyenydi. Başındaki kasketin etiketi bile sökölme-mişti. Gıcır gıcır. Memur'un «Aşk olsun» uyla coştı:

— Ben bu ustalığı esas Kılıç ustadan belledim a, şimdi Kılıç ustayı mılıç ustayı çok geçtim, yanımda vızırtı. Benim ördüğüm duvarı her usta öre mi bilir?

İstasyon memurunun o sıra işi yoktu, kantine çay içmeğe gidecekti. Yusuf'u gözden geçirdi: Lâcivert şayak külot pantolonu, mendil cebine sokulu pembe mendili, kopçalı kopya kalemi, külot pantolonunun tıpkısı kumaştan ceketi, etiketi sö-

külmemiş, mahsustan sökülmemiş kül rengi kasketi, yeni traş-
lı yüzü...

— Sivas trenine çok var daha. Gel birer çay içelim kan-
tinde!

Memura karşı birden 'yakınlık duyan Yusuf:

— Çay paraları benden amma, dedi.

— Kolay canım.

— Yok hemşerim, benden. Arkadaş dediğin gözümün ya-
ğını yesin. Ceyhan'daki inşaatta bir taşeron vardı, kardaştan
ileriydik. Senden iyi olmasın, adamın tekesiydi, emmim gibi.
Emmim dedim de aklıma geldi... Ezelden bellerdim ki emmim
gibi yok. Halbuki bir yılda takıp geçtim emmimi mümmümü...

Birden sordu:

— Sen hangi köyden olursun?

İstasyon memuru, burnunun altında ufacık bıyığıyla ko-
caman bir tilki, güldü:

— Üstü açık köyden.

Yusuf şöyle bir düşündü, sonra:

— Üstü örtük köy olur mu?

— Olmaz mı?

— Olur mu?

— Sen hangi köyden olursun?

— Ben mi? Ben Ç. köyünden olurum. Bu Çukurova'ya
siftah indik. Esasta üç arkadaşlık biz. Köse Hasan öldü fıkara,
sen sağ ol. Pehlivan Ali de bir orospu avradın uğrunda çekti
gitti, kaldım ben. Ben de açtım gözümü. Usta oldum. Niye?
Şöyle bir vurdum zihnime, Yusuf dedim, köyden şehire ne de-
miye indir. İş güç sahibi olup, iyi kötü için beşin yoluna bak-
mak için. Köye varınca köylünü kendine güldürme. Ahdettim,
duvar ustalığını belledim!

Kantinin kahve kapısında durdular. Matrak memur yol
verdi saygıyla:

— Buyur usta!

Yusuf «Usta» sözüne memnun, gene de:

— Yooook, dedi.

— Niye?

— Büyüklük Allaha mahsus!

— Canım koskoca bir ustadın şimdi. Sen dururken benim önce girmem yakışık alır mı?

— Canım sen de koskoca bir memursun...

— Olsun. Ustaların hali başka. Buyur!

Yusuf:

— Her usta benim gibi mi olur? dedi.

Adımını besmeleyle attı, girdi. Memur da ardından. Kantin kalabalıktı, cigara dumanı içinde. Boş masalardan birine geçip karşılıklı oturdular. Yusuf bıraktığı yerden başlamadan önce memur çayları söyledi:

— ...emmim derdi ki, siz siz olun, şehirlinin sakalına göre tarak vurun derdi. Şehirlinin merakı, partial atmak (1). Siz siz olun şehirliye yeyimi eksik etmeyin bir, ikincisi de sakalına göre tarak vurun. Bana duvarcılığı Kılıç usta belletti, malayı elime o verdi lâkin, durup dururken değil! Sakalının altına bir girdim, tamam. Namaz mı kılacak? Koşturdum seccadesini, serdim kibleye. Elini ağzını mı yuyacak? Koşturdum ibriğini. İbriğini sıçmaya giderken bile koşturduğum oldu. Ol-du ya, gene de iyi adamdı, istemezdi koşturmamı. Diyeceğim, bu şehirli kısmı pek enayi oluyor sözüm meclisten dışarı. Koltuğuna koltuğuna ver, essah beller, şişer ha şişer. Emmim derdi ki, şişsinler bırak derdi, enayiler şiştiler mi işiniz düze çıkar derdi...

İstasyon memuru dirseğine dayanmıştı, sordu:

— Demek şimdi duvar ustası oldun?

Bayağı canı sıkıldı. Deminden beri davul mu çalıp duruyordu:

— Oldum ya olmam mı? Şehirli mehirli vızıltı gelir gayri. İsterse Kılıç usta çıksın karşıma, bir iki demem imtihan olurum. Kılıç usta da ne? Vızırtı. Acemiler benim ibriğimi taşı-sın...

(1) Öğünmek.

Memur içten içe sinirlenmişti. «— Allah size kel versin de tırnak vermesin ibneler!» diye geçirdi. Gene de:

— Doğru, dedi.

— Bizim Taşeron, mütâhit çok yalvardılar, etme Yusuf Usta gitme Yusuf usta... biz senin ayarın ustayı töbe bulamayız dediler ama, kulak asmadım. Sıla gibi var mı? Aklıma takıldı bir sefer, durulur mu? Dedim boşuna yalvarmayın arkadaşlar. Beni gayri kendir kement zaptedemez. Gideceğim, mümkünü gayri kaabil! Baktılar ki olacak gibi değil, eh dediler, git, sonra da gel. Gelirim, dedim, mücerret gelirim amma bu yevmiyeye çalışmam, haberiniz olsun. Sana bir şey deyim mi? Ben sila mıla boş verirdim, gitmezdim a, köyde şöyle bir dolaşmadan olmaz. Dost var, düşman var, Topsakalın oğluna İdibıdılara şöyle bir görünmeliyim. İlle İdibıdıoğulları... Kahvelerinde gramafon var diye burunlarının yelinden geçilmiyor. Allah izin verirse, gelecek yıl bir tane de ben alacağım. Parasıyla değil mi?

Birer cigara yaktılar. Memur çayları tâzeletti:

— Bunlar da benden Yusuf usta!

— Yook, dedi Yusuf.

— Ne olacak?

— Bugüne bugün ustalık kazandım hemşerim. Benden içek nolacaksa...

Memur dalgasına taş atmadı:

— İyi ya.

Yusuf heyecanla anlatmaya koyulmuştu bile:

— Ben onu bunu bilmem arkadaş. Adını bağışla hele!

İstasyon memuru:

— İhsan, dedi. İhsan Elâgöz...

— Alagöz, diye düzeltti Yusuf. Biz Alagöz deriz... Neyse kardışım İhsan Efendi, insan dediğin, insanların uğruna canını feda etmeli, edemedi mi, kalabalık etmemeli dünyamıza!

Memuru gözden geçirdikten sonra, sordu:

— Doğru mu eğri mi?

Memur anlamamıştı:

— Nasıl yâni?

— Yâni, meselâ, ben usta mı oldum? Heye, de!

— Heye.

— Ustalığımı mücerret başkasına, bir acemiye belletmeliyim! Doğru mu eğri mi?

— Doğru.

— Ben ustalığı belliyeli altı ay olmadı daha amma, sen gel de beni inşaatta, iskelenin üstünde gör. Makine ne ki yanımda? Vızıltı! Uç aceminin ellerine mala verdim. Köy yerinde şimdi bir kızım, cariyen, iki oğlum var, kölen. Kıza kulak asma, el malı, lâkin oğlanlar...

İçinde oğulları canlanmıştı, gözleri daldı. Sonra içini çekip ardını getirdi lâfının:

— ...biri Memmed, öbürü Ali. Memmed ince yapılı, mazlum. Lâkin Ali? Abooo... yedi denizin dışarı attığı. Akıl ne diyor biliyon mu? Akıl diyor ki, Memmed'i okut diyor. Bizim köyde okul yok. Okul olsa, bir iki demem okuturum. Okuma gibi var mı? Sen okumuş insansın meselâ, bizim gibi misin? Güneş, yağmur, ayaz bizim sırtımızdan geçer. Siz? Rahat!

İstasyon memurunun da dertleri depreşmişti:

— Davulun sesi uzaktan hoş gelir hemşerim, dedi. Kazın ayağı öyle değil. Memur var, memurcuk var. Biz memurcuk sınıfı... Benim vazifem kondüktörlük. Vazifeye bir başladım mı, yirmi saat. Ne gecem belli ne gündüzüm.

— Sonunda rahat edemiyecektin de ne demiye okudun?

— Memurcuk kalacak olduktan sonra ha okumuşsun, ha okumamışsın. Sonra, her okuyan köşeye çekilip rahat etse... Yâni sen ağa, ben ağa bu ineği kim sağa!

Yusuf güldü:

— Elbirliğiyle sağarız bire herif, dedi. Nöbetleşe...

Memur kendi dalgasındaydı, yeni bir cigara yaktı.

Yusuf üsteledi:

— Öyle değil mi? İnsan elbirliğiyle dağları devirir be. En biri bizim yapı işleri... Bir yapıyı bir insan tek başına yapı

mı bilir? Mümkünü gayri kabil. Duvar öreni ayrı, harç taşıyanı ayrı, harcını karanı ayrı. Fabrikada da öyle değil mi? Her işi tutan ayrı. Köy yerindeki imecelik gibi!

İkinci çayları da yarılamlışlardı.

— Lâkin, dedi Yusuf, akıl ne diyor biliyor musun? Oğlanı okutup ta ne yapacaksın? Al yanına, bellet ustalığı... Doğru mu, eğri mi?

— O kadar, dedi memur.

— İkisini de. Çekirdekten usta yetişsinler. Ben babasız büyüdüm. Gözümü açtım, emmimi gördüm. Şu kadardım, gece ne zaman uyusam, emmim bizde, anamla diz dize oturmuş konuşur yatırlar...

Bir gece de gusül etmiş öbür odadan çıkarlarken görmüş-tü de kendini uykuya vermişti. Ama karıştırmadı bunu:

— Emmi demek baba demek. Gözümü açtım emmimi gördüm ya, şimdi emmimi mümmümü geçtim tekmil. Karşıma geçse de böyle böyle dese, sus emmi derim. Sen gurbette eline malla alamadıydın, bak ben aldım, seni geçtim!

Cigarasını tazeledi:

— Duvar ustası olsunlar ya, okuma yazmayı da mücerret bellesinler. Ben köy yerinde A'yı bilmezdim meselâ!

— Şimdi?

— Eh, bir az bir az yakıştırıyorum a, insan okuyunca gazeteyi mazeteyi sökmeli. Kitap okumalı, gürül gürül. Okuma yazma gibi var mı?

Kantinin lokanta bölümüne baktı: Renk renk elbise, dekolteleri içinde kadınlar, çapkın bakışlı erkekler. Yiyor, içiyor, arada kahkahalarını salıveriyorlardı.

Yusuf baktı baktı:

— Bunların tümü de okuma yazma bilir öyle ya? dedi.

Memur umursamadı:

— Eh, bilirler...

— Analarının karnında mı bellerler?

— Yok canım.

— Ya?

— Şehirde.

Yusuf başını salladı:

— Allah izin verirse biliyorum ben nöreceğim!

— Nörecen

— Çoluğu çocuğu toplayıp...

— E?

— Haydi şehire!

İstasyon memuru ağzını gere gere esnedi. Usanmıştı Yusuf'tan. Zâten deminden beri atıp tutmasına içerlemişti. Yusuf'un mâni olmasına aldırış etmeden, çay paralarını verdi:

— Bana bak bana, dedi. Demindenberi dinlettin. Anlatıklarını yedim belleme. Hem sana bir şey deyim mi? Köyünden de çıkmaya kulak asma!

Yusuf küçük memurun gerçek yüzüyle karşılaşınca şaşırmıştı:

— Niye?

— Şehiri pislettiğiniz yeter!

— Biz mi pisletiyoruz?

— Fazla konuşma, gözü açıklığa da lüzum yok. Yallah, marş!

Yusuf bozulmuştu. Oradan uzaklaştı. Uzaklaştı ya, umursamadı da. Şehire göçüp göçmemesine ne karıştırdı o? En büyük memur o değildi ya!

Bir başkasından Sivas trenini sordu. En azından yedi sekiz saat vardı gelmesine. Elinde tahta bavulu, peronda uzun uzun dikildi. İlkın şehire inmeyi düşündü. Vazgeçti sonra. Ceyhan pazarından alacaklarını almıştı. İnıp de masrafa ne diye boğulacaktı?

Birden tahta bavuldaki gazocağını hatırladı. Pırıl pırıl sarı bir ışık geçti kafasından. Güneş yanığı, kupkuru yüzü yumuşadı. Hattâ bu kavruk, çirkin yüz çocuksu bir hal aldı, sevimlileşti. Ceyhan pazarındaki adam ispiro dedikleri mor suyu hazinesine döküp kibriti çalmasını, pompalamasını filân belletmişti. Unutup unutmadığını yoklasa mıydı acaba?

— Kadere kırk beş be, diye söylendi. Yoklarım. Mal benim değil mi? Parasını ben saymadım mı? Yoklarım yoklarım kime ne?

Kulağında yılan ısılığı... Hasan'ı hatırladı. En çok da: «— Kardaşlar, benim iflâhım kesik. Ben burada kalırsam, siz de sağlıcakla varırsanız köye, Emine'min kara gözlerinden bir güzel öpün!» dediğini, yeşil saç tokasıyla yeşil tarağı uzattığını...

Tokayla tarağı o günden beri gözü gibi saklamıştı: İçini çekti.

Sonra elinde bavul, peron merdivenlerini ağır ağır indi. Şehre müşteri bekliyen otobüs, taksi, çift atlı fayton kalabalığının beklediği meydana geçip, halkın «Holivut mahallesi» dediği banka evleriyle kalın bedenli okaliptüs ağaçlarının altına geldi. Kendisi gibi tren bekleyen ırgatların arasından geçti. O kadar çoktular ki!

Yusuf aralarından gururla geçiyordu. Bunca insanlardan hangisi kendisi gibi duvar ustalığını belliyebilmişti? Koyunlarında kaç paraları vardı? Okuma yazma bellemişler miydi? Yazmayı pek beşir edemiyordu amma, gelecek yıl onu da bellicecekti, ahdetmişti.

Kadınlar, erkekler, çocuklar... Bütün bu insanlar ne için gözlerini açıp duvar ustalığını bellemiyorlardı sanki? Her halde sakala göre tarak vurmasını bilmiyorlardı!

Emmisini hatırladı. «— Nur içinde yat!» diye geçirdi. Bütün bu insanların sakala göre tarak vurmasını belletecek emmileri yoktu ki! «— Daha iyi. Herkes sakala göre tarak vursa duvar ustası olur, bize iş kalmaz!»

Tenha bir köşeye çekildi. İri bedenli bir okaliptüsün altına, sırtını ağacın sağlam bedenine dayadı.

Huzur içindeydi. Gözlerini yumdu. Oooh! Yarın bu vakit köyünde olacaktı, çocuklarının içinde. Gazocağını yakacak, üstüne tencereyi oturtacaktı. Suyun çabucak kaynayışına karrısı amma da şaşacaktı. «— Töbe estağfurullah» diyecek, sakınacaktı. İlk korkardı herhalde. «— Cin işi,» derdi, «— insan işi değil, töbe değil!»

Sonra komşular... eve doluşurlardı, mücerret.

«— Amanın kız, o ne ki» derler, besmele çekerler, «— Cin işi, şeytan işi» derlerdi, «—... işi iş değil, töbe esta-furullah...»

Güldü. «— Enayiler» dedi, «—... gelsinler de şehiri gör-sünler. Şehirdeki tomafilleri, tirenleri... Muhtar bilir, muhtar tabi bilir canım. Koskoca bir muhtar meselâ... Lâkin okuma yazması yok. Kâadın bağına mühürünü basmak da iş mi? Ben de basarım. Yazmam yoksa da okumam va ya az buçuk! Du-var ustası oldum ya!»

Avucuyla tahta bavulunu okşadı. Sonra kapağı açtı. Gaz-ocağını karton kutusundan çıkardı. Yepyeni gazocağı sarı bir su gibi ışıltı ışıltı. Gururla güldü. Emmisi emmisiyken, köye böyle bir tane getirebilmiş miydi? «— O, bu değil ya, köy çalkanır gayri. İflâhsızın Yusuf bir dene bi şey getirmiş, abooo... Yılan ısıltı gibi sedası var. Suyu kabıynan üstüne ko-yuyorsun, bir iki demeden kaynatıveriyor!»

Yalnız, Topsakal'ın Dürmuş, Çukurova'ya gidiyoruz de-yince gülüvermişti üzerlerine. «— Nasıl? derim, gülüverdiy-din. Bak duvar ustası oldum tekmil.. Amma gene de gözü yemez. Yemezse yemesin. Adam olsun da kendi de ustalık bel-lesin. Ya okuma bellediğim?»

Gazocağını bırakıp alfabesi'ni aldı, rasgele açtı. Topsa-kalın Dürmuş'un inadına başladı:

— Ba ba, ba na, bal al!

Kendi kendine göz kırptı: «— İki ay sonra gene inecem Çukurova'ya. Gazete, kitap'la döneceğim işallah. Topsakal'ın Dürmüş karnından yarılısın! Yarılısın tabî...»

Çevresini hemen sivrisinekler almış, vınıltıyla dolanmak-taydılar. Bir ara burnunun ucu ateş gibi yandı. Sinirli sinirli kaşdı...

Güneş devrilinceye kadar tek başına oturdu. Daha da oturacak düşünecekti. Düşünecekti ya, sivrisinekler rahat bır-akmıyorlardı ki!

Gazocağını yeniden aldı. Yakarsa belki dağılırlardı. Kü-

çüçük ispiro şışesini çıkardı. İlk büyük şışeden gaz koydu ocağa, sonra başa ispiro döktü, çaldı kibriti. Tatlı mavi bir alev tırmanarak başı neşeli neşeli sardı. Yusuf hazdan kırılarak seyrediyordu ki, yanına birisi yaklaştı. Bir süre böylece dikildikten sonra çömeldi:

— İznin olursa şu cigaramızı yakak!

Yusuf baktı. Gazocağından vuran ışıkla aydınlanan yüzler birbirlerini hemen tanıdılar.

— Vay Mıstık, sen miydin?

— Ulan Yusuf'muş be... vay arkadaşlık vay!

— İlâha Mıstık. Ben de yadırgı belledim...

— Ben de yadırgı bellediydim. Gazocağı mı aldın?

— Gazocağı aldım şükür ya arkadaş...

— Nereye böyle? Köye mi?

— Kısmetse... Sen?

— Ben de ya, kulağasına bana...

— Niye?

— İki yakamız bir araya gelmedi bizim, iflâh olmadık.

Sen ne yaptın?

— Ben mi? usta oldum teknil, duvar ustası.

— Biliyom.

— Okuma bellediğimi de biliyon mu?

— Belledin mi?

— Bak hele bak... Bu sırtı mırtı aldım, gazocağı aldım, çoluğa çocuğa sırt mırt, pırtı mırtı bir iki...

— Senin Pehlivanı sormuyon ya!

— Ali'yi mi?

— Ali'yi, fıkara...

Yusuf merakla sordu:

— Ne oldu?

— Sen sağ ol!

— Demeel!

— Vabalın boynuma...

— Anlat hele Mıstık laan...

Hidayetinoğlu cigara paketini çıkardı, birer tane yaktılar. Sonra ağır ağır başladı:

— Bacağını patoz aldı!

— Patoz mu? Patoz ne?

— Patoz mu? Patoz, harman makinesi. Buğday demetlerini ağzından içeri ver, bir yandan buğday çıksın, öte yandan saman, ânide Ali'nin bacağı bu ağızdan içeri gitti, kasığa kadar. Fıkara...

— Öldü demek?

— Ölmezdi ya, ağa tomofiline atıp şehre, hastahaneye götürmedi. Bir usta vardı, patoz ustası dedi ki, arabası kirlenir diye Ali'yi almadı arabasına dedi...

— Kandan mı kirlenirmiş?

— Kandan kirlenirmiş.

Yusuf Hidayetinoğlu'na uzun uzun baktı. Gırtlığına bir şey tikanır gibi oldu, içi kabardı:

— Vay Ali vay, vay kardaşlık Ali vay...

—...kader, taksirat. Kaderi kötüymüş fıkaranın. Koca patoz, Konkasor patozu ki, dağ gibi. Taşkıran cinsi. Adam bakmıya korkar. İşlemeye bir başladı mı, toprak zangır zangır titrerdi. İçindeki bıçaklar dakkada bin beşyüz elli devir yapıyor dediydi usta...

Yusuf'un dinlediği yoktu. Usul usul ağlıyordu.

Banka evlerinde birden elektrik yandı, bir radyo geceye oynak bir türkü yaymağa başladı. Duymuyor, duymuyorlardı.

— ...lâkin efendi Allahtan işte, o gece, tam o gece, ne hikmetse iki harmanın ikisi birden alev aldı!

Yusuf usullacık sordu:

— Yandı mı?

— Kendiliğinden yandı efendi, hikmet-i Hüdâ!

— Kendiliğinden ha?

— Şerefsizim kendiliğinden. Kibrit çalınmış gibi... Uşaklar karakolda dediler ki, Ali sâf'tı, Cenab-ı Allah patoza ağaya kızdı, harmanlarını yaktı dediler. Doğru. Gündüz Ali'nin baca-

ğı kopuyor, ağa arabasına almıyor, akşamına harmanlar yanıyor. Düşün!

— Doğru, dedi Yusuf. Sâf'tı fıkara, çocuk gibiydi...

Gökyüzüne baktılar. Kapkara okalıptüslerin üstünde yıldız dolu berrak bir gök uzanıyordu. Yusuf iyice hislenmişti:

— Vay Ali vay, dedi. Köy yerine varınca nörüyüm ben şimdi Mıstık?

— Sana ne?

— İkisini de şehire ben kandırıp getirdiydim... Ali'yi hele, anası bana emanet ettiydi. Ben olmasam töbe salmazdı!

— Tecelli. Sen Allah'tan daha iyi mi bilecen?

— Töbe töbe, hâşa amma... avrat kısmı lâf anlar mı? Ali'mi isterim diye gayri... Vay vay, vay kardeşlik vay... Demek ânide öldü?

— Ânide. Yanyana çalışıyordum. İki gün mü, üç gün mü olduydu ne işe başlıyalı. İkimiz de acemiydik daha. Besmeleyi sıkı çektiydik a, gâvur malı, besmele müsmele mi kâr ediyor? İşlerken ben'im diyor dinsiz. Dur'dan, otur'dan anladığı yok. İrgat bir yekindiydi efendi... Lâkin ağayı görüyor mu? Ha babam kardeşlerim, ha babayiğitler ha deyince... bizim milleti bilmen mi? Koltuğu ver, yekinir. Ondan sonra geç ardına!

Cigarasının dibini kuvvetli bir fiskeyle fırlattı. İzmarit taa uzaklara bir ateş böceği gibi uçtu.

— Peki, dedi Yusuf, cenderme menderme gelmedi mi?

— Geldiii... Gece yarısıydı, tümümüzü karakola götürdüler. Bizi saldılar. Usta musta, ırgatbaşı, ağa mağa kaldılar. Mahkemeleri hâlâ görülüyor dedilerdi. Ne oldu bilmem...

— Vay kardeşlik Ali vay! Ben sana demedim miydi? Sözümlü tutsaydın da bu dirlik başına gelmeseydi olmaz mı?

— Ecel arkadaş ecel. Eceli biliyor musun? Ecel geldi ci-hâne, başağrısı bahane demişler. Ne orospu kassığında yatmıştır o ecel!

— Fıkara anasına ne cevap vermeli? Yolunu gözler yattır gayri!

— Senin elinde ne var? Demek gazocağı mazocağı aldın? Yusuf:

— Bırak, dedi. Gazocağı batsın. Akıl diyor...

— Ne diyor?

— Köye möye varma diyor!

— Akıl mı şu? Senin elinde ne var? Sen öldürmedin ya!

— Doğru, ben öldürmedim amma...

— E?

— Çukurova'yı icat eden ben'im!

Bir süre konuşmadılar. Örtalık iyice kararmıştı. Çevrelerinde ateş böcekleri uçuşuyor, yakınlardan insan mırıltıları geliyordu. Birden yanık bir gazel yükseldi. Taa yürekten kopup gelen, hâlinden, dünyasından dertli bir gazeldi. Yusuf'un içi büsbütün kabardı. Ellerini yüzüne kapadı, kana kana, hıçkıra hıçkıra ağlamaya başladı. Neden sonra da tam tersi oldu. Göz yaşlarının kaynağı sanki birdenbire kurudu. Sinirlenmişti hattâ. Sanki Pehlivan Ali'nin anası karşısındaymış da, «— Oğlum Çukurova'ya sen götürdün, patozlara sen yem ettin, Alimi senden isterim!» diye yakasına yapışmışçasına:

— Bana ne? dedi. Benim elimde ne var? Ben icat çıkardıysam kötülüğüne mi? Elin avradını al da yazının yüzüne mi kaç dedim? Gitmeseydi. Yazıya maziya gitmeseydi. Adam olaydı da duvarcılık belliyeydi. Öyle değil mi amma Mıstık?

Hidayetinoğlu:

— Hiç canım, dedi.

— Bana ne anam derim, oğlunu ben öldürmedim ya. Deli kafasının dikine gitti. Allah vermiye kendir kement zapt mı ediyordu? Karınca kanatlanmazsa zeval bulmaz derdi emmim. Doğru. Ali de kanatlanmıyaydı... Doğru mu eğri mi?

— Doğru arkadaş, bıçak gibi dosdoğru lâf!

— Lâkin denmez be Mıstık. İnsanlığa sığmaz be. Neden dersen, insan dediğin bir insan ya canını vermeli insanlar için, ya da gölge etmemeli dünyamıza!

Hidayetinoğlu hiçbir şey anlamadığı halde:

— Doğru, dedi.

— En iyisi, söğüp saysa bile cevap vermemeli, o değil den gelmeli. Zâten ciğeri yanık fıkara avradın...

Hidayetinoğlu yeni bir cigara yakacaktı, sigarası tükenmişti. Yusuf'tan istedi. Yusuf paketle kibriti uzattı. Hidayetin oğlu bir sigara yaktı, sonra kibritle paketi cebine soktu.

XXX.

Bozkır'da esen kupkuru, sert rüzgâr Ç. köyünü önüne katmıştı. Gök bakır rengindeydi, yer kül renginde. Alıcı kuşlar dolanıp duruyorlardı havada. Yakınlarda leş olmalıydı.

Bir adam, uzun boylu, kupkuru bir adam, elinde tahta bavulu, köyün yolunu tutmuştu. Lâcivert şayak ceketinin yakasını kaldırmış, başını omuzları arasına çekmiş, hafifçe öne eğilmişti.

Yürüyordu. Geniş adımlarla köyüne doğru yürüyor, tam karşıdan vuran rüzgâra aldırmadan yürüyordu. Kulakları, burunun ucu, bavulun demir sapını tutan kemikli eli buz kesilmişti. Bütün bunların farkında bile değil, yürüyor, habire yürüyor, yürüyordu. Ne bakır renkli gök, ne yanmış cılız otlarıyla bozkır, ne de alıcı kuşlarla sert rüzgâr.

Yürüyordu. Elinde bavulu, adım adım yaklaşıyordu köyüne. Çukurova'yı o icat etmişse Köse Hasan'la Pehlivan Ali'yi o öldürmemişti ya!

Yürüyordu.

Elinde bavul, sırtında yeni urba, ayaklarında potinler, başında etiketi koparılmamış yepyeni kasket, sarı kopya kalemiyle, yürüyordu. Köse Hasan'ın karısı, kızı, Pehlivan Ali'nin annesi, kahveci İdibıdığil, Topsakal'ın oğlu, bakır renkli gök, bozkır, havada alıcı kuşlar, ayaklarının altında dümdüz ova, ova da sert rüzgâr... Yürüyordu.

O yürüdükçe köy, sert rüzgârın önünde âdeta geriliyordu.

Ama yürüyordu. Kulaklarında parçalanmış sert, soğuk rüzgâra karşılık alnında ter taneleri çoğalıyor, attığı her adımla uzaklaşıp gerilermişe benzeyen köyüne yaklaşmak için inatla yürüyordu.

Birden köpek sesleri çalındı kulağına. Tanış sesler. Sevindi. Boş eliyle burnunun bir deliğini tıkayıp, öbür delikten var gücüyle hıhladı, elini şayak külotuna sildi, kasketini hiç lüzum yokken düzeltti.

İliklerine kadar gururla doluydu.

Hasan?

Ali?

Evet ama onlar yoksa, geri dönülmez yollarda kaldılarsa suç onda mıydı? Kader, kısmet, taksirat! O öldürmemişti. Allah biliyordu içini, ölmelerini istememiş, aklından geçirmemiş. Köse Hasan'ın avradı, kızı, Pehlivan Ali'nin anası duyup gelecekler, soracaklardı. O öldürmemiş, ölmelerini istememişti ama, dinliyecekler miydi bakalım. Ağıt, figan, feryat... Köylü toplanacak, büyük büyük açılan gözleriyle soracaklardı ondan. Nerde Hasan? Ali nerde? Biliyordu diyeceğini, ezberlemişti amma, dinletebilecek miydi? Karı kancık kısmı lâf anlar mıydı? Ölü evine dönecekti evi. Gazocağını mazocağını çıkaramıyacak, sırtlığı mırtlığı veremiyecekti karısına.

Öfkeyle tükürdü yere.

Veremiyecekti, vermemeliydi, yakışık almazdı. El ayak çekilip, herkes evinin yolunu tuttuktan sonra... Köylü o öldürmüşçesine bakacaktı. Allah, taksirat maksirat deseler bile gene de o öldürmüşçesine bakacaklar, en çok Pehlivan Ali'nin anası kendini yere atıp uğunacaktı Alim Alim diye!

İçini sıkıntıyla çekti.

Bozkır, sert rüzgâr, alıcı kuşlar. Alıcı kuşlar arkada, çok arkalarda kalmışlardı.

Kerpiç evlerden ibaret köyüne bir uçtan girdi.

Ölü bir sessizlik!

Fırtınaya dönmekte olan rüzgâr kerpiç evlerin duvarlarında parçalanıyor, sonra da öfkeyle derlenip toplanıyordu.

Birden kan kırmızısı bir horoz, benekli ak bir tavuğu kovalıyarak önünden yıldırım gibi geçti.

Adam gülümsedi, karısı geçti aklından ama, birden Çukurova'da bırakıp geldiği arkadaşlarının sahiplerini hatırlayınca, yüzü asıldı.

Canım o öldürmemişti ki!

Bir köpek, birkaç tavuk, yorgun iki öküz... Derken kızlı oğlanlı çocuklar. Çeşmede ince, uzun saç belikli kız çocukları bakraçlarıyla testilerine su dolduruyorlardı. Eli bavullu adama şaşkınlıkla baktılar. Tanıyamamışlardı birden. Soluklarını keserek daha dikkatle baktılar, sonunda ufacık kızlardan biri bağırdı:

— Bubaaam!!!

Bakracını suyun altında koyup, ince bacaklarının olanca gücüyle koşarak toprak evlerin arasında gözden silindi. Eve soluk soluğa girdi:

— Bubam geliyor ana, dedi, bubam geliyor!

İki oğlan, kerpiç evin alacasında boğuşmaktaydılar. Anaları da kirmenle yün eğirmekteydi. Bir anlık şaşkınlıktan sonra çocuklar boğuşmayı bırakıp koştular:

— Bubam, bubamız!

Kadın kirmenini bir yana bıraktı, başörtüsünü çözüp çenesinin altında yeniden bağladı. Çocuklar hep birlikte fırlamışlardı babalarını karşılamaya. Kadın kapı kıyısından baktı dışarıya: Geliyordu, gerçekten de geliyordu herif. Teeeh, sırtında yeni urba, ayaklarında potinler, elinde bavul, geliyordu. Çevresinde irili ufaklı, kızlı oğlanlı köy çocukları, adamın öz çocuklarının da çevresinde, bayram sevinci içindeydiler. Geliyorlardı. Geliyorlardı ya, Köse Hasan'la Pehlivan Ali nerdeydiler? Töbe, nerdeydi onlar. Ali'nin anası, sözlüsü, Hasan'ın karısı, kızı Emine yollarını gözleyip yatıyorlardı!

Eli bavullu adam kaba postalları, şayak ceket, külotuyla adım adım geldi, geldi. Kerpiç evinin karanlık kapısında durdu bir an. Sonra daldı içeri. Evin karanlık ağzı adamı yuttu. Ardında çocukları, kapı kapandı.

Kapanan kapının dışında kalan çocuklar için büyük, çok büyük bir olaydı bu. Akla durgunluk verecek, şaşılacak kadar. İçerde ne yapacaktı acaba? Karısına, çocuklarına neler getirmişti gayri? İyi amma, Köse Hasan'la Pehlivan Ali emmeleri ne diye gelivermemişlerdi ya?

Üç, beş koldan köye dağıldılar.

Rüzgâr gittikçe öfkeleniyor, kendini yerden yere çalıyor, bakır renkli gökse, yaklaşan akşamla kararıyordu.

İflâhsızın Yusuf, tahta bavulundan gazocağını çıkarmıştı:

— Bu var ya bu? Pompa! Bunu bastın mı, alevdir yekininir. Ateş yekininir senin anlıyacağın!

Kadın başörtüsünü çenesinin altında çözüp yeniden bağladı:

— Tööbeee... ne kadar çok basarsan o kadar çok mu yekininir alaf?

— O kadar çok yekininir!

— Demek suyu...

— Âniden fokur fokur kaynatır!

— Odunu nereden konuyor?

İflâhsızın Yusuf havasını iyice bulmuştu. İspirto şişesini, sonra da gazyağı şişesini çıkardı:

— Odunu, kömürü bu! Gazyağı bu, bildiğin gazyağı. Bu da ispirto!

— İspirto mu?

— İspirto.

— Ne ki o?

Sivri burnu bilgiççe parladı:

— İspirto işte canım. Sen bilmezsin. Şehirde daha neler var, tuu. Şehir deyip geçiyon mu? Şehire bi varsan küçük dilini yutarsın! Lâkin, bırak canım... Yüreğim, yüreğimin başı yanıyor, köz düşmüş gibi...

Kadın gene başörtüsünü çenesinin altında çözüp bağladı:

— Senin elinde ne var? Taksirat!

— Doğru, öldüren ben değilim a, ölmeselerdi iyiydi...

— Ölecekleri varmış...

Çocuklar çevrelerinde itişip kakışıyorlardı:

— Buba bu ne?

— Bu ne buba?

— Buba bee, bak şu pise be!

Anaları birer tekme:

— Geri durun, kahpe dölleri!

—

—

Bir ara oda kapısı yavaşça itildi. Upuzun, kupkuru bir kadın, Köse Hasan'ın karısı, paçavralar içinde, bir korkuluk gibi girdi. Ardında sivri çeneli kızı, Emine. Çıplak ayaklarıyla ürkek, hemen oracığa diz çöktü.

Yusuf donmuş kalmıştı. Elindeki gazocağına korkuyla baktı. Gözlerinden karaltılar geçti. Sonra kendini toparlıyarak, Köse Hasan'ın kızına:

— Gel, dedi. İmne, gel. Buban dediydi ki, köye varırsan, İmne'nin kara gözlerinden bi güzel öp dediydi!

Yusuf emmisinin pırıl pırıl gazocağından gözlerini ayırmıyan Emine:

— Bubam ne diye gelmedi ya? diye sordu.

Yusuf'un gözleri büsbütün karardı. Gazocağı elinden düştü.

Başka bir şey konuşulmadı.

Paçavralar içindeki korkuluk, kuru, çıplak ayakları üzerine kalktı, kızını buz gibi elinden tuttu, hırsla çekti, çıktı gitti. Ne çığlık, ne döğünme, ne telâş!

Uçsuz bucaksız bozkırdan kopup gelen acı rüzgâr köyün kerpiç evlerinde parçalanıyordu.

Yolda Pehlivan Ali'nin anasına rastladılar. Eski yazmasının altından kurtulmuş bir tutam ak saçıyla yuvar yuvar geliyordu. Köse Hasan'ın karısıyla kızının yanında durdu:

— Öyle mi kız? Yusuf gelmiş deyiverdiler... Bizimkiler ne demiye gelmediler ola?

Köse Hasan'ın karısı omuz silkip yürüdü.

Hiçbir şey anlamıyan yaşlı kadın ardlarından uzun uzun baktı. Sonra sert rüzgârın uçurduğu bir tutam ak saçıyla, Ali'sini sormak üzere, Yusufgiller'e doğruldu.

Gökyüzü pas rengini almıştı.

Yakın bir yerlerdeyse, Pehlivan Ali'nin çokluk dilinden düşürmediği bir türkü çağırılmaktaydı:

Enginli yüksekli kayalarımız

Gamınan yuğrulmuş binalarımız

Doğurmaz olaydı analarımız

S O N

Cem Yayınevi, Orhan Kemal'in en güzel romanını «Bereketli Topraklar Üzerinde» romanını kıvançla sunar. Bereketli topraklar üzerindeki fakir insanların dramını, aşkları, ihtirasları ve umutlarıyla canlandıran roman Fransızcaya da çevriliş yayımlanmış ve büyük ilgi görmüştür.